INTERNATIONAL Bestseller

WILL CUPPY

Biografii necenzurate

ale unor oameni celebri

LIFERA INTERNAȚIONAL

Săptămâna Financiară

WILL CUPPY

Biografii necenzurate ale unor oameni celebri

Credeţi că ştiţi totul despre Nero şi Cleopatra, Attila Hunul şi Alexandru cel Mare, sau despre Pericle şi Henric VIII? Credeţi ca s-a scris totul despre Lucrezia Borgia sau despre Ecaterina cea Mare? Vă înşelaţi! Paginile acestei cărţi vă dezvăluie personalitatea marilor nume ale istoriei în detalii savuroase, de multe ori ilicite şi nepublicate până acum de nici o altă carte de istorie. Veţi descoperi latura umană a 26 de figuri legendare, le veţi cunoaşte slăbiciunile, ambiţiile secrete şi moralitatea adesea îndoielnică.

Biografii necenzurate ale unor oameni celebri a fost **bestseller New York Times.** Până astăzi aceasta a avut **18 ediţii** şi a fost tradusă în numeroase limbi, remarcându-se printr-o acurateţe remarcabilă a informaţiilor şi un umor savuros, care condimentează textul de la prima până la ultima pagină.

Află mai mult pe:
www.litera.ro
ISBN 978-973-675-429-6
9 789736 754296

Săptămâna Financiară

WILL CUPPY

Biografii necenzurate ale unor oameni celebri

Editura „Litera Internaţional"
O. P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România
tel./fax (021) 3196390; e-mail: comenzi@litera.ro

Traducere şi adaptare: Alexandru Macovei

Copyright © 2007, Litera Internaţional
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactori: Andreea Stoica, Christian Ferencz Flatz
Concepţia grafică şi coperta: Vladimir Zmeev
Tehnoredactare şi prepress: Elena Dandara

Tipărit în Italia

GRAFICA VENETA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Biografii necenzurate ale unor oameni celebri / trad.:
Alexandru Macovei. – Bucureşti: Litera Internaţional,
2008
ISBN 978-973-675-433-3

I. Macovei, Alexandru (trad.)
008(100):929

CUPRINS

INTRODUCERE 7

PARTEA I: Se pare că erau doi egipteni 11

Kheops sau Khufu 12

Hatshepsut 19

PARTEA A II-A: Vechii greci şi alte naţii 27

Pericle 28

Alexandru cel Mare 33

Hannibal 39

Cleopatra 45

Nero 49

PARTEA A III-A: Întovărăşiri ciudate 55

Attila Hunul 56

Charlemagne 60

Lady Godiva 65

Lucr ezia Borgia 73

Filip Credulul 81

PARTEA A IV-A: Câțiva „mari" 85
Ludovic al XIV-lea 86
Madame du Barry 93
Petru cel Mare 100
Ecaterina cea Mare 106
Frederic cel Mare 112

PARTEA A V-A: Voioasa Engliteră 117
William Cuceritorul 118
Henric al VIII-lea 122
Elizabeta 125
George al III-lea 131

PARTEA A VI-A: De-abia acum ajungem undeva 137
Leif Norocosul 138
Cristofor Columb 141
Montezuma 145
Căpitanul John Smith 148
Miles Standish 151

PARTEA A VII-A: Cu toții își făceau de cap 155
Câteva pozne regale 156
Câteva pântece regeşti 158

POSTFAȚĂ 167

Introducere

Când a murit, în luna septembrie a anului 1949, Will Cuppy lucra la cartea aceasta de șaisprezece ani, cu întreruperi. Mare parte din acest timp fusese, desigur, ocupat și cu alte proiecte – o rubrică săptămânală de recenzii ale unor cărți polițiste pentru New York Herald Tribune, articole pentru diverse reviste și o serie de cărți despre păsări, mamifere, reptile și pești.

Prima dintre aceste cărți despre animale – *Biografii necenzurate ale unor oameni celebri* – a apărut în 1931 deschizând calea celor ce aveau să urmeze. Cuppy se plângea deseori că oamenii îl tot întreabă „Tu nu mai scrii altceva decât povestioare despre animale?"

Iată răspunsul: aceasta era cartea care-l preocupa cel mai mult în tot acest timp. La moartea lui, era pe punctul de a o termina.

În forma în care o publicăm acum, *Declinul și prăbușirea tuturor*, cuprinde capitolele dedicate tuturor bărbaților și femeilor celebre pe care Cuppy ar fi vrut să-i includă. (Înainte de a muri, lucrase deja la toate, chiar dacă la unele numai într-o formă schematică.)
Câteva capitole mari lipsesc: plănuise să-și aștearnă în scris gândurile despre Betsy Ross[1] și alte subiecte care pentru el erau de interes imediat. În locul lor au fost adăugate câteva dintre fragmentele sale privitoare la înclinațiile și obiceiurile alimentare ale celor mari.

Consider că unele informații despre modul de lucru al lui Cuppy ar putea fi de interes pentru cititorii săi.

În primul rând, înainte de a scrie chiar și un singur cuvânt despre orice fel de subiect – înainte chiar de a se gândi la ce-ar putea să scrie – el citea toate volumele și articolele pe care le putea găsi despre subiectul respectiv, inclusiv, în multe cazuri, cărți obscure ce nu mai erau disponibile în librăriile din țară. Acesta era modul de abordare standard pentru el, fie că era vorba despre mamifer sau despre Ecaterina cea Mare.

[1] *Betsy Ross (1 ian. 1752 - 30 ian. 1836) – cea despre care se spune că a cusut primul steag al Statelor Unite ale Americii. (n.tr.)*

După ce absorbea cantitatea aceasta impresionantă de material documentar, făcea notițe pe niște fișe mici pe care le introducea apoi într-un fișier în rubricile corespunzătoare. De obicei strângea sute și sute de astfel de fișe în numeroase cutii înainte de a începe să dea formă fragmentului. În unele cazuri citea peste douăzeci și cinci de volume groase pentru a scrie un fragment de o mie de cuvinte. Cuppy credea că trebuie să-și cunoască subiectul cât de temeinic cu putință înainte de a se apuca de lucru.

Uneori Cuppy rămânea închis în apartamentul său din Greenwich Village săptămâni în șir, primindu-și mâncarea la pachet de la distribuitori. Apartamentul gemea de cărți, burdușite pe rafturile ce acopereau toți pereții sufrageriei până-n tavan, depozitate în dormitor, și chiar și în bucătărie, pe frigider, pe aragaz și pe etajerele pentru veselă.

Ziua lui începea, de obicei, după-amiaza târziu. După câteva cafele era gata să-și sorteze fișele sau să-și ia notițe. Lucra până la opt sau nouă seara, apoi trăgea un pui de somn până la miezul nopții când se scula și-și pregătea de mâncare – de obicei hamburger, mazăre și cafea. În timp ce bea a doua și a treia ceașcă de cafea își suna puținii prieteni apropiați, adesea aceștia fiind singurul său contact cu exteriorul. Apoi, se întorcea la lucru până la cinci, șase, șapte, chiar și opt dimineața.

Acestea, descoperise el, erau orele cele mai liniștite în apartamentul său din Village, în care a locuit în ultimii douăzeci de ani ai vieții. Cuppy ura zgomotul sub toate formele sale și, pe parcursul acestor douăzeci de ani, a fost torturat încontinuu de sunetele ce veneau de pe terenul de joacă al unei școli aflate chiar lângă clădirea în care locuia. Dinspre micuța sa terasă se făceau auzite și bocetele bebelușilor din clădirile învecinate. Cu toate acestea, nu s-a gândit niciodată să se mute în altă parte. Singura lui acțiune concretă îndreptată împotriva acestor tineri adversari a fost să cumpere o țiuitoare de anul nou, din aceea care se desfășoară atunci când sufli în ea, iar atunci când nu mai putea suporta să audă nici măcar un singur bocet, o scotea și sufla în ea de câteva ori în direcția copilului ce plângea. După aceea se simțea mai bine.

Atunci când se enerva pe adulții cu care avea de-a face în întreprinderile sale literare, le scria scrisori devastatoare, punea adresa pe plic,

lipea timbrele, le lăsa pe o măsuță lângă ușa de la intrare pentru a fi expediate, iar a doua zi le rupea în bucăți.

În spatele înfățișării morocănoase pe care o afișa deseori, Cuppy era omul cel mai generos și mai amabil. Pretindea că urăște oamenii și, într-adevăr, nu se simțea în largul lui atunci când cunoștea oameni noi – îi era teamă că n-o să-l placă sau c-o să-i mănânce prea mult din timp. Cu toate acestea, prietenii săi primeau de la el în mod frecvent mici cadouri amuzante, de la caleidoscoape până la pahare de lapte în formă de găină, ce se dovedeau până la urmă a fi solnițe. Își expedia felicitările de Crăciun în jurul datei de 4 iulie[1], pentru ca prietenii săi să le poată lua, în funcție de preferințe, fie ca destinate Crăciunului trecut, fie pentru cel viitor.

Locurile sale preferate erau grădina zoologică din Bronx, în care se simțea ușor și destins, și cabana sa, Chez Cuppy (sau Tottering-on-the-Brink[2]), aflată pe insula Jones, la câteva mile de Jones Beach. Aici Cuppy se întorcea la zilele de pustnic pe care le trăise odinioară, uneori săptămâni la rând. Asta pentru că o excursie de un weekend nu merita efortul, atâta vreme cât Cuppy trebuia să care cu el în valize voluminoase o întreagă provizie de conserve, cărți și cutii cu fișe.

Cuppy are un grup de admiratori devotați, atât aici, în țară, cât și în Anglia și Australia, dar el era convins că nimeni nu auzise de el. Orice dovadă contrară credinței sale îi făcea foarte multă plăcere. Punctul culminant al vieții sale, spunea el cândva, a fost momentul în care, trecând pe Park Avenue împreună cu Gene Tuney, campionul mondial la categoria grea, o femeie l-a arătat prietenului ei și a zis „Uite! E Will Cuppy!"

Dar lui Cuppy i se întâmpla deseori să fie impulsionat de lipsa de recunoaștere. Sunt convins că ar fi fost încântat de eroarea comisă în ediția din dimineața următoare morții sale de ziarul la care a colabo-

[1] *4 iulie – sărbătoare națională americană, data la care a fost ratificată de către Congresul American Declarația de Independență a celor 13 colonii americane față de suveranitatea britanică – 4 iulie 1776 (n.tr.)*

[2] Tottering on the Brink *înseamnă, în traducere literală „clătinându-se pe marginea prăpastiei" (n.tr.)*

rat timp de douăzeci de ani. Poza dată ca fiind a lui Will Cuppy, ce îi însoțea necrologul, era poza altcuiva.

La moartea lui Cuppy, mie mi-a revenit sarcina de a-i asambla materialul spre publicare. Cu excepția anilor de război, am fost în permanență în contact telefonic cu el, încă de când a început să lucreze la carte, în vara lui 1933. Conversațiile noastre s-au axat constant pe subiectele la care lucra în momentul respectiv.

Uneori, înainte de terminarea convorbirii, se mai strecura câte o referință fugară la unul sau altul dintre evenimentele zilei, dar Cuppy nu era deloc interesat de primele pagini ale cotidianelor. Orice lucru petrecut după secolul optsprezece îl lăsa rece și, cu cât mergea mai departe înapoi în timp, cu atât se entuziasma mai tare.

Nu pot să nu-mi doresc ca această carte să fi fost predată la orele de istorie pe vremea când eram eu elev și am învățat pentru prima dată despre aceste personaje celebre, dintr-o perspectivă oarecum diferită și mult mai puțin lămuritoare. Istoricii ale căror lucrări am fost obligat să le citesc părcau să piardă din vedere faptul că subiecții lor erau oameni vii. Cuppy n-a uitat asta nici o clipă.

În încheiere, aș vrea să-i mulțumesc soției mele, Phyllis, care și-a petrecut multe seri și weekenduri descifrând notațiile din cutiile de două sute de fișe ale lui Cuppy și lui Alan Rosenblum, avocatul lui Cuppy, care m-a ajutat să public această carte atât de repede.

Fred Feldkamp

New York, N.Y.

SE PARE CĂ ERAU DOI **EGIPTENI**

Kheops sau **Khufu**

Egiptul a fost numit și Darul Nilului. O dată pe an fluviul se revarsă, depunând un strat de sol aluvional bogat pe pământul crăpat de soare. Apoi apele se retrag și, cât vezi cu ochii, țara e plină de egiptologi.

Încă din cele mai vechi timpuri, Egiptul a fost împărțit în două, Egiptul de Sus și Egiptul de Jos. Egiptul de Jos se află în partea de sus a hărții, așa că trebuie să mergi spre sud ca să găsești Egiptul de Sus. Lucrul acesta nu îi deranjează pe locuitorii acestor ținuturi pentru că Nilul izvorăște din sud și, atunci când mergi în amonte, în mod firesc, ajungi într-un sfârșit în Egiptul de Sus, având Egiptul de Jos în nord.[1]

Egiptul era divizat și politic până când Menes, regele Egiptului de Sus, s-a dus și mai sus și a cucerit Egiptul de Jos, întemeind Prima Dinastie a Egiptului de Sus și de Jos în 3400 î.Hr.[2] Se spune că Menes a fost devorat de un hipopotam, lucru improbabil, dat fiind că acest animal este cunoscut ca fiind ierbivor și nu se știe să fi mâncat vreodată pe cineva. De aceea, cercetătorii moderni sunt înclinați să creadă că toată povestea lui Menes e un mit, până de curând, când s-a arătat că o mică eroare privind obiceiurile alimentare ale hipopotamului nu demonstrează că Menes n-a existat defel. Iar egiptologii încep să-și dea seama de acest lucru chiar acum, în momentul în care cartea noastră e în drum spre tipar.[3]

Egiptenii primei dinastii erau deja civilizați în multe privințe. Aveau hieroglife, arme de metal pentru ucis străinii, mulți oficiali guvernamentali, moarte și taxe.[4]

Unii egipteni erau mai deștepți decât alții. Ei au inventat plasele de țânțari, astrologia și un calendar care nu funcționa cu nici un chip,

---

[1] *Cuvântul pentru sud în egipteana veche era „În susul râului". Nu era cuvântul potrivit.*

[2] *Sau 3500 î.Hr., poate chiar 3000 î.Hr.*

[3] *Menes ar fi putut să fie Aha, sau Ohe (n.a.) Aha, Ohe – aproximări ale numelui lui Hor-Aha, al doilea faraon al Primei Dinastii a Egiptului – sec. XXXI î.Hr. (n.tr.)*

[4] *Dacă egiptenii pre-dinastici își băteau soțiile cu naboo-uri, niște bastoane de lemn neșlefuit, egiptenii primei dinastii foloseau în aceleași scopuri topoariști de porfir fasonate admirabil, care puteau să rupă un braț dintr-o singură lovitură*

dat fiind că Anul Nou pica mereu pe 4 iulie. Credeau că soarele se plimbă în fiecare zi în jurul Egiptului într-o barcă și că un porc mănâncă luna o dată la fiecare două săptămâni.[1]

Evident că astfel de oameni țineau să-și înregistreze ideile pentru ca și alții să poată face aceleași greșeli ca ei. Hieroglifele, adică modul lor de a scrie cu imagini, erau alcătuite din bufnițe, canari, șerpi-jartieră și din ceea ce părea a fi conținutul unui ceas deșteptător.

Ca s-o spunem cinstit, civilizație este ceea ce avem acum, dar e bine de știut că în urmă cu peste cincizeci de secole, într-o țară micuță, la multe mii de mile depărtare de New York[2], ei începuseră să ne semene din ce în ce mai mult. Unele persoane avizate cred că sumerienii se civilizaseră înaintea egiptenilor. Eu, unul, nu mă număr printre ei și am senzația că ideea aceasta cu sumerienii o să treacă la fel de repede ca o ploaie de vară.[3]

În ciuda acestui început promițător, nu s-a întâmplat nimic important în Egipt până la dinastia a treia, când Imhotep cel Înțelept, arhitectul și prim-ministrul regelui Zoser, a inventat piramida, un nou tip de mormânt regal imens, construit din piatră și despre care se credea că protejează pentru eternitate atât corpul faraonului, cât și o parte semnificativă din bunurile sale. Ceea ce e totuna cu a zice că Imhotep cel Înțelept a venit cu ideea de-a ascunde corpul regelui și comorile sale într-un monument atât de bătător la ochi încât să nu-l poată rata nici un jefuitor de morminte și nici vreun alt hoț.[4] Firește că piramidele au fost mereu jefuite de absolut tot ce conțineau, dar faraonii le-au tot construit mai multe secole la rând înainte să-și dea seama care-i treaba cu acest mod de a ascunde lucrurile.

În fapt, piramida lui Imhotep nu prea era bună de nimic, pentru că între terase nu existau trepte și pentru că n-avea nici măcar 200

---

[1] *Și se mai vorbește de înțelepciunea anticilor!*

[2] *Puțini sunt cei care-și dau seama că regiunea locuibilă din Egipt nu are decât vreo 13000 de mile pătrate.*

[3] *Eu nu mă cert niciodată cu cei fascinați de sumerieni, dar îi întreb: „Și-atunci, cum rămâne cu Badarii?" (Badarii – populație preistorică din Badari, Asyut, a cărei cultură – 4400- 4000 î.Hr. – oferă cele mai vechi dovezi de practicare a agriculturii în Egiptul de Sus).(n.red.)*

[4] *Egiptenii credeau că trupurile trebuie păstrate pe termen nedefinit pentru a obține nemurirea. Asta arată cât de multe știau.*

de picioare înălțime. Snefru, întemeietorul celei de-a patra dinastii, a făcut una mai bună cu laturile finisate și i-a pus trepte de cărămidă, care, din nefericire, s-au prăbușit curând.[1] Snefru nu mai e cunoscut acum decât ca tată al lui Khufu sau Kheops, cum îl numeau grecii, ctitorul Marii Piramide din Gizeh, odinioară înaltă de 481 de picioare și care încă mai are aproape 451 de picioare cu toate că nu mai are vârf. Deși această structură a eșuat în calitate de mormânt, ea rămâne și astăzi una dintre minunile lumii, pentru că este cel mai mare lucru construit vreodată dintr-un motiv cu totul neîntemeiat.[2]

Kheops a construit Marea Piramidă în jurul anului 3050 î.Hr. După care s-a simțit mai bine.

Marea Piramidă acoperă o arie de treisprezece acri și conține 2 300 000 de blocuri de calcar cântărind între o tonă și jumătate și două tone, iar întregul ajunge la 5 750 000 de tone, cu un volum total de 2 781 870 metri cubi, și asta fără să luăm în considerare spațiile goale precum camera mortuară a regelui, câteva puțuri de aerisire și un pasaj situat în partea de nord prin care să intre hoții.[3] Dacă aceste pietre ar fi tăiate în blocuri de un picior pătrat și puse cap la cap, ar forma o linie continuă egală ca lungime cu două treimi din circumferința pământului la ecuator, adică aproximativ 16 666 și 2/3 mile. Și cu toate astea auzi destul de des spunându-se că faraonul Khufu sau Kheops n-a fost cu adevărat un om mare, demn de toată admirația și de respectul nostru. Ce să-i faci, unii nu pot fi mulțumiți nicicum.

Khufu a construit Marea Piramidă pentru ca la moartea lui să-și poată lăsa mumia înăuntru înainte de-a porni către Câmpiile cu stuf.[4] Poate că-și dorea și puțină publicitate pe primele pagini. El părea să știe destul de multe despre oameni. Astfel, e clar că știa că dacă ar construi cea mai mare piramidă văzută vreodată, lumea o

---

[1] *Faraonii de mai târziu au folosit în acest scop pietre, dar și acestea s-au prăbușit.*

[2] *Empire State Building are 1248 de picioare înălțime (n.a.) Empire State Building – zgârie-nori din New York, multă vreme cea mai înaltă clădire din lume. (n.tr.)*

[3] *Din camera mortuară a regelui n-a fost emis nici un program de radio până pe data de 7 februarie 1938.*

[4] *Ambiția cea mai de seamă a oricărui egipteau era să ajungă mumie, dar numai cei bogați își puteau permite să și-o satisfacă. Mai târziu, până și cei cu mijloace modeste puteau deveni mumii.*

să-și croiască drum până la ea, o să se vânture de sus până jos și-o să scrie articole despre ea mii și mii de ani la rând.[1]

Desigur, Kheops sau Khufu n-a cărat pietrele cu mâna lui. A fost un geniu, căci i-a pus pe alții să facă toată treaba. Descoperise că, dacă spui cuiva să facă ceva, în nouă cazuri din zece, acea persoană o va și face.[2]

E demodat să-l numești pe Khufu un tiran crud pentru că a obligat 100 000 de felahi sau țărani să muncească douăzeci de ani la mormântul lui. Cercetătorii spun că îi punea să muncească la piramidă numai în cele trei luni de inundație anuală, în care, nefiind ocupați cu muncile câmpului, țăranii n-aveau nimic altceva de făcut decât tot soiul de prostioare. Clasele de jos,din Egipt erau extrem de imorale – beau încontinuu sau făceau alte lucruri nesuferite. În felul acesta, Khufu le făcea un mare serviciu ținându-le mintea ocupată și totul se dovedea a fi mai mult sau mai puțin în avantajul tuturor. În același timp, exercițiul fizic le șlefuia caracterele și îi învăța câte ceva despre felul în care înnobilează munca. Majoritatea muncitorilor de la piramide nu erau sclavi, așa cum ni se spunea până acum. Erau oameni liberi cu drepturi și privilegii stipulate în constituție.

Khufu îi lăsa pe felahi să locuiască în preajma piramidei, în niște frumoase colibe de pământ neaerisite și-i hrănea cu ridichi, ceapă și usturoi, asigurându-le o provizie constantă de ulei de ricin cu care să se ungă.[3] Sir Flinders Petrie ne asigură că toate poveștile despre suferințele felahilor sunt niște prostii. Acum, dacă lui Sir Flinders îi plăcea la nebunie să ridice pietre de două tone și jumătate și să umble cu ele prin soare, își imagina probabil că toată lumea are aceleași plăceri ca și el. Ici și colo, printre felahi mai apărea probabil și câte unul care se gândea că faraonul Khufu făcuse destule pentru ei și care și-ar fi dorit ca el să se grăbească să devină mumie și să plece spre Câmpiile cu stuf.[4]

---

[1] *Dacă-ți plac piramidele, Marea Piramidă e absolut minunată.*

[2] *Nu era conștient de faptul că mumia lui o să fie scoasă din sarcofag și aruncată. Asta precis l-ar fi îngrijorat.*

[3] *Așa înțelegeau ei să facă baie. Clasele superioare foloseau ulei de măsline. De fapt, cam toți egiptenii din antichitate erau un pic unsuroși.*

[4] *Felahii numeau piramida „Ekhut Khufu" sau „Nebunia lui Khufu".*

În timpurile noastre s-au făcut mari eforturi intelectuale pentru a desluși metodele de construcție ale marii piramide. Egiptologii se minunează la gândul că o astfel de realizare a fost posibilă înaintea nașterii lor, iar inginerii spun că nu s-ar fi înhămat la așa ceva în ruptul capului numai cu unelte de cupru și lipsiți complet de mașinării de oțel inoxidabil. Nu pare posibil ca vechii egipteni să fi fost mai deștepți decât experții noștri și totuși au făcut-o. Puteți să trageți ce concluzii doriți din asta.

Fapt este că, exceptând problema cu ridicatul blocurilor de piatră, e destul de ușor să construiești o piramidă. Nu trebuie decât să îngrămădești pietrele una peste alta în straturi din ce în ce mai înguste, punând cu grijă un strat deasupra celuilalt și, în curând, o să ai o piramidă. N-ai ce-i face.[1] Și odată ce-ai înălțat-o, acolo rămâne. De ce n-ar rămâne, în fond? Cu alte cuvinte, nu stă în natura piramidelor să se prăbușească și asta explică de ce Marea Piramidă încă mai e în picioare după toți acești ani.[2]

Tot Khufu a construit și cele trei piramide mai mici de pe latura estică a Marii Piramide. Erau pentru trei dintre nevestele sale. Ceea ce ne aduce la un alt aspect al personalității acestui faraon, căci e clar că era mai mult decât un simplu constructor de piramide. Egiptologii, cărora le-ar plăcea enorm să știe mai multe, spun că n-au idee ce făcea Khufu în afară de piramide, căci n-a lăsat nici o inscripție care să vorbească despre activitățile lui zilnice. Pe de altă parte, tot ei spun că avea șase soții și un harem plin de concubine. Nu par să vadă nici o legătură aici, dar dumneavoastră și cu mine nu suntem orbi, nu-i așa? Nouă nu ne trebuie nici o hieroglifă ca să ne spună cum apărea Khufu din când în când pe nepusă masă să vadă cum mai merg lucrurile și să le mai informeze pe domnișoare câți metri cubi de calcar pusese în după-amiaza respectivă.

Eu aș înclina să cred că haremul regal era unul dintre principalele puncte de interes în viața lui Khufu și tocmai acest lucru îl face interesant și pentru noi. Deși ne lipsesc statisticile despre acea perioadă,

---

[1] *Poți obține la comandă o copie din piatră a Marii Piramide pentru numai 156 de milioane de dolari. Dar e mai simplu s-o faci singur – măcar ești sigur c-ai făcut-o bine.*

[2] *Probabil că n-ar putea să cadă nici dacă ar vrea.*

haremul faraonului trebuie să fi fost unul dintre cele mai mari din lumea antică, complet echipat cu cele mai bune concubine ce se găseau în Africa, experte în arta dansului, în modulațiile vocale și în cântatul la harpa egipteană cu șapte corzi, numită bazinga. Khufu nu era omul jumătăților de măsură, așa cum am văzut, și nu cred să se fi mulțumit cu doar șaptezeci de locatare, câte avusese regele Zer, din Prima Dinastie. Trebuie să fi avut câteva sute, fie și numai pentru a bate toate recordurile. Și cu toate acestea, experții încă se mai întreabă cum își petrecea tipul liber! Dacă nu credeți că administrarea unui asemenea așezământ e o slujbă cel puțin la fel de grea ca și construcția unei piramide, atunci înseamnă că n-ați încercat-o niciodată. Khufu a venit, evident, cu o înaltă calificare executivă și cu fericita însușire de-a și-o păstra intactă fără întreruperi pe toată durata celor douăzeci și trei de ani ai domniei lui.

Cele șase soții ale lui Khufu nu-l distrau probabil foarte tare. După obicei, el trebuia să ia de nevastă și câteva dintre surorile sale bune sau vitrege, ca să nu mai vorbim de una dintre mamele sale vitrege și, poate, și alte rubedenii apropiate de sex feminin, care făceau aceleași gen de glume și împărtășeau aceleași amintiri. Când i se părea deja prea mult, putea să dea o fugă la Gizeh să ordone urgentarea lucrărilor la mormintele lor.[1] Numele soției sale principale, totodată și soră, mama lui Khafre, s-a pierdut, ea fiind cunoscută acum egiptologilor doar ca femeia care era în G I-a, prima piramidă mai mică. Regina Henutsen, soție și soră vitregă, a câștigat la sorți locul din G I-c, iar ocupanta lui G I-b, piramida cea mică din mijloc, pare să fi fost o blondă cu origini incerte, un outsider care a pătruns cumva în cercul regelui și s-a descurcat binișor. Această ultimă regină trebuie să fi fost o mare alinare pentru Khufu. Cel puțin nu-i era rudă.

Multe nu știm despre această doamnă blondă. Se pare, totuși, că Hetepheres a II-a, una dintre fiicele lui Khufu, era blondă, poate chiar prima blondă consemnată în analele istoriei. Este înfățișată într-o pictură murală din mormântul lui Meresankh al III-lea cu un păr blond deschis, traversat de dungi roșii orizontale, ceea ce-i face

---

[1] *Regina Merytye, sau Mertitio, mama vitregă-soție, i-a supraviețuit lui Khufu și i-a fost transmisă fiului acestuia, Khafre. Mie unul mi se pare ciudat, trebuie să v-o spun.*

pe unii cercetători să tragă concluzia că trebuie să fi avut o mamă cu aceeași culoare de păr, probabil de altă origine, căci toate egiptencele erau brunete. Mi-e teamă că acestea sunt singurele date de care dispunem în prezent.

Dacă vreți să ne puneți în dificultate, puteți desigur argumenta că imaginea nu demonstrează nici faptul că părul lui Hetepheres a II-a era cu adevărat de culoare blondă, nici că blonda înmormântată în G I-b era chiar mama ei, ci numai că artistul care a împodobit mormântul lui Meresankh al III-lea avea la dispoziție vopsele roșii și galbene.

Herodot are o cu totul altă poveste despre piramida cea mică din mijloc. El ne spune că faraonul Khufu, ajungând brusc la faliment, a lăsat uneia dintre fiicele sale sarcina de-a strânge banii necesari pentru terminarea Marii Piramide. Aceasta le cerea tuturor petitorilor câte un bloc de piatră și multe alte atenții costisitoare, reușind astfel nu numai să plătească ipotecile pentru piramida tatălui său, dar și să-și construiască ei înseși una mai micuță, din blocurile rămase. Se pare că își pusese tot sufletul în asta. Toți egiptologii consideră că această poveste e falsă. După calculele lor, bazate pe multiple măsurători precise ale piramidei, a cărei bază este de 150 de picioare pătrate, rezultă că e imposibil. Și cine să știe mai bine decât ei?

Oricum, fiul lui Khufu, Khafre, sau Chefren, a construit A Doua Piramidă din Gizeh, un pic mai mică decât Marea Piramidă și nici pe departe la fel de bună și, de asemenea, Marele Sfinx, portretul său în piatră, fixat pe corpul unui leu, ce simbolizează puterea faraonului.[1] Sfinxul îl mai reprezintă și pe Horus care, la rândul său, ne duce cu gândul la multe alte lucruri. Cei care cred că Sfinxul este o reprezentare sculpturală a unei femei și se referă la el, numindu-l „ea", se înșală.[2]

Se pare însă că dinastia lui Khufu era pe cale să apună, căci cea de-a Treia Piramidă, ridicată de fiul lui Khafre, Menkaure, sau Micerinos, era doar jumătate cât cea a tatălui său, iar el mai avea doar vreo două-

---

[1] *Între Khufu și Khafre a mai existat încă un faraon de mai mică importanță. Numele său e singurul lucru cert pe care-l știm despre el. Îl chema Radadef sau Teef-Re sau Didoufri sau Ratiosis.*

[2] *În 1925–26, Monsieur Baraize, din partea Departamentului Egiptean pentru Antichități, a descoperit câteva detalii structurale extrem de interesante.*

zeci de concubine. Era un om cinstit și doritor de bine și un prieten de nădejde al felahilor, așa că țara a început să decadă și nu și-a mai revenit niciodată cu totul. Pentru că le făcea mereu cadouri acelora dintre supușii săi aflați la nevoie, a pierdut respectul și ascultarea lor, căci ei îi considerau idioți pe cei care erau atât de buni cu ei.[1] Fiul său, Shepseskaf, a știrbit și mai mult demnitatea faraonică permițându-i unuia dintre nobilii săi favoriți, Pathshepses, să îi sărute piciorul în locul pământului pe care călca. Astfel de lucruri nu ajută de loc la construirea piramidelor. Așa încât Shepseskaf n-a lăsat nici una, iar cea de-a patra dinastie s-a stins în liniște, încetul cu încetul. Asta arată că, de regulă, nici o familie nu dă decât un singur Khufu.

Nici nu mai sunt multe de spus, căci de faraonii celei de-a Cincea Dinsatii s-a cam ales praful. Pe unul dintre ei știm că-l chema Kakau, sau Kuku, iar altul s-a dovedit a fi un glumeț fără pereche. Pepi I din a șasea dinastie, deși era un bărbat brav, avea mari probleme cu bugetul, iar Pepi al Doilea a încercat din răsputeri să readucă prosperitatea de odinioară construind o nouă piramidă. Cum piramidele erau cauza reală a problemei, asta n-a prea ajutat.

Mai apoi, toată lumea a început să se plictisească de moarte de piramide și s-a apucat de jucat dame.

. . . . . .

Hatshepsut

În timpul celei de-a optsprezecea dinastii, Egiptul era condus de regina Hatshepsut[2] și de Thutmes al III-lea[3]. Câteodată, Hetshepsut îl mai nimerea ca din întâmplare pe Thutmes al III-lea[4] cu câte-o piatră. Și nici nu poți să i-o iei în nume de rău, pentru că toată viața fusese înconjurată de o liotă de tuthmoși, o familie de faraoni mă-

---

[1] *Mulțumită generalului Vyse, ce și-a făcut intrarea în A Treia Piramidă în 1837, și a expediat o bună parte din conținutul ei către British Museum, sarcofagul de bazalt minunat lucrat al lui Menkaure se află acum pe fundul Mediteranei.*

[2] *Se pronunță Ha-cep-sut.*

[3] *Sau, dacă vreți, Thothmes, Tahutmes, Tahutimes, sau Dhutmes. Ori Tuthmose, Thothmoses, Tothmoses, Thuthmoses, Tethmoses sau orice alt nume care i s-ar potrivi*

[4] *Pronunțat Ciumlei*

runței și urâți, cu frunți teșite, cu ochii bulbucați și dinții din față ieșiți în afară, lucru care ajunsese s-o cam calce pe nervi. Era deja într-un stadiu avansat al maladiei Thutmes, boală în care suferindul vede unul sau mai mulți Thutmeși oriunde s-ar uita, astfel că a devenit o a doua natură pentru ea să arunce cu orice-i cădea în mână de câte ori vedea unul dintre ei, fie el imaginar sau real.

Hatshepsut era fiica lui Thutmes I și-l ajutase încă din copilărie să guverneze țara, căci el era mult prea leneș și lipsit de inițiativă ca să se descurce singur. Se măritase cu fratele ei vitreg, Thutmes al II-lea, ca să-i asigure șansele la tron, ea fiind de sânge regal din partea ambilor părinți, el însă nu. Thutmes al II-lea era fiul lui Thutmes I și al unei venetice, fapt asupra căruia Hatshepsut trebuie să-i fi atras atenția ori de câte ori îi pica bine.[1] El era genul acela de tânăr fragil și efeminat, cu ten de ofticos, în mod clar cel mai pirpiriu dintre toți thutmeșii, dar asta n-a fost o problemă, pentru că ea era suficient de energică pentru amândoi, astfel încât n-au întârziat să apară două fete: Neferure și Merytre.

Thutmes al II-lea a murit în 1501 î.Hr., lăsând-o pe Hetshepsut singură cu Thutmes al III-lea, fiul în vârstă de nouă ani pe care-l avusese cu una dintre concubine. Cercetările actuale ne arată că umerii, șoldurile, pelvisul și sternul lui Thutmes al II-lea fuseseră rupte. Nasul era la rândul său deformat de parcă cineva îi scăpase un fier de călcat pe față și, pe deasupra, existau și semne ale unei intoxicații cu otravă de șobolani. Egiptologii n-au idee cine ar fi putut să le facă pe toate astea.[2]

Așa că iat-o pe Hatshepsut cu încă un thutmes pe cap. Și acesta era de departe cel mai urât dintre toți, aproape lipsit de frunte și cu nenorocitul obicei de a-i întoarce vorba tot timpul, chiar și atunci când nu trebuia.[3] Spatele capului îi era drept ca-n palmă.[4]

Fiind singura rămasă în viață dintre copiii lui Ahmose[5], Marea Soție Regală a lui Thutmes I, Hatshepsut a trebuit să-și asume regența

---

[1] *Era genul acela de femeie care-și dorea să conducă, fie că era iubită, fie că nu. Unii mai sunt și așa.*
[2] *Egiptologii care au examinat corpul lui Thutmes al II-lea, la aproape 3500 de ani de la moartea sa spun că nu era deloc un om sănătos. Arăta absolut îngrozitor.*
[3] *Avea capul în formă de pentagon, iar fața îi era eliptică, mică și îngustă, fără nici o speranță.*
[4] *În prezent, capul este expus la Muzeul din Cairo.*
[5] *Waxmose și Amenmose muriseră la o vârstă fragedă. La fel și Neferubity.*

pe durata minoratului nepoțelului ce-i era și fiu vitreg, afacere care s-a dovedit a fi foarte delicată pentru ambele părți. Pentru binele familiei, a măritat-o pe fiica sa Neferure cu Thutmes al III-lea, devenindu-i astfel și soacră, pe lângă mamă vitregă și sponsor. Și cu toate astea, lucrurile nu păreau să meargă deloc.

Pe când aranjamentul acesta dura deja de șase sau șapte ani, Hatshepsut s-a decis să ia niște măsuri. În fond, ea era urmașa legitimă și se săturase până peste cap să șmotruiască după toți fiii de concubine fără să aibă parte măcar de tot atâta recunoaștere câtă primeau și ei. Așa că a meditat pe marginea chestiunii și, în loc să se retragă atunci când Thutmes al III-lea a ajuns la vârsta potrivită, a decis că așa cum au putut și alții, o să poată și ea să fie faraon.

Se pare că ea nu era totuși eligibilă pentru acest post, pentru că o tradiție de neînlăturat spunea că numai regii pot conduce Egiptul. Pentru felul în care s-a descurcat Hatshepsut în situația dată ea mai este cunoscută și ca „prima mare femeie din istorie".

Ea pur și simplu s-a autointitulat Rege al Egiptului și asta a fost tot.

Pentru a le arăta supușilor că este înzestrată cu toate calitățile necesare a pus să se înalțe statui și să se picteze portrete înfățișând-o ca pe oricare alt faraon de sex masculin, cu barbă.[1] Asta nu păcălea pe nimeni, dar era singura dovadă necesară din punct de vedere legal, dat fiind că ea era legea și ce spunea ea era lege tocmai pentru că ea o spunea. Hatshepsut s-a dovedit a fi o surpriză pentru egipteni, care toată viața crezuseră că trăiesc într-o lume a bărbaților. Așa și era, cu unele excepții, desigur.

Hatshepsut i-a permis lui Thutmes al III-lea să-și păstreze titulatura de faraon și să conducă împreună cu ea, adică îl lăsa să ardă tămâie în onoarea ei, să hrănească vacile pe care le ținea pe post de animale de companie, să facă niște comisioane și să-și treacă numele după al ei pe monumente, evident, cu hieroglife mai mici. El ar fi vrut să participe, la fel ca Ahmose I[2] și ca Thutmes I, la războaiele din Asia contra mesopotamienilor, dar de câte ori aducea vorba de asta, Hat-

[1] *Toți faraonii purtau bărbi false, simboluri iluzorii ale înțelepciunii.*
[2] *Manetho îl situează pe Ahmose I în dinastia a XVII-ea, ceea ce-i o prostie.*

shepsut îl lovea instantaneu, căci era o susținătoare fervență a păcii și a bunei înțelegeri, dar numai în afara căminului.[1] Deși mai lăsa din când în când soldații să-și facă de cap, cât timp a trăit ea nubienii n-au zis nici pâs, iar mesopotamienii nu s-au răsculat nici măcar o singură dată. Probabil că auziseră și ei câte ceva despre ea.

Dar Hatshepsut avea și o latură mai tandră. Cine nu are? Numele ei era rostit mereu alături de cel al lui Senmut, un tânăr arhitect de origine umilă, ale cărui planuri și măsurători se pare că le admira din plin. Îl văzuse prima dată pe când încă mai trăia Thutmes al II-lea, venind la palat cu un memoriu legat de niște noi schițe urbanistice. Când și cum s-au întâlnit e greu de spus. Se știe însă că într-o seară, după înmormântarea lui Thutmes II, au fost văzuți dând târcoale prin crângul de sicomori sacri ca și cum ar fi fost preocupați de cine știe ce viitoare clădiri importante, iar a doua zi, din senin, Senmut a fost numit șef peste lucrările publice regale.

De-atunci încolo, cei doi erau la sfat aproape în fiecare zi, căci ea se pare că avea mereu nevoie de noi și noi edificări. Senmut venea în fiecare dimineață la palat ca să-i arate schițele, iar seara, pe ușa lor apărea un semn cu „Nu deranjați". În cele din urmă Senmut a ajuns să fie cea mai puternică persoană din Egipt, cu mai multe titluri și averi decât ar fi avut vreodată nevoie. Și totul numai și numai pe baza talentelor sale personale![2] Se pare că Senmut a căzut în dizgrație de-abia după vreo douăzeci de ani de serviciu activ.

Era un arhitect înnăscut, așa cum a dovedit-o construind templul fondat de Hatshepsut la Deir el Bahri, peste râu de Teba, în onoarea ei și a Zeului-Soare Amon. Aflat încă în construcție, după șapte ani, templul era de trei ori mai mare decât declarase el inițial, costase de opt sau nouă ori mai mult decât estimase și nu mai semăna decât după nume cu planurile inițiale. Nu l-a terminat niciodată.[3]

---

[1] *Când se pornea câte o ceartă, trebuia să cedeze cineva, nu? Evident că nu Hatshepsut.*

[2] *Primul dintre miniștrii lui Hatshepsut, Hapuseneb, era un individ bătrân și chel, cu un mare neg pe vârful nasului. A murit sărac.*

[3] *Tot el a ridicat și două obeliscuri de granit roz la Karnak, dintre care numai unul n-a căzut, deși era periculos înclinat.*

Fiind o persoană foarte religioasă, Hatshepsut a acoperit pereții templului cu portrete de-ale ei și cu hieroglife în care se declara fiica zeului Amon, ce-o încoronase personal, conferindu-i astfel mult mai multe drepturi la tron decât avea Thutmes al III-lea. Imediat ce-i trecea prin minte ceva de genul ăsta, punea să fie trecut pe zidurile templului.

Parte din timp, Hatshepsut și Thutmes și-l petreceau construind temple șubrede la Teba, însă obeliscurile erau de fapt marea lor obsesie. Hatshepsut înălța două obeliscuri acoperite cu reprezentări ale unor egipteni îndreptându-se în direcții opuse în același timp și alte hieroglife în care era ridicată în slavă, apoi, fără zăbavă, începea și Thutmes să construiască două și mai înalte, în care el să fie cel lăudat. Iar asta a tot continuat până când nici unul dintre ei n-a mai găsit nimic de inventat despre sine.

Rămânem îndatorați unei astfel de inscripții murale pentru ideea de bază pe care ne-am făcut-o despre felul în care arăta Hatshepsut într-un anume moment al vieții ei. Inscripția ne spune: „de o priveai, vedeai frumusețea însăși; forma și splendoarea-i erau divine." Unora li s-a părut ciudat că femeia-faraon era atât de îndrăzneață, ținând cont de faptul că avea în jur de cincizeci de ani. Dar de ce? Nu vorbea decât despre cum stătuseră lucrurile cu 35 de ani în urmă, înainte de-a se mărita cu Thutmes al II-lea și de-a obosi învățându-l pe Thutmes al III-lea cine-i șeful. „Era ca o fecioară, frumoasă și înfloritoare..." ne spun hieroglifele, iar noi n-avem nici un motiv să ne-ndoim de asta. Nu e nimic rău în a spune lumii cum arătai în 1514 î.Hr.

Indiferent ce ne sugerează documentele, noi știm că Hatshepsut și prietenul ei au reușit să ducă la bun sfârșit o grămadă de lucrări de seamă. Restul sunt zvonuri. Doar știți și dumneavoastră cum umblă vorba. Titluri precum Șef al Lucrărilor, Superintendent al Dormitorului Regal, Intendent al Iatacului pot fi cu ușurință greșit înțelese. Ca, de altfel, și cadourile de milioane în aur și în pământuri, sau conversațiile ce se prelungesc până dimineața devreme. Toate acestea pot să nu fie altceva decât modul lui Hatshepsut de a păstra relațiile cu partenerii de care depindea succesul carierei ei. În fond, arhitecți cu adevărat buni nu se găsesc pe toate drumurile

Unul dintre evenimentele cele mai importante ale domniei lui Hatshepsut a fost expediția făcută în Punt, sau Somaliland[1], pentru obținerea celor necesare funcționării templelor și amenajării grădinilor terasate ale lui Amon. Cinci mici ambarcațiuni au pornit-o spre sud pe Marea Roșie în 1492 î.Hr. și s-au întors cu treizeci și unu de arbori de smirnă, multe alte varietăți de plante ornamentale sau parfumate[2], rășină de smirnă, ihmut[3], lemn de scorțișoară, lemn de Khesit[4], abanos, fildeș, aur, electrum[5], peste trei mii de animale, inclusiv ogari, maimuțe și girafe, câțiva localnici, o mulțime de bumeranguri și câteva obiecte neidentificate.[6]

Expediția din Punt e privită în general ca unul dintre pașii importanți către decăderea puterii maritime a Egiptului. Dar adevărul este că astfel de expediții de mare risc se desfășuraseră în liniște încă de la începuturile istoriei egiptene. Călătoriile pe Marea Roșie, având Punt-ul ca oprire obligatorie, ajunseseră ceva obișnuit încă de pe vremea celei de-a cincea dinastii. În timpul celei de-a șasea dinastii, un funcționar numit Khnumothep a fost de unsprezece ori la Punt, pentru tămâie și alte mirodenii, și n-a făcut atâta caz. Dar o știți pe Hatshepsut. Ea a umplut un perete întreg cu reprezentarea expediției, spunând că a fost cea mai mare și mai importantă, mulțumită, în special, unei anume persoane pe care o cunoaștem și noi.

Hatshepsut a murit în 1479 î.Hr., în jurul vârstei de 59 de ani, după ce domnise 21 de ani și nouă luni, după moartea lui Thutmes al II-lea. Nimeni nu poate dovedi că Thutmes al III-lea și-a ucis binefăcătoarea, nici măcar că ar fi atins-o cu un deget. Știm, cu toate astea, că ea l-a ținut douăzeci de ani la colț să-și frângă mâinile, timp în care

---

[1] *Ținut legendar, menționat în inscripțiile egiptene, dar a cărui situare exactă n-a fost descoperită de către specialiști. Autorul preferă varianta conform căreia Punt sau Somaliland, ar fi vechea regiune Sanaag, situată între granițele actualului stat al Somaliei. Alte discuții situează ținutul Punt în Africa de Est, în nordul Etiopiei și Eritreei și în sud-estul Sudanului.(n.tr.)*

[2] *Ca multe alte mari personaje feminine de-a lungul istoriei, Hatshepsut era pasionată de grădinărit și cerea mereu noi terenuri pentru plantele sale dragi.*

[3] *Esență folosită de egipteni la îmbălsămarea corpurilor pentru mumificare; o varietate de tămâie.(n.tr.)*

[4] *Lemnul de Khesit este un lemn deosebit obținut din arborele de Khesit*

[5] *Aliaj de aur cu argint, în proporții variabile, ce se găsește în stare naturală. Era preferat de egipteni pentru ornamentarea templelor, a piramidelor și pentru monede.(n.tr.)*

[6] *Semnat n-a vrut să riște, așa că a rămas frumușel acasă.*

el ar fi trebuit să fie singurul conducător al Egiptului, iar el știa că dacă nu se întâmplă ceva drastic, era posibil să urmeze alți douăzeci, foarte asemănători. Dumneavoastră ce-ați fi făcut?[1]

Vinovat sau nu, Thutmes al III-lea nu s-a comportat deloc așa cum ar trebui când îți moare în același timp mătușa, mama vitregă și soacra. Într-o primă fază a ținut-o într-un chef monstru două, unii spun chiar trei săptămâni. Apoi a tăiat nasurile tuturor statuilor lui Hatshepsut și le-a aruncat într-o groapă adâncă, i-a răzuit chipul și numele din înscrisuri și i-a zidit obeliscul cel mai mândru, pentru ca noi, posteritatea, nici să nu știm că a existat vreodată, darămite să citim inscripțiile despre cât de minunată era ca femeie.

Bine-nțeles că, oricât te-ai strădui, treburile nu-ți ies niciodată așa cum ți-ai dori. Unele dintre acele statui, dezgropate și restaurate cu grijă stau acum bine mersi în muzeele de artă.[2] Iar zidăria din jurul obeliscului a căzut, lăsându-l într-o stare de conservare perfectă, cu nici o hieroglifă distrusă după atâtea secole, toate gata să fie citite, la fel de ușor ca atunci când au fost scrise. Așa că, vrând să joace murdar, Thutmes i-a lăsat din nou ultimul cuvânt lui Hatshepsut. Ceea ce nu mă surprinde deloc.

Dar ghiciți acum, vă rog, ce-a făcut acest micuț personaj frustrat în continuare, în clipa în care nu i-a mai rămas nici un nas de spart. Ei bine, s-a dus cu armatele în Asia unde a căsăpit băștinași după placul inimii și a furat atât de mult încât pentru o bună bucată de vreme tot Egiptul a dus-o ca-n sânul lui Avraam.[3] Astfel, Thutmes al III-lea poate fi considerat unul dintre primii exponenți ai internaționalismului sau al doctrinei ce promovează vizitarea țărilor străine în scopul măcelăririi locuitorilor. A purtat șaptesprezece astfel de campanii în Asia, după care, în ultimii doisprezece ani ai vieții a lăsat-o mai moale, și-a ridicat sieși obeliscuri, și-a scris memoriile pe ziduri, a mai ucis câțiva nubieni ca să nu-și iasă din mână și a ajutat

[1] *Un prieten îmi sugerează că, atunci când Hatshepsut a auzit de nașterea lui Thutmes al IV-lea, pur și simplu s-a dat bătută. E o teorie fermecătoare, dar datele nu se potrivesc.*

[2] *Una dintre statuile lui Senmut se află la Chicago, alta a fost descoperită, în mod surprinzător, de către două doamne din Anglia, d-șoara Benson și d-șoara Gourlay, în timp ce vizitau pline de curiozitate templul lui Mut; acum se află la muzeul din Cairo.*

[3] *Într-un final, banii s-au terminat. Nimeni nu știe pe ce.*

pe cât putea la creșterea micuțului său nepot, Thutmes al IV-lea. Pentru toate aceste activități, mulți cercetători îl consideră cel mai mare dintre faraoni. Îi veți regăsi numele pe toate listele cu oameni extrem de importanți.

Thutmes al III-lea a murit în 1447 î.Hr., în al 54-lea an al domniei sale, sau al 32-lea dacă luăm ca dată de referință moartea lui Hatshepsut. Niciunul dintre obeliscurile sale, pline de minciuni sfruntate despre cele șaptesprezece campanii din Asia, n-a rămas în Egipt. Au fost luate pe post de suveniruri și duse în țări îndepărtate. Unul dintre ele, numit „Acul Cleopatrei", deși nu are și n-a avut niciodată nimic de-a face cu ea, se găsește acum în Central Park din New York, unde-i face pe trecători să se oprească în mijlocul agitației zilnice și să exclame: „Ce naiba e asta?". Se numește „Acul Cleopatrei" pentru că lumea este plină de oameni care nu au nimic mai bun de făcut decât să se gândească la astfel de lucruri și, dacă mă-ntrebați pe mine, așa va fi mereu.[1]

[1] *În timpul domniei lui Amenhotep al IV-lea sau Ikhnaton, hitiții au devenit atât de puternici încât Imperiul Egiptean s-a destrămat. Pentru moment se pare că nu reușesc să-mi amintesc ce s-a ales de hitiți.*

VECHII GRECI ŞI **ALTE NAŢII**

Pericle

Pericle a fost cel mai mare om de stat din Grecia antică. A condus Atena timp de peste treizeci de ani, chiar în perioada ei de mare glorie, adică între 461 î.Hr. și 429 î.Hr. Sau, mai bine zis, poporul a condus-o, căci Atena era o democrație. Cel puțin asta susținea Pericle că era. El unul, le spunea doar ce să facă.[1]

Pentru înțelepciunea și elocința sa, Pericle era supranumit „Olimpianul". I se mai spunea și Oblio, sau Țeastă Țuguiată, pentru că avea capul asemănător unei cepe de mare, o legumă conică ce creștea în zonă. Din pricina formei neobișnuite pe care o luau ideile în această căpățână ciudată, s-au făcut auzite multe glume în amfiteatrele grecești. Comedianții nu mai văzuseră încă pe nimeni din cei aflați la putere care să-și lase creștetul, cu nesăbuința oricărui alt cetățean, fără protecție, expus astfel tuturor vitregiilor sorții[2].

Din partea mamei sale, Agariste, Pericle ținea de familia Alcmenizilor, una dintre familiile aristocratice cele mai bogate, care dăduse deja un număr mare de politicieni. Alcmenizii erau suspectați de a fi trădat Atena în fața perșilor, iar câțiva dintre ei fuseseră cercetați pentru luare de mită și corupție. Se pare, însă, că au reușit să treacă peste asta fără prea multe remușcări, căci nici atenienii nu le-au dat prea mare atenție, ocupați fiind cu propriile conștiințe.

Unchiul lui Agariste, Clistene Reformatorul, era celebru pentru că mituise oracolul din Delfi. Încercase chiar să reformeze legile date de Solon, așa că vedeți cât era de isteț. Solon era unul dintre cei șapte înțelepți ai Greciei și, de asemenea, un erou național pentru că legalizase bordelurile în Atena.

Xantip, tatăl lui Pericle, era unul dintre cei trei oameni de stat cei mai importanți din Atena acelor ani. Ceilalți doi erau Aristide cel Drept și Temistocle. Toți trei și-au construit durabila reputație acuzându-se constant unul pe celălalt de fraudă și delapidare[3] și insul-

---

[1] *La drept vorbind, se poate spune că epoca lui Pericle s-a terminat în 430 î.Hr., atunci când Pericle a fost găsit vinovat de delapidare. După asta, n-a mai fost niciodată la fel.*

[2] *Mai avem și astăzi personaje cu astfel de alcătuiri ciudate, dar nu le mai spunem Țeastă Țuguiată, ci de-a dreptul Cap Pătrat.*

[3] *Eu unul nu pot crede că Aristide cel Drept a furat atât de mult pe cât pretindea Temistocle. Mereu părea atât de maiestuos și demn!*

tându-se în timpul alegerilor.[1] În cele din urmă, au fost exilați din Atena pentru tulburarea liniștii publice, lăsându-i liber terenul lui Pericle, care i-a depășit cu mult în artele guvernării.[2]

Pericle era prietenul maselor.[3]Le îndrăgea atât de tare încât le plătea să se ducă să voteze în Adunare, iar ele îl iubeau într-atât de mult încât îl și alegeau de fiecare dată. Nu se poate spune că Pericle le mituia, căci cu ce era el vinovat dacă ele îl votau mereu numai pe el? Altfel, Pericle era destul de strâns la pungă. Rareori își cumpăra haine noi, dar pentru cetățenii Atenei, pe care-i plătea din trezoreria statului, nimic nu era prea bun.

Pentru că democrația înseamnă guvernarea statului de către popor, atenienii se strângeau pe colina Pnyx[4] și guvernau. Pericle le ținea o cuvântare, apoi atenienii țipau, strigau, aprobau moțiunea, semnau tratate, sau declarau război, iar el adăuga câteva detalii finale, ca să nu poată nimeni spune că nu are putere de lege. Dacă tot nu era constituțională, o mai lucra un pic, până o îndrepta. Astfel, a redus mult puterea Areopagului, un grup de bătrânei care dețineau funcțiile pe viață și a căror datorie era să declare totul nul și neavenit. I-a lăsat totuși să aibă grijă de livezile de măslini sacri de pe Acropole.[5]

Pericle îi plătea și pe jurați, care erau aleși prin tragere la sorți și lucrau în grupuri de câte 401, 501 sau mai mult. Pentru că atenianul de rând nu era prea inteligent, era necesar ca din fiecare juriu să facă parte mai mulți.[6] Aceia care doreau să-și facă datoria de jurat

---

[1] *Temistocle era întotdeauna o țintă ușoară pentru formele mai dure ale luptei politice. Era copil din flori.*

[2] *Pericle și-a surghiunit imediat cel mai puternic rival, pe Cimon, ce-și câștigase faima aducând din insula Sciros înapoi la Atena, oasele lui Tezeu, cel care omorâse Minotaurul. Cum Tezeu era un mit, nu prea putea el să aibă cine știe ce oase. Cu toate astea, Cimon le-a adus înapoi.*

[3] Cei mai săraci cetățeni aveau și ei șansa de-a fi aleși președinte, dar asta, nu se știe de ce, nu se întâmpla niciodată. S-ar putea să fie doar o coincidență.

[4] *Pronunțat Pnyx. (n.a.). Pnyx – colină în Atena pe care se întrunea Ecclesia, adunarea poporului. (n.tr.)*

[5] *Le-a revocat de asemenea și dreptul de a cenzura viața intimă a cetățenilor. Foarte urât din partea lui, căci asta era cam singura plăcere care le mai rămăsese săracilor bătrâni, să prindă vreun cetățean făcând ce nu trebuia. De-acum încolo tot ce mai puteau face era să-și folosească imaginația.*

[6] *Sir Francis Galton considera că atenienii erau aproape de două ori mai inteligenți decât noi. Dacă vreți totuși să râdeți cu poftă, căutați teoria lui sir Francis asupra factorilor ereditari (n.a.). Sir Francis Galton – antropolog englez din secolul al XIX-lea, care a aplicat metode statistice în studiul eredității. Este fondatorul biometriei și, de asemenea, cel care a propus teoria eugeniei – care susține inegalitatea biologică a raselor și necesitatea ameliorării acestora. Teorie care a influențat puternic mișcările fasciste și naziste. (n.tr.)*

trebuiau să extragă câte o boabă dintr-o oală plină cu fasole albă și neagră. Dacă scoteau o boabă albă treceau direct la treabă, fără să se mai obosească să demonstreze că sunt complet neștiutori în ale legii. Asta era de la sine înțeles.

Majoritatea micilor funcționari atenieni erau selectați prin tragere la sorți. Totuși, cei zece generali și ministrul de finanțe erau aleși. Nu prea puteai să-i tragi la sorți, dat fiind că, pentru mânuirea unor mari sume de bani sunt necesare abilități speciale.[1] Postul sună cam plictisitor, din moment ce omul nu poate să păstreze el banii, deși într-un fel sau altul, reușea mereu să treacă și peste asta.

O dovadă notabilă a geniului lui Pericle a constituit-o modul în care a condus Liga din Delos, sau Confederația din Delos, fondată în 477 î.Hr. pentru a proteja cetățile grecești din Asia Mică și pe cele de la Marea Egee de invazia perșilor.[2] Liga era numită astfel pentru că suma totală a cotizațiilor membrilor săi, în valoare de 600 de talanți sau 750 000$, era strânsă în templul lui Apollo, de pe insula Delos. Pericle știa că lumea e plină de pungași care de-abia așteaptă să-și pună labele pe orice lucru de preț, așa că în 454 î.Hr. a mutat visteria Ligii la Atena, ca să fie cu ochii pe ea. Odată ajunsă la Atena, n-a mai găsit în ea decât 3 750 000$, în loc de 35 397 500$ cât ar fi trebuit să fie. Eu unul nu reușesc să-mi explic această discrepanță.[3]

Astfel, Pericle a reușit să facă din Atena un Oraș al Frumosului, înălțând pe Acropole Partenonul și alte construcții pe care le-a împodobit cu multe opere de artă.[4] Dacă și-ar fi dorit, atenianul de rând putea să contemple zilnic lucrări de arhitectură, pictură sau sculptură dintre cele mai splendide văzute vreodată. Ceea ce avea pentru ei cam același efect pe care îl are și astăzi arta asupra cetățenilor.

---

[1] *Membrilor claselor celor mai sărace nu le era permis să fie aleși în aceste posturi. Aveau „origini nesănătoase".*

[2] *Când se-ntâmpla ca unul dintre orașe să nu dorească să fie protejat în acest fel, era făcut imediat să vadă lumina rațiunii. Cantitatea de protecție oferită era fixată de Aristide cel Drept.*

[3] *Asta n-avea nimic de-a face cu procesul pentru delapidare. E cu totul și cu totul altceva.*

[4] *Multă lume crede că a construit Acropolele pe Parthenon. M-am tot gândit cum aș putea să previn o astfel de eroare, dar e absolut imposibil.*

Partenonul a costat 700 de talanți, asta înseamnă cam 875 000$. În templu, Fidias sculptase o statuie a zeiței Atena Parthenos înaltă de 40 de picioare, placată cu aur și fildeș, și evaluată la aproape 1 250 000$. Atenienii l-au acuzat pe Fidias că ar fi furat o parte din aur în timp ce lucra la statuie. El n-o făcuse dar ei îl suspectau, întrucât, în locul lui, cu siguranță asta ar fi făcut. După o vreme, pe faldurile veștmântului Atenei nu mai era la fel de mult aur ca la început și, în curând, statuia însăși s-a făcut nevăzută. Nu fusese bătută în cuie...

O altă formă de artă era teatrul grec, alcătuit în mare parte din tragedii despre Agamemnon și Clitemnestra scrise de Eschil, Sofocle și Euripide.[1] Piesele grecești se bazau pe istorii binecunoscute, astfel că știai mereu ce va urma, la fel cum se-ntâmplă și astăzi.[2] Cum teatrul de piatră al lui Dionysos nu s-a construit decât mai târziu, spectatorii stăteau înșirați pe bănci de lemn rânduite pe coasta dealului, gândindu-se că le-ar fi fost mai bine morți.

A existat, de asemenea, și un om numit Socrate, care mergea desculț și le cerea oamenilor să-și definească termenii. Îi învăța că o viață bună înseamnă să fii tu însuți bun și că virtutea este cunoaștere și cunoașterea este virtute.[3]

Pericle era mândru de toată cultura asta grecească, dar își prețuia mai mult viața personală. Nu era un om de lume și nici nu prea ieșea pe nicăieri, pentru că se distra mai bine acasă. Se arăta foarte prietenos față de Aspasia, o doamnă preamărită pentru frumusețea și spiritul ei, pe care însă n-o putea lua de nevastă pentru că ea era din Milet, iar căsătoriile cu străinii erau ilegale. Pericle însuși dăduse această lege în 451 î.Hr., înainte de a o cunoaște. A divorțat de nevastă, Telesippe, din motive de incompatibilitate, și s-a mutat cu Aspasia.[4] Domn ca întotdeauna, Pericle i-a asigurat lui Telesippe un alt soț, al treilea.

---

[1] *Lui Pericle îi plăceau foarte mult Eschil, Sofocle și Euripide pentru că era la fel de lipsit de umor ca și ei.*

[2] *Euripide și-a petrecut ultimii ani în Macedonia, dat fiind că soția sa se-ndrăgostise de Cefisophan, un actor. Multe grecoaice erau cam puține la minte.*

[3] *Cei care vorbesc în felul acesta se numesc filozofi.*

[4] *În spatele fiecărui bărbat de seamă se află mereu câte o femeie care să-l învețe ce să facă. Iar el face chiar pe dos.*

Asta făcea din Aspasia o hetairă sau însoțitoare, cum erau numite. Multe dintre hetaire erau foarte dibace la retorică sau la arta vorbirii. Ca regulă de bază, cele care vorbeau cel mai repede aveau și cele mai mari șanse de reușită. Lerne, o hetairă de succes, era cunoscută și drept Didrahma din cauza faptului că întreaga ei conversație nu depășea niciodată în valoare două drahme, ceea ce, în banii noștri, înseamnă cam 36 de cenți.

Femeile din Atena nu erau dintre cele mai fericite. Stăteau tot timpul acasă și nu aveau voie să riposteze la nimic.[1]

Aspasia credea în drepturile femeilor. Adică, ea credea că femeile sunt la fel de bune ca bărbații, o idee care tot reapare.[2] Situația femeilor în Atena nu era perfectă, dar s-ar fi putut și mai rău. Unei femei măritate îi era permis să cineze cu soțul ei atâta vreme cât erau doar ei doi, dacă venea, însă, și altcineva la masă, trebuia să rămână în iatacul ei. La mesele obișnuite, ea stătea așezată pe un scaun, în timp ce el stătea într-o rână pe o canapea, extrem de obosit din pricina tuturor discuțiilor despre Adevăr, Frumos, Dreptate, Libertate și Cumpătare pe care le avusese cu prietenii săi bărbați.

Soțiile grecilor nu puteau să hălăduiască în voie pe străzi, însă aveau voie să privească pe geam și să facă copii. După ce împlineau șaizeci de ani puteau să participe la înmormântări. Și, cu toate astea, multe dintre ele nu erau mulțumite de soarta lor.[3] Nu avem date despre numărul femeilor din Atena, pentru că nimeni nu credea că merită să le ia în considerare. Habar n-aveau grecii la ce-o să se ajungă?!

De vreme ce oricum nu era o femeie respectabilă, Aspasia putea să facă cum o tăia capul, așa că ținea un salon acasă la Pericle. Acolo se adunau celebritățile momentului și mereu întâlneai pe unul sau altul dintre tovarășii ei – nu erau cine știe ce figuri extraordinare, ci doar vecini și prieteni vechi precum Herodot, Sofocle, Fidias, Tucidide, Euripide, Anaxagoras și Socrate. Pe lângă alte preocupări, se spune că Aspasia îi dădea sfaturi lui Pericle în legătură cu diverse probleme politice și-l ajuta să-și scrie discursurile. Relația lor a fost

---

[1] *Această perioadă a fost numită și „Epoca de Aur".*
[2] *Într-adevăr, am avut și în zilele noastre o mișcare oarecum asemănătoare. Oare ce s-a ales de ea?*
[3] *Femeile erau admise și la tragediile de la teatru. Întârziau mereu.*

numită și o uniune a minților. Iar fiul lor se numea Pericle cel Tânăr sau Juniorul.

Ultimii ani ai vieții lui Pericle n-au fost prea fericiți. În 431 î.Hr., ca să-și recâștige popularitatea cam ofilită, a pornit războiul peloponeziac cu Sparta și aliații ei. Războiul a durat 27 de ani, până când ambele părți au fost complet epuizat. Nici nu știa câte îl mai așteaptă! În 430 î.Hr. cetățenii s-au întors împotriva lui și l-au amendat cu 50 de talanți, sau 61 500$, pentru că furase și el niște bani acolo. Apoi, Aspasia a fost arestată pentru ateism și imoralitate dar Pericle a reușit s-o salveze printr-un discurs dibaci. O epidemie izbucnită din pricina războiului a ucis un sfert din populație, inclusiv pe Xantippus și Paralas, cei doi fii legitimi ai lui Pericle cu Telesippe, iar peloponezienii l-au omorât pe Junior. Pericle a murit de ciumă în 429 î.Hr., tocmai când războiul său începuse să ia amploare. În mod firesc, perioada în care a guvernat e denumită, în cinstea sa, epoca lui Pericle.

În timpul ultimelor zile ale lui Pericle, cetățenii au curățat Grecia, într-un fel sau altul, de mare parte dintre geniile sale. L-au gonit din cetate pe bătrânul și inofensivul Anaxagoras și l-au închis pe Fidias, care a și murit în scurt timp. Pe Socrate l-au mai lăsat să trăiască până după război.[1] Consider că atenienii erau un popor foarte corect.

Aspasia n-a ajuns prea departe cu mișcarea ei pentru drepturile femeilor. Cu timpul, totuși, femeilor le-a fost îngăduit să mănânce la aceeași masă cu restul familiei, chiar dacă erau musafiri de față. Iar mai apoi, li s-a permis să facă de mâncare și să spele vasele după masă.

Aspasia o fi avut ea defectele ei dar îl iubea foarte mult pe Pericle. Nu o deranja că avea capul țuguiat. Iar după moartea lui, a devenit tovarășa lui Lysicle, un negustor de oi. Se pare că nici asta n-a deranjat-o.

[1] *Un cititor mă întreabă într-o scrisoare, de ce stătea Socrate mereu pe la colțuri, înconjurat de un roi de greci tineri și frumoși. Păi... aștepta un tramvai.*

Alexandru cel **Mare**

Alexandru al III-lea al Macedoniei s-a născut în 356 î.Hr., în cea de-a șasea zi a lunii lui Lous.[1] E cunoscut drept Alexandru cel Mare deoarece a ucis mai mulți oameni și de mai multe nații decât oricare altul din vremea sa.[2] A făcut-o ca să le insufle câte ceva din cultura greacă. Alexandru nu era chiar grec și nici tocmai cultivat, dar dacă asta îi e povestea, cine sunt eu s-o contest?[3]

Tatăl lui Alexandru era Filip al II-lea al Macedoniei. Filip era un om cu vederi largi, care bea cam mult și avea opt soții. I-a supus pe greci după ce aceștia luptaseră până la epuizare în Războiul Peloponeziac și s-a autointitulat guvernator general pentru a putea răspândi idealurile Eladei. Principalul vis al Greciei era însă să scape de Filip și până la urmă visul s-a împlinit. El a fost asasinat în 336 î.Hr. de un prieten al soției sale, Olympias.[4]

Olympias, mama lui Alexandru, nu era tocmai normală. Era din Epir. Ținea atât de mulți șerpi sacri în dormitor, încât lui Filip îi era frică să se mai întoarcă acasă după bețiile sale.[5]

I-a spus lui Alexandru că tatăl său adevărat era Zeus-Amon, sau Amon, un zeu greco-egiptean în formă de șarpe. Alexandru făcea mare caz de povestea asta și stătea nopți întregi lăudându-se cu ea.[6] Odată chiar a executat treisprezece macedoneni care îndrăzniseră să susțină că *nu* era fiul unui șarpe.

Copil fiind, Alexandru era ca oricare altul, dacă înțelegeți ce vreau să spun. Avea ochi albaștri, un păr roșcat și cârlionțat, ten rozaliu și era cam mic de statură pentru vârsta lui. La doisprezece ani l-a îmblânzit pe Bucefal, calul său preferat. În același an l-a împins

---

[1] *Așa numeau macedonenii luna lui Hecatombeon, ne spune Plutarh, care-ar trebui să știe cel mai bine.*

[2] *Profesorul F.A. Wright, în cartea sa* Alexandru cel Mare, *merge până acolo încât îl numește „cel mai mare om pe care l-a produs vreodată umanitatea"*

[3] *Alexandru vorbea o limbă cunoscută drept „greacă atică".*

[4] *După moartea lui Filip, Olympias a pus ca una dintre celelalte soții ale lui să fie fiartă de vie. Asta ne arată ce credea de fapt despre ea.*

[5] *Să ai șerpi adevărați acasă nu e un lucru tocmai bun pentru un alcoolic. Nu face decât să complice lucrurile.*

[6] *Ajunsese atât de departe încât o credea el însuși.*

în joacă într-o groapă adâncă pe Nectanebo, un astronom aflat în vizită, rupându-i gâtul în timp ce acesta ținea o prelegere despre stele. Nu s-a dovedit niciodată cu certitudine că Alexandru însuși l-a împrâncit pe bătrân. Ceea ce rămâne, însă, e faptul că stăteau amândoi pe marginea gropii și, dintr-o dată, Nectanebo n-a mai fost acolo.

Timp de trei ani, până la șaisprezece ani, Alexandru a fost educat de Aristotel, care se pare că evita cu grijă gropile și marginile acoperișurilor. Aristotel era celebru pentru că știa absolut totul. Susținea că avem creier numai pentru a ne păstra sângele rece și că acesta n-are nici un amestec în procesul gândirii. Dar asta este adevărat numai cu privire la unele persoane. Mai spunea și că somnul riscă să sufere de insolație, dat fiind că înoată mult prea aproape de suprafața apei. Eu, unul, mă îndoiesc. În ciuda reputației sale, Aristotel nu era un profesor ideal pentru cei tineri. Avea tendința să o cam ia la plimbare, fie în clasă, fie prin alte locuri. Era cu mintea în cu totul altă parte.

Cu un asemenea profesor, oricine ar fi avut niște repere morale destul de echivoce. Pe de altă parte, nici măcar Aristotel nu-i putea ajuta pe unii.[1] Cum a terminat de citit Etica Nicomahică, Alexandru s-a apucat de ucis în dreapta și-n stânga. Cât încă mai trăia tatăl său, a exterminat detașamentul sacru al Tebei în bătălia de la Cheroneea, apoi s-a mai distrat omorând traci, iliri și alte etnii de felul acesta care se găseau pe lângă casă.[2]

Acum că era pregătit pentru adevărata sa menire, Alexandru s-a hotărât să meargă în Asia, unde erau popoare mai multe și mai felurite. După ce-a omorât câteva rubedenii care ar fi putut să aibă pretenții la tron[3], a declarat război Persiei și a traversat Helespontul pentru a răspândi civilizația greacă. Grecii s-au simțit cam stânjeniți

[1] *Câțiva ani mai târziu, când Aristotel i-a cerut fostului său elev să afle ce provocase creșterea apelor Nilului, Alexandru i-a răspuns corect spunându-i că de vină era ploaia. Răspunsul i-a plăcut foarte mult lui Aristotel, dat fiind că această problemă îl chinuise ani întregi și, exasperat, renunțase cu totul să-i mai dea de cap.*

[2] *Tebanii erau de neam din Boetia și erau priviți de toată lumea ca fiind niște mocofani. Totuși, Plutarh neagă acest fapt cu înverșunare. Plutarh era și el din Boetia.*

[3] *Oricum, închisese ochii și când cu asasinarea lui Filip.*

din această pricină dar nu l-au putut opri. Așa că s-au mulțumit să strâmbe din nas și să suporte.

Asia s-a dovedit un adevărat paradis pentru el. În doi timpi și trei mișcări, Alexandru omorâse mezi, perși, pisizi, cappadoci, paflagoni și mesopotamieni cu toptanul.[1] Într-o zi căsăpea câțiva galateeni, în următoarea trebuia să se mulțumească doar cu niscai armeni. Mai târziu a dat gata și bactrieni, sogdieni, arachosieni și câțiva ucși extrem de rari. Chiar și pe vremea aceea, un ucs, viu sau mort, era un obiect de colecție.[2]

Alexandru a pus capăt Imperiului Persan învingându-l pe Darius în trei bătălii majore. Acesta nu era *acel* Darius, ci numai Darius Codommanus sau Darius al III-lea, ce fusese instalat la putere de Bagoas, un eunuc.[3] Cum Bagoas îl otrăvise pe Artaxerxes al III-lea și apoi pe fiul acestuia, Arses a fost la rândul său otrăvit de Darius, pentru mai multă siguranță.[4] Darius era ușor de biruit pentru că puteai să pariezi că absolut de fiecare dată o să facă exact ce nu trebuia. După care își biciuia caii și încerca să scape în carul său de luptă la fel de rapid ca un melc. A făcut-o până când urciorul n-a mai mers la apă.

Armata persană era învechită. Se baza în principal pe rubedenii, cărora le era permis să-l sărute pe rege și pe purtătorii de mere sau garda regală, care aveau sculptate mere de aur pe mânerele lăncilor. Darius credea că, dacă va continua să înroleze purtători de mere în rândurile armatei sale, imperiul persan nu va cădea niciodată. Dar, în realitate, nu se întâmplă niciodată așa. Când ajungi într-un anumit punct, intră în acțiune legea scăderii profiturilor și rămâi pur și simplu cu prea mulți purtători de mere.

Darius mai avea și care de luptă înarmate cu țepușe pe ambele laturi, capabile să secere la pământ inamicii. Acest tip de arme n-a avut

---

[1] *„A vestit plin de curaj înfrățirea tuturor oamenilor." – F.A. Wright*

[2] *Ucșii sau hucșii s-ar putea să fie niște strămoși de-ai lurilor. (Lurii – primii romi consemnați de istorie, erau originari din India și își câștigau existența din cântat).(n.red.)*

[3] *Numele de Bagoas este o formă prescurtată a lui Bagadata, însemnând „Așa a dat Dumnezeu". Era foarte răspândit printre eunuci din motive ce-mi scapă pe moment.*

[4] *Xerxes I fusese otrăvit de eunucul Aspamithres. Eunucii erau frecvent folosiți pe post de sfetnici ai regelui pentru că aveau mai mult timp de gândire.*

nici un succes, din moment ce Alexandru și soldații săi refuzau cu încăpățânare să se ducă și să stea nemișcați în fața țepușelor. Darius scăpase din vedere faptul că astfel de care de luptă înarmate cu lame sunt eficiente numai împotriva acelor persoane care și-au pierdut capacitățile locomotorii iar persoanele în chestiune preferă să stea acasă în pat, mai degrabă decât să poarte bătălii în Asia.

Cei mai buni soldați ai lui Alexandru erau companionii, sau cavaleria grea, și falangiștii, niște hopliți cu îmbunătățiri, din care era alcătuită falanga macedoneană. Nimeni nu era foarte sigur ce anume trebuiau să facă hipsaștii. Uneori acționau ca peltești, dar puteau oricând să facă și comisioane. Alexandru nu înainta niciodată fără să-și asigure spatele. Perșii n-au dat nici o atenție acestui lucru și iată ce li s-a întâmplat.

În bătălia de la Issus, Alexandru a capturat-o pe soția lui Darius, precum și două dintre fiicele sale și haremul regal format din 360 de concubine[1] și 400 de eunuci. N-a dat nici o atenție haremului, cum n-a făcut-o, de altfel, nici prietenul și colegul său de cameră Hephaestion, dar soldații s-au ales totuși cu o mulțime de covoare minunate. Aventura lui Alexandru și-a acoperit cu vârf și-ndesat costurile, dat fiind că numai din cetățile Susa și Persepolis a strâns bunuri în valoare de 160 000 de talanți persani, cam 280 000 000$. Din păcate, mare parte din bani au fost furați de Harpalus, un grec cultivat care îndeplinea funcția de vistiernic regal.

Alexandru și-a petrecut următorii nouă ani purtând mereu noi bătălii, mărșăluind încolo și-ncoace, omorând oameni la întâmplare și jefuindu-le văduvele și orfanii.[2] S-a săturat repede de răspândit cultura greacă printre perși, așa că s-a hotărât să-i aducă pe greci mai aproape de cultura persană. Într-o dispută purtată pe marginea acestui subiect l-a omorât pe Clitus, prietenul care-i salvase de două ori viața în luptă. După care, timp de două zile, a vărsat fără întrerupere lacrimi amare. Alexandru își ucidea rar prietenii apropiați dacă nu

[1] *La perși, 60 sau orice alt multiplu al acestui număr era socotit norocos.*

[2] *Adesea era foarte brutal cu prizonierii săi, pe care-i vindea ca sclavi, îi tortura până la moarte sau îi obliga să-nvețe limba greacă.*

era beat și întotdeauna bocea mult după.[1] De fapt, plângea mereu pentru câte ceva.[2]

Bucefal a murit bătrân și vlăguit în India, iar soldații, care credeau că expediția e o prostie monumentală, au refuzat să meargă mai departe.[3] Trei sferturi dintre soldați și-au lăsat oasele, la întoarcere, în deșertul Gedrosian iar restul au ajuns într-un final la Susa și au rupt rândurile. Ajunși în acest punct, Alexandru și Hephaestion au simțit că e timpul să se lase de șotii și să se căsătorească și au hotărât că trebuie să ia de nevastă două surori, pentru ca fiii lor să fie veri. Romantic, nu-i așa? Fetele pe care le aleseseră erau nimeni altele decât Statira și Drypetis, fiicele lui Darius, care rămâseseră prin preajmă încă de la bătălia de la Issus din urmă cu nouă ani. Cum au mers mariajele în chestiune n-a ajuns încă la urechile mele. Toți biografii lui Alexandru spun că el avea o fire rece, dacă nu de-a dreptul glacială.[4] Se spune că ar mai fi păcătuit pe ici pe colo, dar că n-a prins niciodată gustul. Nu era neatrăgător, dacă-ți plac blonzii mai pirpirii.[5] Se spune că avea un trup în regulă, atât cât era.[6] N-am găsit nici o descriere a înfățișării lui Hephaestion, dar presupun că era brunet, înalt și frumos.

Multe nu s-au mai întâmplat după incidentele din Susa. Hephaestion a murit din cauza febrei și a băuturii câteva luni mai târziu. Alexandru s-a stins în Babilon în anul următor, 332 î.Hr., din aceleași cauze. Deși n-avea încă treizeci și trei de ani, era plecat de-acasă de unsprezece ani. Ar fi putut să trăiască mai mult dacă nu și-ar fi crucificat medicul pentru că nu reușise să-l vindece pe Hephaestion. Mă rog, cât a mers, a mers...

---

[1] *Și-a încheiat o veche socoteală spânzurându-l pe istoricul Calistene, unul dintre nepoții lui Aristotel. Calistene a refuzat să i se prosterneze după moda persană. Alexandru a refuzat să-l sărute și lucrurile au mers din rău în mai rău.*

[2] *Alexandru nu a cucerit lumea. Nici pe departe, din moment ce n-a fost niciodată în Italia, Galia, sau Spania, ca să amintim numai câteva locuri. Măcar pentru atâta lucru să-și fi curățat lacrimile.*

[3] *Alexandru fusese întotdeauna blând cu Bucefal, după care numise și un oraș. A mai numit unul după câinele său Peritas și încă șaptesprezece după el însuși.*

[4] *„Era aproape imun la slăbiciunile cărnii, cărora mulți alți oameni de seamă le căzuseră pradă." – E.A. Wright*

[5] *Probabil că în povestea aceea cu Alexandru și Thalestris, regina amazoanelor, nu e nici un sâmbure de adevăr. Cu toate acestea, însă, Thalestris obținea de obicei ceea ce-și dorea.*

[6] *Se mai spune și că Alexandru mirosea a violete. Eu am auzit altceva.*

Moartea lui Alexandru a lăsat Macedonia vraiște. Roxana, soția lui, a pus ca Statira, împreună cu nevasta lui Hephaestion, să fie ucise și aruncate într-un puț, iar Sisygambis s-a sinucis prin înfometare. Olympias l-a executat pe fratele vitreg, debil și nelegitim, al lui Alexandru și a obligat-o și pe soția lui să se spânzure. Cassander a executat-o pe Olympias, toți se omorau între ei și totul era o mare mizerie.

Imperiul lui Alexandru s-a făcut fărâme într-o clipă, iar din eforturile lui n-a mai rămas nimic, poate doar faptul că aceia pe care-i ucisese erau în continuare morți. Nu realizase nimic prea constructiv.[1] E-adevărat, tăiase nodul gordian, în loc să-l dezlege cum cereau regulile. Asta desigur că n-a fost un lucru prea inteligent, dar, pe de altă parte, nici nodul gordian nu era mai breaz. Tot el a adus și vânăta în Europa.

Ce anume credea acest tânăr rebel că face și, mai ales, de ce, chiar nu vă pot spune. Mă îndoiesc că el însuși ar fi putut să ne lumineze cât de cât asupra acestui subiect. În astfel de situații obișnuia să se încrunte. Și nici nu-i de mirare.

Hannibal

În jurul anului 300 î.Hr., Roma și Cartagina erau cele mai importante orașe din lume. Roma se afla în același loc în care fusese mereu, iar Cartagina era pe coasta de nord a Africii. Erau vecine de ani buni fără să fi avut parte de nici o bătălie bună, așa că nu era decât o chestiune de timp. Se pregăteau de primul, al doilea și al treilea război punic.

Roma a fost fondată în 753 î.Hr. de către Romulus, un bebeluș alăptat de o lupoaică și păzit de o ciocănitoare neagră. Cartagina fusese întemeiată cu o sută de ani mai devreme de Elissa, fiica lui Mutton I, regele Tirului. Mai târziu, ea a fost identificată cu Dido, cea care ținuse atât de mult la Enea. Trăim într-o lume foarte ciudată.

[1] *Vedeți, însă, ce spune F.A. Wright despre munca lui Alexandru „mai presus de toate, ca apostol al păcii".*

Romanii și cartaginezii aveau caractere și temperamente complet diferite. Cartaginezii n-aveau nici un ideal. Nu-și doreau decât să aibă bani, s-o țină numai în chefuri și să trăiască din plin. Romanii erau serioși și demni, ducând o viață grea și cumpătată, ghidându-se după virtuțile latine clasice, *gravitas*, *pietas*, *simplicitas* și adulterul.[1]

Romanii erau o nație de oameni casnici. Dacă se întâmpla totuși să se înfioreze nițel, n-o făceau decât ca să mai căsăpească niște italieni. Îi terminaseră pe sabini și pe etrusci încă din primele zile și, de-atunci, reușiseră să cucerească aproape toată Italia.[2] Romanii erau pregătiți pentru vremuri mai bune, mai ales din punct de vedere financiar. Deși erau prea politicoși ca s-o recunoască, le-ar fi surâs să pună mâna și pe teritoriul stăpânit de cartaginezi în Sicilia.

Între timp, cartaginezii se-mbogățeau pe zi ce trece din negoțul cu stofe, lână, vopsele, sticlărie, porțelanuri, obiecte din metal, articole de gospodărie, mobilier de grădină și alte noutăți, pe tot cuprinsul Mediteranei. La început practicau un fel de troc, dar și-au dat repede seama că nimic nu se compară cu banii. Mare parte din trucurile lor le știau din familie, de la fenicieni, părinții lor și cei mai talentați negustători ai Antichității.[3] Marinarii fenicieni au fost primii care au stabilit contacte cu străinii, o idee care, foarte curând, și-a dovedit utilitatea peste tot în lume. Nimeni nu se mai gândise la asta înainte.[4]

Astfel, în scurt timp a izbucnit un război ce a durat din 265 î.Hr. până în 241 î.Hr., adică 27 de ani. S-a numit primul război punic, pentru că în limba latină adjectivul *punicus* derivă din substantivul *puni*, *poeni*, sau fenicieni. La sfârșitul lui, romanii obținuseră partea cartagineză a Siciliei și daune de război de 4 000 000$. Mai apoi au pus mâna și pe Corsica și Sardinia, mai mult ca să se distreze, și a urmat o perioadă de douăzeci și doi de ani de pace durabilă.

---

[1] *Cartagina era guvernată de cetățenii ei bogați, prin urmare era o plutocrație. Roma era guvernată tot de cetățenii ei bogați, prin urmare era o republică.*

[2] *Cercetătorii nu ne spun prea multe despre etrusci. Și, în fond, de ce-ar face-o?*

[3] *Noaptea navigau orientându-se după stele, în special după Steaua Polară. Cereți-i unui prieten într-o noapte să vă arate Steaua Polară și vedeți ce se-ntâmplă.*

[4] *Fenicienii foloseau un alfabet format din douăzeci și una de consoane. Nu au lăsat nici o operă literară. Ca să poți face literatură îți trebuie măcar câteva vocale.*

Asta ne aduce la Hamilcar, generalul cartaginez care a făcut tot ce a putut pentru a pierde primul război punic.[1] Îi ura pe romani fără măsură pentru că îl încolțiseră cu armata pe vârful unui munte din Sicilia și-l asediaseră mai mulți ani la rând, făcându-l de rușine. Acasă, în Cartagina, se aduna cu toată familia și se puneau pe urât romani până ce mai că plesneau. Foarte nesăbuit din partea lor pentru că ura iese la iveală, iar cei pe care-i urâști nu se schimbă deloc. Nu le pasă nici cât negru sub unghie. Sunt prea răi ca să le pese.

Hamilcar a avut trei fii, Hannibal, Hasdrubal și Mago. A mai avut și două fiice, dintre care una s-a măritat cu Hasdrubal Pulcher, sau Hasdrubal cel Frumos. El nu făcea parte din familie. În istoria cartagineză găsim opt generali numiți Hasdrubal. Dacă nu aveai măcar un Hasdrubal în familie erai sărac lipit pământului. Probabil credeau că ăsta-i cel mai bun mod de a face ca totul să fie clar.

Pe când fiul său Hannibal avea nouă ani, Hamilcar l-a dus la templul lui Baal unde l-a pus să jure c-o să-i urască în veci pe romani și c-o să-și facă mereu temele la timp.[2] Băiatul avea deja două riduri micuțe, chiar între sprâncene, de la atâta ură pentru romani. Până la urmă a devenit omul cel mai plin de ură din toate timpurile și la fel de ridat ca o babă.

Hamilcar i-a mai povestit lui Hannibal și despre elefanți și i-a spus că trebuie să ai mereu suficienți ca să-i bagi dușmanului frica în oase. El atribuia mare parte din succesul său elefanților și credea că aceștia l-ar fi putut ajuta să câștige până la urmă primul război punic, dacă lucrurile n-ar fi luat-o un picuț razna – războiul se transformase într-o încleștare navală. Dar, chiar și pe uscat, romanii nu se speriau chair pe măsura așteptărilor.[3] Ei aflaseră de elefanți încă de pe vremea când se luptau cu Pyrus, care a și fost înfrânt din cauza lor.

---

[1] *Nu trebuie confundat cu celălalt general cartaginez cu același nume, tot din acest război, și nici cu cei patru Hamilcari de dinainte și de după.*

[2] *Cartaginezii obișnuiau ca în timpuri de restriște să-și ardă copii de vii ca sacrificiu pentru zeul Baal, sau Moloh. Mi-e teamă că făceau acest lucru în speranța c-o să-și salveze propria piele. Evident, copiilor nu le făcea nici un bine.*

[3] *Romanii au capturat într-o singură bătălie din primul război punic peste o sută de elefanți. I-au trimis la Roma să amuze masele.*

Chiar și înainte de asta, în timpul lui Alexandru, regele Porus fusese nimicit tot din pricina propriilor săi elefanți.

Astfel că, dacă istoria ne învățase ceva până în acel moment era că nu trebuie să folosești elefanți în război. Nu mă-ntrebați cum de nu s-a prins și Hamilcar! Elefanții Cartaginei erau dresați să se năpustească înainte și să-i calce în picioare pe romani, dar se întâmpla destul de des să dea năvală și înapoi și să-i strivească pe cartaginezi. Dacă vi s-ar întâmpla dumneavoastră așa ceva, n-ați băga de seamă? Și ați sta cu mâinile în sân?

Apoi Hamilcar s-a dus în Spania unde și-a petrecut opt ani punându-și planul la punct, dar s-a înecat în 228 î.Hr., în timp ce traversa un râu împreună cu o turmă de elefanți. Hasdrubal cel Frumos, care i-a luat locul, a fost asasinat câțiva ani mai târziu, comanda rămânându-i lui Hannibal, aflat acum la vârsta de 26 de ani și cu lecția învățată pe dinafară de la tata. Hannibal a părăsit Spania în 218 î.Hr. și a traversat Alpii spre Italia cu o mare armată și treizeci și șapte de elefanți, totul în numai cinsprezece zile, stabilind astfel un nou record la trecutul Alpilor cu elefanți și pornind al doilea război punic. Să treci elefanți peste Alpi nu-i chiar așa amuzant cum sună. Alpii sunt destul de greu de trecut și de unul singur, iar elefanții au o alcătuire parcă special făcută pentru a nu-i trece. Dacă n-aveți încotro și e musai să duceți ceva peste Alpi, încercați cu niște capre negre. Ele, măcar, sunt făcute chiar pentru asta.[1]

Credeți sau nu, dar toți elefanții au supraviețuit călătoriei, chiar dacă jumătate dintre soldați au pierit. Istoricii susțin că Hannibal părea complet imun la oboseală de-a lungul tuturor încercărilor.[2] Nici disperarea nu l-a cuprins. De câte ori se întâmpla ca vreo mie și mai bine din oamenii săi să pice de pe câte un versant al Alpilor, le spunea celorlalți că trebuie să mulțumească cerului că elefanții sunt sănătoși. Dacă s-ar fi gândit cineva să-i dea un brânci la momentul

---

[1] *Dr. Arnold din Rugby a susținut cu tărie că Hannibal a folosit trecătoarea Micul Sfânt Bernard pentru a trece în Italia. Nu l-a iertat niciodată pe Polibius, care a examinat traseul lui Hannibal pas cu pas pentru anumite descrieri care nu par să corespundă deloc trecătorii Micul Sfânt Bernard.*

[2] *Călărea un elefant.*

potrivit, multă suferință ar fi putut fi evitată. Asemenea lucruri mărunte contează, de fapt.[1]

Polibiu ne spune că Hannibal a inscripționat cu mâna lui o farfurie de bronz cu numărul elefanților săi, adică treizeci și șapte. Polibiu însuși a citit-o. Cu toate acestea, unul dintre istoricii moderni a pretins recent că cifra este de patruzeci, poate dintr-o aplecare naturală către lucrul cu sume rotunde. Elefanții sunt întotdeauna nepereche. Ai un elefant, trei sau treizeci și șapte. E clar, profesore?

Hannibal se aștepta să aducă și alți elefanți, lăsați în Spania în grija fratelui său Hasdrubal, dar romanii i-au tăiat linia de aprovizionare.[2] Pe parcursul celor cinsprezece ani pe care i-a petrecut în Italia, Hannibal n-a avut niciodată atâția elefanți câți și-ar fi dorit. Mulți dintre elefanții din primul grup au fost răpuși de clima nepotrivită, așa că el se milogea mereu de cei de-acasă să-i mai trimită, dar aceștia se dovedeau cam zgârciți. Îl întrebau dacă nu cumva își închipuie că și ei sunt un soi de pachiderme și, în fond, ce făcuse cu cei pe care-i trimiseseră mai demult? Uneori, când nu mai era nici picior de elefant prin toată armata, reușea să șterpelească de undeva unul sau doi, iar isprava asta îmi pare mie cea mai de seamă pentru care-ar trebui să ni-l amintim.

Ca și tatăl său, Hannibal n-a remarcat niciodată că progresele cele mai mari le făcea mai ales atunci când n-avea nici un elefant. Nu se știe nimic de ei în bătălia de la Ticino, iar la Trebia au fost numai câțiva. Ultimul elefant a murit exact înainte de bătălia de la Trasimene în care, pentru moment, Hannibal i-a șters pur și simplu pe romani de pe hartă. La Cannae, cea mai mare victorie a sa din timpul primilor trei ani ai campaniei din Italia, tocmai rămăsese fără elefanți. Ce vă spuneam?[3]

---

[1] *Titus Liviu ne informează că Hannibal a despicat stâncile imense ale Alpilor cu oțet, pentru a face loc elefanților săi. Oțetul a fost un exploziv de mare putere în anul 218 î.Hr., dar niciodată înainte și niciodată după această dată.*

[2] *Această întreprindere riscantă a fost dusă la bun sfârșit de către Publius Cornelius Scipio, fiul acelui Publius Cornelius Scipio, cunoscut mai apoi ca Scipio Africanul. Dacă aș avea vreme, v-aș explica pe larg cum stă treaba cu cei mai importanți unsprezece Scipio.*

[3] *După Trasimene, Quintus Fabius Maximus l-a făcut pe Hannibal să-l urmărească de colo colo pentru a le lăsa timp romanilor să-și adune trupe. Isprava i-a adus lui Fabius titlul de Cunctor sau Încetinitorul. Cu puțin înainte de-a muri, a primit cea mai înaltă distincție pe care o putea conferi republica, o cunună de iarbă.*

Eu am o teorie despre motivele pentru care, după Cannae, Hannibal n-a cucerit Roma atunci când îi era la îndemână, și despre inactivitatea lui ciudată din următorii doisprezece ani, în care s-a mulțumit să-și mențină pozițiile și nimic mai mult. Aștepta ceva. Fratele său Hasdrubal ajunsese în Italia în 207 î.Hr. cu zece elefanți, dar aceștia se purtau atât de urât încât a trebuit să fie omorâți de proprii soldați, așa că Hannibal n-a văzut niciunul dintre ei la față. Cartagina a mai trimis, după un timp, încă patruzeci. Au fost expediați, din greșeală, în Sardinia.

Așa că Hannibal s-a dus înapoi acasă unde putea obține ceea ce-și dorea. Lângă Cartagina, la Zama, unde în 203 î.Hr. s-a produs confruntarea finală a celui de-al doilea război punic, și-a făcut în sfârșit pe plac. A pus în prima linie de bătaie optzeci de elefanți. Aceștia s-au întors împotriva cartaginezilor, iar Scipio Africanul s-a ocupat de restul.

Hannibal n-a avut niciodată succes în încercările sale de-a provoca un nou război. Cartaginezii se săturaseră până peste cap. A încercat să-l facă pe Antioh cel Mare al Siriei să participe la unul dintre planurile sale, în care era vorba de elefanți, și a fost forțat să fugă în grabă din Cartagina atunci când romanii au cerut să le fie predat. Apoi a rătăcit ani de zile prin Asia, refugiindu-se într-un final la curtea lui Prusias, regele Bitiniei, singurul prieten adevărat care-i mai rămăsese. Într-o bună zi a aflat că Prusias îi chemase pe romani să vină să-l prindă. A luat otravă, murind la 64 de ani, la 19 ani după bătălia de la Zama.

Dacă Hannibal a fost cu adevărat un om mare sau numai unul mijlociu, așa cum mi se pare mie, trebuie s-o hotărască fiecare dintre noi pe cont propriu. Pentru că îi atrăgea mereu în capcane și-i omora, romanii l-au acuzat de trădare sau de erezie cartagineză. Căci ei se așteptau ca el să se ghideze după regulile clasice ale războiului și au aflat că nu pot să se bazeze pe el în această privință. N-am insistat prea mult asupra meritelor sale militare pentru că sunt destul de clare. M-am străduit numai să subliniez ceea ce cred eu să fi fost una dintre slăbiciunile sale ca strateg și tactician. Dar nu cred că va fi de prea mare folos. Unii nu se-nvață minte niciodată.

Hannibal nu era nici pe departe vreun dar făcut de Dumnezeu femeilor. Unii spun că ar fi avut o nevastă în Spania. Dacă e adevărat, înseamnă că s-a pierdut în vânzoleala generală și nimeni nu i-a mai luat locul. Se pare că niciodată n-a apărut femeia potrivită pentru el. Cam asta-i tot ce știm despre viața lui personală. Sosilus, un istoric grec ce l-a însoțit în expedițiile sale militare, care bea cu el, mânca la masa lui și dormea în același cort, a scris despre toate pentru generațiile viitoare dar nu făcea parte din cercul literar care trebuie, așa că manuscrisul lui a fost lăsat să piară.

Polibiu spune că era mai mult o colecție de povești deșănțate, nimic altceva decât lucruri intime sau vulgare cu care nu merită să-ți bați capul. Ei, bine! Măcar putem să fim siguri că i-a urât pe romani până la moarte pentru că așa îi promisese tatălui său. Și precis a crezut până la ultima suflare că totul ar mai putea încă să iasă bine numai de-ar avea câțiva știți-voi-ce.

Cum Cartagina a devenit din nou prosperă, romanii au asediat-o din 149 î.Hr. până în 146 î.Hr. Într-un final au pătruns înăuntru, au masacrat locuitorii, au jefuit orașul, l-au ars din temelii și au plantat iarbă deasupra. Mă gândeam că vreți să știți cum s-a terminat povestea.

Cleopatra

Cleopatra a VII-a, regina Egiptului, era fiica lui Ptolemeu al XIII-lea. Numele mamei sale nu ne este cunoscut și nici nu contează căci nimeni întreg la minte nu și-ar fi bătut capul cu Ptolemeu al XIII-lea. Era poreclit Ptolemeu Fluierașul pentru că din zori și până-n seară nu făcea altceva decât să cânte la flaut. Egiptenii l-au alungat din țară, dar normal că s-a întors. A murit în 51 î.Hr. lăsând Egiptul Cleopatrei și lui Ptolemeu al XIV-lea, fratele ei în vârstă de zece ani.[1]

[1] Ptolemeii fuseseră la începuturi greco-macedoneni get-begeți. Acum ajunseseră cei mai [illegible] tatea a II-a.

Cleopatra și Ptolemeu al XIV-lea se certau mereu, iar ei nu-i ieșeau defel pasențele cu politicienii care trebuia.[1] Cleopatra a fost dată jos de pe jumătatea ei de tron și a fugit în Siria, ca să-și salveze viața. Avea deja douăzeci și unu de ani și era foarte nefericită. Simțea că nu face nimic cu viața ei.

Atunci, a ajuns în Egipt cu afaceri cel mai mare dintre romani, Iulius Cezar, iar Cleopatra s-a întors să discute cu el niște chestiuni.[2] A poruncit să-i fie adusă făcută sul în așternuturi, iar restul nopții și l-a petrecut povestindu-i cum a fost călătoria. Așa se face că el a urcat-o din nou pe tron, împreună cu un alt frate mai mic al ei, Ptolemeu al XV-lea, căci Ptolemeu al XIV-lea se înecase nu se știe cum. Ptolemeu al XV-lea n-a trăit nici el mult. Cleopatra l-a otrăvit, dar nu trebuie să i-o luați în nume de rău, pentru că așa era eticheta la palat, să otrăvești cât mai mulți membri ai familiei cu putință. Cleopatra n-a otrăvit-o pe sora ei mai mică, Arsinoe. A pus pe altcineva s-o facă.[3]

Cezar avea 54 de ani, față de cei 21 ai Cleopatrei, dar încă mai era destul de muieratic – genul mic, uscat și vânos. A stat în Egipt de la începutul lui octombrie până la sfârșitul lui iunie, punând la punct „treburi de stat". A fost să fie un băiețel și i-au spus Caesarion sau Micul Cezar, astfel încât Cleopatra se considera aproape logodită. Cezar ar fi putut s-o ia de nevastă, doar că acasă mai avea încă o soție. Mereu e câte ceva la mijloc, nu-i așa?[4]

Ca și Alexandru cel Mare pe care-l admira mult, Cezar credea în divinitatea propriei persoane, așa cum era ea. Când o cunoscuse pe Cleopatra era chel și cenușiu ca un șobolan pe la tâmple.[5] Mai avea și crize. Printre realizările lui se numără o carte despre masacrele sale din Galia și distrugerea totală a bibliotecii din Alexandria, ce s-a aprins de la scânteile unor vase din port cărora tocmai le dăduse

---

[1] *Tartor-șef în Egipt era Pothinus, un eunuc.*

[2] *Cât timp fusese în Galia, Cezar măcelărise un milion de bărbați, femei și copii și înrobise încă pe-atât. Nici un alt roman nu se-apropiase de o astfel de performanță.*

[3] *Cei doi micuți Ptolemei, cu numerele XIV și XV, nu erau atât de cruzi pe cât erau ceilalți Ptolemei. Mai trebuiau să crească un pic.*

[4] *Primul dintre cele trei mariaje ale lui Cezar – cel cu Cornelia, o fată foarte bogată - sfârșise dezastruos. Sylla, inamicul lui Cezar, îi confiscase acesteia dota imediat după nuntă.*

[5] *Asta poate părea o înfățișare plină de distincție pentru un om bogat.*

foc. În timpul vizitei Cleopatrei la Roma, în 44 î.Hr., a fost ucis în Senat de unii dintre cei mai buni prieteni ai săi. Ea a părăsit oraşul în grabă.[1]

Trei ani mai târziu, Cleopatra l-a cunoscut pe Marc Antoniu, un grăsan cu barbă. Sperau să cucerească Asia şi, în final, să stăpânească lumea, aşa cum plănuiseră ea şi cu Cezar.[2] A fost mai degravă o legătură de afaceri din moment ce ea avea nevoie de protecţie pentru a-şi păstra tronul, iar el de bani gheaţă. Puteţi fi siguri că bârfitorii n-or să se satură niciodată de acest subiect, Antoniu şi Cleopatra n-au putut nici măcar să aibă gemeni fără să stârnească discuţii aprinse.[3] Ar trebui să reţinem că Antoniu şi Cleopatra s-au căsătorit în secret, când gemenii aveau doar patru anişori.

Deşi nu-i prea mergea mintea, Antoniu i s-a părut a fi o companie plăcută Cleopatrei. Nimeni nu putea şti ce va face în momentul următor, nici măcar el. Gustul lor pentru acelaşi tip de distracţii le-a fost de mare ajutor. Se deghizau, îmbrăcându-se în haine vechi şi alergau noaptea pe străzi, bătând la uşi, spărgând geamuri şi râzând de se prăpădeau.[4] Erau făcuţi unul pentru celălalt.[5]

La puţin timp după naşterea gemenilor, Antoniu s-a dus să fie înfrânt undeva şi n-a mai venit trei ani de zile. Fulvia, cea de-a treia soţie a sa, a murit cam pe-atunci, aşa că s-a căsătorit cu Octavia, sora vitregă a lui Octavian, unul dintre colegii lui triumviri. Apoi s-a-ntors la Cleo. Era iar falit. Şi, mai mult, s-a căsătorit cu Cleopatra fără să se obosească s-o anunţe pe Octavia şi a rămas cu ea, cu întreruperi, pentru tot restul zilelor lui. Au mai avut un copil şi, uneori, Antoniu mai încerca să cucerească Asia, dar asta-i mai uşor de zis decât de făcut.[6]

---

[1] *James Anthony Froude a susţinut că toată povestea cu Cezar şi Cleopatra e invenţia unor epoci ulterioare. Mereu uit cum a explicat el existenţa unui fiu.*

[2] *Mă îndoiesc că a dizolvat o perlă evaluată la 375 000$ în oţet şi că a băut-o ca să-l impresioneze pe Antoniu cu bogăţia şi extravaganţa ei. Printre altele, perlele nu se dizolvă în oţet.*

[3] *Gemenii au primit numele de Alexander Helios şi Cleopatra Selene.*

[4] *Odată, pe când erau la prescuit, Cleopatra a agăţat în cârligul undiţei lui Antoniu un hering afumat şi aproape că au murit amândoi de râs. Păi da, era destul de amuzant.*

[5] *Când era căsătorit cu Fulvia, Antoniu se ascundea după mobilă şi sărea strigând: buu!*

[6] *Antoniu îşi punea deseori cotul drept pe genunchiul drept şi-şi lua bărbia în palmă. Nu ieşea nimic din asta.*

Odată trecut de cincizeci de ani, Antoniu s-a îngrășat, s-a lenevit și s-a bețivănit tot mai rău, iar Cleopatra se întreba dacă nu cumva făcuse o mare greșeală. Și romanii se cam săturaseră de cele ce se petreceau la Alexandria și n-a trecut mult până când Octavian, nepotul bun și fiul adoptiv al lui Cezar, l-a învins pe Antoniu la Actium. Unii spun că însăși Cleopatra i-a grăbit sfârșitul lui Antoniu dându-l pe mâna lui Octavian, părăsindu-l în toiul luptei și trimițându-i un mesaj fals care l-a făcut să se sinucidă. Oricum ar fi stat lucrurile cu-adevărat, ea nu încerca decât s-o scoată cumva la capăt.[1]

După aceea, ar fi putut ea s-ajungă cumva la un numitor comun cu Octavian, dar el vedea altfel lucrurile. Octavian era un ins neplăcut, cu ochi de pește, izmene lungi de lână și standarde morale înalte. A vrut s-o ia pe Cleopatra și s-o expună la Roma ca prizonier de război, așa că ea s-a decis să-și încheie socotelile cu lumea la 39 de ani.[2] A fost ultima regină a Egiptului, devenind ulterior parte a extrem de plictisitorului proiect al lui Octavian numit Imperiul Roman.[3]

Cleopatra a fost foarte invidiată pentru cariera ei plină de păcat, cum ne-o spun cântecele și poveștile, dar nu există nici o dovadă că ar fi fost cu vreun alt bărbat în afară de slăbănogul de Iuliu și zevzecul de Marc. Dacă tot mai credeți că viața ei a fost o neîntreruptă orgie, plină de delicii amoroase, e dreptul dumneavoastră. Părerile diferă în legătură cu înfățișarea ei, chiar și cu nuanța părului, sau cu lungimea nasului. Eu susțin că era o brunetă superbă și că nasul îi era perfect în regulă. Cu siguranță nu speria pe nimeni dacă se mai și aranja nițel.

Doar ca fapt divers, cei trei copii ai lui Antoniu și ai Cleopatrei au fost crescuți de Octavia, văduva mult încercată a lui Marc.[4] Cleopatra Selene s-a măritat cu Juba, regele Numidiei. Alexandru Helios nu

---

[1] *Motoul lui Antoniu era: „Totul pentru iubire!" Vedeți unde l-a dus?*

[2] *Scuze, dar n-am putut să aflu prea multe despre cobră.*

[3] *Octavian a pus ca la procesiunea triumfală să fie cărat un manechin al Cleopatrei cu o cobră sintetică lipită de el. Drăguț, n-am ce zice!*

[4] *A mai crescut, de asemenea, și patru copii de-ai lui Antoniu – concepuți cu ea sau cu Fulvia – și încă trei de-ai ei făcuți cu Marcellus. S-a îngrijit admirabil de toți, iar unul dintre micuți, fiica ei din partea lui Antoniu, a devenit o strămoașă a împăratului Nero. Iar săracul Marc n-a făcut decât o singură greșeală.*

cred c-a ajuns prea bine și se pare că lui Ptolemeu Philadelphus i-am pierdut urma cu totul. Octavian l-a executat pe Caesarion. Cum era și normal!

Octavian, după cum s-ar putea să știți, a devenit împăratul Augustus și e privit în general ca unul dintre personajele istorice de primă mărime. A condus Imperiul Roman patruzeci de ani liniștiți, în ciuda numeroaselor afecțiuni cronice ce dădeau bătăi de cap medicilor zilei.[1] În fiecare vară suferea de pe urma inflamării diafragmei și mai avea de asemenea și un herpes încăpățânat.[2] Starea lui s-a agravat cu timpul și-i era frică să facă vreo baie ca să nu se-nrăutățească și mai mult. Poate că e mai bine că nu s-a-ndrăgostit de Cleopatra. Avea ea destule probleme și fără asta.

Nero

Nero era fiul Agrippinei cea Tînără și al lui Cnaeus Domitius Ahenobarbus și în el se reuneau cele mai urâte trăsături ale fiecăruia. Tatăl său se dădea în vânt după strivitul copiilor mici sub roțile carului de luptă precum și după scosul ochilor din orbite. Mai sunt și alte zvonuri, dar prefer să le trec sub tăcere.[3] Agrippina era una dintre surorile lui Caligula. Și peste un astfel de lucru nu poți să treci.[4]

Nero s-a născut la Atium, pe 15 decembrie 37 d.Hr. A primit numele de Lucius Domitius Ahenobarbus, astfel că este cunoscut ca Nero Claudiu Caesar Drusus Germanicus. Orice relație ai fi avut cu Germanicus, ea îți deschidea toate ușile în vremea aceea. Acum nu ți-ar aduce nici o ceapă degerată.[5]

---

1 *Pentru o durere la ficat, după cum ne spune Suetoniu, „cum prișnițele fierbinți nu i-au ușurat durerea a fost îndrumat de medicul său Antoniu Musa să încerce cu unele reci."*

2. *Dermatologii romani aveau o zicală foarte nostimă despre pacienții lor: „Nici nu mor, nici nu se fac mai bine – ceea ce e perfect!"*

3 *Ahenobarbii sau Bărbile de Bronz aveau cu toții bărbile roșii pentru că barba cea neagră a lui Lucius Domitius Ahenobarbus, întemeietorul familiei fusese transformată într-una roșie de Castor și Pollux, nu-mi mai amintesc de ce.*

4 *Suetoniu ne spune că atunci când Tiberiu, unchiul Agrippinei, fiind în exil, tocmai se uita după semne favorabile, „în timp ce-și schimba hainele, tunica lui a părut să fie toată în flăcări". Și probabil chiar era.*

5 *Apropo, cine anume era acest Germanicus?*

În unele privințe, Nero a fost înaintea timpului său. Își fierbea apa de băut ca s-o purifice și o răcea cu gheață obișnuită, făcând-o astfel din nou insalubră. A rebotezat cu propriul său nume luna aprilie, aceasta devenind luna Neroneus, dar ideea n-a prins pentru că aprilie este aprilie și nu este Neroneus și n-are nici un rost să te comporți ca și cum ar fi. Se spune că în timpul domniei sale provinciile mărginașe au prosperat. Asta pentru că erau mai departe.

Deoarece caracterul lui Nero lăsa mult de dorit, suntem în măsură să-i uităm partea cea bună. Ar trebui să încercăm să ținem minte că nu și-a omorât mama până la douăzeci și unu de ani. În plus, a făcut-o numai ca să-i fie pe plac iubitei, Poppaea Sabina, pe care a luat-o mai târziu de nevastă și a omorât-o în bătaie în timp ce era însărcinată.[1] A fost vina ei, într-un fel, pentru că-l cicălise din pricină că venea acasă târziu de la curse.

Octavia, prima soție a lui Nero și una dintre fiicele împăratului Claudiu, nu era chiar așa cum ar fi trebuit să fie. Era genul acela de om care poartă pică. Nu-l plăcea pe Nero pentru că îl omorâse pe frățiorul ei, Britannicus. El ar fi murit oricum, mai devreme sau mai târziu, dar Octavia tot încerca să scoată ceva din asta. Nero a exilat-o, apoi a pus să fie asfixiată în timp ce făcea o baie cu aburi și s-a căsătorit cu Poppaea pentru că dragostea găsește mereu o cale.

Următoarea lui soție a fost Statilia Messalina, care nu era Messalina la care vă gândiți voi. Aceea era Valeria Messalina, verișoara lui Nero și a treia soție a împăratului Claudiu. Era cea mai rea femeie din Roma și chestia asta îi plăcea la nebunie. Era într-atât de haină încât îi ura din principiu pe cei cuminți. Spunea că o obosesc.[2] Statilia nu era nici pe departe atât de inteligentă ca Valeria. Trecuse deja prin patru mariaje, dar nici unul nu se compara cu cel de față.

Din punct de vedere intelectual, Nero nu era nici prea-prea nici foarte-foarte. Vorbea fluent latina. Preceptorul său, Lucius Annaeus Seneca, era un stoic sau un mincinos. Seneca susținea zădărnicia oricăror bunuri lumești și era incredibil de bogat. Când i s-a sugerat

---

[1] *Poppaea Sabina era fiica lui Poppaea Sabina, care era fiica lui C. Poppaeus Sabinus.*

[2] *Claudiu a scăpat de ea într-un final, dar nu înainte ca ea să se distreze de minune. Dacă nu cunoașteți detaliile carierei ei, puteți trăi și fără.*

că, dacă ăsta e crezul lui, ar trebui să înceteze să mai împrumute bani cu o dobândă atât de nesimțită, a spus că ar fi împotriva tuturor principiilor filosofiei stoice și mai prejos de el ca membru cu acte în regulă ce se află, să acorde atât de multă atenție unor subiecte atât de neimportante când mintea lui ar trebui să fie la lucruri mai elevate. Asta a pus bazele reputației sale de gânditor.[1]

Nero s-a săturat până la urmă de ideile lui Seneca, așa că i-a spus să dispară din peisaj, ceea ce acesta a și făcut. La fel i-a ordonat și senatorului P. Clodius Paetas Thrasea, doar pentru că arăta ca un gânditor. Senatorului P. Clodius Thrasea nu-i trecea nici măcar un singur gând prin scăfârlie dar lăsa impresia contrară, cel puțin atunci când nu deschidea gura.

Agrippina a fost o mamă minunată pentru Nero, doar că avea înclinația de-a o face pe șefa. O matroană de școală veche și lider al partidei reformiste din Roma, era responsabilă cu asasinatele acesteia, asta pe lângă propriile sale crime. Nu și-a ucis primul soț, pe tatăl lui Nero. L-a făcut doar să se apuce de băut. Cel de-al doilea soț, Crispus Passenius, a murit subit după ce făcuse un testament în favoarea ei și e frecvent acuzată că i-a dat să mănânce ciuperci otrăvite cu arsenic celui de-al treilea, împăratul Claudiu, pentru ca Nero să-i urmeze la tron. Cu cât mai repede cu-atât mai bine. Haideți, totuși, să fim mai circumspecți în legătură cu asta. E posibil ca metabolismul împăratului să fi fost cu totul dereglat, iar simptomele să fi fost doar confundate cu cele provocate de arsenic. Sau, pur și simplu, Claudiu, într-una dintre stările sale nedefinite, și-a pus singur ceva în mâncare.

Claudiu era un individ bătrân pe care, la moartea lui Caligula, îl găsiseră ascuns după o perdea și îl făcuseră împărat din greșeală.[2] Caligula îl aruncase odată într-un râu ca să scape de el, dar cineva îl pescuise din apă.[3] Din momentul respectiv a rămas cu niște ticuri

[1] *Atunci când Seneca a fost exilat pentru un timp sub incidența Lex de adulteriis n-a mai zis nimic. Nici nu era nimic de spus.*
[2] *Singurul lui prieten era un micuț pudel alb.*
[3] *Era fratele lui Germanicus.*

nervoase.[1] Majoritatea persoanelor îl considerau pe Claudiu cam slab de minte pentru că scria o serie de schițe istorice oarecum neinteresante și încerca să fie amuzant în societate. Nu-l interesa decât trecutul. Când prietenii îl întrebau – și o făceau tot timpul – de ce nu scrie despre evenimentele zilei, începea iarăși cu ticurile. Nici una dintre cele patru căsătorii ale sale n-a ieșit prea bine. Întotdeauna era găsit cu o carte în mână.[2]

Totuși, Claudiu a realizat câteva lucruri temeinice. A construit Via Claudia, un drum splendid care ducea la Valea Dunării și pe care au mers mai târziu barbarii ca să cucerească Italia. A inventat, de asemenea, și trei litere noi, una pentru consoana *u* diferențind-o de vocala *u*, alta pentru sunetul dintre *i* și *u*, și încă una pentru *bs*, sau *ps*. N-au fost folosite, pentru că nimeni nu le putea pronunța.[3]

Agrippina era deja, de ceva timp, o problemă pentru Nero, căci se tot băga unde nu-i fierbea oala și se sfădea mereu cu el în legătură cu cine trebuia și cine nu trebuia omorât. Cum el îi datora ei totul, din moment ce ea îl scăpase de Claudiu, sperase să o ucidă cât mai delicat cu putință. Nu voia ca ea să sufere și n-a precupețit nici un efort ca asta să nu se întâmple. I-a dat de trei ori otravă cu efect rapid fără nici un rezultat, apoi a aranjat astfel încât tavanul dormitorului ei să se prăbușească, strivind-o în somn. Bine-nțeles că asta n-a mers. Nu merge niciodată. Fie tavanul nu pică, fie victima doarme, în noaptea cu pricina, pe canapea.

După aceea a încercat s-o înece folosind o barcă cu fundul șubrezit, dar barca s-a scufundat prea încet și ea a scăpat înotând cu ușurința unei vidre. Atunci Nero și-a pierdut cu totul capul și i-a ordonat sclavului său eliberat, Anicetus, să încerce altceva. Acesta, un individ necioplit dar practic, a făcut rost de-o bâtă și-a omorât-o în bătaie. Știau ei ce știau, neandertalienii.

---

[1] *Claudiu fusese neglijat în copilărie. Mama lui, Antonia, refuzase să se recăsătorească după moartea lui Drusus, dedicându-se în întregime unei mrene cu nouă ochi (pește – n.tr.) care probabil că-i amintea de cel dispărut.*

[2] *Fiul lui Claudiu și al Plautiei Urgulanilla, Drusus, a murit înecat în timp ce arunca pere în sus și le prindea cu gura.*

[3] *Ferrero susține că anumite părți ale creierului său erau extrem de dezvoltate. Nu spune însă care.*

Nu putem fi siguri câți alții au mai fost uciși de Nero, din moment ce multe dintre povești sunt doar din auzite. Știți cum vine treaba. Odată ce-ai omorât câțiva oameni îți faci o reputație proastă. Ești învinovățit pentru toate cadavrele care apar cale de-o poștă și pentru orice merge prost în țară.

Luați, spre exemplu, marele incendiu ce-a mistuit mare parte din Roma în 64 d.Hr. Se zice că el a pus focul. Oricum ar fi, el n-a cântat la vioară în timpul conflagrației, căci instrumentul încă nu se inventase. A cântat, însă, despre căderea Troiei acompaniindu-se la liră. Și ce-i așa rău în asta? Desigur că n-ar fi trebuit să tortureze atât de mulți creștini ca să demonstreze că ei erau de vină. Unul, doi, ar fi fost suficienți.[1]

Oricum, el a reconstruit orașul după un plan mai modern. Îmbunătățirea de bază pe care i-a adus-o a fost Casa de Aur, cum o numea, o reședință imperială de un kilometru și jumătate lungime, dotată cu o sală de bal rotativă, pereți de aur bătuți cu pietre scumpe, mașinării care pulverizau parfum în toate direcțiile, un apartament dublu pentru maimuța sa favorită și o statuie a lui însuși, înaltă de 120 de picioare. Când s-a mutat în ea, a spus că acum începuse și el să trăiască ca o ființă umană. N-am fost în stare să mă gândesc la o replică pe măsura acestei remarce. Încercați și voi.

Cariera de cântăreț a lui Nero a stârnit ceva comentarii usturătoare, fără nici o legătură cu episodul cu incendiul. Cânta și cânta, acasă și în public, acompaniat de lira sa, de cinci mii de aplaudaci aleși pentru rezistența lor sporită și de un regiment de soldați cu săbiile scoase. Se îndrepta către avanscenă, însoțit de garda sa de corp, și își întreba spectatorii dacă mai auziseră vreodată o voce mai bună. Ei răspundeau întotdeauna că nu, nu mai auziseră.[2] Dacă v-ați întrebat de ce cânta Nero, răspunsul e destul de limpede. Oamenii cântă pentru că cred că întotdeauna știu să cânte.[3]

---

[1] *Se știe că nici un creștin n-a fost aruncat în groapa cu lei până în timpul domniei lui Marcus Aurelius Antoninus, ale cărui meditații ar trebui neapărat să le citiți. Sunt minunate.*

[2] *Vocea lui Nero era subțirică și slabă. Dacă ar fi fost mai amplă, ar fi fost mult mai rău.*

[3] *La vârsta de doisprezece ani Nero arătase un viu interes pentru arte. În special pentru muzică, pictură, sculptură și poezie. De ce nu s-a făcut nimic în legătură cu asta?*

Și-a făcut debutul profesional la Napoli, la cinci ani după moartea mamei sale. Măcar de asta a fost scutită. În timpul spectacolului, teatrul a fost zguduit de un cutremur și s-a prăbușit după ultimele acorduri. Nero a scăpat. În timpul concertelor sale, fulgerele obișnuiau să cadă extrem de aproape de scenă. Nu-l nimereau.

S-a dus și în Grecia, unde a cântat un an și jumătate, după care s-a întors în Italia și a cântat în continuare. Patruzeci și unu de cetățeni au plănuit să-l ucidă, dar ceva n-a mers.[1] Apoi a anunțat că va susține un recital în care se va acompania la orgă, la flaut și la cimpoi, cântând în același timp o tragedie compusă chiar de el. Legiunile din Galia s-au ridicat la luptă, iar Senatul l-a declarat inamic public. În timp ce trupele se apropiau de Roma, Nero a venit cu ideea să le iasă în întâmpinare pe drum și să le câștige inimile cântându-le niște cântecele. Cineva ar fi trebuit să-l facă să-nțeleagă. Asistat de Epaphroditus, secretarul său personal, și-a tăiat gâtul pe 9 iunie 68 d.Hr., chiar în ziua în care aniversa asasinarea primei sale soții. Ei bine, nimeni nu-i perfect.

. . . . . .

[1] *Pe mine nu mă deranjează așa de tare cântăreții, numai să nu exerseze.*

ÎNTOVĂRĂŞIRI **CIUDATE**

55 **Biografii necenzurate** ale unor oameni celebri

Attila **Hunul**

Attila Hunul a fost o mare pacoste dar mai sunt și alții, din belșug. Nu trebuie să-l acuzați pe el pentru toate necazurile voastre pentru că mare parte din ele sunt din vina voastră și cu cât vă dați seama mai repede de asta, cu-atât e mai bine pentru voi.[1] A fost învinuit până și de căderea Romei, chiar dacă el, pe-atunci, nici nu era prin preajmă. Nu mai știu exact de ce-a căzut Roma. Este, probabil, unul dintre acele lucruri care pur și simplu se întâmplă.[2]

Hunii erau niște nomazi din Asia care, în secolul al IV-lea, au năvălit călare pe poneii lor răpciugoși în Europa și-au pornit un val de crime.[3] Au fost identificați cu Hiung-nu, un trib de venetici ce-a ocupat Mongolia pe timpul domniei lui Shi-Huang-ti, dar încep să mă cam îndoiesc de asta.[4] Călăreau din loc în loc în căutare de pășuni, jaf și pradă și ajunseseră prea departe cu toate acestea ca să se mai oprească.

Hunii erau niște creaturi hidoase. Își turteau nasul cu ajutorul unor scândurele fixate cu fâșii de pânză și-și crestau fața încă din copilărie, ca să nu mai trebuiască să se radă niciodată. În timpul pe care-l câștigau nebărbierindu-se puteau să-și mai turtească nițel nasurile. Uneori, câte un hun mascul și unul femelă se-ndrăgosteau, se căsătoreau și toată suflarea se întreba ce văzuseră unul la celălalt.

Se hrăneau cu carne și lapte de iapă și se-mbrăcau cu piei de șoareci de câmp. Hunii erau mai mici de statură decât majoritatea oamenilor, iar șoarecii de câmp erau, pe-atunci, mai mari.[5] Întrebați fiind cine sunt, răspundeau ceva ce suna ca nechezatul unui cal și se credea că încercau să spună că sunt huni, sau Hiung-nu. Romanii spuneau că hunii nu sunt oameni, ceea ce nu era decât parțial adevărat. Ca în oricare altă comunitate umană, unii sunt oameni, alții mai puțin.[6]

---

[1] *Attila nu rimează cu Vanila, cum se-ntâmpla pe vremea mea. Acum se crede că, dacă micuții pot fi învățați să accentueze Attila pe prima silabă, lucrurile s-ar putea schimba în bine.*

[2] *Gibbon a dezbătut problema pe suficiente pagini, ca să nu spunem mai mult. (n.a.) Edward Gibbon – istoric englez a cărui cea mai cunoscută lucrare este „Istoria declinului și prăbușirii Imperiului Roman", în 3 volume. (n.tr.)*

[3] *Marcellus îi descrie ca fiind „bestii pe două picioare, mici și fără barbă, în aparență legate cu lanțuri de caii lor. Se pare că dorm călare, aplecați peste grumazul animalelor." Asta numeau ei viață?*

[4] *Existau două tipuri de huni, dintre care unul se numea finic, permic, sau ugric. Al nostru era celălalt.*

[5] *Hunii arătau mai impunător călare. Dar cine nu arată?*

[6] *Limba lor pare să fi fost mai puțin potrivită decât latina pentru dezvoltarea artelor și a științelor. Fie te-apuci de astfel de lucruri, fie nechezi ca un cal. Nu poți să le faci pe ambele.*

Când hunii au venit prima oară în Europa, i-au supus pe alani și pe heruli, apoi i-au tot sâcâit pe ostrogoți și pe vizigoți, niște teutoni simpli și stângaci ce duseseră până atunci o viață fără griji. Într-o zi îi împingeau pe ostrogoți dincolo de Dunăre, într-alta îi împingeau înapoi. Apoi întindeau corturile și își mai turteau nițeluș nasurile. Ostrogoții și vizigoții erau într-atât de asemănători încât era imposibil, pentru un profan, să-i deosebească și, chiar de-ar fi putut, ce-ar fi făcut cu asdingii, silingii și cu gepizii, ca să nu mai vorbim de angli, saxoni, iuți sau de lituanieni. Enumerați, vă rog, trei mărfuri exportate de gepizi. Numiți măcar una!

Attila era fiul lui Mundzuk cel Urât, regele hunilor. S-a născut undeva în Balcani, prin preajma anului 395 d.Hr.[1] Când era numai de-o șchioapă era atât de hâd încât nici măcar maică-sa nu știa ce să-i facă. Ea credea c-o să crească și-o să-i treacă, dar cu cât îi turtea nasul mai tare, cu-atât arăta mai rău. La șase ani a câștigat Campionatul Național de Strâmbături. Ați ghicit – el nu se strâmba.

În 433 d.Hr., la moartea regelui Rugila, cel ce-i urmase lui Mundzuk, Attila și fratele său Bleda au devenit împreună conducători ai hunilor. Attila i-a avut, foarte curând, pe rugi, ostrogoți și gepizi la degetul mic.[2] Imperiul său hun se-ntindea de la munte până la mare și lucrurile au mers ca pe roate aproape douăzeci de ani. Mă rog, pentru huni. De câte ori se uita Attila chiorâș la vreun trib, acesta lăsa totul baltă și fugea mâncând pământul.[3] După asta, el punea mâna pe tot ce se putea.

Una dintre principalele surse de venit ale lui Attila era Theodosius al II-lea, împărat al Imperiului Roman de Răsărit.[4]

Theodosius, un suflet timid, auzise atât de multe despre huni, încât îi plătea foarte bine ca să stea departe de Constantinopol. Prima oară când a văzut chipul lui Attila, a dublat plata anuală, aducând-o la 700 de pfunzi de aur. Câțiva ani mai târziu, când Attila s-a mai

[1] *În timp ce mergea cu o căruță, se spune. Nici nu-i de mirare că era mereu pe picior de plecare.*
[2] *Nu trebuie să mai țineți cont de Bleda. N-a trăit prea mult.*
[3] *Attila avea obiceiul de a-și da crâncen ochii peste cap. Asta speria pe toată lumea.*
[4] *Theodosius al II-lea era cunoscut și ca Theodosius Caligraful din cauza scrisului său minunat. Astfel de persoane obișnuiesc să mai deseneze și păsărele.*

strâmbat niţeluş la el, Theodosius a fost de acord să-i dea de trei ori pe cât îi dăduse, plus un bonus de 6000 de pfunzi, dacă nu-i mai vedea niciodată faţa. Succesorul lui Theodosius n-a mai colaborat, dar dragostea, nu-i aşa, găseşte mereu o cale.

Se pare că Attila primise o scrisoare de la Honoria, sora lui Valentinian al III-lea, împăratul Imperiului Roman de Apus, în care aceasta îl ruga să vină în Italia s-o salveze dintr-o situaţie compromiţătoare. Fusese prinsă ţinându-se de mână cu Eugeniu, valetul ei, iar rudele, hotărâte să n-o lase să aibă parte de nici o distracţie în viaţă, o condamnaseră să se mărite cu Flavius Bassus Herculanus, un senator în vârstă, cu un caracter de mai mare dragul, dar cam neputincios.[1]

Deşi era cam zburdalnică din fire, Honoria era şi destul de simplută şi mai şi suferea, pe deasupra, de o isterie de speriat, provocată de o vizită pe care trebuie s-o facă la Constantinopole împreună cu evlavioasa soră a lui Theodosius al II-lea şi cu alte fete preocupate de rugăciuni, posturi, priveghiuri şi jurate toate să-şi păstreze virginitatea până la moarte.[2] Se gândise că măritişul cu Flavius ar putea să fie ceva asemănător şi n-a putut să suporte ideea.[3]

Attila avea deja trei sute de neveste, dar a hotărât că, dacă tot poate să şantajeze familia Honoriei, de ce să nu cureţe şi Vestul, de vreme ce Estul tot nu mai era la fel de profitabil. Din moment ce ea trimisese un inel împreună cu mesajul, el a decis că e o propunere de căsătorie şi a cerut-o pe Honoria de mireasă, dimpreună cu jumătate din ţinuturile de sub stăpânirea lui Valentinian, pe post de zestre. L-au refuzat, aşa cum se şi aşteptase.

Astfel, Attila a invadat Galia în 451 d.Hr., cu o armată de rugieni, sciri eni, ostrogoţi şi cine ştie mai ce, jefuind, violând şi incendiind totul în cale.[4] A fost înfrânt la Chalons de către Aetius, un general roman

---

[1] *E clar, era nebună de legat.*

[2] *După moartea lui Theodosius al II-lea, sora lui, Pulcheria, prima dintre fecioare, l-a executat pe Chrysaphius, marele eunuc, omul bun la toate al fratelui său. Era destul de nervoasă, dintr-un motiv sau altul.*

[3] *Valentinian l-a executat pe Hyacinthus, eunucul care îi dusese mesajul Honoriei lui Attila. Pentru băieţii ăştia, viaţa nu era deloc floare la ureche.*

[4] *Printre cei care erau de faţă la evenimente se afla şi Ardaric, regele gepizilor, ajuns acum un aliat de nădejde şi un membru al comandamentului lui Attila.*

și de Theodoric, regele vizigoților.[1] Attila s-a întors anul următor, tot mormăind ceva, cum că ar fi fost încă logodit cu Honoria și cum că nu putea suporta s-o vadă asuprită. Papa Leon cel Mare s-a întâlnit cu el în fața porților Romei și l-a mustruluit bine, iar Attila s-a întors cu coada-ntre picioare înapoi în țara lui Dracula și asta a fost cam tot. Din tentativa Honoriei de a-și lua viața în propriile mâini n-a ieșit nimic.[2] Au închis-o undeva bine pentru tot restul zilelor.

Ce anume i-a spus Leon cel Mare lui Attila, de l-a determinat să-și strângă catrafusele și să plece în așa mare grabă, n-a fost făcut public niciodată. Teoria mea e că o terță persoană, poate Valentinian, i-a strecurat în buzunar tot aurul pe care-l putea duce, atât de mult încât puteai la fel de bine să-i zici „zestrea Honoriei". Pot adăuga că, în această privință, sunt secondat și de dl. Gibbon. Desigur, nu facem altceva decât să dăm cu presupusul.[3]

Attila avea acum în jur de șaizeci de ani.[4] Mintea îi slăbea pe zi ce trece, așa că s-a hotărât să se căsătorească din nou, simțindu-se îngrozitor de neînțeles în toate cele trei sute de mariaje. Astfel încât a luat-o pe Ildico, sau Hilda, o minunată blondină, pe ai cărei părinți tocmai îi măcelărise în Galia. În dimineața următoare, a fost găsit mort în pat. Ildico ședea uitându-se fix la cadavru și sporovăia într-o limbă ciudată. Atunci când au întrebat-o dacă și-a omorât soțul, a continuat să împroaște cu umlauturi ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Au lăsat-o baltă, și nimeni nu știe nici până acum ce s-a întâmplat în acea noapte de iunie. S-ar putea să fi fost un infarct.[5]

A fost îngropat în trei sicriuri, unul de aur, altul de argint și al treilea de fier, iar la înmormântare s-au rostit câteva vorbe meșteșugite. Hunii au mai dus-o încă vreo câțiva ani sub conducerea celor șase fii mult-iubiți ai lui Attila: Ellak, Denghizik, Emnedzar, Uzindar,

[1] *Lupta de la Chalons nu s-a dus la Chalons, ci la Troyes. Normal că s-a numit bătălia de la Chalons.*
[2] *Gibbon vorbește despre „avansurile indecente" ale Honoriei. Așa să fie?!*
[3] *La îndemnul eunucului său, Heraclitus, Valentinian l-a ucis pe Aetius, cel care salvase țara, apoi Valentinian a fost la rândul lui ucis pentru că o seduse pe soția lui Petronius Maximus, iar Heraclitus a fost aruncat în închisoare pentru comportament indecent. Și te mai întrebi de ce a căzut Roma!*
[4] *Din păcate, nu îmbătrânise bine deloc.*
[5] *Unii spun că, pur și simplu, i-a plesnit un vas de sânge. Se mai întâmplă.*

Geisen și Ernak sau Ernie. Dar au tot slăbit în putere, până când au fost nimiciți de iguri.[1]

Cuceritorul Atilla n-a fost altceva decât un balon de săpun. Înfățișarea nu l-a ajutat dintru început, iar maniera lui de abordare a problemelor mondiale era cam din topor.[2] N-a pretins niciodată că ar fi altceva decât un coțcar, atitudine care nu șade deloc bine unui mare personaj al istoriei. Îi plăcea să fie numit Biciul lui Dumnezeu dar pentru mine e doar Bătrânul Față Turtită. Mai zicea și că, peacolo pe unde călcaseră copitele calului său, iarba nu mai creștea în veci. Ba creștea![3] Experiența lui ne învață că prin viață poți să te și strecori, dar numai pentru un timp.

Carol cel **Mare**

Carol cel Mare sau Charlemagne a trăit hăt demult în Evul Mediu, când oamenii nu erau prea deștepți. De-atunci s-au făcut din ce în ce mai inteligenți, până ce-au ajuns așa cum sunt acum.

Charlie, cum îi spuneau acasă, s-a născut în preajma anului 742 d.Hr, și era fiul lui Pepin cel Scurt și al Bertradei, cea cu Picioare Lungi, una dintre mândrele domnițe ale vremii. Nu știm nimic despre copilăria și adolescența sa, dar e foarte posibil ca, din când în când, în timp ce afla din ce în ce mai multe despre Bertrada, să-i mai fi căzut câte un văl de pe ochi.

Pepin era șambelan al palatului sau majordom în slujba lui Childeric Minte Puțină, unul dintre regii leneși ai francilor, care nu făceau altceva decât să se joace cu amantele și să dea mied pe gât, cât era ziua de lungă. Uneori, ca să nu se plictisească, se sculau și își asasinau bunicile în felurite moduri, care mai de care mai pitorești, de pildă

[1] La moartea lui Atila, gepizii au schimbat din nou taberele. Au fost exterminați de lombarzi în 567 d.Hr., ceea ce a mai simplificat puțin lucrurile.
[2] Nu era decât un om mic și urât care se-nvârtea de colo-colo pe un ponei.
[3] Totuși, avea câteva idei destul de inteligente pentru un hun.

legându-le de coada unor cai sălbatici și strigând: „diii"! Ce n-ar fi făcut ei pentru o porție bună de râs![1]

Pentru că se săturase de prostiile astea, Pepin l-a dat afară din palat pe Childeric și s-a înscăunat rege al francilor în 752 d.Hr.[2] Pepin cel Scurt a murit în 768, lăsându-le titlul la comun lui Carol și lui Carloman, unul dintre fiii săi mai tineri care a murit subit, deși nu fusese în viața lui bolnav, nici măcar o zi.

De-acum Carol avea deja 29 de ani și era considerat a fi aproape prea bun pentru lumea asta, reputație care persistă până în zilele noastre și probabil că nu va înceta prea curând. Era atât de minunat ca soldat, om de stat, moralist, reformator și câte altele, încât ar fi îngrozitor să sugerăm că e ceva în neregulă cu moartea lui Carloman. La fel de teribil ar fi și dacă ne-am referi la dispariția celor doi fii ai lui Carloman, care a urmat încercării mamei lor de-a agita apele. Se pare că maladia se transmitea din tată în fiu.[3]

Așa că iată-l, unic rege al francilor, un trib germanic mare și puternic, ce subzista aproape numai cu bere și cârnați.[4] Francii fuseseră cu toții germani la început, dar unii dintre ei începuseră să mănânce broaște și melci și se transformau încet-încet în francezi, un fapt nu foarte cunoscut la vremea aceea, din moment ce încă nu existau francezi. Majoritatea istoricilor nu-l consideră pe Carol cel Mare nici german, nici francez, ci franc. Era german, de fapt.

Punctul forte al lui Carol cel Mare erau principiile sale. Era atât de moral încât unora li se părea că doar se prostește. Aceștia n-au sfârșit-o bine. Normal că dorea să-i ajute și pe alții să devină mai buni, în principal pe saxonii cei păgâni, care ascunseseră o comoară uriașă într-un copac scobit pe care-l numeau Irminsul, în onoarea lui Woden, sau Irmin, mai pe scurt. Așa că le-a făcut o vizită, i-a botezat pe toți, a tăiat copacul Irmin și, dintr-o dată, tot conținutul i s-a revărsat în poală. Și ce surpriză! Ce să-i faci, o căutaseră cu lumânarea!

[1] Erau ultimii merovingieni, numiți așa după un bătrân pe nume Mervig.
[2] Pepin cel Scurt poate fi considerat Pepin al III-lea din neamul majordomilor dacă începeți cu Pepin cel Bătrân ca fiind Pepin I, iar pe Pepin cel Tânăr, îl luați ca Pepin al II-lea.
[3] Aș putea spune, cel mult, că nu mă simt în largul meu în legătură cu această chestiune. Nici Gibbon nu se simțea.
[4] Problema este: de unde apar astfel de oameni?... Își fac ei loc cumva.

Apoi i-a adus pe calea cea bună pe avari, care strângeau grămezi întregi de aur într-o fortăreață inexpugnabilă – mă rog, așa credeau ei.[1] S-a ocupat și de sorbi și de wilți, dar aceștia s-au dovedit a fi irecuperabili. N-aveau o lețcaie.[2] De câte ori se hotăra să mai ajute la îndreptarea principiilor cuiva, oamenii își îngropau până și măruntul din buzunare și se ascundeau prin mlaștini și păduri. Charlemagne avea o înțelegere solidă a lucrurilor cu adevărat importante în viață. Acesta este motivul pentru care a și fost numit „primul dintre moderni".

Carol era acum într-atât de bun și de mare încât, în ziua de Crăciun a anului 800 d.Chr, a fost încoronat de către papa Leon al III-lea împărat al romanilor, devenind astfel, cel puțin pe hârtie, urmașul cezarilor, cea mai înaltă poziție politică pe care o putea cineva obține. Apoi a declarat că nu urmărise niciodată să obțină o astfel de cinstire și că era foarte surprins că lucrurile luaseră o atare întorsătură. A spus că n-a avut nici cea mai mică bănuială până când, într-un moment de neatenție, i-a fost pusă coroana pe cap. A simțit că-l gâdilă ceva la o sprânceană și al naibii să fie dacă nu era chiar coroana imperială.

Și cine sunteți voi, aș putea să-ntreb, să-l faceți pe Charlemagne un mincinos bătrân și nerușinat[3], chiar dacă-și adusese cravata potrivită și aranjase încă alte câteva detalii cu mult înainte? Presupun că voi n-ați spus niciodată nici măcar un singur cuvințel neadevărat.

Împăratul arăta minunat cu însemnele noii sale puteri și Harun-al-Rashid, califul Bagdadului, i-a trimis în dar un elefant numit Abu-l-Abbas. Asta-i problema cu succesul. Oamenii îți tot trimit elefanți ca pe o mică dovadă a stimei ce ți-o poartă.[4]

Ca legiuitor, Carol era neobosit. Ținea câte două adunări ale nobililor în fiecare an, una în toamnă ca să mai facă niște legi, iar alta în primăvară, ca să le abroge. A emis și o serie de edicte sau capitulații cu privire la orice-i trecea prin cap și a numit „vizitatori regali" sau

---

[1] Avarii își obținuseră pământurile de la gepizi.
[2] E bine de știut minte că wilții erau de fapt weltabieni.
[3] După cum știm cu toții, Charlemagne avea o barbă albă și lungă
[4] Regele Siamului a încercat să-i dea un elefant președintelui Lincoln. Însă a fost convins să renunțe.

detectivi care să-i întocmească rapoarte despre moralitatea episcopilor. Aceştia s-au întors cu nişte poveşti extrem de interesante.[1]

Carol îşi dorea ca justiţia şi dreptul să domnească printre supuşii săi, indiferent de condiţia lor socială. Adesea vorbea de văduve, orfani şi săraci şi despre cum n-ar trebui să fie pedepsite persoanele nevinovate, aşa cum se-ntâmpla pe-atunci frecvent. Era un susţinător fervent al judecăţii prin ordalie, în care cei acuzaţi de ceva trebuiau să-şi cufunde mâinile în smoală fiartă ca să vadă dacă le e pe plac. Dacă vorbeai cu funcţionarii potriviţi, smoala era doar călduţă, dar clasele de jos nu s-au prins niciodată de treaba asta. Nu poţi să faci prea multe pentru săraci, pentru că nu se au bine cu cine trebuie.

Nici pe departe pe ultimul loc printre realizările lui Carol se află contribuţia sa la propăşirea studiului, a educaţiei. A importat profesori din Irlanda, Anglia şi Italia. Aceştia trăiau la palat, mâncau în fiecare zi şi predau subiectele incluse în mod tradiţional în trivium şi quadrivium, despre care, în epocă, se credea că au sens. Ceea ce era bine pentru profesori. Uneori împăratul le dădea spre dezlegare ghicitori, la care ei răspundeau în limba latină în hexametri, sau, la nevoie, în pentametri. Ăhîm, hmm![2]

Unul dintre admiratorii lui Charlemagne l-a numit cel mai mare intelect al Evului Mediu. Nu era chiar aşa, dar a încercat totuşi să înveţe să scrie şi să citească. Deşi a ajuns până la urmă să stăpânească cititul la un nivel elementar, n-a fost niciodată în stare să scrie altceva în afara propriului său nume, pe care-l trecea cu iniţiale. Dormea cu creionul şi hârtia sub pernă, în caz că ar fi simţit pe timpul nopţii naşterea vreunei abilităţi speciale, dar asta nu s-a întâmplat niciodată. Spunea că nu-şi poate obişnui degetele, deformate de îndelungata folosinţă a sabiei, cu forma literelor. Problema nu cred că stătea în degetele sale.[3]

---

[1] Se spune despre Trogo – unul dintre fii nelegitimi ai lui Carol - că ar fi dus o viaţă exemplară ca episcop de Metz.

[2] Un tânăr poet de la curte pe nume Angilbert a lucrat ani buni la un poem epic în limba latină din care mai citea fragmente la masa de seară. Fie că a fost terminat, fie că nu, acest poem nu s-a păstrat până la noi. S-ar putea să nu aflăm niciodată despre ce era vorba.

[3] Charlemagne îşi mânuia cu măiestrie mărea sabie, dar numai la parade. Din raţiuni numai de el ştiute nu s-a înfăţişat niciodată în persoană în timpul vreunei bătălii.

După cum știm cu toții, înălțimea lui Carol cel Mare era de șapte ori cât lungimea labei piciorului său, dar nu suntem foarte siguri în privința acesteia din urmă. Dacă semăna cu Bertrada Cea cu Picioare Lungi, ar fi trebuit să aibă cam doi metri jumătate înălțime, ceea ce este îndoielnic.[1] Arăta bine ca bărbat în ciuda nasului său lung, a gâtului scurt și a taliei rotunjoare, iar eu unul cred că dl. Gibbon se străduiește cam mult să ne strice imaginea pe care-o avem despre el atunci când remarcă: „În ciuda virtuților sale morale, el nu se remarca în mod deosebit prin castitate." Și de ce să aduci vorba despre asta?

Fapt este că Charlemagne era, spre deosebire de dl. Gibbon, un soț și-un tată înnăscut. A avut patru sau cinci soții, dar niciodată mai mult de două în același timp, și cinci sau șase concubine pentru dreapta măsură.[2] Dacă era un lucru pe lumea asta care-i plăcea la nebunie – și era! – acela trebuie să fi fost să plece în luna de miere. Cred că Desiderata, Hildegarde, Fastrada și Luitgarde erau amante oficiale, pe când Maltegarde, Gerswinda, Regina și Adelinda nu erau. N-o pun la socoteală pe Ermintrude, dragostea lui cea mai timpurie. Pe vremea aia exersa doar.

Printre copii se numărau câteva fiice pe care le ținea acasă și care n-aveau voie să se mărite, pentru că Charlemagne nu-și dorea moștenitori pe linie feminină. Una dintre ele a legat o minunată prietenie cu poetul Angilbert, iar fiul lor, Nithard, a devenit critic literar. Și celelalte s-au descurcat bine, dar au stârnit mai multe comentarii.[3]

Mi-e teamă că nu e nici un strop de adevăr în povestea cu Emma sau Imma, care s-ar fi măritat cu Eginhard sau Einhard, biograful tatălui ei, după ce-l cărase în spate afară din palat ca să nu lase urme în zăpadă. Eginhard, sau Einhard, s-a căsătorit cu Emma din Worms, care era cu totul altă fată.[4] În plus, Charlemagne n-a avut nici o fată pe nume Emma sau Imma.

---

[1] Dl. Gaillard îi stabilește, în istoria pe care i-o dedică, înălțimea la 184,1 cm. Eu cred că era de fapt de 190,5 cm.

[2] Sf. Augustin, autorul preferat al lui Carol, are câteva pasaje despre lucrurile de genul ăsta. El era împotrivă.

[3] Îmi pare rău să văd că și Gibbon repetă bârfele astea în detaliu, deși pare doar să-l citeze pe Schmincke.

[4] S-au despărțit câțiva ani mai târziu, prin consimțământul ambelor părți. „Incompatibilitate".

Cel puțin opt dintre fiii și fiicele lui Charlemagne erau legitime. A recunoscut încă zece ca fiind ai lui, fapt ce dă măsura generozității și fairplay-ului său. Cred, totuși, că oamenii care recunosc zece copii nelegitimi au, probabil, mai mulți.

Carol cel Mare a purtat cincizeci și patru de războaie în cei patruzeci și trei de ani ai domniei sale. Imperiul lui a crescut cu fiecare dintre ele până când a ajuns la niște dimensiuni ridicole, întinzându-se de la Marea Nordului până la Mediterana și de la Oceanul Atlantic până Dumnezeu știe unde.[1] A murit în 814 d.Hr., din cauza unei răceli crunte și a fost înmormântat în capitala sa, la Aachen. Nu este adevărat că barba i-a crescut atât de mare încât i-a umplut sarcofagul și că s-a revărsat printre crăpături.

După cum aflăm din cărți, Carol cel Mare a remodelat de unul singur Europa, transformând-o dintr-o adunătură dezordonată de triburi și guvernăminte ostile într-un tot unitar, bine organizat. Istoricii susțin la unison că el le-a adus tuturor, fără excepție, cultura, religia și civilizația și a pus fundațiile unei păci durabile și nepărtinitoare între națiuni. Ce le mai rămâne oare de născocit?!

Elefantul Abu-l-Abbas a murit cu numai câțiva ani înaintea stăpânului său. În 810 d.Hr., Charlemagne l-a trecut Rinul într-o campanie împotriva lui Guthfrith Danezul, intenționând să-l folosească *à la Hannibal*. Dar asta n-avea să se mai întâmple. Abu-l-Abbas s-a întins la pământ și-a murit la Lappenheim, în Westfalia, și acolo a și fost îngropat. Pesemne mâncase ceva.

Lady **Godiva**

A fost odată ca niciodată, în Anglia anglo-saxonă, o fetiță dulce pe nume Godiva.[2] Avea ochii de azur și-un păr de aur, într-atât de lung și de încântător încât oamenii îi spuneau adesea: „Vai, dar părul tău

[1] Să nu-nțelegeți de-aici că-i semăna lui Attila Hunul. Charlemagne era un ins mult mai fin.
[2] Godiva era sora lui Thorold Șeriful. Asta ne-ar spune mai multe dacă am ști cine era [illegible] Thorold Șeriful.

e minunat, Godiva! Şi cât e de bogat!", „Da" le răspundea Godiva, „Vedeţi? Îmi vine până aproape de călcâie." Apoi fugea să se mândrească în faţa altcuiva.[1]

Era o fetiţă bună şi cuminte, dacă facem excepţie de aerele cam plictisitoare pe care şi le dădea din pricina părului şi de obiceiul de a-şi ridica fusta prea sus, când mergea cântând şi dansând prin casă, greşeală de care părinţii nu i-au zis nimic ca să nu-i dezvolte inhibiţii şi să-i distrugă viaţa. „E numai un copil şi nu ştie ce face", spunea mama ei. „Şi doar ştii c-am hotărât că trebuie să-şi dezvolte propria personalitate."

Totul a fost în regulă până într-o bună zi când Godiva şi-a lepădat toate hainele şi-a început să facă balet în curtea din faţă, fluturându-şi mâinile, bălăngănindu-şi capul ca o frunză în vânt şi înălţându-şi picioarele ca la cabaret, gest la care un vecin a remarcat că picioruşele ei promiteau mult, şi aşa şi era.[2] Din cauza celor petrecute în şopron câteva clipe mai târziu pe Godiva au durut-o zile în şir toate oscioarele. S-a hotărât chiar atunci că trebuie să se mărite cu prima ocazie şi să-şi abandoneze părinţii cei odioşi şi brutali.

Aşa că a continuat să-şi mănânce cuminte legumele şi s-a transformat într-o tânără superbă, cu forme graţioase, datorate în mare măsură înclinaţiilor ei sportive. Îi plăcea mult să călărească şi putea fi adesea văzută galopând prin împrejurimile Lincolnshire-ului pe bătrâna ei iapă preferată, Aethelnoth, scrutând încordată zările în aşteptarea oricărei partide posibile, preferabil un tânăr şi frumos cavaler încins cu o armură strălucitoare. Cu pletele-i de aur căzând până-n pământ de-o parte şi de alta a lui Aethelnoth sau plutind zburdalnice în vânt, era cea mai mândră privelişte din întreg ţinutul. Şi poate că nici măcar nu era conştientă de asta.[3]

Întâmplarea a făcut ca, într-o dimineaţă de primăvară, un străin îmbrăcat în cămaşă de zale, ce se-ntorcea călare de la un război, să

---

[1] Vă rog să nu uitaţi de părul fetiţei! O să revină mai târziu în povestire.
[2] Şi asta face parte din intrigă.
[3] Godiva îşi numise calul Aethelnoth pe vremea când amândoi erau încă prea mici să ştie că acesta este numai pentru bărbaţi, ca în Aethelnoth cel Bun, arhiepiscop de Canterburry sub Cnut şi sub Harold I.

zărească blonda viziune și să se-ndrăgostească nebunește de ea. Și cine ar fi putut fi el, dacă nu chiar Leofric, conte de Mercia, unul dintre cei mai importanți trei nobili din Anglia, și putred de bogat pe deasupra? Așa că s-au căsătorit și s-au dus să trăiască în castelul lui Leofric din Warwickshire, aproape de Coventry. Dar asta este numai o parte a poveștii.

Văduv bătrân și fără pic de haz, morocănos din fire și cu barba răvășită, Leofric s-a dovedit a nu fi chiar ce-și dorise Godiva.[1] Totuși, avea ce-i trebuia, căci își păstrase mare parte din averea pe care o dobândise prin jefuirea inamicilor, deturnarea pământurilor din domeniile bisericii și slujirea oricui plătea mai bine, fie el monarh sau partid. Era unul dintre cele mai puternice și mai respectate personaje din regat, unul dintre puținii care făceau tot ce le stătea în putință ca să-i aducă mai repede în țară pe cuceritorii normanzi.

La început, Lady Godiva a fost pe cât de fericită putea fi în condițiile date. Leofric era plecat destul de des de-acasă, ocupat fiind cu treburile murdare ale lui Eduard Confesorul și asta nu era prea rău. Iar atunci când era acasă, își petrecea tot timpul numărându-și banii și plângându-se de dureri de spate. Se plictisise de părul Godivei după numai câteva săptămâni, așa că nu mai zâmbea cu drag atunci când ea stătea să și-l împletească ore întregi, când îl scutura cu putere sau când i-l arunca vesel în față.

Nu mai spunea deloc : „Iubito, ai un păr grozav!" A spus însă odată, pe când ea-și făcea numărul obișnuit: „Uite ce e, Godiva, părul e doar păr și nimic mai mult pentru mine, așa că las-o baltă, te rog!". Altă dată, când ea se pusese pe făcut câteva piruete înfășurată în veștminte sumare și cu picioarele goale, plănuind să ajungă încetișor la ceva mai spectaculos, el doar a mormăit : „Pentru numele lui Dumnezeu, Godiva, poartă-te și tu ca un om mare, se poate?!" Săraca Godiva sperase măcar la o aluzie la formele ei sculpturale, pentru că, în opinia ei, avea niște extremități de toată frumusețea.

Cu durere în suflet, și-a pus deoparte visurile feciorelnice, hotărâtă să-i facă pe plac mirelui ei legiuit sau să moară încercând, căci

[1] Poate că Leofric nu arăta chiar atât de rău în armură, altfel s-ar putea ca Godiva să fi fost puțin mirosită.

așa era viața în vremurile acelea. Și-a legat îmbelșugatele-i cosițe în vârful capului, într-o foarte ingenioasă dar nepotrivită împletitură zigzagată de cârpe și panglici, s-a apucat să poarte rochii obișnuite și greoaie, care-o făceau să arate cu cinsprezece ani mai bătrână și s-a abținut să mai producă alte revelații anatomice. Nu i-a mai arătat nici măcar o gleznă contelui nerecunoscător. Se hotărâse să încerce o abordare intelectuală.

Arta conversației, în aspectele ei mai simple, nu era deloc un teren neexplorat pentru eroina noastră, care fusese înzestrată de natură cu niște corzi vocale zdravene, cu un remarcabil control al respirației și cu ceea ce părea să fie un sistem interior de amplificare a sunetului. Încă din ziua nunții, trâncăneala ei vioaie pe o gamă largă de subiecte de importanță destul de îndoielnică putea fi auzită reverberând din zori și până-n seară, uneori, până târziu în noapte, pe holurile castelului. Leofric n-a știut niciodată despre ce anume tot vorbea ea.[1] Însă a fost mai degrabă mulțumit că schimbase macazul și era brusc interesată de statutul social, apoi că se pusese la curent cu noile tendințe, așa că a insistat ca ea să-i asculte părerea despre diferite „chestiuni", cum le numea ea.

Din păcate, asta n-a mers bine deloc, din moment ce nu puteau să se pună de acord asupra nici unui subiect, iar Godiva nu era genul care să stea cuminte și să asculte. Spre exemplu, ea credea că trebuie să fii bun cu săracii, pe când Leofric nici măcar n-ar fi vorbit cu ei, dacă ar fi putut. Ea era convinsă că dacă i-ai freca un pic cu peria și dacă le-ai da niște bani și niște haine de schimb, săracii ar putea să fie la fel de simpatici ca oricine altcineva. Leofric însă, îi spunea că până și-un gologan dacă le-ai da, imediat l-ar toca în dezmățuri, așa că la ce folos? Apoi ea-l făcea reacționar, iar el zicea „O, bla, bla, bla!".

Într-o bună zi, la cină,[2] ea l-a înfuriat rău, implorându-l încontinuu să revoce împovărătoarea taxă pe care-o impusese asupra populației și-așa năpăstuite a comitatului Coventry. Desigur că el a tot refuzat și a ținut să sublinieze că, dacă ar fi fost după ea, amândoi ar fi în doi timpi și trei mișcări la azilul pentru săraci – un neadevăr evident, din

1 După cum observa în fața contelui de Northumberland: „Nici ea n-a spus."
2 Dintr-un motiv sau altul, englezii din epocă se hrăneau în mare parte numai cu țipari.

moment ce venitul lui anual era atât de mare, încât nici măcar n-ar fi ştiut să spună la cât anume se ridica – şi că, dacă nu-şi închidea şi ea pliscul măcar din când în când, el avea cu siguranţă să o ia razna curând.[1] Lady Godiva a izbucnit în lacrimi, un altul dintre trucurile pentru care el avea o intensă antipatie şi l-a mai rugat o dată.

La care, Leofric, încercat peste puteri, a izbit cu pumnul în masă, s-a sculat în picioare, a aruncat o înjurătură urâtă şi a strigat: „Foarte bine atunci, fie cum doreşti. O să retrag taxa, dar cu o singură condiţie, aşa că ascultă-mă bine, căci sunt un om de cuvânt. O s-o retrag numai dacă, ziua-n amiaza mare, o să treci călare pe iapa ta bătrână, goală puşcă, prin piaţa din Coventry. Ziua bună şi ţie, doamnă! Poţi să mănânci şi desertul meu. Eu nu-l mai vreau."

Acum, s-ar putea să credeţi că Lady Godiva a plâns şi nu s-a mai oprit după ce a ieşit Leofric din cameră, dar v-aţi înşela. Cuvintele lui aspre o răniseră într-un anume fel, dar în momentul în care îi dictase condiţiile acelea imposibile, menite s-o reducă la o tăcere ruşinată şi să-i supună pentru totdeauna voinţa, se petrecuse înlăuntrul ei ceva nu întrutotul neplăcut. Ceva se ridica învolburat la suprafaţă, ca o amintire plăcută. Şi-a ridicat mormanul de păr ce se odihnea în mănunchi pe faţa de masă şi-a zâmbit. Un zâmbet slab şi straniu, care amintea de iubire, caritate şi de toate celelalte.

N-o să ghiciţi în veci ce s-a-ntâmplat a doua zi la douăsprezece fix. La ora aceea, Lady Godiva a ieşit pe porţile castelului, călare pe bătrâna Aethelnoth, destul de dezbrăcată, cu părul auriu căzând în juru-i ca un văl luminos şi sclipitor, de pe urma celor 300 de mişcări cu care-l periase-n seara precedentă, aranjat cu grijă astfel încât să dejoace planurile oricărui zefir jucăuş. Şi nu cred să fi fost un accident că minunatele ei picioare albe, ce puteau fi cu uşurinţă socotite punctul de fugă al întregii compoziţii, atârnau fără nici un fel de acoperământ pe lângă şa, la fel de goale ca în ziua în care se născuse.[2]

Astfel a călătorit ea spre Coventry, încinsă toată şi fericită, fără regrete, iar frustrările au dispărut toate din mintea ei, de parcă ar fi fost

[1] Numele Godiva este echivalent cu Godgifu, sau Darul lui Dumnezeu. Regele Eduard Confesorul a avut o soră numită Godgifu, care era mama lui Ralph cel Timid.

[2] Dacă Mathew din Westminster poate să-i pomenească picioarele, eu de ce să n-am voie?

doar un vis urât. Se simțea împlinită, cum nu se mai simțise de ani buni. Era o desfătare.

„Dar" își spunea ea în timp ce soarele-i încălzea picioarele[1] și alte câteva zone expuse în mod inevitabil, „asta e viața cu V mare despre care am auzit atâtea! Întotdeauna am crezut că am venit pe lume ca să-i ajutăm pe alții, iar acum sunt absolut sigură de asta. Și e și amuzant să o faci!" S-ar putea ca ea să fi raționalizat lucrurile un pic cam tare. Să zicem doar că toată viața ei, neprihănită de dorința ce sălășluia adânc în ea, fără măcar să o conștientizeze, Godiva tânjise după razele ultraviolete.

Astfel c-a ajuns în Coventry care, spre marea ei surpriză și, întrucâtva, enervare, părea să doarmă buștean în miezul zilei. Un singur suflet nu era afară în stradă, nici măcar în piața în care mulțimile obișnuiau să se-ntrunească. Căci Leofric, înspăimântat de ce pusese în mișcare, anunțase în grabă locuitorii din Coventry să stea în casă, cu obloanele ferecate, sub amenințarea pedepsei cu moartea, iar aceștia nu voiau să riște. Ar fi trebuit să-i spună Godivei, dar n-o făcuse. Era mult prea supărat și se-ncuiase în pivniță.

Îngrijorată că n-o să-și poată împlini partea ei de legământ din lipsa martorilor, iar sacrificiul ei avea să fie-n van, Godiva a adăstat o vreme în fața magazinului universal, apoi a călărit pe fiecare stradă din oraș, fără să neglijeze nici o alee ce nu se termina într-un zid. Apoi a repetat mișcarea, și-ar fi făcut-o și a treia oară dacă Aethelnoth, simțind că ceva nu e în regulă, n-ar fi refuzat să mai meargă altundeva decât acasă.

„Ei bine, am făcut-o" a murmurat Lady Godiva în timp ce-și ungea genunchii cu o cremă răcoritoare, „și nu e vina mea dacă nu m-a văzut nimeni." Fusese, totuși, un spectacol și s-a amuzat câteva clipe cu ideea de-a porni cu el în turneu. Leofric deținea sute de orașe, probabil toate în mare nevoie de ajustări de taxe și era sigură că va fi primită cu totul altfel, dacă ar fi aranjat niscaiva reclame din timp, poate scurte anunțuri pe ziduri, de-a lungul străzilor : „Lady Godiva călărește din nou!" Dar, chiar în acea clipă, a auzit pași pe hol și s-a îmbrăcat în grabă.

---

[1] Vedeți de asemenea și *Flores historiarum* al lui Roger din Wendover.

Și cine să dea buzna înăuntru, dacă nu contele însuși, cu o înfățișare într-atât de schimbată încât, la început, Godiva nu l-a recunoscut. Își răsese barba, ceea ce-i dezvăluia bărbia puternică și, îmbrăcat în tunica sa roșie cea mai bună, brodată cu verde și cu galben de a doua sa soție, o tinerică de cincizeci și cinci de ani, arăta cât de bine putea.

„Vino în brațele mele, Godiva!" a strigat el. „Și să nu-ți mai faci niciodată griji în legătură cu taxa aia prostească. Am retras-o chiar în clipa asta. Un cuvânt să spui și îi las să-mi ia și cămașa de pe mine, dacă vor. Și nu te mai chinui să-ți legi părul cel minunat, draga mea! Îmi place cum îți stă așa. Și, te rog, schimbă-te în ceva mai puțin formal decât cămeșoaia asta veche și înfiorătoare pe care-o ai pe tine.[1] Nu ești tânără decât o dată în viață! Iup-ii!"

Contele Leofric nu băuse nimic. Adică nu mai mult ca de obicei. Doar că, printr-o întâmplare norocoasă, îi venise din nou mintea la cap. În timp ce încuia ușa beciului în urma lui, pentru a-și ascunde mâhnirea și supărarea de ochii lumii, a văzut-o din întâmplare pe Godiva pornind în expediția ei, iar să zici c-a fost încântat de tabloul ce i se-nfățișa, ar însemna să nu spui nimic. Până când a ieșit din raza lui vizuală, realizase deja ce comoară avea și și-a petrecut următoarea oră pregătindu-se pentru o reuniune fericită. Poate că Godiva era cam slabă de minte, s-a gândit el, dar ce-are a face? Chiar așa, ce?

Sunt bucuros să vă aduc la cunoștință că toate s-au potrivit de minune. Leofric era aproape prea atent din timp în timp, dar asta era oricum mai bine decât vechea lui indiferență. Sau nu? se întreba Godiva. Oricum, a încurajat-o să se reapuce de dans și i-a construit un mare solariu în care ea se perpelea în toate zilele cu soare. Tot acolo a făcut ea și câteva frumoase solo-uri, în special unul despre ultimele chiriituri ale unei dropii muribunde, o pasăre des întâlnită pe timpurile acelea și, din când în când, Leofric își lepăda mantia[2] și o acompania într-un *pas de deux* vioi, chiar dacă un picuț cam neîndemânatic. Și au avut un copil pe nume Aelfgar.

[1] Leofric vedea asta ca pe un soi de glumă. Termenul *gwn* pentru *gown* (rochie lungă de seară, robă, togă – n.tr.) care vine de la cuvântul celtic *gwn* și înseamnă „ceea ce este peticit" nu mai era folosit de vreo două secole.

[2] Sau mantaua, cum se chema odinioară

Nu mai sunt multe de spus. Leofric a murit în 1057 și a fost înmormântat în splendida biserică pe care o lăsase împreună cu Lady Godiva comitatului Coventry.[1] Godiva i-a supraviețuit până în 1080, când William Cuceritorul domnea deja de multă vreme, trăind iubită și respectată printre prieteni și nepoți, urmașii contelui Aelfgar.[2] Godiva era vestită pretutindeni pentru operele ei de caritate ce includeau și daruri numeroase în aur și bijuterii pentru diverse instituții alese. Rămăsese foarte bogată, căci se măritase cu Leofric având deja niște proprietăți ale ei, cum ar fi pământurile din Leicestershire și Warwickshire și frumosul conac din Newark.[3] S-a purtat cuviincios până în ultima clipă, atât acasă cât și în public. Sau, cel puțin, n-avem nici o mărturie a vreunui comportament indecent.

Fiica lui Aelfgar, Ealdgyth, numită uneori în cărțile de istorie și Frumoasa Editha, a devenit soția a doi regi.[4] Prima dată s-a măritat cu Gruffydd ap Llywelyn, regele Walesului de Nord, atât de cunoscut pentru că l-a învins pe Gruffydd ap Rhydderch, regele Walesului de Sud. După moartea acestuia, s-a măritat cu Harold al II-lea, ultimul dintre saxoni.[5] Frumoasa Editha a avut o viață de câine, mai ales din pricina prietenei apropiate a lui Harold, Eadgyth Swannehals, sau Editha Gât de Lebădă, cea care i-a găsit corpul după bătălia de la Hastings. l-a recunoscut trupul după anumite semne numai de ea știute. Lui Edith Gât de Lebădă îi scăpau foarte puține lucruri.

Am uitat să menționez că un individ dubios pe nume Tom, un marinar ce trăia la hotelul Capul Regelui, a sfredelit o gaură în oblonul de la fereastra sa și a surprins-o pe Godiva în acțiune, în timp ce trecea călare pe strada Hertford și ochii i-au căzut imediat din orbite sau, zic alții, a fost trăznit de un fulger. Existența acestui voyeur notoriu a fost negată, în special de răposatul domn M.H. Bloxam care

---

[1] Leofric nu era, așa cum s-ar putea să fi auzit, tatăl lui Hereward Neadormitul.

[2] Aelfgar nu pare să fi avut vreo fiică pe nume Lucy, cum insistă unii, așa că strănepoata sa n-ar fi putut nici pe departe să se mărite cu Ribald din Middleham.

[3] Adică Newark-on-Trent

[4] S-ar putea să greșim vorbind de Ealdgyth ca fiind Frumoasa Editha, căci latinul *Eddeva pulcra* ce se regăsește în Cartea Judecății de Apoi, s-ar putea să se refere la o cu totul altă Ealdgyth.(n.a.) Doomsday Book – Cartea Judecății de Apoi – recensământul supușilor din Anglia, ordonat de William Cuceritorul.(n.tr.)

[5] Și-apoi Ealdgyth e mai simplu de tradus prin Aldítha, ceea ce este puțin altceva decât Eadgyth sau Editha. Iar *Eddeva* e redat mai bine prin Eadgifu sau.....Oh, dar la naiba cu toate astea!

a declarat în discursul său prezidențial ținut în fața Clubului Științific al Arheologilor și Naturaliștilor din Warwickshire, în 1886, că în epoca respectivă nu existau nici uși, nici ferestre în Coventry și, deci, nici vorbă de vreun Tom Curiosul.[1] Oameni precum domnul Bloxam fac viața să fie așa cum este.

Lucrezia **Borgia**

Lucrezia Borgia era fiica din flori a lui Rodrigo Borgia și a unei doamne pe nume Giovannozza, sau Jeana Mare.[2] Dacă ar fi să ne luăm după cei care se pretind a fi autorități în materie, era doar o fată obișnuită, nici mai bună, nici mai rea decât oricare altă fată din flori, dar s-a stârnit atâta vorbărie în jurul ei, încât nici o carte de istorie n-ar fi întreagă dacă ar exclude-o. Ai simți că lipsește ceva.

Lucrezia s-a născut în 1480, la patru ani după Cesare, un fiu nelegitim al aceloraşi părinți. În timp ce se-ngrijeau de trebușoarele astea, Rodrigo și Vannozza au mai avut vreo doi copii din flori, Giovanni și Goffredo, care însă n-au ajuns niciodată cine știe ce.[3] Rodrigo a mai avut mulți alții de la diferite prietene pe care nu le-am putut identifica cu certitudine. Probabil că nu-i putea face de unul singur!

Toți copiii se trag de la natură, unii însă, într-o măsură mai mare decât alții, iar aceștia sunt cunoscuți drept copii din flori. Aceștia s-au înmulțit peste măsură în timpul Renașterii italiene, acea mare înflorire a multor lucruri, în care bărbații au început să-și dea seama de posibilitățile vieții, în general.

În mod inevitabil, copiii din flori începuseră în curând să răsară de peste tot. Această înclinație a italienilor din perioada respectivă ar putea foarte bine să fie numită spiritul Renașterii.

[1] Presupun că nici calmu existau pe vremea aceea!
[2] Pe scurt, Vannozza.
[3] Vanozza era o soție respectabilă, deși nu a lui Rodrigo, când au sosit copilașii pe lume.

Rodrigo Borgia era unul dintre oamenii de bază ai mișcării. Era un crai cu experiență și îi plăcea să se-nconjoare de cucoane frumoase, cu cât mai multe, cu-atât mai bine.[1] Se vedea până și cu cele cărora nu le fusese prezentat cum se cuvine iar rata natalității creștea din nou. Asta era foarte urât din partea lui Rodrigo, dar părea să nu se poată abține. Poate că nici n-a încercat. Îi plăceau blondele.[2]

Cesare era cel cu-adevărat rău. Era o pacoste care vorbea tot timpul despre politică și poziții sociale. Încerca să pună pe picioare un regat Borgia în centrul Italiei, sau vreo altă prostie de același gen, plan de care s-a ales praful din pricina metodelor stupide pe care le-a folosit. Și voi puteți ajunge la același rezultat dacă citiți *Principele* sau *Cum să ajungi într-un punct mort* de Machiavelli, unul dintre admiratorii lui Cesare, un volum recomandat și astăzi de gânditorii de seamă, din rațiuni pe care e mai bine să le lăsăm neexplorate pentru moment. Face parte din topul 100 al marilor cărți.[3]

Și-așa ajungem la otrăviri. Toți știm că cei din familia Borgia, în special Lucrezia, își făcuseră un obicei din a otrăvi pe toată lumea de câte ori aveau ocazia, numai că asta nu pare să fie întru totul adevărat. Există toate motivele pentru a crede, dacă te interesezi un pic de subiect, că Lucrezia n-a făcut rău nici măcar unei muște câte zile a avut. S-ar putea totuși ca Rodrigo sau Cesare să mai fi strecurat câteodată ceva în paharele cu vin, atunci când beau cu persoane care aveau bani sau proprietăți bune de confiscat, sau care erau cam enervante, dar acest lucru n-a fost niciodată dovedit. Se pare că, după unele banchete marca Borgia, apăreau și unele victime întâmplătoare. Și ce? Ce puteau ei să facă dacă unii dintre invitații lor mureau de bătrânețe?

Multe s-au scris despre tipul de otravă folosit de Cesare și Rodrigo. Unii o numeau La Cantarella și spuneau că era obținută printr-un procedeu secret în care era folosit un porc mort sau chiar un urs în aceeași stare.[4] Mai spuneau și că aceasta era capabilă să provoace

---

[1] Știți...era spaniol.

[2] Vannozza era blondă, la fel ca și Giulia Farnese, mama Laurei Borgia, născută în 1492, anul în care Rodrigo a devenit papa Alexandru al VI-lea.

[3] Niccolo Machiavelli era fiul din flori al lui Bernardo Machiavelli. A murit în 1527, după ce a luat un laxativ prea puternic.

[4] Frederick Baron Corvo ține să sublinieze faptul că, deși nu e foarte important, nici Rodrigo, nici Cesare n-au omorât niciodată un urs. Nu tu urs, nu tu otravă, susține el.

moartea după orice interval de timp dorit. Dacă voiau ca victima să moară de vinerea următoare în trei săptămâni, după-amiază, îi dădeau niște La Cantarella setată pentru perioada respectivă. Consider că nu există decât o singură otravă de genul ăsta, și aceea nu funcționează.[1] Haideți să nu fim atât de siguri că Cesare și tatăl său au otrăvit vreodată pe cineva cu veninul lor Borgia. Și, în plus, probabil că era doar un păcătos de arsenic.

Cât despre Lucrezia, nici măcar pe vremea ei nu umbla nici un zvon despre căpșunele de la praznicele ei de miercuri, cum că ar fi înmuiate în apă de plumb, sau despre alte mâncăruri că ar fi foarte șic presărate cu antimoniu, spânz, clorură de mercur sau mătrăgună, toate acestea fiind arome extrem de populare în Renaștere. Nu se consemnează nicăieri că ar fi fost vreodată prinsă presărând în grabă o pulbere albă inscripționată „La Cantarella – numai pentru uz extern" pe tot ce găsea prin preajmă, nici că ar fi înghesuit mereu pe cineva într-un colț sâsâindu-i: „Hai te rog, gustă măselarița aceasta delicioasă făcută de mine!" Toate astea au fost inventate mai apoi de către cineva care nu pare să fi avut nimic mai bun de făcut.

Astfel că pare destul de nedrept ca ziarele să ia mereu ochii cu titluri ca „Borgia mărturisește!" sau „Borgia arde!" de câte ori vreo femeie otrăvește pe toată lumea, mărturisește așa ceva sau plătește pentru crimele ei. Și ziarele nu se referă niciodată la Rodrigo sau la Cesare. Ci mereu doar Lucrezia. Încercați numai să convingeți vreo cunoștință luată la întâmplare că Lucrezia era în regulă! N-o să facă altceva decât să întrebe: „Și-atunci ce-i cu toate înmormântările alea?" Trebuie să existe un răspuns și la asta dacă își pune cineva mintea la contribuție.

Mi-e teamă că trebuie să abandonăm și legenda despre temperamentul mult prea romantic al Lucreziei – mă refer la credința larg răspândită că era un pic prea prietenoasă cu fitecine. N-a fost niciodată acuzată de ceva atât de îngrozitor pe când era doar o fată în casă la Roma și puteți fi siguri că vecinii stăteau cu ochii pe ea. Nici măcar nu părea să fie într-atât de înnebunită după bărbați ca altele, darămite să fie încă din leagăn o nimfomană în toată legea. Într-adevăr,

[1] Petru din Abano socotește creierul de pisică extrem de periculos. Creierul de pisică este inofensiv dacă este folosit cu moderație.

era aproape stranie în această privință. Poți chiar să zici că nu era în pas cu vremurile.

Nu era o fată urâtă, deși nu era nici pe departe frumusețea înnebunitoare pe care o cântă menestrelii. Era destul de drăguță, cu un nas proeminent, o bărbie teșită și ochi de o culoare incertă. Dar avea forme plăcute, iar bărbații din Renaștere erau atenți la astfel de lucruri. Avea și un păr auriu strălucitor, pe care îl spăla o dată pe săptămână cu un amestec de șofran, așchii de buxus, cenușă, paie de orz, roibă, semințe de chimen și încă unul sau două ingrediente care să-i readucă scânteierile metalice și să-i redea culoarea naturală. Se lasă în cap douăzeci și patru de ore și se spală cu leșie făcută din tulpină de varză, singurul pericol fiind posibilele arsuri de gradul doi. Dacă-ți mai rămâne păr în cap, înseamnă că ești blondă.

Unii încă mai preferă să și-o închipuie brunetă. Dacă asta-i face fericiți, din partea mea n-au decât.

Desigur, Lucrezia s-a și căsătorit de câteva ori. Ca o fiică și o soră îndatoritoare ce era, s-a măritat de câte ori i-au spus Rodrigo și Cesare s-o facă. Lor li s-a părut că atitudinea ei în această privință le este foarte folositoare în întreprinderile diplomatice, iar ei nu părea să-i pese de nici o culoare. Atunci când bărbații Borgia se săturaseră de una sau alta dintre uniunile aflate în momentul respectiv în desfășurare, îi mulțumeau frumos și o rugau să ia pe altcineva. Ea făcea ce i se spunea. Îi era totuna.[1]

Primul dintre soții ei a fost Giovanni Sforza, fiul nelegitim al lui Costanzo da Pesaro, un ins cu o barbă bogată, care avea exact orientarea politică potrivită. Au ținut nunta în luna iulie 1493, iar ea l-a părăsit patru ani mai târziu pe motiv că, de la Rodrigo și Cesare citire, este incompetent, irelevant, inconsistent și nu-i nici o distracție să trăiești cu el. Giovanni era nebun de furie din cauza întregii situații, iar spusele lui despre familia Borgia sunt tipărite de obicei în limba latină.[2] Acesta

[1] Un medic contemporan ne spune că Lucreția era „tipul de fată neurastenică, visceroptotică și cu mușchii flasci." N-aș fi deloc surprins să fie chiar așa.

[2] Următoarea lui nevastă a avut o cu totul altă poveste de spus și, pe deasupra, și un copil care s-o dovedească.

e anul în care Cesare și-a omorât fratele mai mare, pe Giovanni, prin înjunghiere. Mereu punea câte ceva la cale.

Afirmațiile lui Sforza despre viața de zi cu zi în familia Borgia, inclusiv acuzații pe care nu vreau să le repet, au pus în circulație o impresie, după care reputația lor nu și-a mai revenit niciodată cu adevărat. Mi-aș dori să vă pot spune că acuzațiile erau în întregime false și că n-au mai existat ocazii de bârfă dar, mai apoi, dai din întâmplare peste misteriosul prunc născut în dormitorul Lucreziei, cam la un an după ce soțiorul o luase pe calea lui. Eu, unul, nu sunt deloc sigur că acest bastard era al Lucreziei, sau că... Vreau să spun, mă mirã chiar și faptul cã amintesc de acest lucru. Și-n afarã de asta, era atât de micuț!

Apoi a urmat la rând Alfonso de Aragon, unul dintre copiii din flori ai lui Alfonso al II-lea al Neapolelui, nepotul din flori al lui Alfonso Mărinimosul. Ceea ce-l făcea partida anului.[1] Era un adolescent drăguț de șaisprezece ani, foarte timid și înclinat să mai fugă de Lucrezia din când în când. Întotdeauna îl prindeau și-l aduceau înapoi. Nu era obișnuit cu căsătoria, iar Cesare nu-l slăbea o clipă. În curând, Lucrezia a dat naștere unui fiu care, așa cum s-a grăbit toată lumea să remarce, nu semăna deloc cu Alfonso. Dar Lucreziei îi cam plăcea de tânărul ei soț și mariajul ar fi putut să devină ceva frumos și durabil dacă Cesare nu l-ar fi sugrumat după câțiva ani.[2]

Al treilea norocos a fost Alfonso-d'Este, fiul și moștenitorul lui Ercole D'Este, ducele de Ferrara. Acest Alfonso era, de data asta, un fiu legitim și se cam împăuna cu asta. La început a refuzat să intre într-o asemenea familie, ce aducea mult cu familia Juke,[3] dar când frații i-au crescut dota Lucreziei la 3 000 000$ și au mai pus la bătaie

[1] Cu ceva timp înainte de asta, sora vitregă bastardă a lui Alfonso, Sancia, se măritase cu fiul nelegitim al lui Rodrigo, Goffredo.

[2] Ca să fim cinstiți până la capăt, trebuie să recunoaștem că Cesare nu-și ducea toate crimele la îndeplinire cu propriile mâini. La multe dintre ele îl folosea pe un anume Micheletto, copil din flori al lui Micheletto cel Bătrân.

[3] N-o să vă vină a crede, dar numele familiei Juke era Juke, și nu Jukes. Vedeți voi, „Jukes" era pluralul! (n.a.) Jukes – pseudonim al unei familii, folosit la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea pentru a susține existența unei dispoziții genetice către comportamentul anti-social. Conceptul de „familie Jukes" se referea la criminalitatea moștenită și a fost descris pentru prima dată în 1877, de către Richard L. Dugdale în lucrarea sa The Jukes: A Study in Crime, Pauperism, Disease and Heredity. (n.tr.)

și niște terenuri, s-a hotărât să dea totuși curs mariajului. Și cine n-ar fi făcut-o? Cei din familia Este au fost cu toții luați prin surprindere atunci când s-au găsit într-o astfel de companie, fiind printre oamenii cei mai de soi și putându-și urmări arborele genealogic până la Welf al IV-lea sau Guelf al IV-lea, cel mai onorabil strămoș pe care l-ar fi putut reclama cineva.[1] Sora lui Alfonso, Isabella, marchiză de Mantua, era într-atât de plină de propria ei importanță și obârșie, încât ajunsese nebună de legat.

Tatăl lui Alfonso, ducele de Ercole, s-a ocupat de partea financiară a afacerii și a trecut sub tăcere chestiunile mai delicate. Era un adevărat om de lume. Înaintea căsătoriei sale cu Eleonora de Aragon, mama lui Alfonso și a Isabellei, i-a trimis viitoarei soții un portret al său și încă unul, pictat de Cosimo Tura, al fiicelor sale din flori. Eleonora a fost extaziată de cadou.

Astfel, s-au căsătorit prin procură pe 30 decembrie 1501, iar Lucrezia a făcut lungul drum până la Ferrara. S-a oprit chiar la intrarea în oraș, la palatul lui Alberto d'Este, fratele vitreg al ducelui d'Ercole, și a fost întreținută peste noapte de către Lucrezia Bentivoglia, fiica din flori a lui Ercole – chiar cea din portret. A doua zi, Alfonso a venit s-o ducă la palatul lui, unde, printr-o inspirată întorsătură a istoriei, a fost găzduită la intrare de contesa de Carrara, de contesa de Uguzoni și de Bianca Sanseverino, cele trei fiice nelegitime ale lui Sigismundo d'Este, fratele bun al lui Ercole. Astfel s-a simțit ca acasă de la bun început.

Eroina noastră și-a petrecut ultimii șaptesprezece ani din viață în Ferrara, ca nevastă supusă, chiar dacă nu și foarte iubitoare, a lui Alfonso și toată lumea e de acord că a fost bună, pe cât putea cineva să fie în acea vreme. Odată ce s-a aflat departe de îngrozitoarea ei familie, ea a devenit o cu totul altă Lucrezie, dedicându-se trup și suflet muncilor casnice, brodatului, acțiunilor caritabile și pioase și tuturor lucrurilor de felul acesta. Tatăl ei a murit în 1503 – unii spun otrăvit – și știm din surse sigure că, în momentul morții sale, în cameră s-au arătat șapte diavoli. Bănuiesc că veniseră după el.

[1] Regina Victoria însăși era o Welfă sau o Guelfă. Ar fi putut să pretindă că avea o relație de rudenie prin-alianță cu Lucrezia Borgia dacă ar fi vrut.

După asta, totul a mers din rău în mai rău pentru Cesare, care a murit în Spania câțiva ani mai târziu. Oricum, deja de ceva vreme nu se simțea prea bine. Avea o boală pe care n-o iau decât cei care stau noaptea târziu în oraș.

Lucrezia a devenit ducesă de Ferrara și avea un enorm succes din punct de vedere social în 1505, când bătrânul Ercole a murit și Alfonso a urcat pe tron.[1] Ce să vezi, până și Isabella și-a revenit! Ar fi fost de-a dreptul minunat dacă și Alfonso ar fi fost nițel mai vioi. Era genul de tip serios, mereu ocupat cu turnătoria lui de tunuri sau plecat la războaie, și nu avea nici o clipă de pierdut cu prostii. În cele din urmă însă, au existat cinci copii, patru băieți și-o fată.

Și ce credeți că a făcut Lucrezia în timpul ei liber? A făcut o pasiune pentru cultura renascentistă, Ferrara fiind unul din centrele ei, nu chiar cel mai bun, dar totuși acceptabil, și s-a trezit, cu sau fără voie, chiar în mijlocul ei.[2]

Era admirată de numeroșii poeți ce-i frecventau palatul, în special la vremea cinei, inspirându-i adesea în scrierea unor poeme de dimensiuni considerabile. Dacă îi cunosc eu bine pe poeți, îi citeau creațiile lor cu orele, zilele și săptămânile, cât era anul de lung, toate cam la fel, proslăvindu-i frumusețea, inteligența, castitatea și modestia, ca și cum toate aceste chestiuni ar fi fost serios puse la îndoială de cineva în ultima vreme. Trebuie menționat că nici una dintre aceste persoane n-a murit otrăvită. Dacă a căutat-o vreodată cineva mai tare cu lumânarea, ei bine, iată!

Printre cei care puteau depune mărturie în legătură cu excelentele calități ale Lucreziei se număra și marele Ludovico Ariosto, al cărui *Orlando Furioso* își va păstra locul de onoare printre realizările poetice ale omenirii, atâta vreme cât se vor găsi destui cărora să le placă asemenea lucruri. Vă veți aduce cu siguranță aminte că în cea de-a optzeci și treia strofă a celui de-al patruzeci și doilea cânt al acestui

[1] Ducele Ercole și-a lăsat amprenta asupra orașului Ferrara. Cu puțin timp înainte de a muri, a dat un edict prin care li se interzicea brutarilor să mai frământe aluatul cu picioarele.

[2] Deși învățata Isabella s-ar putea să o fi considerat subumană din punct de vedere intelectual, nu trebuie să credeți că Lucrezia era complet analfabetă. Avea șaptesprezece cărți legate în catifea violet și ferecate în aur și argint.

poem epic, maestrul o plasează pe Lucrezia, pentru nezdruncinata ei virtute ca femeie, chiar mai sus decât pe Lucrezia cea de odinioară.[1] Cum nici o undă de scandal nu le-a întunecat vreodată relația, se poate presupune că era destul de plictisitoare.

E adevărat că Lucrezia se vedea adesea și cu Pietro Bembo, cel mai frumos poet al zilei și cel mai dulce curtean din Ferrara, un om care îl întrecea pe Alfonso la toate capitolele și care, într-un fel sau altul, i-a stârnit acestuia din urmă nemulțumirea. E de asemenea un fapt cunoscut că Bembo a plecat în grabă din Ferrara, mișcare care nu dovedește absolut nimic, nici împotriva lui, nici a ducesei. Poate că oricum avea drum la Urbino. Iar incidentul nu ne îndreptățește să credem, cum o fac atâția, că de câte ori Alfonso era departe de casă, Lucrezia se schimba în ceva mai lejer și se-ncovriga în pat lângă primul autor care-i ieșea în cale.

Desigur că Lucrezia îl îndrăgea și pe Ercole Strozzi. Acesta scrisese o epigramă în limba latină în care o compara cu un trandafir, compliment care poate face o fată să întoarcă capul pentru o clipă, dar nu e obligatoriu să nască și o pasiune nebună. Cât despre Ercole, sunt convins, după ce-am studiat atent compoziția în chestiune, cu stilul ei îngrijit și cu aluziile obișnuite la Venus plasate la locul potrivit, că orice pasiune ar fi simțit pentru Lucrezia, nu era decât în capul lui.

Într-o bună zi, Ercole și Lucrezia se plimbau la braț prin grădinile și pe aleile domeniului ducal, așa cum o tot făceau de ceva vreme. A doua zi, dis-de-dimineață, Ercole a fost găsit ucis în apropierea palatului – nu e foarte clar dacă venea sau pleca – și unii cred că a fost înjunghiat de Alfonso, pentru că ducele era gelos din nou. Alfonso nu putea scrie o epigramă nici măcar în italiană, darămite în latină. Ei bine, eu tot cred că Lucrezia și Ercole nu făcuseră nimic rău. Și știu prea bine ce-o să mă întrebați: „Și atunci, *ce făceau* ei doi tot timpul acesta în pădure? Culegeau floricele?"

. . . . . .

[1] Mă rog, știți voi – cea care-a fost violată.

Filip **Credulul**

Filip al II-lea al Spaniei a fost considerat primul rege modern pentru că suferea de arterioscleroză. A devenit celebru pentru faptul că nu se distra niciodată. Credea că a te distra înseamnă a pierde timp prețios, așa că își petrecea douăsprezece ore pe zi în birou, făcând însemnări pe bucățele micuțe de hârtie.[1]

Filip al II-lea era fiul împăratului Carol al V-lea și al Isabelei de Portugalia. Lui Carol al V-lea îi plăceau foarte mult peștii. A abdicat în 1536 și s-a retras în Estremadura, unde consuma cantități enorme de conserve de anșoa, plăcinte de țipar, omlete de sardine și, în genere, tot ce era făcut din pește.

În vremea lui, Carol al V-lea a fost cel mai puternic suveran al planetei. Mare parte din Europa și din America erau în proprietatea sa și cu toate astea nimeni n-a fost niciodată în stare să se entuziasmeze la culme în privința lui. Pentru mulți dintre noi n-a fost decât un bătrân căruia-i plăcea foarte mult peștele.

A murit în 1558, lăsând în urmă patru orologii, șaisprezece ceasuri, paisprezece pilote cu puf, treizeci și șapte de perne, o cutiuță pentru păstrarea cojilor de lămâie sau a dovleacului glasat, patru pietre de bezoar ca leac pentru ciumă, șase catâri, un cal mic și chior, douăzeci și șapte de perechi de ochelari, câțiva nasturi vechi și pe Filip al II-lea.

Filip era un copil grav și tăcut, cu o piele albă frumoasă cu pete rozalii, părul galben și ochii albaștri, mult prea apropiați unul de celălalt. Îi plăcea să învețe, în special matematica.[2]

La maturitate, Filip era un bărbat mărunt, cu prognatism și o bărbiță blondă. Tițian i-a făcut portretul de trei ori, dar rezultatele n-au fost decât parțial satisfăcătoare.[3]

[1] Mulți ani mai târziu, aceste notițe au fost strânse cu grijă, clasificate, împachetate, legate cu sfoară și aruncate.

[2] Ați început să vă faceți o idee?

[3] Chiar dacă ești Tițian, tot îți trebuie ceva de la care să pornești.

Filip se îmbrăca destul de sobru pentru vremea lui, preferând ţinutele simple, de catifea albă sau neagră cu diamante, poate şi cu nişte brăţări în formă de soare la ambele încheieturi, nişte lanţuri de aur la gât şi câteva şiraguri de perle înfăşurate pe ici pe colo, în punctele strategice. Nu-i era ruşine nici cu penele de struţ.[1]

Înaintând în vârstă, Filip s-a săturat până peste cap să se tot gătească, aşa că s-a mulţumit cu catifea neagră, ornată cu mărgele tubulare de ambră neagră, cu şnururi de aur şi franjuri de argint. Apoi a dat nişte legi prin care îi împiedica şi pe alţii să se împopoţoneze. El interzicea să se mai folosească broderia ornamentală, fireturile şi orice alt fel de petice. Rezultatul acestor legi n-a fost decât mai multă cârpeală.

Filip era genul de om preocupat de cheltuieli. Aşternea pe hârtie pagini întregi de cifre referitoare la veniturile aşteptate pe anul următor, calculând şi cât din ele cheltuise deja. Normal că asta nu-i făcea nici un bine.

Apoi stătea toată noaptea făcând şi mai multe notiţe. Spunea că vrea să ajungă la capătul lucrurilor.[2] Remarca de asemenea că lucrurile trec strașnic de repede. Şi, în această privinţă, avea dreptate.[3]

Filip tindea să fie cam arogant. Îi punea pe toţi cei care voiau să-i vorbească să stea în genunchi şi le răspundea cu propoziţii pe care nu le termina, lăsându-i să ghicească sfârşitul.[4]

Pe lângă guvernarea Spaniei şi a Olandei, Filip a avut mult de furcă cu moriscos, adică maurii convertiţi, care insistau să se îmbăieze – un vechi obicei islamic.[5] Filip detesta să facă baie chiar mai mult decât detesta cârpitul, astfel că îi dădea oricărui morisco o sentinţă de treizeci de zile de închisoare, o amendă usturătoare pentru prima abatere şi dublu pentru următoarea.

---

[1] Filip adora păsările. Era mişcat până la lacrimi de cântul privighetorii, într-o seară spaniolă de vară.
[2] Ceea ce nu se poate face.
[3] Voltaire îl numea pe Filip un băgăreţ de viţă regală.
[4] Şi se mai mira de ce nu-i îndeplineşte nimeni ordinele cum trebuie!
[5] Le-a ordonat maurilor să vorbească numai spaniola, fie că ştiau fie că nu.

Pentru a treia baie, un morisco era exilat pe viață dar, în genere, se strecura înapoi ca să mai facă încă una. Ce poți face cu astfel de oameni?[1] Moriscos au fost într-un final alungați de Filip al III-lea. Nu îi era de nici un folos să-i păstreze.

Deși nu ținea în mod deosebit la asta, Filip al II-lea s-a căsătorit de patru ori, dintr-un soi de simț al datoriei. Prima lui soție a fost Maria a Portugaliei, care a murit tânără. Au avut un băiețel oribil pe nume Don Carlos, care nu făcea decât să chinuie iepuri și n-a ajuns bine deloc.[2] Următoarea nevastă a lui Filip a fost regina Maria a Angliei. N-avea pic de umor dar, pe de altă parte, nici el n-avea.[3]

Celelalte fete norocoase au fost Elizabeta de Valois și una dintre nepoatele sale pe nume Anne.[4] Se spune că Filip era un soț bun. Dormea după masa de seară și asta precis ajuta.

În 1588 trebuia acționat cumva în privința reginei Elizabeta. Aceasta făcuse o incursiune pe teritoriu spaniol, furase o bună parte din banii lui Filip și-i decapitase câțiva prieteni, și, pe deasupra, mai și râdea atunci când pomenea numele lui. Până la urmă, asta l-a amărât rău și s-a pus pe scris notițe ca nebunul.

Filip nu știa nimic despre corăbii, așa că a construit Armada spaniolă și l-a pus în fruntea ei pe ducele de Medina-Sidonia care știa chiar mai puține decât el.[5] Ducele de Medina-Sidonia nu navigase niciodată dar a spus c-o să încerce.

Armada a fost capodopera lui Filip. A trimis-o în Anglia, unde a fost distrusă aproape în totalitate de către englezi și de o furtună.[6] Ducele de Medina-Sidonia a fost cam iritat de toată chestiunea și, pe deasupra a suferit și de un rău de mare cumplit.[7]

---

[1] Isabella I a Spaniei se lăuda că nu făcuse baie decât de două ori în viață – prima dată când se născuse, și a doua când se măritase cu Ferdinand. I-au făcut-o și pe a treia când a murit.
[2] Don Carlos și-a pus odată cizmarul să mănânce o pereche de cizme fierte. Îi erau prea mici.
[3] Dar regina Elizabeta avea, așa că l-a refuzat.
[4] Elizabeta de Valois era în regulă, în afara faptului că mama ei era Catherina de Medici.
[5] Combinația asta nu era deloc ideală.
[6] Fusese împrumutat de familia Fugger din Augsburg, care plătise facturile pentru Armada. Faptul că i-au susținut pe Habsburgi i-a adus pe Fuggeri la sapă de lemn.
[7] Se afla tot timpul pe o corabie.

Când ducele s-a întors, oamenii aruncau cu lucruri după el. Nici că i-a păsat, pentru că, în fond, era cineva!

Filip credea cu tărie în diplomație sau în arta de-a minți.[1] Cu asta i se mai întâmpla să-i păcălească pe unii uneori.

. . . . . .

[1] Strănepotul lui a fost Ludovic al XIV-lea.

CÂȚIVA **„MARI“**

Ludovic al **XIV-lea**

Ludovic al XIV-lea s-a născut, cam pe neașteptate, în 1638. Părinții săi, Ludovic al XIII-lea și Ana de Austria, erau căsătoriți de douăzeci și doi de ani și nu avuseseră nici un copil.[1] Din cauza acestei îndelungate întârzieri copilul a primit numele de Ludovic Dieu-Donné, sau Ludovic Darul lui Dumnezeu. Mai târziu a fost numit și Regele Soare sau Ludovic Lăudărosul. Extrem de greoi în copilărie, Ludovic și-a dezvoltat în timp această caracteristică, transformând-o într-un adevărat sistem. Mai târziu în viață a ajuns să știe destule despre o mulțime de subiecte, dar nimic concret despre nici unul dintre ele.

Unii cercetători explică obtuzitatea lui Ludovic prin poziția sa ca rege, monarhii nemaifiind la curent cu aproape nimic, dar asta nu lămurește mai deloc simptomele. Alții spun că în copilărie a fost ținut în mod intenționat în ceață de profesorii săi. Însă nici un profesor n-ar fi fost în stare de așa o treabă bună dacă elevul său n-ar fi prezentat niște aptitudini înnăscute în acest sens, mult peste medie.[2] Ar fi făcut ei undeva o greșeală. Uneori, Ludovic părea să fie străfulgerat de o palidă licărire de inteligență. Apoi totul revenea din nou la normal.

Ludovic al XIV-lea a fost, fără nici o îndoială, *marele* Ludovic. E dificil să scrii despre el, căci a trăit foarte mult și mereu a pus câte ceva la cale. Printre hobby-urile sale se numărau femeile, invadarea Țărilor de Jos, anexarea Alsaciei și a Lorenei, predarea Alsaciei și a Lorenei și revocarea edictului de la Nantes. Toată lumea voia să pună mâna pe Alsacia și Lorena pentru că erau pline de gâște de Strasbourg.

Pe tot parcursul domniei sale, Ludovic al XIV-lea lucra opt ore pe zi. Alți regi își lăsau miniștrii să greșească în locul lor, dar Ludovic a ținut neapărat să facă toate marile greșeli cu mâna lui. A fost primul

[1] Ludovic al XIII-lea s-a ținut departe de soția sa cincisprezece ani la rând. Nu părea să fie interesat de ea.

[2] S-ar putea scrie cu ușurință o carte întreagă despre oameni de renume care au fost proști în copilărie și au rămas la fel toată viața. Dar nu ne putem întrerupe acum pentru asta.

om al marilor decizii de moment. El se hotăra aproape automat, dar erau atâtea detalii cu care trebuia să jongleze încât a trebuit să-şi facă rost de nişte experţi care să-l ajute. Jean-Baptiste Colbert, o autoritate în materie de industrie, agricultură şi finanţe, lucra şaisprezece ore pe zi, astfel încât făcea de două ori mai multe pentru ţară. A desfiinţat extrem de nepopulara taxă pe sare dar, în schimb, a taxat tot restul; după o vreme, taxa pe sare a făcut cumva să reapară. Apoi a stabilit reguli stricte pentru toate afacerile din ţară, astfel încât manufacturierii au dat faliment, iar ţăranii s-au apucat să trăiască cu iarbă, urzici şi turte de nămol. Unii dintre ţărani au mers atât de departe încât se îmbrăcau în zdrenţe.

Cum Colbert nu credea în legea cererii şi a ofertei, a trecut-o în ilegalitate înlocuind-o cu un fel de lege a „găselniţei" care mai apoi a dus la Mississippi Bubble.[1] A emis un edict prin care fiecare familie trebuia să facă zece copii, care să crească şi s-ajungă carne de tun în Ţările de Jos. Ca rezultat al acestui edict, francezii au făcut atât de mulţi copii încât astăzi nu prea mai au nici unul. După moartea lui Colbert, Ludovic al XIV-lea şi-a încununat eforturile prin revocarea edictului de la Nantes, alungând astfel toţi meşteşugarii pricepuţi din Franţa şi punând bazele revoluţiei franceze.

Lunga serie de războaie purtate de Ludovic al XIV-lea n-a făcut decât să ajute la ruinarea ţării. Succesiunea de fapte de vitejie s-a numit *la gloire*.[2] Ludovic avea zece ani la sfârşitul Războiului de Treizeci de Ani şi, oricât de mult s-a străduit, n-a reuşit niciodată să poarte unul la fel de lung. Începând cu o invazie a Flandrei, a stârnit în curând un război de dimensiuni considerabile împotriva olandezilor, în care şi-a câştigat titlul de Ludovic cel Mare, sau Ludovic cel Tont, pentru că n-a reuşit să-l înfrângă pe Wilhelm de Orania. Războiul său cu Marea Alianţă a durat zece ani. Apoi, diferitele părţi implicate au dat înapoi ceea ce cuceriseră şi totul a fost cam la fel ca înainte, numai

[1] Bubble – fenomen economic ce se caracterizează prin creşterea accelerată într-o perioadă scurtă de timp a preţului unor acţiuni, urmată de o scădere copleşitoare şi bruscă. Astfel de fenomene sunt considerate de economişti ca fiind un rezultat al ingineriilor financiare, nesupunându-se legilor pieţei şi fiind iraţionale. Mississippi Bubble – scurta perioadă de dominaţie şi apoi de prăbuşire a Companiei Mississipi (sau Compania Vestului) fondată de John Law la începutul secolului al XVIII-lea, prăbuşire ce a dus la o criză majoră a economiei franceze. (n.tr.)

[2] Ludovic iubea *la gloire* chiar mai mult decât *l'amour*.

că toată lumea era cu zece ani mai în vârstă.[1] Una dintre chestiunile problematice se referea la o taxă pe heringi. Heringii au avut un impact mai mare asupra istoriei decât cred unii.[2]

Războiul pentru succesiunea tronului Spaniei[3] a ținut treisprezece ani și ar fi fost minunat, dacă nu ar fi existat ducele de Marlborough. Iar lucrurile au mers din rău în mai rău, până când aproape oricine ar fi putut să-i învingă pe francezi. La un moment dat regimentul preferat al lui Ludovic a fost făcut una cu pământul de un bărbat pe nume Lumley.[4]

Deși Ludovic nu lua el însuși parte la nici o luptă,[5] arăta cel mai viu interes pentru soarta armatelor sale, ba chiar și pentru binele celui mai mărunt dintre soldați. A dat ordine ca oamenii răniți să primească cea mai bună îngrijire posibilă. Poate urma să mai fie și altă dată nevoie de ei. Uneori mergea în urma trupelor în caleașca sa, împreună cu niscaiva amante și o cutie burduhănoasă plină cu d-ale gurii, păstrându-se, din pricina doamnelor, la o distanță apreciabilă de acțiune. Din acest motiv, în unele cercuri, i s-a răspândit porecla de Ludovic Așa-și-așa.[6]

După cum s-ar putea să știți, Ludovic al XIV-lea a construit Versailles, un palat mare, în care te trăgea curentul din toate părțile, plin cu mobilă Louis Quatorze și cu Madame de Montespan. Pe măsură ce Madame de Montespan a devenit din ce în ce mai grasă, Ludovic i-a construit un palat numai pentru ea, ca să aibă loc să-și miște coatele. Versailles avea sute de mici apartamente și unele dintre lucrurile petrecute acolo n-au ajuns în cărțile de istorie. Atunci când afară era suficient de cald,

---

[1] Cavalerul de Tourville era responsabil de distrugerea flotei. A reușit să ducă la capăt această acțiune în 1692.

[2] Mai demult, în 1492, avusese loc Bătălia Heringilor, purtată pentru un vas de transport englezesc, ce aducea heringi trupelor care asediau orașul Orléans. Liga Hanseatică era și ea implicată până peste cap în treaba cu heringii. Dar într-o bună zi toți heringii au părăsit Marea Baltică pentru Marea Nordului. Liga Hanseatică nu și-a mai revenit niciodată.

[3] Carol al II-lea al Spaniei, care a murit în 1700, credea că era fermecat. Și, probabil că chiar era.

[4] Eu atribui mare parte din nereușitele francezilor faptului că ducele de Vandome refuza cu încăpățânare să se trezească înainte de amiază, indiferent dacă era vreo luptă sau nu. (n.a.) E vorba de Richard Lumley, primul conte de Scarbrough, care a participat la războiul pentru succesiunea spaniolă. (n.tr.)

[5] Nu avea obiceiul să stea în bătaia gloanțelor.

[6] Ludovic era extrem de curajos la vânătoare, unde împușca mii de potârnichi.

în grădină se puneau la cale mici petreceri amuzante, în special în anumite locuri cunoscute ca Tufărișul Regelui și Tufărișul Reginei.

Tot Ludovic al XIV-lea este cel care a inventat eticheta. Era trezit în fiecare dimineață la ora opt de către *valet de chambre* de serviciu, care dormea într-un colț și era deja complet îmbrăcat la ora aceea inumană.[1] Apoi, oamenii cei mai de vază erau lăsați înăuntru ca să-l poată vedea pe rege îmbrăcându-se și lucrurile continuau în același mod. Într-adevăr, era atât de multă etichetă la Versailles, încât ar fi fost imposibil să faci orice treabă serioasă, chiar dacă ar fi existat vreuna de făcut.

Ca să-i dăm totuși ce-i al lui, Ludovic al XIV-lea a adus tehnica îmbrăcatului și a dezbrăcatului în public la un grad de perfecțiune neatins înainte și care n-a mai fost egalat nici după. De ce au fost puse la capitolul etichetă tocmai astfel de lucruri nu face obiectul acestei lucrări. Oricum, aceia dintre cititorii mei care cred că viața socială din zilele noastre este destul de solicitantă, trebuie să ia în considerare faptul că ei măcar nu trebuie să se scoale la șapte și jumătate dimineața ca să meargă să-l vadă pe Ludovic al XIV-lea cum își îmbracă pantalonii.[2]

La douăzeci și unu de ani, când s-a căsătorit cu Marie-Thérèse, o prințesă de Spania, Ludovic mai avusese parte și de alte câteva doamne, începând cu bătrâna și chioara Madame de Beauvais, care-l sedusese la optsprezece ani. Era prima cameristă a mamei sale și e de presupus că era supracalificată în acea arie a științelor casnice, dar mă întreb dacă nu cumva Ludovic a început relația cu ea pe picior greșit. Curând după aceea putea fi văzut ducându-se în Tufărișul Regelui cu Olympe Mancini, una dintre tinerele nepoate ale cardinalului Mazarin și se spune chiar că fata unuia dintre grădinari ar fi avut un copil cu el. Niciodată nu-și neglija plimbarea zilnică prin parc.

Presupun că în acest punct ar trebui să amintesc de domnișoara de Mothe-Houdancourt, deși n-am nici un fel de date de încredere des-

[1] N-am reușit să aflu cine-l trezea pe *valet de chambre*.

[2] Paul Reboux ne informează că eticheta de la curte includea „pieptănatul părului dimineața, cu grijă, ca să se scuture paraziții." Era, de asemenea, de prost gust să scuipi la dineuri formale pe jos „dacă nu te ascundeai în spatele unui șervet".

pre ea. Poate că n-au fost decât vorbe-n vânt. A mai existat și o idilă cu Marie Mancini,[1] sora mai mică și mai simplută a Olympiei, care spera să ajungă regina Franței și care l-a ajutat să se cumințească.[2] Se pare că Ludovic ar fi ținut la ea, dar a trebuit să se căsătorească cu Marie-Thérèse din motive politice.[3] A fost trimisă ca bonificație pe lângă tratatul de pace din Pirinei și asta i se citea pe față. Era îndesată, cu o ditamai gușa, avea un ten mizerabil și dinții negri. Ei bine, nu poți să le ai chiar pe toate, nu-i așa?[4]

La puțină vreme după asta, Ludovic s-a apropiat mult de Henrietta de Anglia, soția lui Phillippe, duce de Orléans, fratele său efeminat, dar, în curând, s-a reorientat brusc către Louise de la Vallière, altă plângăcioasă cu care a și avut câțiva copii, apoi a renunțat la ea pentru Madame de Montespan, cu care a avut nouă copii.[5] Madame de Montespan era genul de femeie care nu accepta un refuz. Era o frumusețe, cu superbe legături în lumea bună și o înclinație de a-i brusca pe cei din jur.[6] În afară de faptul că, în timp, a cam crescut în dimensiuni, îi mai punea lui Ludovic, din când în când, câte ceva în vin, ca să-i sporească *joie de vivre*. Ca ultimă soluție, folosea un amestec de sânge de liliac și miere. Asta n-avea alt efect decât că-l făcea pe Ludovic să se simtă rău.[7]

Marie-Thérèse a murit în 1683, tocmai atunci când relația cu La Montespan se cam consumase. Ludovic este deseori acuzat că și-a tratat rău nevasta și, cu toate astea, o vizita în apartamentele ei în fiecare noapte, chiar dacă numai ca s-o salute. Odată, a lăsat-o să meargă în aceeași trăsură cu el și încă două amante. Îi promisese că la treizeci de ani o să se schimbe, dar a tot amânat-o, cum era de așteptat, până când a împlinit patruzeci și cinci de ani și ea a murit. Începuse să se teamă că era un păcătos – ceea ce constituie întotdeauna începutul sfârșitului pentru persoanele cu temperament

---

[1] Cea mai neinteresantă dintre nepoatele cardinalului Mazarin.
[2] Citeau poezii împreună.
[3] Ea era mare amatoare de ustoroi, dar și Ludovic era, așa că nu conta.
[4] Mai avea și progtatism și plângea din orice.
[5] La Vallière îi trezise lui Ludovic instinctele protegitoare, altfel ar fi scăpat de ea mai curând.
[6] Lui îi plăcea la nebunie. În ciuda tuturor aparențelor, avea gusturi mărunte.
[7] Nu știu dacă a otrăvit-o sau nu pe domnișoara de Fontranges, o fată adorabilă ce intrase în ecuație cam în același timp cu doamna de Soubise.

romantic. Astfel, și-a dat seama că a venit vremea pentru măsuri drastice. În loc să-și tragă un glonte în cap, s-a măritat cu Madame de Maintenon, o văduvă pioasă de patruzeci și nouă de ani.[1]

Madame de Maintenon era mereu pusă pe scandal. Se născuse în închisoare, tatăl ei fusese judecat și condamnat pentru jaf, falsificare de bani și asasinat, și fusese măritată cu un umorist. Scarron, primul ei soț, nu era un om deosebit de amuzant, dar era cu siguranță mai amuzant decât Ludovic. Pe lângă asta, ea a fost și guvernantă pentru cei cinci copii nelegitimi rămași în viață ai lui Madame de Montespan. I-a câștigat treptat atenția regelui înșelându-și și distrugându-și binefăcătoarea și ținându-i predici în legătură cu sufletul ei nemuritor, căci era o persoană foarte religioasă, interesată numai de chestiuni înalte. Întrucât îi considera pe hughenoți o bandă de netrebnici, l-a făcut pe Ludovic să revoce edictul de la Nantes, acțiune care a atras după sine persecuții, torturi, genocid și foamete pentru o mare parte a regatului. Pur și simplu n-aveai cum s-o oprești de la a face bine.

Din cauza trecutului nefericit al miresei sale, Ludovic n-a recunoscut niciodată deschis legătura cu ea. Devenise un om cinstit și asta era suficient. Pe deasupra, mai trebuia să se gândească și la poziția sa și la viitorul bastarzilor regali.[2] Ce credea Madame de Maintenon despre această chestiune n-avea nici o importanță pentru el, deși ea era cam în coadă de pește – nici soție, nici regină. Dar cum era o femeie cu o inteligență peste medie și cu o limbă ascuțită, e păcat că replicile ei despre acest subiect nu s-au păstrat. În ciuda etichetei, o să cred mereu că i-a zis câteva lui Ludovic. Era și ea om, nu?

Mi-e teamă că, încă de la început, ei n-au fost chiar perechea ideală. Madame de Maintenon era de obicei îmbrobodită în șaluri care o ajutau la reumatism și o împiedicau să răcească. Ei îi era o frică de moarte de curent, în vreme ce Ludovic era un maniac al aerului proaspăt, deschizând ferestrele larg întotdeauna și explicându-i cât de mult bine făcea asta, chiar dacă trebuia să îngheți de frig. În timp, el a devenit din ce în ce mai supărător pentru ea. Guta i se agravase, dinții îl dureau și

[1] Nu s-au putut niciodată privi ochi în ochi.
[2] Fuseseră toți declarați „prinți de sânge" și se presupunea că erau la fel de buni ca oricâre alții.

avea obiceiul să vorbească ore în șir despre tot felul de nimicuri.[1] Madame de Maintenon stătea într-un colț, tremurând deasupra broderiei și întrebându-se din când în când, cel puțin așa îndrăznesc să cred, de ce se dăduse ea atâta de ceasul morții să pună mâna pe bărbatul viselor ei. Și toată povestea a durat treizeci de ani, care au părut probabil mult mai mulți. Ei s-au numit *l'ancien régime*.

Ludovic al XIV-lea a murit în 1715, în cel de-al șaptezeci și doilea an al domniei sale și cu doar câteva zile înainte de cea de-a șaptezeci și șaptea aniversare a sa, lăsând o lume cu nimic mai bună în urma sa, ba chiar, în unele privințe, una mult mai rea. Nu pot să spun cu mâna pe inimă că a fost jelit de prea mulți prieteni. Nu avea nici unul. Nici nu-și dorise vreunul. Oamenii au jubilat de fericire. Nici el nu-i plăcuse, însă. A fost urmat de strănepotul său, Ludovic al XV-lea, care n-a fost cu nimic mai bun decât el.[2]

Viața acestui monarh ne arată ce poate face cineva cu mult timp liber și mulți bani la dispoziție, dar fără pic de creier. Ar fi o plăcere să ne putem aminti de vreuna dintre faptele sale memorabile, sau de vreun gând așternut pe hârtie, capabil să ne lumineze calea. (Ne-ar fi cu siguranță de folos.) Într-o epocă în care *l'esprit* era la mare preț, Ludovic era mut ca un pește, din motive destul de evidente. El ura *l'esprit*. De câte ori auzea vreunul dintre calambururile caracteristice spiritului clasic explodând în străluciri perlate peste tot la Versailles, avea îngrozitoarea senzație că în spatele lui se-ascunde ceva.

Într-adevăr, numai întâmplarea a făcut ca numele lui Ludovic al XIV-lea să fie asociat cu câteva dintre vorbele cele mai memorabile din istorie – ale cărei standarde, Dumnezeu știe, nu sunt foarte ridicate. O cercetare laborioasă a scos la lumină faptul că el n-a exclamat niciodată „L'état c'est moi!" sau „Statul sunt eu!" în fața președintelui Stărilor generale din Paris în 1655. Nici nu se gândise la lucrurile astea până a doua zi.

Sunt convins, totuși, că el e cel ce-a rostit „Il n'y a plus de Pyrénées!", sau „Nu mai există Pirinei!" după ce-l proclamase pe ducele de An-

---

[1] Uneori, Père la Chaise, un vechi prieten cu o înfățișare îngrozitoare mai trecea la o palavră. Mulți ani mai târziu, el a dat numele unui cimitir.

[2] Nu este adevărat că Ludovic al XIV-lea a avut un frate geamăn pe nume omul cu Masca de Fier.

jou ca rege al Spaniei în 1700. Asta sună a el. Iar remarca n-a rezistat probei istoriei. Tot ce-a făcut a fost să declanșeze un război lung de treisprezece ani la sfârșitul căruia Pirineii erau exact acolo unde fuseseră și mai înainte. De fapt, și acum sunt tot acolo.

Madame du **Barry**

Jeanne du Barry a fost una dintre prietenele cel mai dragi ale lui Ludovic al XV-lea timp de aproape șase ani, din 1768 și până la moartea lui, în 1774. La prima vedere asta n-ar fi treaba nimănui, poate doar a lui Jeanne și a lui Ludovic, și totuși e o părticică din istorie și ar trebui ca din când în când să se mai scrie și despre ea, ca să se știe cât de nesăbuiți puteau fi oamenii acelor zile. Ei credeau că am fost puși pe-acest pământ ca să ne simțim bine!

Jeanne era fata Annei Bécu, o croitoreasă harnică și pricepută. Oricum, avea vreo două haine de blană în casă. Prin intermediul afacerii ei l-a cunoscut pe un anume Jean-Baptiste Gomard, care s-a dovedit a fi la fel ca toți bărbații și astfel s-a născut micuța Jeanne, pe 19 august 1743. Asta făcea ca bebelușul să aibă caracterul unui Leu, amestecat doar cu un strop de Fecioară.[1]

În adolescență, Jeanne nu era leneșă deloc. A încercat mai multe slujbe de fată în casă sau servitoare, dar nu le-a putut păstra. Era mereu urecheată și dată afară de stăpâna casei. Pentru că era săracă nu fusese niciodată învățată să se comporte cuviincios, adică așa cum se comportau cei din clasele avute.[2] Și chiar nu-i putem reproșa faptul că avea cârlionți de un blond-cenușiu, ochi albaștri enormi și o siluetă de invidiat.

Uneori, lucrurile din viața ei tindeau să se precipite. Pe când avea cinsprezece ani, un tânăr coafor a petrecut atâta amar de vreme învățând-o trucurile meseriei încât mama lui a făcut mare tărăboi,

[1] Anne știa să și gătească, iar mai târziu s-a dedicat acestei profesii.

[2] Pentru un timp a fost înscrisă la o instituție pentru tinerele persoane „care sunt în pericol s-o sfârșească prost." N-a rămas acolo decât un semestru.

aruncându-i în față lui Jeanne niște vorbe îngrozitoare. Anne Bécu a reclamat-o în instanță pentru calomnie, dar judecătorul a sfătuit-o s-o lase baltă. Arhivele poliției nu confirmă povestea conform căreia Jeanne a mai lucrat și pentru Madame Gourdan, cea mai a dracului matroană din Paris. Individul care a lansat zvonul, evident, numai după ce Jeanne ajunsese deja bine, spunea că o văzuse cu ochii lui la Madame Gourdan. Apropo, dar *el* ce căuta pe-acolo?

La șaptesprezece ani Jeanne s-a angajat la Maison Labille, o galanterie frecventată de flăcăi voioși și de curioși de toate vârstele.[1] Una dintre cunoștințele ei din această perioadă era domnul Duval, un funcționar în cadrul marinei,[2] pe care l-a părăsit pentru domnul Radix de Sainte-Foix, *trezorier* la aceeași instituție.[3] De-atunci, sentimentele mai profunde ale lui Jeanne păreau să se îndrepte mereu către gentilomi de o anumită vârstă și poziție în lumea finanțelor. Bărbații copți spun mereu niște lucruri atât de interesante, iar Jeanne a știut întotdeauna să-i asculte. Orice i-ai fi spus era o noutate pentru ea.

Tot cam pe-atunci l-a cunoscut și pe falsul conte Jean du Barry, un craidon care ținea un tripou pentru nobili și cetățeni înstăriți. Mi-e teamă că Jeanne chiar s-a mutat în stabilimentul respectiv, unde a și rămas câțiva ani. Oricum, până și detractorii ei sunt de acord că între ea și contele respectiv nu existau decât relații prietenești, asta pentru că și sănătatea îi era cam șubredă. Printre altele, suferea de conjunctivită, o afecțiune pe care o trata în genere punându-și două mere coapte pe cap și ținându-le cu pălăria. N-am aflat niciodată ce rezultate a dat acest tratament.

Du Barry nu voia de la Jeanne decât să anime prin prezența ei localul, să-i întâmpine pe cei mai importanți dintre oaspeți și să-i facă să se simtă ca acasă. Iar ea era exact fata potrivită pentru o astfel de slujbă, fiind prietenoasă și înțelegătoare din fire. Nu putea suporta să vadă un bătrân milionar, stând deoparte într-un colț, însingurat și trist, și întotdeauna făcea tot ce putea ca să-i înveselească pe toți

---

[1] Din păcate, activitatea aceasta, ce presupune priviri lungi și insistente fără vreun scop precis, a fost cam neglijată după secolul al XVIII-lea. Viața noastră modernă este atât de grăbită că n-are pic de poezie.

[2] De undeva tot trebuie să începi.

[3] N-am să suflu o vorbuliță despre abatele de Bonnac. De ce să aduci vorba de astfel de lucruri?

cei ca el. Cât ai bate din palme, a învățat la perfecție cum trebuie să se poarte cu gentilomii în vârstă, o realizare ce avea să-i fie în scurt timp de cel mai mare folos. Până una alta, își făcuse niște relații de toată frumusețea.

Nimeni nu știe sigur cum s-au cunoscut Jeanne și Ludovic. Tot ce știm e că era luna iulie, anul 1768, că ea avea douăzeci și cinci de ani, iar el era liber. Luna iulie a fost superbă în anul respectiv. Regina murise pe douăzeci și patru.[1] Cu puțin timp înainte, Ludovic o „intervievase" pe Jeanne, așa cum numea el treaba asta și, în scurt timp, ea se mutase deja în niște apartamente din Versailles, aflate chiar deasupra apartamentelor regale, spre groaza câtorva ducese ce speraseră să locuiască acolo și care-i împuiaseră capul cu asta încă de la moartea lui Madame de Pompadour, în 1764. Pompadour fusese cu el douăzeci de ani încheiați, un adevărat record pentru domnia lui Ludovic.[2] Moartea lui Madame de Pompadour îi lăsase un mare gol în viața personală, exceptând nevasta și copiii.

De-atunci, mai intervievase desigur, zeci de tinere, inclusiv o domnișoară Smith, care n-a colaborat.[3] Dar nu mai avusese nici o amantă oficială în ultimii patru ani, situație care, trebuie să recunoașteți, nu mai putea fi lăsată în nici un caz să continue.[4] Dar cum Jeanne nu putea fi introdusă la curte fără a aduce câteva îmbunătățiri statutului ei social, Ludovic a măritat-o cu Guillaume du Barry, unul dintre frații lui Jean.[5] Deși titlul lor nobiliar era contrafăcut, cei din familia du Barry erau gentilomi adevărați pentru că, din câte se știa, nici unul dintre strămoșii lor nu muncise cinstit nici măcar o zi din viața lui. Astfel, mariajul a făcut din Jeanne o femeie respectabilă, care i se putea alătura lui Ludovic în public, în particular sau în ambele situații.

Așa a devenit Jeanne Madame du Barry și și-a ocupat locul de drept în istorie. Guillaume a părăsit orașul însoțit de Madeleine Lemoine și

[1] Regina Maria Leszczinska era la Versailles încă din 1725. Însă, în ultimii treizeci de ani, n-a făcut decât să locuiască acolo.

[2] În douăzeci de ani ți se pot schimba multe dintre idei – de fapt, chiar toate.

[3] Și o domnișoară Murphy, care a făcut-o.

[4] Termenul tehnic folosit pentru această funcție era *maîtresse déclarée* sau *maîtresse en titre*. Astăzi nu ne-am mai obosi să-i dăm vreun nume.

[5] Numele de familie *de Vaubernier*, cu care Jeanne este adesea listată în cataloagele bibliotecilor, a apărut pentru prima dată în actele de căsătorie. E un fals.

totul a mers bine pentru toată lumea, în afara doamnelor dezamăgite și a altor câtorva indivizi, ale căror principii n-au făcut față situației. Mulți credeau atunci, ca și acum, că e imoral să ai o amantă de origine umilă. Nu, chiar nu e![1] Ducesa de Gramont, care tot încercase să se cupleze cu Ludovic, părea că o luase razna din pricina asta, iar Marie Antoinette, care venise la Versailles ca soție a nepotului lui Ludovic, Delfinul, se înfiora toată numai la gândul că așa ceva e posibil. Între partenerul lui Marie Antoinette, viitorul Ludovic al XVI-lea, și bunicul său, existau, în anume privințe, diferențe considerabile, așa că ei îi rămânea destul timp să bârfească.[2] La curte s-a format în timp o partidă anti-du Barry iar un număr însemnat de curteni n-a putut niciodată să treacă peste existența fericitului cuplu.

Unii istorici s-au întrebat de ce a luat Ludovic al XV-lea o persoană de origine atât de umilă, când ar fi putut să fie cu oricare dintre atât de manieratele ducese cu față de cal de la curte. Unul dintre motive era că Ludovic, deși avea cincizeci și opt de ani, își păstrase încă vederea. Într-un efort de-a clarifica situația și de-a opri certurile în privința motivelor sale, Ludovic i-a scris primului său ministru, ducele de Choiseul, „E foarte drăguță, îmi satisface orice capriciu și asta e deja suficient". Această afirmație i-a zăpăcit pe toți cei care-au auzit-o sau citit-o.[3]

Dacă e să fim sinceri, viziunea lui Ludovic asupra lumii era extrem de îngustă. Era omul unei singure idei. Credea că dacă există un singur lucru ce merită făcut, acela merită făcut cât mai des posibil. Iar el o tot făcea, cu întreruperi, de patruzeci de ani, și se mai mira că vede pete! Ați putea spune că ar fi trebuit să-și dezvolte o pasiune pentru păsări sau flori. Chiar a încercat asta. Ținea câteva colivii cu păsări într-o cameră lăturalnică, împreună cu o mână de cărți, câteva hărți vechi și o imensă colecție de bomboane de toate felurile.

---

[1] Au fost și câteva priviri chiorâșe – nejustificate, în opinia mea – aruncate către blazonul familiei du Barry ce avea inscripționat drept motto vechiul și respectabilul strigăt de luptă: *„Boutez en Avant!"*, sau *„Tot înainte!"*

[2] Marie Antoinette îi scria fratelui ei, ce va deveni mai târziu împăratul Iosif al II-lea al Austriei: „Soțul meu e doar un biet începător!" Asta cam spune totul.

[3] Poți oricând să-ți iei doctoratul în istorie încercând să interpretezi afirmația în toate aspectele și ramificațiile sale. Nu există nici măcar două teze care să se pună de acord asupra ei.

Pentru un timp a studiat botanica în grădinile Versailles-ului. Dar parcă nu era chiar același lucru.[1]

Și astfel, multe zile și nopți de pomină s-au petrecut în apartamentele lui Jeanne, cu un etaj mai sus, chiar în capul scărilor. Cu toate astea, în opinia mea, natura lubrică a acestor ședințe a fost exagerată. Fără îndoială că Ludovic fusese un tovarăș strașnic la vremea lui, dar puterile sale conversaționale începuseră să scadă și toată lumea știa că tonicul său de țelină nu prea mai avea nici un efect.[2] Poate că Ludovic chiar se putea destinde atunci când era cu Jeanne. Mă cam îndoiesc că a încercat vreodată să se ridice la înălțimea reputației sale de bestie senzuală.

Jeanne era întotdeauna plină de viață și voioasă, iar Ludovic iubea veselia, deși încercările sale personale în materie nu fuseseră niciodată încununate de succes. Făcând mari eforturi să fie un tip de treabă, călcase odată pe piciorul unui curtean suferind de gută, dar nimeni n-a râs și drept urmare el s-a retras de tot din sfera ironiei și-a umorului.[3] Jeanne era suficient de veselă pentru amândoi. Îi arunca câte-o cutie cu pudră în față și îl striga John Moraru', la care el se tăvălea pe jos de râs. Sau folosea cuvinte extrem de rare și prețioase în conversația obișnuită, iar el mai că se prăpădea de-atâta amuzament. Ei, da, astfel de lucruri pot fi foarte distractive.

Mai era și cafeaua. Nu mă îndoiesc că ați auzit de felul în care Ludovic o prepara cu mânuța lui în mica ei bucătărie și cum glumea ea când dădea pe dinafară și cum stăteau ei împreună și o sorbeau din ceșcuțe în acele încăperi plăcute. Ludovic a devenit, odată cu trecerea anilor, din ce în ce mai dependent de băutura cu pricina, iar lucrurile au fost aranjate în așa fel încât la orice oră din zi sau din noapte ar fi simțit nevoia, i se servea instantaneu o ceașcă de cafea. După ce a împlinit șaizeci de ani, doctorul său l-a prevenit că trebuie

[1] Odată, i-a trimis niște semințe de căpșune lui Linné. Și de ce să n-o facă, în fond?

[2] Contesa d'Esparbes i-a spus odată unuia dintre amici, că Ludovic luase o doză din tonicul ei chiar înainte s-o intervieveze în 1764, dar fără rezultat. Ludovic a exilat-o de la curte și bine i-a făcut.

[3] Individul a plecat plin de draci din Versailles și nu s-a lăsat convins niciodată să se mai întoarcă. E întotdeauna nevoie de doi pentru a face o glumă reușită.

să se oprească, căci începuse să aibă ameţeli. Dar nu cafeaua era de vină. Erau blestematele de trepte.

Şi care mai putea fi, în afara frumuseţii şi a voioşiei, secretul şarmului doamnei du Barry? Cum a reuşit să îl păstreze pe excentricul ei consort – şi încă un excentric de soiul cel mai rău – până la sfârşit şi, chiar mai mult, să-l păstreze fidel,[1] confruntată fiind cu tot felul de scandaluri şi de mândre necunoscute? Răspunsul este că, probabil, l-a mai lăsat uneori şi de capul lui. Dacă îşi dorea o după-amiază liberă în care să lucreze la o cutiuţă de prizat tutun, nu era nici o problemă din partea ei.[2] Dacă el spunea că s-ar putea să stea mai târziu la serviciu, îi răspundea să nu-şi facă probleme pentru că, oricum, o să se vadă mai încolo. Nu i-a zis niciodată că-i oferise cei mai buni ani din viaţa ei şi nici că el se hazarda să presupună că ea poate să stea singură acasă fără să-i pese nimănui de ea, fără ca nimeni să se gândească vreodată la ea, şi, în fond, de ce s-ar gândi cineva la ea. Dar asta-i doar bănuiala mea.

Cred că trebuie să amintesc de pasiunea lui Jeanne pentru haine şi bijuterii. Ăsta era un fapt incontestabil dar e oare drept să presupunem că-l iubea pe Ludovic numai pentru banii lui? În orice caz, este cert că îşi cumpăra rochii şi diamante noi în fiecare zi, şi putea redecora toată casa de câte ori voia fără să audă nici un piuit din partea cartierului general. Ludovic era generozitatea întruchipată şi asta chiar e ceva la un bărbat, nu-i aşa? N-a ezitat niciodată să cheltuiască câteva milioane din banii statului pentru capriciile ei, chiar şi atunci când afacerile mergeau îngrozitor.[3]

După o vreme, Ludovic a lăsat-o să-şi facă propriile retrageri de la casieria centrală. În felul acesta economisea timp şi efort într-un domeniu pe care-l ura.[4] Jeanne n-a luat niciodată mai mult decât avea nevoie pentru cheltuieli curente ce nu suportau amânare – adică niciodată

---

[1] Ceea ce constituie deja mai mult decât a fost în stare să facă Madame de Pompadour şi ea măcar era inteligentă.

[2] Probabil că se gâdila şi ea pe ici, pe colo.

[3] Singurul lucru pe care i l-a refuzat vreodată a fost un serviciu de toaletă din aur masiv şi asta pentru că un oficial băgăcios făcea tot felul de observaţii nepotrivite cu privire la extravaganţa de la curte. Jeanne a fost nevoită să anuleze comanda şi să se mulţumească cu argint, până a trecut totul.

[4] Până şi faptul de a aduce vorba de chestiuni financiare îi făcea rău lui Ludovic. La fel mi se întâmplă şi mie.

mai mult decât se afla în trezorerie. După unele estimări, în cinci ani, retragerile s-au ridicat la 62 409 015$ și e normal ca orice femeie să se simtă profund îndatorată după așa o sumă. Dacă atâția bani pot cumpăra dragostea adevărată. Opinia generală este că nu și cred că e urât chiar și să pui o astfel de întrebare, chiar nu pot spune cu siguranță.

Ei bine, nimic nu ține la infinit, după cum știți și voi. Ludovic al XV-lea a murit de variolă în 1774, în mai. Cu cinci zile înainte să-și dea obștescul sfârșit, a alungat-o ca să arate că se pocăia cu-adevărat. Îi stătuse alături la bine și la greu și n-a lăsat-o decât din teama de-a nu ajunge „la loc de lacrimi și tristețe". O iubea dar s-a opus acestui sentiment cu toată puterea. Dacă și-ar fi revenit, ar fi chemat-o mai mult ca sigur înapoi. Anumite ducese au fost încântate de acest gest iar Marie Antoinette i-a scris mamei sale „Creatura a fost trimisă la o mânăstire, iar toți cei al căror nume a fost asociat cu scandalul au fost alungați de la curte."

La trecerea cortegiului său funerar, mulțimile n-au mai strigat „Iată, trece Ludovic cel Mult-Iubit!", așa cum o făcuseră cu mulți ani în urmă, după ce se-mbolnăvise la Metz, când crezuseră că se vlăguise de dragul lor, câștigând un război aproape de unul singur. De fapt se îmbolnăvise chefuind cu ducesa de Chateauroux, dar ei nu știau asta. Acum, din mulțime se auzeau râsete și oamenii strigau către dric: „Iată, trece Bucuria Femeilor!". Ceea ce e oricum mai mult decât se poate spune despre alții.[1]

Jeanne a mai trăit aproape douăzeci de ani, bogată fiind și făcând mereu câte o faptă bună, nu fără câțiva amanți, un pic mai durdulie, dar încă frumoasă ca o cadră la cei cincizeci de ani. A fost una dintre victimele Revoluției Franceze, o chestie inventată de niște filosofi care voiau ca lumea să fie un loc mai bun. Voiau ca toți francezii să fie liberi și egali și fericiți și au încercat să ajungă la asta decapitând cât mai mulți dintre ei. Jeanne a fost ghilotinată în 1793 pentru simpatiile ei regaliste.[2] Acuzația nu era departe de adevăr. Lui Jeanne nu-i prea plăceau oamenii obișnuiți. Îi cunoștea mult prea bine.[3]

[1] Nu erau bigoți. Erau doar amărâți din pricina taxelor.
[2] Cu doar două luni mai devreme îi venise rândul și lui Marie Antoinette.
[3] Jean du Barry, berbantul, a fost decapitat pentru că era un gentilom, chiar dacă numai pe hârtie. Guillaume, soțul de drept al lui Jeanne, a scăpat și s-a mărităt cu Madeleine.

Nimic mai fals decât credința foarte răspândită conform căreia Madame du Barry a provocat Revoluția Franceză. Ăsta era ultimul lucru la care s-ar fi gândit. Nu voia decât găleți întregi de bani frumoși pe care să-i cheltuiască pe zorzoane. Nu făcuse nimănui nici un rău în zilele ei de glorie, poate doar ducelui de Choiseul, care-o contrazisese de prea multe ori când era vorba să acceseze contul său bancar. L-a pus pe Ludovic să-l concedieze și să-i dea o pensie uimitor de mare, pentru ca săracul om să nu sufere prea tare.[1] A fost ultima regină mână-spartă a Franței.

Nu insist niciodată prea mult asupra scenei cu ghilotina atunci când mă gândesc la Madame du Barry. Prefer să mi-o închipui în cadrul cel mai potrivit, adică la Versailles, în micuțele ei apartamente din capul scărilor și să-mi imaginez că intru în ele. Îl văd și pe Ludovic, răsuflând din greu în timp ce urcă scările din spate, la miezul nopții, îmbrăcat în cămașa sa de noapte regală, un pic cam vinețiu la față, aproape explodând de nerăbdare și de arterioscleroză. Deschide ușa și o vede pe Jeanne într-o cămașă de noapte răvășitoare, semănând mai mult ca niciodată cu un înger. Ei bine, nimic nu se compară cu o ceașcă bună de cafea.

Petru cel **Mare**

Petru cel Mare era fiul țarului Alexis Mihailovici Romanov și al Nataliei Kirilovna Narîșkina, cea de-a doua soție a sa. Ei au fost foarte mândri de el, un timp.

În timpul primilor săi ani, Petru părea să promită mult.[2] Profesorul său, Nikita Moiseievici Zotov, l-a lăsat să-și dezvolte propria personalitate și, dacă ați întâlnit vreodată astfel de copii, nu trebuie să vă spun mai mult. Mai târziu, Zotov a fost numit în funcția de bufon al curții.[3]

---

[1] Choiseul a fost întotdeauna rău cu du Barry, temându-se că aceasta va încerca să conducă ea țara. Jeanne habar n-avea de țărișoara cea prostuță și nici că ar fi putut să-i pese mai puțin. Nu voia decât să-și facă de cap.

[2] Așa li se întâmplă celor mai mulți dintre oameni.

[3] Își găsise adevărata vocație.

Petru a devenit țar în 1682, la numai zece ani. Următorii câțiva ani și i-a petrecut făcând farse pe seama lui Feodor Kirilovnîi, a lui Gavrilo Golovkin, a lui Ivan Ivanovici Goloțin și a lui Ivan Ivanovici Ivanov. Îi plăceau foarte mult spiritele și glumele, cum ar fi să spargă dinții oamenilor cu târnăcopul sau să le arunce căpățânile în aer cu ajutorul artificiilor. Știa ce-și dorește publicul.

Între timp, Rusia era condusă de sora vitregă a lui Petru, Sofia. Sofia era foarte urâtă și credea în mișcarea pentru emanciparea femeilor. A încercat să-l asasineze pe Petru, așa că el a închis-o în pușcărie ca să-i dea timp să mai reflecteze.[1]

Într-o dimineață de joi, Petru s-a hotărât brusc să reformeze Rusia și să-i ofere toate avantajele civilizației vestice. Mai apoi, această zi a devenit cunoscută drept Joia Neagră.[2] A crezut că dacă vorbește despre asta cu cât mai mulți idioți, o să știe mai multe, așa că a plecat în străinătate.

Atunci când voia să călătorească incognito, Petru se dădea drept Petru Mihailov, de profesie tâmplar. Făcea asta pentru că așa strângea mai mulți gură-cască în jur.[3] E destul de greu să rămâi incognito atunci când ești un țar rus și ai peste doi metri înălțime.

Odată s-a dus în Anglia ca să afle cum trebuie făcute lucrurile.[4] În Anglia a stat în casa lui John Evelyn, închiriată de amiralul Benbow, care i-a subînchiriat-o, la rândul său, lui Petru. Petru a spart trei sute de geamuri și a făcut praf toate paturile cu saltele de puf. Casa a rămas în ruină.[5]

Mai întâi a fost însă în Olanda, ca să afle mai multe despre vase. La Zaandam a muncit o săptămână întreagă ca un tâmplar de rând, numai că venea târziu la serviciu, stătea trei ore în pauza de masă, pleca devreme și nu s-a ales cu nimic.[6] Căsuța de lemn în care a lo-

[1] Restul vieții și l-a dedicat în întregime croșetării de baticuri de lână fină, dar era deja prea târziu.
[2] Black Thursday – Joia Neagră – 24 octombrie 1929, zi în care Bursa din New York se prăbușește, declașând Marea Criză ce va ține până la mijlocul anilor '30 ai secolului trecut (n.tr.).
[3] Ammite actrițe au adoptat și ele această tehnică mai târziu.
[4] Poate vă faceți și voi o idee așa!
[5] A mai trecut și cu roaba printr-un gard de ilice.
[6] De-atunci încolo țarii și-au făcut un obicei din a lucra pe diverse șantiere navale prin procură. Ceea ce a fost spre binele corăbiilor.

cuit în timpul acelei săptămâni în care n-a învățat mai nimic e acum vizitată de sute de turiști în fiecare an.[1]

Petru voia să învețe numai atât cât îi trebuia ca să aibă despre ce vorbi. După ce l-a întâlnit pe Petru, Sofia, văduva prințului elector de Hanovra, scria : „Petru a confundat oasele de balenă de la corsetele noastre cu coastele noastre și ne-a spus că femeile din Germania au oasele tari ca naiba." În Franța l-a legănat pe Ludovic al XV-lea pe genunchi și a privit-o pe doamna de Maintenon în timp ce dormea în patul ei. Îi scria, de la Paris, unuia dintre membrii familiei sale: „Nu mai am decât o singură sticlă de vodcă. Nu știu ce-o să mă fac!" Din ce în ce mai des oamenii îl întrebau pe Petru de ce nu se întoarce în Rusia.

Într-un sfârșit s-a prins. După ce studiase îndeaproape civilizația vestică, îl întâlnise pe arhiepiscopul de Canterbury și primise diploma onorifică de doctor în drept din partea Universității din Oxford, Petru s-a întors în Rusia și i-a reformat pe streliți sau Garda Națională din Moscova, pe unii prin decapitare, pe alții prin spânzurare, prăjindu-i la foc mic pe ceilalți și îngropându-i de vii pe cei din urmă.[2] Aproape două mii dintre membrii gărzii au fost decapitați iar corpurile lor au fost lăsate în locuri publice pe durata întregii ierni.[3]

Rudele streliților erau foarte supărate și-au scornit o groază de povești urâte despre Petru, unele dintre ele nefiind deloc adevărate.

Mai apoi i-a obligat pe boieri, niște bătrâni conservatori, să-și taie bărbile lor lungi și-ncărunțite care erau pline de microbi. Boierii țineau mult la microbii lor iar astfel de lucruri sunt de obicei cu două tăișuri. Poți să razi un boier, dar nu faci decât să-ți pierzi timpul.[4]

Secole la rând nimeni n-a putut să afle motivația ce a stat la baza legii lui Petru împotriva bărbilor.[5] Uneori, când Petru mai tăia câte

---

[1] Dacă îl rogi pe vreunul dintre acești turiști să te îndrume către baraca lui Petru cel Mare, o să-ți răspundă că este, probabil, tot acolo unde au văzut și moara de vânt.

[2] În prima zi a execuției streliților, Petru a decapitat vreo două sute dintre ei cu mâna lui. Credea că trebuie să le dea un bun exemplu oamenilor săi. Douăzeci de streliți au fost executați la un banchet.

[3] Asta ca să-și facă și masele o idee despre ce e vorba.

[4] Le-a ordonat să-și taie și straiele prea lungi.

[5] S-a spus cu răutate că barba lui Petru nu prea creștea. Mulți oameni de seamă au avut barba rară.

o barbă, proprietarul o lua de pe jos, purtând-o pe sub haină, și toată lumea era fericită.[1]

Situația financiară era disperată pe-atunci, pentru că Statele Unite încă nu existau ca să dea o mână de ajutor.[2] Astfel, Petru a emis un nou tip de copeică, de patruzeci și cinci de ori mai mare decât cea veche. Asta a făcut ca noile copeici să fie mult mai mari. A mai introdus și alte îmbunătățiri fiscale și un buget în care apărea clar numărul de copeici irosite pe fiecare dintre îmbunătățiri.[3] Mita și corupția erau interzise pentru toată lumea, în afara autorităților îndrituite.

Petru ura tot ce era de modă veche, cum era de pildă Moscova. Așa că a construit un oraș nou în mlaștinile neasanate de la Marea Baltică și i-a dat numele cui bănuiți și voi. Patruzeci de mii de țărani au muncit ani de zile ca să construiască Sankt-Petersburg.[4] Petru a pus bazele unui muzeu de istorie naturală la Sankt-Petersburg și, pentru ca bețivanii lui de supuși să vină să-l viziteze, a dispus ca, la intrare, fiecare să fie servit cu un pahar de coniac. Și a mers.

Petru e cunoscut în mod deosebit pentru că l-a înfrânt pe Carol al XII-lea și a omorât suedezi cu toptanul. În marea bătălie de la Poltava, Carol a fost împușcat în călcâi, iar Petru prin pălărie. Carol a scăpat dincolo de Bug și a rămas acolo cinci ani încheiați.

Petru a pus atunci mâna pe Livonia și Estonia, locuri pe care puțini dintre noi ni le-am dori. Livonia era atunci parte a ceea ce acum este sau a fost o parte a Letoniei. Letonia este locuită în mare parte de letoni, care aduc oarecum cu lituanienii.[5]

Și iată-ne ajunși la Ivan Stepanovici Mazepa. El fusese paj la curtea regelui Jan Cazimir al Poloniei. În timpul său liber studia botanica

---

[1] Mai târziu, un rus din clasele superioare putea să plătească o sută de ruble și să-și păstreze barba, iar pentru țărani, prețul pentru același privilegiu, era de o copeică. Toți trebuiau să poarte niște plăcuțe de înmatriculare care să arate că plătiseră taxa. Dacă aveai suficienți bani, puteai să-ți lași favoriți până la pământ.

[2] La un moment dat salariile ambasadorilor ruși erau plătite în rubarbă.

[3] Avea nevoie de mai mulți bani pentru salvele de tun în cinstea țarului, pentru exerciții de artilerie și artificii. Cumva, Rusia nu pare să se schimbe niciodată.

[4] Orașul s-a numit, un timp, Leningrad.

[5] Oamenii care știu multe despre letoni se nasc cu această calitate.

cu domnișoara Falbowski. Cât ai bate din palme, domnișoara Falbowski l-a legat de un cal sălbatic și i-a dat bice către stepă.

Mazepa a fost salvat de cazaci.[1] El a muncit din greu și a devenit căpitan, sau hatman. Cazacii erau celibatari.[2] S-a distins în bătălia pentru Azov, din timpul Războiului Crimeii. Apoi a schimbat taberele și-a trecut de partea lui Carol al XIII-lea.[3] Petru a luat măsuri împotriva lui.[4]

Petru și-a repudiat prima soție, pe Eudoxia Lopuhina și i-a închis gura pentru tot restul zilelor. Toată lumea o iubea, în afară de soțul ei.[5] Apoi Petru s-a-ncins la chefuri cu Menșikov, generalul lui șef, un fost ajutor de patiser care se descurcase binișor. Într-o noapte, la cină, Petru a observat o țărăncuță lituaniană care se tot fâțâia prin preajma lui Menșikov.[6] Era o fată de fermier care fusese pe cale să se mărite, în Lituania, cu un subaltern suedez ciung. Dar niște soldați ruși trecuseră pe-acolo, o scoseseră din cuptorul în care se ascunsese și-o luaseră cu ei.[7] În orice caz, Petru și Menșikov au tratat chestiunea oarecum ca pe un parteneriat. Într-un final, Petru s-a căsătorit cu Marta în 1707, într-o ceremonie secretă, și i-a schimbat numele în Ecaterina. Patru sau cinci ani mai târziu, s-au căsătorit din nou într-o ceremonie publică, având drept domnișoare de onoare pe două dintre micuțele lor fiice. Petru purta uniforma de amiral, iar pe Ecaterina au condus-o, împreună, viceamiralul și contraamiralul flotei.[8] După aceea, Petru a spus: „Cred că asta va fi o uniune rodnică. Suntem căsătoriți de numai trei ore și deja avem cinci copii."

Petru a ținut-o pe Ecaterina desculță și însărcinată mai tot timpul.[9] Au avut doisprezece copii, dintre care unul, Elizabeta, a devenit împărăteasă mai târziu.

Petru a emancipat și femeile ruse, nu numai pe cele din propria familie. Le-a trimis la mânăstiri. Când a descoperit că nevasta lui avea

---

[1] Lui Petru i-ar fi plăcut să-i reformeze nițel și pe cazaci, dar nu putea.
[2] Nu aveau nici o doamnă Falbowski.
[3] Ghicise prost.
[4] Dar Byron a scris totuși un poem despre el.
[5] Prefera să meargă cu barca pe lacul Pleskeiev.
[6] Istoricii ne spun că avea un piept alb și primitor. Eu, unul, nu pot fi sigur de asta.
[7] Ce s-a ales de mire rămâne un mistet.
[8] Ea era ținută la mare preț și de forțele de uscat.
[9] Proverb rusesc: „Cu calul și nevasta nebătută nu faci nici pe dracu."

un amant, l-a decapitat ca să-l învețe minte. Apoi i-a băgat capul într-o sticlă cu spirt pe care a pus-o la fereastra Ecaterinei. Ea n-a comentat niciodată nimic.

Fiul lui Petru, țareviciul Alexei, nu era bun de nimic. Totul îl plictisea de moarte și avea mereu o senzație ciudată în creștetul capului. Purta un halat vechi cu nasturi lipsă și stătea toată ziua pe cuptor mâncând ciuperci murate și castraveți în oțet.

Petru îl bătea adesea pe Alexei. Și asta îl durea mai mult pe Alexei decât pe el. Unii zic că Petru chiar îl omora în bătaie pe Alexei. Ei bine, n-a făcut-o decât o singură dată. Și atunci era beat.[1]

În 1721, după ce fusese încheiată pacea cu Suedia, senatul rus i-a acordat lui Petru titlul de Petru cel Mare, Părinte al Țării și Împărat al Tuturor Rușilor. Petru nu putea să refuze pentru că el aranjase treaba asta de la bun început.

Toată lumea spune că Petru era un om minunat, așa că pesemne o fi adevărat. Așa este, Petru era în regulă atunci când nu era beat sau n-avea crize. A hotărât că oamenii nu trebuie să-și scoată pălăriile din cap când trec iarna pe lângă palat. Și le-a spus tuturor că, dacă vor, pot să se-apuce din nou de fumat.[2]

A pus la punct flota militară rusă și un minunat sistem de învățământ.[3] Printre realizările sale minore se numără un candelabru din colți de morsă și o rachetă de cinci pfunzi care n-a explodat și-a căzut în capul unuia dintre prietenii de la curte, omorându-l pe loc.

Petru voia, de asemenea, ca Rusia să fie în contact cu lumea, nu ca pe vremuri.[4]

În 1710, Petru a convocat piticii din toate colțurile Rusiei în Sankt-Petersburg unde, pe Neva înghețată, le construise un sat de zăpadă.

---

[1] Aceasta era o veche tradiție de familie. Primul țar al Rusiei, Ivan cel Groaznic, își omorâse fiul, pe Ivan.

[2] Folosirea tutunului fusese interzisă, sub amenințarea pedepsei cu moartea, din 1634, pe timpul țarului Mihai.

[3] Petru n-a avut niciodată timp să-și termine studiile, dar i-a ajutat pe alții să o facă.

[4] Van Loon amintește că în 1492, un tirolez pe nume Schnups, călătorind în fruntea unei expediții științifice pentru arhiepiscopul de Tirol, înarmat cu cele mai bune scrisori de recomandare și bani suficienți, a încercat să ajungă în legendarul oraș Moscova. N-a reușit. Când a ajuns la frontierele vastului teritoriu moscovit, a aflat că străinii – de orice fel ar fi fost – nu erau primiți acolo. Atunci, Schnups s-a dus în Constantinopole să-i viziteze, în schimb, pe păgânii de turci.

Doi pitici au fost cununați acolo într-o ceremonie de vis, comemorată în tabloul lui Vereșciaghin „Nunta piticilor". Petru iubea mignionii. Era cu mult mai mare decât ei.[1]

Petru lucra la reformele sale în mare grabă, uneori destul de afumat. N-avea nici un sistem.

A murit de o ruptură la vezică. Chiar înainte s-o sfârșească, a spus: „Îi las totul lui..." și n-a mai terminat propoziția.

În anii săi din urmă, Petru părea să creadă că tot ce făcuse până atunci fusese greșit. Aici s-ar fi putut să aibă dreptate.

Ecaterina cea **Mare**

Ecaterina cea Mare nu era rusoaică, așa cum cred mulți. Era de origine germană. În adolescență avea doar trei rochii și douăsprezece bluze și, cu toate astea, a devenit împărăteasa Rusiei și a domnit peste multe milioane de supuși, timp de treizeci și patru de ani. Asta ne arată unde poți ajunge dacă-ți dorești ceva cu-adevărat.

În realitate, numele ei nu era Ecaterina, ci Sofia Augusta Frederica sau pe scurt Figchen. Era fiica prințului August Christian de Anhalt-Zerbst și a soției acestuia, prințesa Johanna Elizabeta de Holstein-Gottorp[2] și era născută la Stettin, în Pomerania, pe 2 mai 1729.[3] Primii săi ani au fost foarte nefericiți, așa că s-a hotărât că, dacă va avea vreodată ocazia, să nu se dea în lături de la nici o distracție. Mai târziu a făcut-o un pic cam lată.

La vârsta de paisprezece ani, Figchen a fost chemată de împărăteasa Elizabeta în Rusia, ca să-l ia de soț pe marele duce Petru, moștenitorul tronului. Așa că și-a împachetat cele trei rochii și douăsprezece bluze, și-a luat rămas bun de la vechea ei casă plină de amintiri și a pornit-o la drum în viață. Și la ce credeți că se gândea sărăcuța fată

[1] Cu cizmele în picioare, Petru avea doi metri și șase centimetri. Nu se descălța de ele decât rareori.

[2] Unii au susținut că era fiica nelegitimă a lui Frederic cel Mare al Prusiei. Dacă și voi credeți asta, nu știți nimic despre Frederic.

[3] Nu prea mai vezi locuitori ai Pomeraniei. Ce Dumnezeu s-o fi întâmplat?

în timp ce-și părăsea tatăl pe care n-avea să-l mai vadă niciodată, în timp ce-și lua la revedere de la multele-i rubedenii și-o pornea către un tărâm străin? Păi... era pur și simplu încântată![1]

Când a ajuns în Rusia, Figchen și-a aruncat vechile haine și a început să poarte numai blănuri, mătăsuri și bijuterii splendide, primite în dar de la împărăteasa Elizabeta.[2] Numele i-a fost schimbat în Ecaterina Alexeievna iar anul următor s-a măritat cu Petru în cea mai fastuoasă nuntă văzută vreodată. Purta o coroană de diamante și o rochie numai aur și argint și totul era mult prea minunat, în afara faptului că nu avea nici un fel de sentimente față de mire. Întotdeauna trebuie să fie ceva.

După cum a aflat Ecaterina chiar în noaptea cu pricina, Rusia are darul de-a prilejui niște întovărășiri ciudate. Petru s-a urcat încălțat în pat, s-a jucat cam o oră cu păpușile și i-a povestit marii ducese despre noile lui amante.[3] Apoi s-a întors pe partea cealaltă și a început să sforăie.[4] Și, timp de nouă ani de zile, lucrurile s-au desfășurat după aceeași rutină, până când Petru s-a mutat într-un pat separat – presupun că pur și simplu nu se gândise la asta mai înainte. Câțiva ani mai târziu, a fost găsit mort, probele indicând că a fost vorba de omucidere, iar Ecaterina a fost considerată parțial responsabilă. Dar, până și gândul...![5]

Între timp, căminul ducea lipsă de copii și Rusia de moștenitori la tron. Petru se juca imperturbabil cu păpușile dar, în 1754, Ecaterina a făcut un băiețel care semăna foarte tare cu Serghei Saltikov, un tânăr cu care obișnuia să mai discute evenimentele zilei. Unii istorici sunt de părere că tatăl ar fi putut fi chiar Petru, din moment ce copilul a ajuns să-i semene la caracter și la valoare. Bun, erau amândoi idioți, dar ce dovedește asta?[6]

---

[1] Dar stați, că încă nu știți nimic despre Petru!

[2] Elizabeta furase tronul de la țarul-copil Ivan. În 1741. Îi plăcea să bea lichior de vișine în timp ce i se făcea masaj la tălpi și se-ntreținea – vai – cu un anume Razunovski.

[3] De fapt nu avea nici o amantă, ci doar își închipuia că are una. Totul se petrecea numai în mintea lui.

[4] Petru nu era un idiot din punct de vedere medical, dar nici departe nu era de asta.

[5] Apropo de crimă, Petru cânta la vioară „destul de bine", ni se spune. Mai aveți vreo îndoială?

[6] Acest copil a ajuns să fie cunoscut mai apoi ca țarul Pavel Nebunul. A fost ucis de alți nebuni și a fost urmat la tron de țarul Alexandru Nebunul.

Apoi Saltikov s-a mutat din oraș iar Ecaterina s-a arătat interesată de Polonia sau, mai degrabă, de contele Stanislav Poniatovski. Următorul ei născut a primit numele de Ana.[1] Au urmat un fiu pe nume Bobrinsky și vreo două fetițe, născute după ce-l cunoscuse pe Grigori Orlov, un individ uriaș și frumos din garda imperială. Nu știu dacă a mai avut și alții și cred că nu e treaba mea. „Uneori mergi mai departe decît ți-ai dori" își nota Ecaterina în *Memoriile* ei. În plus, îi mai era și frică de întuneric.

În 1762, Ecaterina era deja în Rusia de optsprezece ani și începuse să se obișnuiască. Dar iată ce s-a întâmplat. Împărăteasa Elizabeta a murit din pricina lichiorului ei de vișine și Petru i-a urmat la tron sub numele de Petru al III-lea. Șase luni mai târziu, cu ajutorul lui Grigori Orlov și a fraților săi, Ecaterina l-a detronat, l-a aruncat în închisoare și s-a proclamat împărătească.[2] De atâta agitație, rușii au uitat că e o străină fără nici un drept la tron, așa că iată-i, oarecum spre propria lor mirare, cu o nemțoaică la conducere.

Cu Petru, lucrurile au fost destul de triste. La câteva zile după arestarea sa, a murit subit la Ropșa, în timp ce în preajma lui se găseau Alexis Orlov și alți câțiva prieteni ai împărătesei. Ecaterina a anunțat că murise de colici renale iar oamenii care s-au dus la înmormântare se întrebau de ce avea atunci un mare bandaj legat în jurul gâtului. Asta, nobil cititor, este ceea ce se întâmplă când te joci cu păpușile atunci când nu trebuie. La prima vedere, distracția asta pare la fel de sigură ca oricare alta. Doar că, în practică, lucrurile nu stau deloc așa.

Ce a mai urmat din viața Ecaterinei ar fi putut să se desfășoare altfel, dacă ar fi fost lăsată să se mărite cu Grigori Orlov. Sau poate că nu. Timp de zece ani ea a păstrat legătura cu el, până în clipa în care corpul lui herculean a început să scârțâie pe ici pe colo, făcându-l nepotrivit pentru afacerile de stat.[3] Grigore Potemkin, următorul ei prieten de suflet, a rămas prin preajmă șaisprezece ani dar, după

---

[1] „Dumnezeu știe de unde-i scoate!" a exclamat Petru la un banchet.

[2] Petru plănuise la rândul lui să divorțeze de ea, s-o închidă într-o mânăstire de maici și să se căsătorească cu Elizabeta Voronțova. Iar âsta era unul dintre acele lucruri pe care, pur și simplu, nu i le puteai face Ecaterinei.

[3] Unii spun că și-ar fi arătat recunoștința și față de Alexis Orlov, poate și față de Ivan, Teodor și chiar față de Vladimir. Erau cu toții genul ei.

o vreme, a luat-o mai uşor, făcându-i cunoştinţă împărătesei cu o serie întreagă de băieţi mai tinerei şi luându-şi de fiecare dată câte un comision gras. Averea lui a ajuns, până la urmă, să se ridice la 50 000 000 ruble. (Sper că pricepeţi ce spun?)

Potemkin era singurul dintre bărbaţii Ecaterinei care nu era izbitor de frumos. Era chior, cu nasul coroiat, crăcănat şi, mare parte a zilei, beat. Trăia zile întregi numai cu cvas şi ceapă crudă, umblând creanga prin palat cu picioarele goale, îmbrăcat într-un halat vechi şi murdar şi rozându-şi unghiile. Nimeni nu înţelegea ce văzuse Ecaterina la el. Ei bine, dacă îl prindeai singur, ştia să imite la perfecţie un câine, o pisică sau un cocoş şi asta era singura formă de artă pe care Ecaterina a îndrăgit-o vreodată cu-adevărat. Şi ea putea să imite o pisică, dar nu era nimic ieşit din comun.[1]

Mi-aş dori să pot spune că, după asta, Ecaterina s-a mai potolit, dar n-avea decât patruzeci şi şapte de ani şi era încă o mare iubitoare de nou. În 1776 a venit rândul lui Petru Zavadovski, în vârstă de douăzeci de ani. Despre el, cavalerul de Corberon, un fin observator, a remarcat: „Cât despre cele necesare slujbei sale, le deţine în cel mai înalt grad."[2] În anul următor a fost locotenentul Zorici şi, de asemenea, primul nepoţel al Ecaterinei, pentru care a inventat o rochie dintr-o bucată care putea fi pusă sau scoasă într-o clipă. Bebeluşul intra în ea cu mâinile şi cu picioarele în acelaşi timp şi apoi era încheiată la spate. Eu nu prea-mi dau seama cum vine asta exact, dar se pare că funcţiona.[3]

Cam ăştia au fost toţi bărbaţii Ecaterinei, dacă nu-i punem la socoteală pe Korsakov, un netot care-a rezistat doar cincisprezece luni;[4] pe Lanskoi, care-a murit în post după ce luase prea multe pastile; pe Iermolov şi pe Mamonov[5], amândoi cam banali şi pe Platon Zubov, care i-a supravieţuit. Zubov avea numai douăzeci şi doi de ani când

[1] Doar ca să se ştie, Potemkin a fost precedat de Petru Vasilcikov, care s-a dovedit nesatisfăcător dintr-un motiv oarecare – şi, în această privinţă, ştiţi la fel de multe ca şi mine.
[2] P.S. – a primit postul.
[3] Ecaterina era o bunică grijulie. Nu-şi lăsa nepoţeii să studieze botanica de teamă să nu le strice moravurile. Dar *nu* a ajutat.
[4] Cu puţin ajutor din partea unuia, Strahov, şi poate şi a lui Levaciov şi-a lui Stianov.
[5] Având-i ca rezerve pe Miloradovici şi Miklacevschi.

s-a apucat de treabă. Fratele său, Valerian, care-şi făcea şi el veacul peacolo, avea optsprezece. Ecaterina avea peste şaizeci, dar nu eşti bătrân decât dacă te simţi. A murit de apoplexie pe 10 noiembrie 1796, la şaizeci şi şapte de ani.

Multă vorbărie inutilă a curs despre prietenii Ecaterinei, în mare parte bârfe. Din nefericire, lumea e plină de oameni gata să gândească ce-i mai rău când văd un bărbat strecurându-se afară dintr-un dormitor străin în miez de noapte. Se spunea că Ecaterina a avut trei sute de iubiţi. A avut doar zece-doisprezece, pe faţă, şi încă alţi câţiva, potrivit celor mai credibile relatări – iar pe unii dintre ei, numai pentru câteva zile sau maxim o săptămână. Nici vorbă să-i fi avut pe toţi în acelaşi timp. Ci pe rând.

Totul era destul de deschis şi la vedere. Din prima şi până în ultima zi a fiecăreia dintre aceste colaborări, tot oraşul ştia, pentru că Ecaterina era o persoană metodică şi lucra cu sistem. Dacă un nou candidat supravieţuia examinării atente a doctorului Rogerson şi unei misterioase sesiuni de observaţie, fie cu contesa Protasov, fie cu contesa Bruce,[1] era imediat numit adjutant general şi repartizat în nişte apartamente situate chiar sub cele ale împărătesei, comunicând cu acestea printr-o scară interioară, astfel încât să se afle cât mai aproape de obiectul muncii lui. Şi atunci căpăta statutul de *Vremiencik* plin sau de om al momentului. Mai era numit şi în alte feluri care sună foarte amuzant în ruseşte.

O seară la palat era destul de departe de orgiile pe care vi le închipuiţi – în zilele noastre chiar ar părea că totul se desfăşoară cu încetinitorul. Ecaterina se retrăgea mereu la ora zece, după ce juca o partidă de whist sau de canastă. În jur de nouă jumătate începea să arunce priviri către ceasul din cameră şi, la ora fixată, se ridica şi se-ndrepta către apartamentele sale, escortată de adjutantul general de serviciu. Apoi, Ecaterina bea un pahar mare de apă fiartă, îşi înfăşura mai multe eşarfe de lână în jurul capului ca precauţie împotriva răcelilor şi se băga în pat. Ce se-ntâmpla în continuare, nu vă pot spune cu exactitate. N-am fost acolo.

---

[1] Trăgeau la sorţi.

Ecaterina era deosebit de generoasă. Ea plătea înainte, o caracteristică a comerțului cu *Vremiencici* care a dispărut aproape complet în vremurile noastre.[1] Atunci când un *Vremiencik* se prezenta la datorie, găsea o sută de mii de ruble într-un sertar și încă douăsprezece mii pe întâi ale fiecărei luni. Sigur că astfel de lucruri tind să cam sece izvorul, iar împărăteasa era deseori lefteră. Costul total al acestui hobby, incluzând salarii, casă și masă, îmbrăcăminte și cheltuieli suplimentare, a fost estimat la 92 820 000 ruble. Nu știu cât vine asta, dar o rublă face o sută de copeici iar o copeică trebuie să valoreze *ceva*![2]

Istoria nu prea știe ce să creadă despre viața de familie a Ecaterinei. Ținea ea oare la adjutanții ei generali atât cât trebuie? Era vorba doar de atracție animalică sau era ceea ce poeții înțeleg prin „iubire"[3]? Oricum ar fi, de ce au fost totuși atât de mulți?[4] Mai întâi, trebuie să ne amintim că ea nu se hotărâse să bată nici un record. Primele ei legături s-au datorat pur și simplu întâmplării iar, către sfârșit, și-a zis probabil că încă trei sau patru nu mai contează. Și apoi, după câte știm dumneavoastră și cu mine, poate nu-și dorea decât o lume mai bună.[5]

Credeți ce vreți, Ecaterina pare să fi fost foarte amuzantă când avea chef și ea avea mereu chef. Era împărăteasa Rusiei dar, în străfunduri, era un suflet democratic. Venea întotdeauna în întâmpinarea ta. Cât despre iubirea adevărată și tot restul, înclin să-i acord circumstanțe atenuante, deși majoritatea experților n-o fac. Bătrâna pacoste, contele de Malmesbury, scria acasă că Ecaterina a murit străină fiind de orice pasiune delicată. Iar un biograf modern afirmă, fără umbră de îndoială, că Ecaterina n-a învățat niciodată să iubească. Ei bine, măcar se străduia.

. . . . . .

[1] Poate de asta are nevoie Rusia, de o Ecaterina cea Mare.

[2] Partea asta a afacerii a ieșit foarte bine, pentru că Ecaterina pur și simplu punea să mai fie tipărite niște ruble de hârtie – cât de multe voia. Era o idee minunată, pentru că banii de hârtie sunt cel mai bun tip de bani. Restul sunt doar mărunțiș.

[3] Anumitor oameni se pare că nici măcar nu le trece prin cap că erau milioane de bărbați în Rusia pe care Ecaterina nici măcar nu-i cunoscuse.

[4] În fiecare zi arunca firmituri de pâine la păsări.

Frederic cel **Mare**

În dimineața zilei de 24 ianuarie 1712, totul părea pașnic și liniștit în Berlin. Afacerile mergeau ca de obicei. Și, cam pe la amiază, s-a născut Frederic cel Mare.

Frederic al II-lea, sau Frederic cel Mare, era cel de-al treilea rege al Prusiei. Era fiul lui Frederic Wilhelm I, care era fiul lui Frederic I, care fusese scăpat în cap de către doica sa, apoi înghițise o cataramă și devenise primul rege al Prusiei.[1]

Mai existaseră destui alți Frederici, dar unii dintre ei nu erau Hohenzollerni, ca *ai noștri*. Frederic Barbarosa și nepotul său Frederic al II-lea (dar nu Frederic al II-lea *al nostru*), erau Hohenstaufeni. Istoricii nu s-au decis niciodată care familie a fost mai bună, Hohenstaufenii sau Hohenzollernii. Se pot spune multe în favoarea fiecăreia dintre părți.[2]

Iar înainte de asta, au fost foarte mulți Otto și Rudolf. Toți aceștia erau un fel de împărați ai Germaniei, deși pe-atunci nu exista nici un Imperiu German. Dar, ca să înțelegeți asta, ar trebui să fiți nemți. S-ar putea ca nici în cazul ăsta să nu reușiți, dar măcar ați avea o șansă.

La venirea sa pe tron, în 1712, Frederic Wilhelm I și-a câștigat dragostea supușilor anunțând instituirea unui regim drastic de reducere a cheltuielilor. De-atunci, au mai fost și alți câțiva cărora le-a venit aceeași idee. Uneori nu se mai gândesc la nimic altceva.[3]

Tot el a rezolvat și problema șomajului. Se ducea să caute șomeri, iar când găsea câte unul, îl lovea în moalele capului cu un baston greu de bambus. Asta nu era o metodă științifică dar dădea rezultate.[4]

Frederic Wilhem I era extrem de tradiționalist. Avea paisprezece copii și se aștepta de la ei să se poarte frumos.[5] Era genul de părinte

---

[1] Sau cel care înghițise o cataramă era de fapt Frederic Wilhelm I? Oricum, Frederic I și-a băgat boabe de fasole în nas.

[2] Familia Hohenzollern era originară din Suabia. Dar n-au adus niciodată vorba despre asta.

[3] Acest efort pare să-i epuizeze.

[4] Le bătea pe zarzavagioaicele care nu tricotau în timp ce stăteau la taraba lor. Dintr-un motiv oarecare, credea că bătrânele zarzavagioaice trebuie neapărat să tricoteze non-stop. Asta le înspăimânta pe sărmanele femei atât de tare, încât mai săreau câte un ochi.

[5] Nu i-a intrat niciodată în cap că nici un copil nu se poartă frumos.

„du-te-și-vezi-ce-fac-și-spune-le-să-n-o-mai-facă". Hrănea toată familia regală cu varză stricată, crezând sincer că un ban păstrat e bun păstrat. Așa că mereu îl auzeai zicând: „Vai, haideți, vă rog, mai luați din varza asta minunată!"

Cu banii astfel economisiți a cumpărat soldați uriași pentru regimentul de gardă din Potsdam și i-au mai rămas destui cât să cumpere mare parte din Pomerania Suedeză.[1] Deși uriașii puteau să vadă inamicul mai bine decât soldații mai scunzi și inamicul îi putea vedea mai ușor pe ei. Dar Frederic Wilhelm a negat mereu acest lucru, spunând că nu-i decât un subterfugiu.

Frederic Wilhelm înțelegea cum funcționează economia națională. Și-a băgat banii în butoaie iar pe acestea le-a pus în pivniță. Dacă întâlnea pe cineva pe stradă, se interesa amenințător: „*Tu* cine ești?". Frederic Wilhelm credea de asemenea că prea mult somn îl buimăcește pe om.[2] Nu-i plăcea nimic din ce era francez și avea un foarte prost gust la peruci.

Viitorul Frederic cel Mare nu prea semăna cu tatăl său. În ciuda a tot ce s-a făcut în familie pentru el, a devenit un om cultivat. În copilărie a învățat să vorbească, să citească, să scrie și să gândească în franceză. Așa credea el, cel puțin, că gândește în franceză. Și probabil că e totuna.[3]

Apoi s-a apucat de flaut, iar următorul lucru a fost – ați ghicit? Da, s-a făcut poet. Poeziile lui erau cam stupide chiar și pentru niște poezii. Tatăl lui l-a trecut la un regim numai cu pâine și apă, l-a aruncat în închisoare, l-a dat afară în șuturi și a încercat să-l strangulеze cu șnurul de la perdea, dar Fritz supraviețuia de fiecare dată. Părea să ducă o viață fermecată.

Frederic Wilhelm l-a mai îndrumat pe Frederic să nu mai fie nici așa de murdar. „*Nicht so schmutzig!*", îi striga el lui Frederic. N-a avut nici un efect.

---

[1] Frederic Wilhelm a plătit pentru uriașii săi aproape 18 500 $.

[2] El n-a dormit niciodată prea mult.

[3] Mi-e teamă că Frederic nu prea știa să scrie corect. Scria „asteure" în loc de „à cette heure". Avea și probleme cu punctuația.

Într-un sfârșit, Frederic Wilhelm și-a ridicat mâinile într-un gest de disperare și-a exclamat: „Fritz e un flautist și un poet!" În mare, cam ăsta a fost și verdictul istoriei.[1] Domnul Voltaire, căruia îi ceruse cineva părerea, i-a scris odată lui Frederic cel Mare, „Poemul este, în întregime, demn de dumneavoastră." Găsiți voi o replică mai bună ca *asta*!

Frederic voia să se căsătorească cu prințesa Amelia Sofia Eleonora de Anglia dar tatăl lui l-a obligat s-o ia pe prințesa Elizabeta Cristina de Brunswick-Bevern, pe care Frederic n-o plăcea. Era din familia Welf. Frederic o chema la el o dată pe an și o întreba de sănătate. Ea spunea că se simte îngrozitor.

Prințesa Amelia Sofia Eleonora de Anglia n-a putut niciodată să treacă peste asta. A murit de inimă rea la șaizeci de ani. Era cel mai mare dușman al ei însăși. Sora preferată a lui Frederic, Wilhelmina, a fost obligată să se mărite cu prințul moștenitor de Bayreuth, un sâsâit.[2]

În 1740, Frederic a devenit rege și a scris o carte în care dovedea că minciuna, înșelăciunea și jaful la drumul mare sunt niște lucruri rele și că fericirea autentică nu vine decât din într-ajutorare. Apoi a luat Silezia de la Maria Tereza de Austria, pe care făgăduise s-o protejeze și a primit numele de Frederic cel Mare.[3]

În timpul celor trei războaie pentru Silezia, s-au tras în direcția lui Frederic sute de gloanțe. Toate și-au ratat ținta. O jumătate de milion de prusaci au murit, dar mai erau o grămadă.

Între războaie, Frederic se întreținea cu Voltaire. Odată, Voltaire s-a instalat la el pentru aproape trei ani, iar Frederic i-a tăiat porția de zahăr și ciocolată ca să-l facă să-și învețe locul.

Atunci Voltaire a furat câteva capete de lumânare din anticamera lui Frederic, Frederic l-a făcut hoț de cai, iar Voltaire l-a acuzat că folosește infinitive scindate,[4] și totul s-a cam terminat între ei.

---

[1] Cântarul la flaut era considerat de Aristotel ca fiind un obicei care strică moravurile poporului. Iar Luigi Cherubini a întrebat: „Mă întrebați ce e mai rău decât un flaut? Vă răspund: două!" Bănuia el ceva!

[2] Să sâsâi e destul de grav în limba germană.

[3] I se mai spunea și-n alte feluri...

[4] Split infinitive – o construcție gramaticală a limbii engleze în care unul (sau mai multe) adverbe sau locuțiuni adverbiale intervin între marca *to* a infinitivului și *infinitivul simplu*. Problema folosirii acestei construcții gramaticale a fost ridicată la mijlocul secolului al XIX-lea și s-a transformat într-o dezbatere aprinsă ce a ținut până la sfârșitul secolului XX. Nici în prezent folosirea infinitivelor scindate nu este acceptată decât ca excepție. (n.tr.)

De fapt, Frederic chiar folosise vreo două infinitive scindate dar cine suntem noi să-l judecăm?[1] Pe marii autori trebuie să-i citești, nu să-i întâlnești în persoană.

Frederic a mai făcut câte ceva și pentru ceea ce purta pe atunci numele de învățământ. L-a numit pe domnul Maupertuis președinte al Academiei de Științe din Berlin. Domnul Maupertuis vizitase odată Laponia ca să măsoare lungimea gradului meridianului cu intenția de a demonstra fenomenul de turtire a pământului la poli. Ca rezultat al acestei călătorii, a rămas cu ideea că el însuși fusese cel care turtise pământul la poli.[2]

La Mollwitz, Maupertuis s-a urcat într-un copac ca să vadă mai bine bătălia și a fost capturat și dus la Viena. Existau numai douăsprezece minți luminate care îl puteau înțelege pe Maupertuis. Și nici ele nu erau deloc sigure de asta.[3]

Frederic cel Mare a fondat ceea ce a fost odată Germania modernă. Când a ajuns un bătrânel i s-a coroiat nasul. Purta vechi uniforme pline de firicele de tutun și le spunea vecinilor niște istorioare foarte amuzante, dar și foarte răutăcioase.[4]

Frederic fusese crescut într-un regim foarte sever. Tatăl său sperase că va deveni un bun soldat și că, în viață, se va dovedi cumpătat și rezonabil. Greșise. Mama și guvernanta lui Frederic îl îndemnaseră să-și urmeze pasiunea pentru muzică și literatură. Învățase latina pe ascuns, își bătea joc de religie, refuza să călărească sau să tragă cu arma, îi plăceau limba, literatura și moda de proveniență franceză și disprețuia stilul german de viață. Și, desigur, îi plăcea să cânte la flaut pentru că îl liniștea. Pe ceilalți însă, nu.

Frederic avea mereu câte ceva de împărțit cu Polonia și le insulta pe Madame de Pompadour, pe Ecaterina a II-a, și pe Elizabeta a Rusiei.[5]

---

[1] Voltaire a spus că Frederic n-a arătat niciodată vreo urmă de recunoștință față de vreo ființă vie, în afara calului pe spinarea căruia scăpase din bătălia de la Mollwitz.
[2] Laponia are ceva ce pare să ducă la pierderea oricărui simț al perspectivei.
[3] Maupertuis creștea dropii și pelicani îmblânziți.
[4] E ușor să vezi defectele celorlalți, știu; și e mult mai greu să vezi ce-i bun la ei. Mai ales atunci când nu e nimic bun.
[5] Tatăl lui, Frederic Wilhelm I, îl lovise pe George al II-lea al Angliei în nas când erau copii.

„Problema poloneză" era: pe cât anume din ea se putea pune mâna? Frederic a pus la punct un plan de împărțire a Poloniei cu puțin ajutor din partea Rusiei și a Austriei. Maria Tereza n-a vrut s-o facă, așa că n-a luat decât 62 500 de mile pătrate.

Cu cât priza mai mult tutun, cu-atât scria mai multe memorii. Iubea literatura, dar nu într-atât încât să nu mai încerce s-o îmbunătățească și s-o lase în pace.

Frederic cel Mare a murit în 1786, la șaptezeci și patru de ani, neavând pe nimeni alături de el în afara unui singur slujitor și a câinilor săi devotați pe care îi iubea mai mult decât pe oameni pentru că, spunea el, „nu sunt niciodată nerecunoscători și le rămân mereu fideli prietenilor." Și, în plus, ei nu vedeau cum este el în realitate.

. . . . . .

VOIOASA **ENGLITERĂ**

William **Cuceritorul**

William Cuceritorul avea niște strămoși extrem de interesanți. Descindea din Rollo Plimbărețul, sau Rolf Bâțâitul, sau Raul Nesăbuitul, o căpetenie a vikingilor care pusese mâna pe o parte din pământul lui Carol cel Simplu, în jurul anului 911. Rollo (sau Rolf, sau Raul) era mojic și zurbagiu, dar a devenit curând duce de Normandia, așa că n-a mai contat.[1] Stră-stră-nepotul acestui Rollo a fost Robert Diavolul sau Robert Magnificul, tatăl lui William Cuceritorul.

William s-a născut în 1027 sau 1028 și a arătat de timpuriu numeroase semne ale măreției sale viitoare. Era un micuț foarte viteaz, care se sfădea și se bătea mereu și-i dobora pe ceilalți copii la pământ. După ce tatăl său a murit, aproape de Ierusalim, a devenit mai independent și s-a apucat să scoată ochii oamenilor din orbite. Uneori mai împrăștia niște otravă prin jur, pe-acolo pe unde era mai mare nevoie de ea.

Ca duce de Normandia, William a restaurat ordinea instituind Armistițiul lui Dumnezeu, sub incidența căruia erau interzise orice acte de violență în zilele de luni, marți, joi și vineri.[2]

Odată, a tăiat mâinile și picioarele a treizeci și doi de orășeni care făcuseră haz pe seama lui. Nu suporta așa ceva. În aceste vremuri tulburi, viața i-a fost salvată de Gallet Nătângul sau Golet Idiotul.

Apoi William s-a îndrăgostit nebunește de Matilda de Flandra, fiica lui Baldwin cel Blând, pentru că era foarte bogată și descindea din Alfred cel Mare – cel puțin așa susținea ea.[3] Așa că nu puteți zice că era chiar un oarecare.

În plus, Matilda a fost prima femeie care i-a spus în față lui William Cuceritorul că este un fiu nelegitim.[4] Facând acest lucru a pornit una dintre marile povești de dragoste ale istoriei. Pare o metodă ciudată, dar însăși dragostea este un fenomen extrem de ciudat și n-ar strica să fie mai bine aprofundat.[5]

---

[1] Normanzii erau cam ca francezii, dar nu până într-atât.
[2] Toate crimele trebuiau înfăptuite miercurea, sâmbăta, sau duminica.
[3] Matilda avea atât de mulți bani încât putea să fie descendenta oricui ar fi vrut ea.
[4] Adică a făcut-o în public. Habar n-am ce s-a întâmplat de fapt în particular.
[5] Numai că nimeni n-are timp s-o cerceteze îndeajuns. O zi nu are decât douăzeci și patru de ore!

Matilda a făcut celebra ei remarcă spirituală când William – pe atunci tânăr duce de Normandia – tocmai îi cerea mâna. Matilda era în căutarea unui soț, dar a spus că nici moartă n-ar lua un fitecine. Cum William era într-adevăr un bastard, fiind fiul lui Robert Diavolul și-al Herlevei, fata tăbăcarului din Falaise, asta chiar l-a durut.[1] William a sărit pe cal, a găsit-o pe Matilda acasă, a trântit-o la pământ, a târât-o de păr, a șfichiuit-o cu biciul și a plecat – fără să-și dea seama, pare-se, că toate astea nu făceau decât să confirme prima remarcă a Matildei.

Matilda n-a început să țină cu adevărat la William decât în momentul în care acesta a biciuit-o în Bruges. Atunci a hotărât că el a mers un pic prea departe, așa că l-a luat de soț și au avut patru băieți și șase fete și s-au distrat de minune.

Schimbarea bruscă a Matildei a nedumerit mulți experți. Trebuie să fi știut ea că va avea parte de un sadic, dar poate că tocmai asta i-a plăcut. E de asemenea posibil ca ea să se fi măritat cu el ca să se răzbune sau poate a crezut că dacă oricum o biciuia, măcar să fie căsătoriți. Majoritatea istoricilor neagă că el ar fi omorât-o până la urmă în bătaie cu un frâu, pentru că i-ar fi schilodit una dintre iubite. E foarte puțin probabil ca, la moartea Matildei, în 1083, William să fi avut vreo iubită, pentru că era deja suficient de matur ca să știe mai bine.[2]

William era un bărbat foarte arătos, înalt și oacheș, dar nu era chiar genul Matildei. Atunci când a avut loc flagelarea, ea tocmai pierduse o dispută cu Brihtric, un nobil englez aflat în vizită care-i respinsese avansurile și pornise în grabă cu toate pânzele sus spre Gloucestershire. Brihtric era unul dintre acei englezi blonzi, atât de bălai la păr și de alb la ten, încât era cunoscut drept Brihtric ca Zăpada – sau Albinosul, cum i-am spune în zilele noastre. Era exact ceea ce căuta Matilda și i-a spus-o și lui Brihtric, dar el s-a îmbarcat pe următoarea navă și a plecat. Mai târziu l-a ajuns și ea din urmă.

---

[1] Robert o invitase pe Herleva să stea la palatul său timp de-o săptămână, ca să pună la punct toate detaliile.

[2] Deși William și Matilda sunt acum nume stimabile ale istoriei, par să fi fost un pic cam sadomaso, nu-i așa?

Și ar mai fi ceva. Chiar înainte de a-i face avansuri Albinosului, se spune că Matilda era deja mama a doi copilași sută la sută legitimi, Junior și Gundred, făcuți cu dl. Gerbod, un avocat flamand, iar istoricii sunt de-a dreptul încurcați atunci când trebuie să explice cum de-a avut timp Matilda să-l introducă și pe acesta în agenda ei încărcată și ce s-a întâmplat cu el. Unii spun că a murit. Alții, că atunci când Matilda l-a acceptat pe William, era în așteptarea unui divorț, ceea ce ar putea să explice întârzierea neașteptată a căsătoriei lor. Altora însă, li se pare mai nimerit să nu creadă deloc în existența d-lui Gerbod, din moment ce nu i se poate găsi loc nicăieri și n-are nici un rost să încerci să ți-l vâri în cap, dacă nu intră acolo.

Au mai fost probleme și cu Biserica, legate de consangvinitate, William și Matilda fiind oarecum veri.[1] Oricum, căsătoria a avut loc în 1053, la patru ani după ce Matilda îl numise cum îl numise pe William. În tot acest timp, William a rămas fidel Matildei sale și a refuzat să se căsătorească cu altcineva. Fapt este că el avea nevoie ca ea să-i consolideze poziția în societate. Familia ei era bogată și puternică și mai era și povestea aceea cu descendența din Albert cel Mare. William trebuia neapărat să aibă o astfel de soție. Din pricina obârșiei sale dubioase fusese întotdeauna privit în înalta societate mai mult ca un aspirant decât ca un jucător adevărat.

Așa cum probabil ați auzit, William și-a obținut titulatura de Cuceritorul în 1066, după ce a câștigat bătălia de la Hastings și a fost încoronat rege al Angliei. Matilda a traversat Canalul pentru a fi încoronată, la rândul ei, în 1068; apoi a făcut un copil și s-a dus acasă.[2] Și ce credeți c-a făcut în privința lui Brihtric sau a Albinosului? Ei bine, istoria se face în mare parte pe ghicite, dar se pare că i-a furat toate pământurile, a pus să fie aruncat în temniță și apoi ucis, ca să-i arate cine e șeful. Asta nu demonstrează decât că dragostea e un lucru minunat și că trebuie să te gândești de două ori înainte să-i rezișți, oricât de timid ai fi.[3]

---

[1] Baldwin Bărbosul fusese căsătorit cu mătușa lui William, Eleanor, și ce pereche minunată făceau!

[2] Totul era bine, căci și William fusese acasă în martie.

[3] Matilda a fost prima consoartă a vreunui rege al Angliei care să se intituleze Regină. Termenul obișnuit era Hlaefdige, Cwene sau Quen – dar s-o lăsăm baltă!

Viața de familie a lui William și a Matildei pare să fi fost destul de fericită cu ocazionalele lupte greco-romane și ciorovăiala constantă pe seama copiilor și a autorității. Matilda era o nevastă bună, doar că îi lua mereu partea răzvrătitului său fiu, Robert Curthose, un târâie-brâu – dacă a existat vreodată unul în afara lui William Rufus – preferatul tăticului. În anii din urmă, relația lor casnică ajunsese cât se poate de aproape de ideal. Adică stăteau cât mai departe posibil unul de celălalt.

Se credea la un moment dat că Matilda a fost cea care a făcut Tapiseria de la Bayeux – o bucată de pânză de in lungă de peste două sute de picioare, lucrată în lână de opt culori diferite, reprezentând scene ale cuceririi normande – iar ea a devenit un personaj istoric celebru, în mare parte din cauza acestei neînțelegeri. Mai apoi, a ieșit la iveală că n-a avut nimic de-a face cu asta, dar deja devenise într-atât de cunoscută, încât nu mai conta.[1] Tapiseria de la Bayeux este acceptată ca o autoritate în privința detaliilor vieții și a punctelor de cotitură ale istoriei în secolul al unsprezecelea. De exemplu, caii acelor zile aveau picioare verzi, corpuri albastre, coamele galbene și capete roșii, în vreme ce oamenii erau reprezentați în niște poziții frânte și destul de diferiți de ceea ce considerăm noi în genere a fi niște ființe umane. În tapiserie sunt reprezentați 620 de bărbați și femei și alte 370 de animale.[2]

Persoanele ce pretind că descind din William Bastardul – așa cum o fac mulți, din cine știe ce motive – trebuie să demonstreze că în arborele lor genealogic se regăsește unul dintre copiii acestuia. Henry Beauclerc sau Henric I, cel mai tânăr fiu al lui William și-al Matildei, apare în mulți arbori genealogici. Era foarte priceput la asta. A avut douăzeci de copii din flori înainte să se căsătorească, iar după aceea nu a mai stat nimeni să-i numere.[3]

Majoritatea fiicelor lui William n-au avut urmași.[4] Unii dintre oamenii noștri cei mai de vază cred că sunt descendenți ai lui William

[1] Dacă e să fim exacți. Tapiseria de la Bayeux nu este o tapiserie, pentru că tapiseriile ar trebui să fie țesute. Îmi pare rău să vă dezamăgesc!

[2] Nu știu cine sunt cei care-au făcut-o, dar cunosc destui care le seamănă.

[3] Unul dintre aceștia era Reginald, mai târziu conte de Cornwall, care-a pornit epidemia de Reginalzi din Anglia. Evident, unii Reginalzi sunt, totuși, copii legitimi.

[4] Adela a fost mama regelui Stephen, care i-a urmat la tron lui Henric I. Printre ceilalți copii ai ei se numără un idiot pe nume William și episcopul de Winchester.

prin fiica acestuia, Gundred, și asta ar fi cât se poate de în regulă dacă el ar fi avut vreodată o fată cu acest nume.[1] După spusele anumitor experți, Gundred care s-a măritat cu William de Warren – mai târziu conte de Surrey – era fiica Matildei și a d-lui Gerbod, și prin urmare nu avea nici o legătură de sânge cu William. Dacă asta e adevărat, oamenii pe care i-am menționat mai înainte nu sunt descendenți ai lui William Copilul din Flori. Și nu văd cum o să facă față acestui lucru.

Henric al **VIII-lea**

Henric al VIII-lea a fost căsătorit de șase ori și i s-a spus Apărătorul Credinței sau Bătrânul Față-de-Budincă.[2] Îi plăceau la nebunie dulciurile. Mai mânca și dropii fripte, delfin la grătar, conserve de gutui și crap fiert.

Henric al VIII-lea e un tip pe care fie îl iubești, fie îl detești. A fost foarte criticat pentru că și-a decapitat două dintre soții.[3] Într-un fel, e vina lui. Orice om care-și decapitează două soții trebuie să se aștepte la puțină vorbărie. N-ar fi trebuit s-o facă, dar știți cum se întâmplă... De fapt, Henric n-a făcut altceva decât să lase legea să-și urmeze cursul normal, dar unii cred că un soț cu adevărat grijuliu ar fi făcut ceva în privința asta.

În plus, pe unele le-a lăsat în viață, pentru că acelea erau vremuri ale galanteriei, când cavalerismul era în floare.

Henric al VIII-lea a avut atâtea soții pentru că simțul său dinastic se trezea cu putere la viață ori de câte ori vedea o domnișoară de onoare.[4] Domnișoarele de onoare trebuiau să-și petreacă timpul cu lucrul de mână, dar foarte puține luau această atribuție în serios.

---

[1] Inclusiv președintele Ulysses S.Grant, președintele James A. Garfield și Alice și Phoebe Cary. (n.a.) Alice și Phoebe Cary – surori, poete americane de la jumătatea secolului al XIX-lea. (n.tr.)

[2] Cu trecerea timpului, ajunsese să semene cu o budincă.

[3] N-a decapitat decât două din șase sau treizeci și trei virgulă trei la sută. Ceea ce nu-i un procent rău, în situația dată.

[4] Regulamentul casei spunea că „ofițerii încartiruiți aici n-o să dezmierde servitoarele pe scări, pentru că astfel s-ar putea strica multe ustensile de bucătărie." Asta nu era valabil și pentru Henric.

Prima soție a lui Henric a fost Caterina de Aragon, care nu era foarte amuzantă. Era mai degrabă posacă și distantă și cârpea mereu câte ceva. Singurul ei copil a fost Maria cea Însângerată, cu care nu prea te puteai lăuda – purta mânuși de lână cu un singur deget și avea nevralgii.

Caterina de Aragon a fost una dintre cele mai virtuoase femei care au trăit vreodată și nu se ferea să amintească în permanență acest lucru. Henric îi spunea adesea să iasă naibii afară, dar ea nu înțelegea o boabă engleză. Rareori zâmbea.[1] Mai apoi a devenit îndărătnică, așa că a fost declarată nulă și neavenită *ab initio*. Oricum îi cam fusese vârâtă pe gât cu de-a sila.[2]

Anne Boleyn era mai tânără și mai drăguță și nu era deloc distantă.[3] Era foarte spirituală și iute la răspuns. Ceea ce este în regulă un timp, dar rareori dă rezultate pe termen lung. În mod destul de ciudat, purta cămăși de noapte de atlaz negru, căptușite cu tafta neagră și întărite cu vatir.[4] În 1533 a dat naștere reginei Elizabeta și a fost decapitată cu paloșul de un călău foarte elegant.

Profesorul Pollard spune despre Anne: „Locul ei în istoria Angliei se datorează numai faptului că reușea să stârnească partea mai puțin rafinată a naturii lui Henric."

Și cam asta e tot.[5]

Restul nevestelor lui Henric au fost destul de banale. Jane Seymour l-a avut pe Edward al VI-lea și a murit de emoție. Anne de Cleves a fost foarte apreciată în Țările de Jos, dar în Anglia n-a mai avut nici un succes. Când o vedeau că se ridică în picioare, ziceau că joacă mimă.[6] Anne de Cleves nu știa să cânte din gură sau la vreun instrument ca Anne Boleyn. Știa doar să se-nvârtă și nimeni n-o rugă să facă asta. Henric văzuse portretul ei pictat de Holbein. Era o mireasă prin cores-

[1] De ce ar fi făcut-o? Ea era cea care ieșea prost.
[2] Caterina de Aragon este în mare parte responsabilă pentru renașterea horticulturii în Anglia.
[3] Se căsătorise cu ea pentru că era diferită. Totuși, era mult prea diferită.
[4] Chamberlain susține că seara, aproape toată lumea se ducea la culcare dezbrăcată, în afara celor mai de seamă personaje, care de-abia atunci începeau să pună câte ceva pe ele. Obiceiurile lui Henric în această privință sunt lesne de imaginat.
[5] La Londra, Consiliul local a respins de curând o propunere care stipula ca o nouă stradă să fie numită după Anne Boleyn. Dr. Emil Davies a spus că tinerele domnișoare ale zilei s-ar putea simți impulsionate să întrebe cine a fost ea și „cine știe ce consecințe va atrage asta după sine?"
[6] Poate că asta și făcea.

pondență.[1] Cromwell, care pusese la punct mariajul, a fost decapitat la nouăsprezece zile după divorț.[2] După divorț, s-a făcut de două ori mai frumoasă ca înainte, dar tot era destul de banală. Nu s-a mai măritat. Îi ajunsese.

Catherine Howard a fost decapitată pentru acte de înaltă trădare comise cu Francis Dereham și Thomas Culpepper.[3] Când a auzit de trădare, Henric a izbucnit în lacrimi. Trebuie să fi fost destul de beat.

Henric i-a luat ca din oală. Totul s-a sfârșit înainte ca ei să-și dea seama.

Catherine Parr nici n-a contat. N-a înfăptuit nici măcar niște acte de trădare mai mici.[4]

În tinerețe, Henric al VIII-lea era extrem de frumos. La douăzeci și trei de ani avea 1,86 m înălțime și 105 cm în talie. La cincizeci de ani avea 165 de centimetri în talie, dacă asta mai poate fi numită talie. Fotoliul său era pur și simplu uriaș.[5]

Îi plăceau tenisul și săritura cu prăjina, luptele și turnirurile și câștiga întotdeauna pentru că inventa regulile pe parcurs.[6] Până la urmă a ajuns să aibă o minte foarte atletică.

Fiind un Tudor, Henric se îmbrăca oarecum țipător, trecând prin toată gama de la satin alb, catifea purpurie, până la o pălărie ciudată cu o pană de struț atârnând într-o parte.[7] La ocazii speciale purta brocart auriu căptușit cu blană de hermină și brodat cu bijuterii în formă de boboc de trandafir. Henric își învelea până și caii în stofe aurite. Cardinalul Wolsey își îmbrăca catârul într-o catifea simplă stacojie – era bună și asta.

Henric a ucis în mod legal peste 72 000 de oameni – în mare parte hoți. I-a aruncat în apă clocotită.[8]

---

[1] De fapt, nici nu prea semăna cu ea.
[2] Henric ar fi trebuit să-l decapiteze mai bine pe Holbein.
[3] Înainte de nuntă, Henric i-a dăruit douăzeci și trei de plăpumi. Subtil, nu-i așa?
[4] Trebuie să fi fost destul de inteligentă. I-a supraviețuit.
[5] Unele dintre particularitățile lui Henric pot fi explicate prin cantitățile mari de varză fiartă pe care le mânca.
[6] Îi plăcea în mod deosebit să se îmbrace în armură și să-l lovească în cap pe ducele de Suffolk cu o suliță grea.
[7] Purta o centură din pietre prețioase și perle trecută peste umăr.
[8] Mult mai ieftină decât uleiul încins.

Unii istorici încearcă să facă din Henric un mare om de stat. Din punctul meu de vedere, nu fac altceva decât să-şi piardă timpul. Sunt gata să pun pariu că Henric nu era altceva decât un netot. Numai de-aţi auzi cum l-a numit Martin Luther...![1]

Lui Henric îi plăceau atât muzica, cât şi zgomotul. Odată şi-a cumpărat un fluier – unul imens, de aur, cu bijuterii mari ca nişte negi – şi l-a atârnat pe un lanţ gros de aur. La el „sufla aproape la fel de tare ca la o trompetă sau la un clarinet". Îi mai încânta şi pe marinari, ducându-se la docuri şi punând să fie trase salve de tun în cinstea sa.[2]

Ca soţ, Henric lăsa oarecum de dorit. Dar de ce să ne luăm acum de bietul om?[3]

Trebuie să ne-amintim mereu că Henric putea să facă tot ce poftea. Îi plăcea ginul „de minune".

La prima vedere, pare improbabil ca Henric să fi avut un unchi îndepărtat pe nume Jasper. Dar avea.[4]

La moartea sa, Henric a lăsat în urmă, numai la palatul Westminster „cincisprezece regale, două clavicorduri, treizeci şi una de virginale, douăsprezece viori, cinci chitări, douăzeci şi şase de lăute, şaizeci şi două de flauturi, unsprezece, treisprezece crumhorn-uri[5], şaptezeci şi opt de block-flute, naiuri şi cinci cimpoaie." Mă întreb ce s-a întâmplat cu fluierul?

. . . . . .

Elisabeta

Regina Elisabeta era fiica lui Henric al VIII-lea şi a lui Anne Boleyn. Îi semăna tatălui său în anume privinţe, deşi ea nu şi-a decapitat

---

[1] Henric a scris o carte despre Luther. Drept răspuns, Luther a mers până la a-l numi, printre altele, bou şi nătărău.

[2] Henric a pus bazele marinei britanice şi imediat a pus să-i fie croit un costum de marinar din pânză de aur.

[3] Una dintre scrisorile sale de dragoste spune, citâm: „Aşi vria să n-ntâlneam întro siară!". Omul avea şi el un suflet – atâta lucru poţi să spui despre el.

[4] Avea şi o mătuşă: Cicely!

[5] Crumhorn (din germ. *Krummhorn)* – instrument de suflat medieval cu două muştiucuri şi cu un tub arcuit. (n.red.)

nici un soţ. Cum nici nu avea vreunul, era mai degrabă înclinată să decapiteze străini.

N-a intenţionat niciodată să o decapiteze pe Maria, regina scoţienilor, şi nici pe contele de Essex, dar – cumva – a făcut-o.[1] Maria, regina scoţienilor, era extrem de frumoasă, dar, într-o anumită perioadă a vieţii ei, nici regina Elisabeta nu arăta chiar aşa de rău. Mulţi cred că Elisabeta a fost întotdeauna o bătrână cu faţa ascuţită şi o perucă roşie. În nici un caz! A avut şi ea odată şaisprezece ani şi arăta chiar binişor![2]

În copilărie, o bună bucată de vreme, Elizabeta nu a fost recunoscută ca fiică legitimă. În 1534, parlamentul a hotărât că era un act de trădare să crezi că era nelegitimă. În 1536, era trădare să o crezi legitimă. Semnalele primite s-au schimbat din nou în 1543 şi apoi din nou, în 1553. După aceea, puteai să crezi ce voiai.

Regina Elisabeta a fost numită Regina Fecioară sau Buna Regină Bess pentru că asta şi era. Era cea mai inteligentă femeie a timpului ei şi a refuzat să se mărite în nouă limbi diferite. Îi plăcea să fie cerută, dar le găsea un cusur la toţi bărbaţii care o cereau.

În plus, voia să fie iubită numai pentru ceea ce era. Şi asta nu se putea în vremea aceea.

Regina Elisabeta era iute la mânie pentru că avea un dezechilibru hormonal. Ura dentiştii, predicile lungi, pe Lettice Knollys[3] şi pe contesa de Shrewsbury. Îi plăceau cadourile, linguşirile, dansul, înjurăturile, vorbele cu două tăişuri, luptele cu urşi, supa de cicoare, berea şi maeştrii ei de echitaţie.

Lecester şi Essex erau maeştrii de echitaţie.[4] Essex avea picioare foarte lungi, un mijloc subţirel şi un cap mititel. Purta o pălărie cât o ghindă. Absolvise la Cambridge. Essex credea că putea face ceva pentru Irlanda, dar în privinţa asta nu se poate face nimic.

---

[1] Aşa îi ieşeau ei lucrurile.
[2] Asta ne-arată ce se poate întâmpla!
[3] Lettice Knollys – contesă de Leicester, verişoara primară a reginei Elizabeta I, căzută în disgraţie pentru relaţia ei cu favoritul reginei, Robert Dudley. (n.tr.)
[4] Era de datoria maestrului de echitaţie să nu se afle niciodată la o distanţă atât de mare încât nu putea auzi chemarea reginei.

Sir Walter Raleigh purta o capă la modă și era extrem de politicos.[1] A trimis niște coloniști în Carolina de Nord, dar oamenii de-acolo erau într-atât de îngrozitori, încât au fost nevoiți să se mute în altă parte.[2]

Prințul Eric al Suediei a curtat-o ani buni pe Elisabeta, dar ea chiar nu vroia să se încurce cu suedezii. Nu știa suedeză și a refuzat să învețe.[3] Eric i-a trimis în dar optsprezece cai bălțați, dar fără nici un folos. Mai apoi, Eric a cerut-o pe Maria, regina scoțienilor, s-a însurat cu Kate Nebuna și n-a ajuns bine deloc. Ivan cel Groaznic i-a cerut și el mâna reginei Elisabeta.[4]

Regina Elisabeta a fost, toată viața, mai degrabă genul de femeie căreia îi place să flirteze. Într-un final a căpătat obiceiul să-și pălmuiască partenerii și să țipe: „Pentru Dumnezeu, unde-ți stă capul, acolo o să-ți stea picioarele!" Ceea ce-i descuraja pe unii dintre partenerii ei mai sensibili.[5]

Supușii reginei Elisabeta se numeau elisabetani. Nu știau să scrie.[6] Majoritatea elisabetanilor erau armurieri, tinichigii, trezorieri, curelari, tăbăcari și dulgheri. Iar restul erau fanfaroni și ospătari. Erau în jur de patru milioane.

Elisabetanii exportau mari cantități de lână în Flandra și nimeni nu știe ce s-a ales de ea. Îi jefuiau pe spanioli, converteau păgânii și învingeau Armada spaniolă ca să demonstreze că au avut dreptate de la bun început. Legea săracilor, care a fost adoptată în 1601, transforma într-un delict faptul că săracii nu puteau demonstra că au mijloace de a se întreține.[7]

---

[1] Dacă într-adevăr și-a aruncat pelerina peste o băltoacă la picioarele Elizabetei, acesta n-a fost cine știe ce sacrificiu. Avea nenumărate pelerine foarte la modă.

[2] Sir Walter Raleigh n-a introdus tutunul în Europa. Dar a adus cu el înapoi, din America, cartoful irlandez, originar din Bermude. A monopolizat, de asemenea, și piața de sasafras.

[3] La șaisprezece ani vorbea franceza, italiana, engleza și latina fluent, iar greaca la un nivel mediu.

[4] N-a știut niciodată ce-a pierdut.

[5] În ultimii câțiva ani ai vieții a fost pedepsită, fiind obligată să flirteze cu Robert Cecil.

[6] Când era vreo ocazie de gală, le plăcea să se costumeze în oameni preistorici, acoperiți cu iederă decorată cu mănunchiuri de alune coapte.

[7] Sub incidența Legii Săracilor, haimanalele și vagabonzii erau biciuiți. În acele zile era foarte ușor să deosebești haimanalele și vagabonzii de restul oamenilor!

Principalele interese ale Elisabetei erau hainele și darurile primite de la prieteni și cunoștințe.[1] Pentru Buna Regină Bess a Angliei, Anul Nou era cel mai mare eveniment calendaristic pentru că se răspândise zvonul că așteaptă nenumărate cadouri – și puteți ghici și voi de la cine pornise zvonul. Nu ezita să încaseze la greu. Elisabeta nu se dădea în lături să primească bijuterii la kilogram numai ca să înceapă bine anul, dar accepta orice, oricând, fie că era vorba de optsprezece cai de la Eric al XIV-lea al Suediei, niște cămile de la Caterina de Medici, trei bonete de noapte de la sora ei încarcerată, Maria, regina scoțienilor, șase batiste brodate de la o doamnă Huggins sau donații mărunte în bani de la fitecine.[2] Mai mult chiar, într-una din vizitele ei la Lordul Protector, în 1595, după ce fusese încărcată cu daruri bogate, a plecat și cu „o solniță, o lingură și o furculiță din cel mai pur agat." Fără îndoială, era una dintre glumițele ei.[3]

Îi scria Mariei, regina scoțienilor: „Când ajungi la vârsta mea, primești tot ce poți cu ambele mâini și nu dai decât cu degetul mic."[4]

Elisabeta avea o poftă constantă de haine cât mai noi și mai extravagante. În copilărie n-avusese niciodată prea multe rânduri de haine. La aproape șaptezeci de ani, avea trei mii de rochii și optzeci de peruci cu diverse culori de păr.[5]

Când și-a intrat în ritm, se îmbrăca cu orice îi cădea în mână. Purta o tonă de perle și, după spusele lui Horace Walpole, „un guler enorm și o crinolină gigantică."[6]

E normal, presupun, ca la câte podoabe avea pe ea, câteva dintre ele să-i mai și cadă pe drum. Pe 17 ianuarie 1568, la Westminster, și-a pierdut prima broșă de aur. În iunie i-au scăpat patru butoni bătuți

---

[1] A acceptat daruri până și de la persoane pe care mai târziu le-a decapitat.

[2] Elisabeta făcea mereu aluzii la cadouri. Și, de obicei, obținea rezultatele dorite. Dacă nu, mai făcea niște aluzii, ceva mai pe larg.

[3] Cadourile Lordului Protector erau un evantai, niște pandantive cu diamante, o rochie, un jupon, și o pereche de virginale. Acest instrument este ceea ce noi cunoaștem drept virginal sau spinetă. Și cânta destul de bine la el, pentru o regină. (n.a.) Virginal, spinetă – vechi instrument muzical cu clape, asemănător clavecinului (n.tr.).

[4] De obicei, puteai să scapi de ea dacă-i dădeai o casetă cu bijuterii. Dacă nu mergea, două sigur rezolvau chestiunea.

[5] Era cheală-bec.

[6] Ea e cea care a inspirat vorba de duh: „Mai rămânea să-și pună pe ea Turnul Londrei".

cu pietre scumpe. Pe 17 noiembrie a pierdut o salamandră de aur. Iar pe 3 septembrie 1574 a pierdut un peștișor micuț de la pălărie, incrustat cu diamante.[1] De-a lungul anilor i-au scăpat câteva kilograme de perle. Ai zice că le-ar fi putut coase mai bine.

Hainele erau lucrurile ei cele mai de preț și – când simțea nevoia – știa să le etaleze. Odată, i-a arătat d-lui De Maise, ambasadorul Franței, cum i se deschidea rochia prin față.[2] N-a putut să-și desfacă gulerul.

Cu altă ocazie, și-a arătat ciorapii de mătase d-lui Beaumont, alt ambasador francez.[3] Se pare că ambasadorii francezi o inspirau în mod deosebit pe regina Elisabeta.

Elisabeta nu era primul conducător al Angliei care să dețină o pereche de ciorapi de mătase. Henric al VIII-lea și Edward al VI-lea avuseseră și ei. Dar ea a fost prima *regină* a Angliei care să aibă așa ceva.

Reginei Bess îi plăcea la nebunie să aibă bărbați pe la curte; i se părea că mai înveselesc nițel lucrurile. Când a făcut cunoștință cu Essex, în 1578, ea avea cincizeci și trei de ani, iar el nouăsprezece.[4]

Ceilalți, în afară de Leicester, Eric și Ivan, erau Filip al II-lea al Spaniei, un cârcotaș; arhiducele Carol, al cărui cap era prea mare[5]; Sir Cristopher Hatton, un avocat pledant cu care Elisabeta băuse odată un pahar[6] și ducele de Alençon și Anjou, care purta dantele și cercei și o îndrăgea foarte tare pe mama sa, Caterina de Medici.[7] Apoi, mai era Don Juan de Austria care-i scria fratelui său vitreg, Filip al II-lea al Spaniei: „În timp ce îți scriu aceste rânduri, roșesc numai la gândul că accept avansurile unei femei care-a dat apă la moară atâtor zvonuri și bârfe."[8] Don Juan era la rândul lui un copil din flori.

---

[1] După asta, n-a mai ținut socoteala. Și nici eu.
[2] Iar el a văzut *tout l'estomac*.
[3] Ce părere a avut ea despre ei? N-a spus-o niciodată.
[4] Iar el simțea că nu-nțelegește deloc.
[5] Și-n afară de asta, era mereu leftet.
[6] Arăta ca o oaie.
[7] Folosea parfumuri și-avea o mie de cămăși. De asemenea, plângea destul de des.
[8] Ea chiar n-avea ce face. Era născută pe 7 septembrie 1533, ceea ce o plasa în zodia Fecioarei.

Elisabeta i-a dat lui Leicester un dormitor lângă al său.[1] Dormitorul regal conținea un corn de inorog, o pasăre a paradisului împăiată și, uneori, pe maestrul de călărie.[2]

Elisabeta nu era o gurmandă, dar știa ce-i place. Într-una din vizitele ei la Colchester, scoicile au delectat-o într-atât încât de-atunci trebuiau să-i fie comandate cu tona de către furnizorul mesei regale. De revelion, pe lângă prada obișnuită, mai primea câteodată și daruri comestibile – ghimbir proaspăt conservat, marțipan, plăcinte de gutui și poate niște fructe confiate, o slăbiciune de-a ei.[3]

Pentru ca toate să alunece mai bine pe gât, prefera să le acompanieze cu bere. Nu bea vin la masă decât foarte rar și atunci îl amesteca cu apă. Îi era frică să nu-i fie afectate facultățile de judecare, ceea ce le-ar fi dat un avantaj oponenților ei. Băutura ei preferată era miedul, un amestec de miere și apă, asezonat cu numeroase mirodenii, ierburi și lămâi.[4]

În privința splendorii și a ostentației, „Plăcerile Princiare de la Kenilworth" nu au rival. Acesta este banchetul dat în cinstea reginei Elisabeta în 1575 de Robert Dudley, conte de Leicester.[5] A costat o avere, dar contele își putea permite fără probleme, din moment ce invitatul său de onoare, în afara unor cadouri anterioare, prea numeroase ca să le mai menționăm, îi acordase o indemnizație în valoare de cincizeci de mii de lire. Într-adevăr, de-asta a pus la cale petrecerea. (Puteți să vă gândiți la vreun motiv mai bun?) Unul dintre lucrurile care-mi rămân în memorie printre bancheturi, măști, lupte de urși și alte năzdrăvănii zgomotoase e faptul că, în timpul zaiafetului regal, oamenii din Kenilworth au dat pe gât nu mai puțin de trei sute douăzeci de butoaie de bere elisabetană. Buna regină Bess era destul de cumpătată la mâncare și băutură pentru vremea ei, dar – la nevoie – putea să-i bage sub masă până și pe cei mai buni. Odată, după ce ținuse un discurs la Universitatea din Cambridge

---

[1] Unii spun că Leicester îndeplinea funcțiile unei doamne de onoare. Se prea poate.
[2] Oricum, găsiseră un nume foarte amuzant pentru el!
[3] În ultimii doi ani de viață n-a mâncat decât pâine albă și supă de cicoare.
[4] Miedul regal era lăsat să fermenteze trei luni înainte de-a fi îmbuteliat. Șase săptămâni mai târziu, era gata să astâmpere setea reginei.
[5] Istoricii situează durata festivităților de la Kenilworth undeva între douăsprezece zile și trei săptămâni.

într-o latină fără greș, l-a informat pe cancelar în cea mai lipsită de fasoane limbă engleză că, dacă ar fi avut provizii de bere, ar fi rămas până la sfârșitul săptămânii.

Elisabeta a murit pe 24 martie 1603, în cel de-al șaptezecilea an al vieții și în cel de-al patruzeci și patrulea an de domnie.[1] A fost urmată la tron de Iacob I. Totul era pregătit pentru complotul prafului de pușcă, ziua lui Guy Fawkes,[2] Războiul de Treizeci de Ani, versiunea autorizată,[3] colonia din Virginia, pentru țigări, radio, testele de alcoolemie, măturicile pentru firimituri și toate celelalte lucruri.

. . . . . .

George al **III-lea**

George al III-lea a fost rege în timpul Revoluției americane. Normal că noi am câștigat. Englezii aveau multă muniție și erau foarte buni în luptă. Doar că s-au luat de cine nu trebuia, atâta tot.[4]

Așa cum spune și numele, George al III-lea era al treilea dintre regii numiți George, care au fost în total patru, între 1714 și 1830, adică, în medie, unul la fiecare douăzeci și nouă de ani. Nimeni nu pare să-și fi dat seama că asta înseamnă foarte mulți regi George.

Problema în a avea atâția George dintr-o dată, constă în faptul că, la un moment dat, contururile lor se cam șterg și ajung să fie cunoscuți vag drept cei patru George, sau un bătrân oarecare cu perucă. Cum să-i deosebești pe regii George între ei, asta da problemă![5]

---

[1] Lytton Strachey susține că Elisabeta a avut succes ca regină pentru că se folosea de „disimulare, flexibilitate, indecizie, amânare și cumpătare." Mie, unul, afirmația îmi pare justă.

[2] Complotul prafului de pușcă – încercare nereușită a unui grup de nobili englezi catolici de a-l ucide pe regele Iacob I, familia sa și mare parte din aristocrația engleză protestantă într-o singură lovitură, prin dinamitarea clădirii Parlamentului, la deschiderea lucrărilor acestuia, în 1605. Guy Fawkes era cel însărcinat cu plasarea explozibililor. (n.tr.)

[3] Versiunea autorizată sau Versiunea Regelui Iacob I – ediție a Bibliei apărută în 1611 în limba engleză (n.tr.)

[4] Pe 9 iulie 1776, statuia lui George al III-lea din Bowling Green, New York, a fost dată jos. Ca să pună definitiv capăt disputei, din plumbul ei au fost făcute gloanțele folosite în lupta cu armatele regelui George.

[5] La vremea respectivă s-ar putea să fi fost destul de ușor, dar acum a ajuns aproape o meserie dispărută.

În orice caz, George I era cel care nu putea să vorbească engleză, așa că nici n-a încercat. Era principe elector de Hanovra, un loc din Germania, dar era considerat moștenitor al tronului pentru că era unul dintre descendenții Mariei, regina scoțienilor. A fost adus de grupurile de interese din afaceri și a domnit până în 1727, fără să aibă nici cea mai mică idee despre ce vorbeau cei din jur.

În toată această perioadă, Anglia n-a avut regină. George I și-a ținut nevasta în închisoare, crezând că nu era cu nimic mai bună decât el.[1]

Deși George I era extrem de plictisitor, supușii săi nu erau deloc descurajați de asta. Simțeau că, în fond, șirul de regi George de-abia începe, iar următorii aveau șansa să fie diferiți.

Cu toate acestea, George al II-lea a fost cam la fel, doar că era mai mic, mai zgomotos și mai roșu la față. Când era agitat sau nervos își arunca peruca până în celălalt capăt al camerei și lovea cu picioarele în pereți.[2]

Era, de asemenea, un om curajos, nu-i era deloc frică de Bonnie Prince Charlie[3] sau de vreunul dintre cei șapte gentilomi pe care-i adusese cu el ca să ridice nordul la luptă și să-și recâștige tronul. Pe când tânărul pretendent se afla la derby în '45, iar curtenii se albiseră de frică, George al II-lea n-a făcut decât să exclame: „Bleah! Nu-mi vorbiți mie de așa ceva!" și-a continuat să-și mănânce porțiile zdravene de *Schweinskopf* și de *Specksuppe*.

Eu, unul, țin cu Bonnie Prince Charlie și nu-mi pasă cine o afla de asta! Numai că el *chiar* bea și avea o manieră tulburătoare de a-și pudra peruca în cele mai nepotrivite momente ale unei bătălii. Domnilor, regele la apă! Și încă un rând pentru Flora Macdonald![4]

George al II-lea a reușit de asemenea să-și implice țara în câteva războaie, inclusiv războiul pentru urechea lui Jenkins, stârnit de un zvon conform căruia un spaniol pe nume Fandino i-ar fi tăiat o ure-

---

[1] Cu asta a cam greșit.

[2] După o vreme, au început să-l doară picioarele. A crezut că e din pricina pantofilor prea strâmți.

[3] Bonnie Prince Charlie – Charles Edward Louis John Casimir Silvester Maria Stuart, nepotul lui Iacob al II-lea Stuart, pretendent exilat la tronul Angliei, Scoției și Irlandei. (n.tr.)

[4] Flora Macdonald – eroină iacobită, care l-a ajutat pe Bonnie Prince Charles să fugă din Scoția, după înfrângerea de la Culloden, deghizându-l în slujnica ei Betty Burke. (n.tr.)

che căpitanului Jenkins.[1] Au existat mai apoi niște nedumeriri dacă, de fapt, căpitanul Jenkins nu-și pierduse urechea la stâlpul infamiei, dar, între timp, englezii capturaseră un galion spaniol care făcea vreo zece milioane de verzișori, așa că totul s-a sfârșit cu bine.

Caroline de Anspach era o nevastă model pentru George al II-lea. Deși o chinuia guta, își vâra picioarele în apă rece, se forța să zâmbească și ieșea cu el la plimbare. Îl iubea.[2]

George al III-lea a fost nepotul lui George al II-lea. Și-a început domnia în 1760, iar în anul următor s-a căsătorit cu prințesa Charlotte de Mecklenburg-Sterlitz, pe seama căreia circulă o povestioară încântătoare. „Cine să ia o sărmană prințesă ca mine?" murmura ea într-o zi, și, chiar în acea clipă, a apărut poștașul cu o cerere în căsătorie din partea lui George, care nu accepta refuz.

Așa că sărmana prințesă a sărit în sus de bucurie, și-a cumpărat niște rochii noi și minunate, a pornit-o spre Anglia în iahtul regal, s-a măritat cu regele, și și-a petrecut următorii șaizeci de ani gândindu-se dacă să accepte sau nu. Se spune că George s-a dat câțiva pași înapoi când și-a văzut mireasa.[3]

Au avut cincisprezece copii, care erau îmbăiați conform ordinelor stricte ale lui Charlotte, fiecare în câte-o zi de luni. Istoricii s-au certat amarnic asupra înțelepciunii sau a stupizeniei acestui program casnic. N-ar fi fost mai bine, se întreabă unii, să fi spălat timp de paisprezece zile câte un copil pe rând iar pe cel de-al cinsprezecelea, în câte-o sâmbătă noapte? Sau în grupuri de câte cinci lunea, vinerea, și joia următoare? Astfel de întrebări sunt inutile. Căci obiectivul principal a fost atins, nu-i așa?[4]

Lui George al III-lea îi plăceau foarte mult copiii, în special copiii altora, așa cum se vede destul de bine din episodul cu copilașul gardianului, pe care regele, întâlnindu-l într-o bună zi, l-a întrebat, mângâindu-l pe creștetul capului, „Al cui băiețel ești tu?", „Vă rog, domnule" a replicat ștrengarul „eu sunt băiatul gardianului regelui."

[1] Fandino a amenințat să-i facă același lucru și regelui George.
[2] *Trebuie* să-l fi iubit!
[3] Și nu tresărea prea ușor!
[4] Sau nu?

„Atunci îngenunchează și sărută mâna reginei", a spus regele, la care strengarul a replicat „Nu, pentru că dacă fac asta, îmi stric pantalonașii cei noi!"

Încoronarea lui George al III-lea, la Westminster Hall, a fost foarte neobișnuită. Regina avea o durere de dinți, suferea de nevralgie și se simțea cam cu fundul în sus. Ceremonia întârzia să înceapă. Jilțurile de protocol pentru rege și regină nu fuseseră aduse și în aceeași situație era și sabia de protocol.

Atunci când regele s-a plâns, lordul Effingham, maestrul de ceremonii adjunct, i-a spus că e foarte adevărat că au existat mari neglijențe, dar că el își notase de data asta cu atât de mare grijă indicațiile, încât următoarea încoronare avea să se petreacă în cea mai perfectă ordine cu putință.

Regele a fost atât de măgulit de acest discurs amuzant, încât i-a cerut de mai multe ori contelui să-și repete spusele.[1]

Lordul Talbot, intendentul castelului, își învățase calul să meargă cu spatele, astfel încât să se poată retrage corect din prezența maiestății sale. Dar, atunci când animalul a intrat în sală, și-a amintit dintr-o dată lecția, s-a întors pe loc și a parcurs cu spatele tot drumul până la masa regelui.[2]

Și totul a fost dat peste cap.

George nu era făcut pentru călătorii. Dar în 1789 s-a dus la Weymouth, o stațiune de pe litoral. Acolo, un bătrân copleșit de prezența regelui i-a sărutat spatele maiestății sale în timp ce acesta ieșea din apă, și a fost anunțat de slujitori că tocmai comisese un act de înaltă trădare.

Altă dată s-a dus la Portsmouth să inspecteze un cuirasat. A spus că e în regulă și s-a întors acasă.

În timpul domniei sale, George al III-lea l-a avut ca prim-ministru pe William Pitt cel Tânăr.[3] Lady Hester Stanhope, cea care a oferit

---

[1] A uitat că la următoarea încoronare nu mai avea să fie prin preajmă ca să aprecieze eforturile contelui.

[2] Asta se întâmplă atunci când înveți animalele să facă trucuri.

[3] Fiul lui William Pitt cel Bătrân.

garanție că Pitt iubește femeile, era un travestit în toată regula. A fost adoptată de Pitt, unchiul ei, și a stat „strălucitoare" în fruntea mesei sale. Ea și cu Pitt au fost adesea foarte aproape de a se căsători. Ea și-a pierdut odată toate hainele într-un naufragiu și a trebuit să îmbrace straie turcești de bărbat pe care le-a îndrăgit într-atât încât le-a adoptat în garderobă. „Deși nu pare să existe vreun motiv ca să presupunem că era *altfel* din punct de vedere sexual", se îmbrăca uneori în căpetenie albaneză, în soldat sirian, în beduin sau în fiu de pașă. *Foarte* interesant![1]

Domnia lui George al III-lea a constituit începutul epocii mașinii. Stephenson a inventat locomotiva, Watt, motorul cu aburi, iar Hargreaves prima mașină de tors. Dr. Johnson era pe val, iar Adam Smith turuia încontinuu despre *laissez faire*.[2] Cei din partidele whig și tory lucrau și ei din greu la asta.[3]

George a spus odată că războaiele n-aduc nici un folos. Știrile venite din America nu păreau să-l tulbure prea tare. Când a auzit de capitularea lui Cornwallis în bătălia de la Yorktown, a spus: „Nu-i nimic". Dar lordul North, prim-ministrul său de-atunci, și-a dat demisia.[4]

George uita uneori ce anume stârnise toată agitația. Se pare că coloniștii „trebuiau să plătească taxe în privința cărora nu le fusese cerut niciodată consimțământul."[5]

George al III-lea acționa uneori destul de ciudat, dar tot așa făceau și ceilalți George. Poate că lucrul cel mai enervant la George al III-lea era obiceiul său de a scuipa din când în când un „ce-ce-ce" fără

---

[1] După moartea lui Pitt, aproape că s-a măritat cu Sir John Moore.

[2] Adam Smith a observat odată: „Ce om extraordinar este Pitt! Mă face să-mi înțeleg propriile idei mai bine ca-nainte!" Asta ne-arată dincotro bătea vântul.

[3] Să nu vă simțiți prost dacă nu puteți să-i deosebiți pe whig de tory! Ducele de York, fratele lui George al IV-lea, „n-a putut niciodată să facă o diferență clară în mintea lui între un whig și un tory, în consecință, argumenta mereu în ambele sensuri în același timp". Whig sunt mai toleranți față de persoanele care fac comerț. Tory beau mult vin de Porto. După ce luau ceva la bord, strigau: „Să le dăm în cap!", referindu-se fără îndoială la opozanții lor.

[4] Van Loon ne spune că lordul Frederick North făcea parte dintr-o familie care a dat Angliei un mare număr de politicieni de seamă și sărurile Epsom. (n.a.) Sărurile Epsom – denumire a unor săruri extrase din apele minerale ce izvorăsc în localitatea Epsom, folosite ca săruri de baie încă din secolul al XVII-lea. (n.tr.)

[5] Plătim și astăzi taxe, dar nouă ni s-a cerut consimțământul, iar noi le-am spus guvernanților să nu-și mai facă probleme și să ne taxeze cât vor ei. Ne place!

nici un obiect anume, din câte puteau cei din jur să-şi dea seama. Şi folosea acest „ce-ce-ce" fie independent, fie amestecat cumva cu subiectul aflat în discuţie, ca în „Deci, e ora cinci, ce-ce-ce.", sau, poate, „Ce-ce-ce, deci e ora cinci."

A fost auzit murmurând adesea „ce-ce-ce" în timp ce se mira cum ajunsese mărul în foietaj. În anii săi din urmă, problema l-a preocupat până la epuizare.[1]

Dacă vreţi un tip absolut nesuferit, George al IV-lea e cel pe care-l căutaţi. Soţia sa, regina Caroline de Brunswick, încasa din partea lui numai insulte, cu orice ocazie şi, până la urmă, a fost judecată sub acuzaţia de adulter, cu nişte probe cam precare.

E o poveste lungă, dar, după încoronare, George al IV-lea a plecat în trăsura sa spre Westminster Abbey, iar regina l-a urmat în altă trăsură, care avea jaluzelele trase. Regele şi-a abandonat în cele din urmă trăsura şi a pornit la pas spre Abbey. Regina a coborât din propria ei trăsură şi s-a îndreptat spre poartă. Dar gratiile de fier i-au fost trântite în nas. A murit trei săptămâni mai târziu, neîncoronată.[2]

. . . . . .

[1] E mai bine să nu te aventurezi în astfel de chestiuni.
[2] Englezii i-au dar foarte puţină atenţie lui George al IV-lea. Deja nu mai reacţionau la nimic.

DE-ABIA ACUM AJUNGEM **UNDEVA**

Biografii necenzurate ale unor oameni celebri

137

Leif **Norocosul**

Leif Ericsson sau Leif Norocosul era fiul lui Eric Thorvaldson sau Eric cel Roșu, un norvegian mare și vesel care își petrecea timpul liber omorând câțiva vecini. Din cauza prostului său obicei, Eric a fost exilat din Norvegia, așa că s-a dus în Islanda, unde spera că vecinii n-or să mai fie atât de nervoși.

În Islanda, Eric s-a căsătorit cu Thorhild Săltăreața, fiica lui Jorund Atlisson și a lui Thorbjorg Dulapul, și au avut trei fii pe nume Leif Ericsson, Thorvald Ericsson și Thorstein Ericsson. Eric îndrăgea foarte mult viața de familie, dar odată a scăpat și i-a ucis pe Eyjolf Nebunul și alți câțiva și a fost izgonit din Islanda. Așa că iată-l din nou pe drumuri.[1]

Următoarea lui oprire a fost în Groenlanda, unde s-a mai echilibrat nițel și a găsit noi moduri de a-i enerva pe ceilalți. S-a întors în Islanda și a povestit că Groenlanda era un loc în care puteai să duci o viață minunată și foarte mulți l-au crezut, pentru că întotdeauna se găsesc astfel de oameni.

În 985, câteva sute de oameni l-au urmat împreună cu familiile lor în Groenlanda dar n-au ajuns niciodată să vadă cum se termină expediția asta. Trăiau cu toții în colibe de piatră absolut similare, nu se distrau niciodată și, prin urmare, erau considerați civilizați.

Apoi, Eric a devenit o persoană mai respectabilă pentru că se câștiga mai bine în felul acesta.[2] Aflase de asemenea că nu e de nici un folos să omori oamenii; întotdeauna mai rămân foarte mulți și, dacă ai încerca să-i omori pe toți, n-ai mai ajunge să faci nimic altceva.

Leif Ericsson era deja destul de mare ca să descopere lucruri pe cont propriu. Era un băiat înalt și frumos, tipul de viking, iar fetele observaseră treaba asta, așa că trebuia să acționeze rapid. Prin urmare, a cumpărat o corabie de la Bjarni Herjulfsson, a pornit pe mare și a

---

[1] Eric a rămas toată viața un păgân. Atunci când încerca cineva să-i povestească de civilizație, izbucnea în hohote de râs.

[2] Ajunsese într-atât de departe încât aproape că nu mai omora pe nimeni.

descoperit America cu aproape cinci sute de ani înainte ca celebrul Columb să audă măcar de ea.[1]

Când Leif a atins coasta Canadei, s-a dus la mal, a privit roată și a zis: „Hai băieți, să plecăm de-aici!" Aceasta este una dintre maximele celebre ale istoriei.[2]

Apoi s-au dus către capul Cod, unde au găsit o specie de arțar și grâu. Într-o zi, un german bătrân pe nume Tyrker a găsit niște viță-de-vie și niște struguri. S-a întors în tabără râzând, dându-și ochii peste cap și sporovăind ca și cum tocmai se gândise la o glumă strașnică și nici până în ziua de azi nimeni nu știe ce i se păruse atât de amuzant.

Așa că au mâncat cu toții o grămadă de struguri, iar bătrânului Tyrker i s-a zis Tyrker Descoperitorul de Struguri și țara a fost numită Vinland sau Buna Țară a Viei. Unii spun că arțarul era de fapt mesteacăn, că grâul era orez sălbatic și că strugurii nu erau decât afine.[3]

În iarna respectivă, Leif și oamenii săi au petrecut de minune prin Buzzards Bay, Nantucket, Martha's Vineyard, Menemsha Might și alte locuri de felul acestora.[4] Iar odată au navigat spre gura râului Hudson și au explorat una dintre insulele de-acolo, iar Leif a spus că nu-i rău pentru o vizită, dar că el n-ar locui acolo nici dacă i-ar da cineva insula cadou.

Pe drumul de întoarcere s-au oprit la Boston unde au găsit câteva legume ciudate și o mână de nuci. Au ajuns în Groenlanda la data stabilită și, într-un fel sau într-altul, nimeni nu s-a mai gândit la asta.

Viața amoroasă a lui Leif era mai degrabă precară. După câte știm, s-a îndrăgostit o singură dată, în insulele Hebride, unde acostase din

[1] Cu câteva ierni în urmă, Bjarni încerca să ajungă în Groenlanda ca să bea niște bere de Yuletide cu tatăl său. S-a pierdut în ceață și, dintr-o dată, în fața lui se găsea Canada, mare cât o zi de post. Bjarni a ajuns într-un final în Groenlanda, un pic în întârziere, dar se putea și mai rău în condițiile date. Toată lumea a zis că trebuie să fi fost nebun dacă n-a descoperit America. Dar Bjarni nu voia să descopere nimic. El voia doar să-i ureze „Crăciun fericit!" tatălui său.

[2] Înainte de a pleca, i-au pus numele de Helluland și asta și credeau că e.

[3] Leif era destul de simplu în anumite privințe, dar nu cred că ar fi numit o țară după niște afine.

[4] Buzzards Bay, Martha's Vineyard... – locuri de pe coasta de est a Statelor Unite, în apropierea statului Massachusetts; actualmente cunoscute stațiuni turistice. (n.tr.)

întâmplare, din cauza unei furtuni. Aleasa inimii sale se numea Thorgunna, iar ai ei s-au dovedit a fi una dintre cele mai vechi familii de pe insulă. Asta l-a speriat pe Leif, iar atunci când ea i-a sugerat să plece cu el, el n-a avut altceva mai bun de întrebat decât dacă familia ei era de acord. Ea a zis că nu-i pasă.[1]

Apoi i-a spus despre copilul care trebuia să se nască în curând, iar el și-a devansat planurile de plecare.[2] A doua zi, Leif a trecut s-o vadă pe Thorgunna, i-a dat un inel de aur, o pelerină, o centură de colți de morsă care să-i amintească de el și i-a spus să-i trimită băiatul în Groenlanda. Băiatului i s-a zis Thorgils și „întreaga-i viață ceva a fost ciudat la el."[3]

Lief mai avea vreo două rubedenii care erau un pic mai neobișnuite. Cumnata lui, Gudrid, a fost numită de unii istorici „de departe cea mai interesantă femeie din saga despre Vineland." Avea atât de multe blănuri de samur încât nici nu mai știa ce să facă cu ele.[4] Și ea își dorea să-și petreacă vara la Martha's Vineyard.

După ce și-a bătut soțul la cap o vreme, a ajuns într-un final acolo cu una dintre expedițiile vikinge ulterioare. Fiul ei, Snorri, a fost primul copil alb născut în America, orice-ar zice susținătorii Virginiei Dare.[5]

Apoi, mai exista și sora vitregă a lui Leif, Freydis, perfidă și ambițioasă. Ea nu-și dorea o haină din blană de pisică, ca Gudrid. Își dorea bani.[6]

Într-una dintre călătoriile vikingilor în America, menite aprovizionării cu cherestea, Freydis a stârnit atâtea resentimente la bordul navei încât pasagerii au început să se omoare între ei. Ca să pună și ea umărul, Freydis a ucis cinci femei cu mâna ei.[7].

---

[1] Sau ceva asemănător.

[2] Ea a anunțat liniștită că va fi băiat, fără nici o îndoială. Thorgunna era un pic vrăjitoare în momentele ei de relaxare.

[3] Ca să ne exprimăm delicat.

[4] Dar îi rămăsese gândul la o haină din blană de pisică.

[5] Virginia Dare – primul copil născut în America din părinți englezi, în 1587.

[6] Freydis s-a măritat cu Thorvard pentru banii lui. Cum s-a dovedit, nu s-a ales cu cine știe ce.

[7] După ce povestea a ieșit la iveală, nimeni nu prea o mai plăcea pe Freydis, dar ei nu-i păsa nici cât negru sub unghie. Leif s-a gândit s-o pedepsească, dar a decis până la urmă să lase posteritatea să o judece, iar asta precis avea s-o învețe minte.

În expedițiile mai târzii, nordicii au avut mult de furcă cu indienii, pe care îi numeau Skraelings. Ori de câte ori nordicii nu știau cum să numească pe cineva, îi ziceau Skraeling.[1]

După o vreme, nordicii au plecat din America, care era gata pregătită să fie descoperită de Cristofor Columb.

Cristofor **Columb**

Cristofor Columb s-a născut pe data de 12 octombrie 1452, la numărul 27 de pe strada Ponticello, în Genova. Era cel mai vârstnic dintre fii lui Domenico Colombo, un dărăcitor de lână, și ai soției sale, Suzana Fontanarossa. Cei doi mai aveau alți patru copii: Bartolomeo, Giovanni, Giacomo și Bianchetta. Bianchetta s-a măritat cu un vânzător de brânză și a ajuns din lac în puț.

La drept vorbind, nimeni nu prea știe nimic despre nașterea lui Columb, dar asta-i și ideea. Columb însuși a spus că s-a născut la Genova, dar istoricii cred că asta ar fi mult prea simplu. Trebuie că ascundea el ceva.[2] Columb a scris o groază de bazaconii despre tinerețea lui, ca să-i zăpăcească pe istorici.

Cristofor era un tânăr extrem de ambițios. Nu vedea nici un viitor în dărăcitul lânii, așa că s-a hotărât să plece de-acasă și să descopere ceva.[3]

În timp ce se întreba ce să descopere, a studiat astronomia, geometria și cosmografia și se pare că le-a amestecat nițel. Credea că poți ajunge în est mergând spre vest. Asta e foarte adevărat, dar nu trebuie să exagerezi. Poți să ajungi în Long Island City luând feribotul spre Weehawken, dar nimeni nu face asta intenționat.

Columb credea, de asemenea, că pământul e rotund ca o portocală. Această părere se baza pe lucrările lui Aristotel, Pliniu cel Bătrân și

[1] Elfii, zânele și eschimoșii erau numiți tot Skraeling.
[2] Mi-e teamă că nici măcar nu știm care îi era numele real. Unii zic că era Cristobal Colon.
[3] Nu putea, pur și simplu, s-o lase baltă.

Roger Bacon.[1] S-a dovedit a fi corectă și e o opinie răspândită acum, mai puțin în anumite părți din Bronx.[2]

Învățații erau convinși că pământul este rotund, numai că nu făcuseră nimic în privința asta. Erau îngrijorați în privința drumului înapoi, la deal.[3] Dr. Paolo Toscanelli, din Florența, întrebat fiind dacă India poate fi atinsă mergând spre vest a răspuns: „Depinde."[4]

Tot cam pe-atunci, oamenii aveau o pasiune nebună pentru mirodeniile din India de Est pe care nimeni nu mai putea să le obțină, pentru că turcii cuceriseră Constantinopolul de la cineva. În acele zile, oamenii practic își duceau viața cu piper, ghimbir, scorțișoară și cuișoare. Existau, de asemenea, destui amatori de nucșoară.

Punându-le pe toate cap la cap, Columb s-a hotărât să descopere un nou drum spre Asia traversând Atlanticul. Ăsta era exact genul de lucru pe care numai el l-ar fi făcut.

Ferdinand și Isabela erau, desigur, cele mai în măsură persoane la care să te duci pentru astfel de lucruri. Ferdinand era rău și zgârcit și nu era drăguț deloc, dar Isabela era o adevărată bombonică. Dacă îi atingeai vreo coardă sensibilă își amaneta până și bijuteriile.

Ferdinand și Isabela l-au ținut șapte ani în așteptare pe Columb, pentru că erau foarte ocupați să omoare mauri, să-i persecute pe evrei și să-i ardă pe rug pe spaniolii care nu erau de acord cu ei.[5]

Pe deasupra, Columb era și destul de supărător pentru că cerea zece la sută din profit înainte să fi descoperit ceva. Stătea bosumflat în fața mânăstirii La Rabida și se plângea că nu-l iubește nimeni.

În sfârșit, în data de 3 august 1492, într-o zi de vineri, Columb și alți optzeci și șapte de marinari au pornit la drum la bordul corăbiilor *Santa Maria, Pinta* și *Nina*. Printre cei prezenți, se aflau un irlandez pe nume Will, un englez pe nume Arthur Larkin și un

---

[1] Care nu se bazau pe nimic.

[2] Roger Bacon susținea că India poate fi atinsă navigând spre vest. Problema cu ideea asta era că America de Nord și cea de Sud erau în drum, doar dacă nu credea cumva că fusese terminat și Canalul Panama.

[3] „Cum poate ploaia să cadă în sus?" era una dintre întrebările greu de evitat.

[4] Părerile lui erau foarte apreciate pentru că dormea pe o scândură.

[5] De-atâta așteptare, lui Columb i-a cam albit părul.

simpatic cabinier, Pedro de Acevedo, care avea să ajungă celebru în curând pentru că într-o noapte, pe când dormea Columb, a cârmit *Santa Maria* într-un banc de nisip și a distrus-o cu totul.

Ca exemplu al eficienței cu care fusese plănuită expediția îl avem pe Luis de Torrez, care știa ebraică, latină, greacă, arabă, coptă și armeană și trebuia să facă oficiile de interpret pe lângă Marele Han, care vorbea chineză.

Pe 17 septembrie, călătorii au prins un crab viu. Pe data de nouăsprezece, un pelican a aterizat la bord. Pe douăzeci au reperat niște gâște de mare sau gâsculițe.[1] Pe douăzeci și unu, au văzut o balenă.

Apoi, de ziua lui Columb, în anul 1492, au ajuns la o insulă pe care o credeau a fi Guanahani, asta pentru că băștinașii repetau în continuu „Guanahani!". Astfel, Cristofor i-a dat numele San Salvador, iar mai târziu a devenit Insula Watlings, sau Insula Pisicii, sau Insula Marelui Turc, care ar fi putut să fie alte trei insule, de fapt.[2]

Pe urmă, Columb a mai descoperit o grămadă de locuri, dar nici unul din cele care trebuia, și tuturor le-a dat numai nume greșite.[3] Credea că este în Indiile de Est, dar se afla în Indiile de Vest. Asta se întâmplă când mergi spre vest ca să ajungi în est. A murit fără să fie conștient de ce făcuse.

Columb a fost tratat într-un mod destul de rușinos. Dar acum că nu mai este printre noi, e privit cu foarte mult respect. Chiar era un om de primă mână, așa că aproape toată lumea îl ura.

Mai presus de orice, Columb era un sentimental. Când s-a întors în Spania, i-a povestit Isabelei de minunatele păsări și animale de acolo și de flora ciudată pe care o văzuse. Iar ea l-a întrerupt, întrebându-l: „Dar aurul?"

În cea de-a patra expediție a sa, Columb a navigat de-a lungul coastei Americii Centrale în căutarea gurii de vărsare a fluviului Gange. Numai că, nu știu cum se face că acesta nu era pe-acolo. Când se afla

[1] Ar fi trebuit să știe că se apropie de America.
[2] Dacă n-ar fi descoperit-o Columb, unii ar fi încă indieni. Sau nu?
[3] N-a descoperit comoara regilor azteci din cauza idioților pe care îi luase cu el. Îl tot puneau să schimbe cursul.

pe lângă Honduras, Columb a avut cea mai bună ocazie să-și dea seama ce se întâmplă. Dar a ratat-o. O canoe plină de indieni a trecut pe lângă el. Dacă ar fi urmat-o acasă, ar fi descoperit Yucatanul. Dar, în loc să meargă spre vest, după canoe, s-a întors spre est.[1]

Sălbaticii de pe insulele pe care le-a vizitat Columb purtau inele și cercei de aur. Când erau întrebați despre aur, arătau spre sud, dar el n-a prins ideea.[2]

Columb a adus înapoi cu el cartofi, rădăcină de ignama, cuișoare englezești, manioc, porumb, banane, inclusiv din acelea pentru gătit, bumbac, tutun, rășină de Pistacia, aloe, manglier, nuci de cocos, tărtăcuțe, ulei de palmier, un câine american, un fel de iepure numit ulia, șopârle, păsări împăiate, un aligator împăiat și șase indieni.[3]

La puțin timp după întoarcerea lui Columb și a oamenilor săi, în Europa a izbucnit o epidemie de sifilis.

În 1519, Magellan a dovedit că avusese dreptate Columb în privința formei pământului. În sfârșit au aflat și oamenii cum stau lucrurile.

Desigur, Columb nu credea că există un loc numit America. Amerigo Vespucci, un florentin, a scris o relatare a expedițiilor sale în America tradusă în limba germană și care a devenit un best-seller acolo. Vespucci a lăsat impresia că el chiar era cineva. Sunt convins că nu asta a intenționat.[4] Oricum, Waldseemuller, care era încă și mai prost, a citit cartea și a numit Lumea Nouă după Amerigo.

Ei cred că oasele lui Columb se găsesc în Ciudad Trujillo. Și în Genova și Sevilia se crede același lucru.

Apropo, Isabela nu și-a amanetat bijuteriile ca să-l trimită pe Columb în America. A împrumutat banii de la Ferdinand.

---

[1] Când te afli în Caraibe, n-ai cum să descoperi Mexicul mergând spre est.
[2] Pare să fie ceva cu aurul de îi face pe toți să și-l dorească. E atât de drăguț!
[3] Indienii devin din ce în ce mai deștepți. În ziua de azi, ne vând zdrăngănele.
[4] De fapt, Vespucci nu era decât un negustor de carne de vită și pesmeți care avea un contract pentru aprovizionarea *anumitor* nave, adică „doar un om de uscat".

Montezuma

Montezuma al II-lea a fost împăratul aztecilor, iar aztecii erau niște indieni care trăiau în Tenochtitlan sau Mexico City. Nu, *nu* erau totuna cu incașii. Aveau ei părțile lor proaste, dar nu erau incași.[1]

Și maiașii erau altă nație. Trăiau în Yucatan, Tabasco și Guatemala și făceau sculpturi pentru muzee.

Se crede că toltecii, care au trăit chiar înaintea aztecilor, ajunseseră la un înalt nivel de civilizație. Această credință se bazează pe teoria conform căreia, dacă mergi suficient de mult înapoi în timp o să dai peste popoare cu adevărat civilizate. Dar, atunci când o pui la încercare, găsești că lucrurile stau cam la fel ca de obicei.[2]

Toltecii au inventat calendarul aztec, cu ajutorul căruia toată lumea pierdea o grămadă de vreme. Nu erau decât cinci zile pe săptămână și douăzeci într-o lună, așa că vedeți și voi cum mergea treaba. Aztecii tot adăugau zile la calendar în speranța că o să iasă totul bine la socoteală, iar la sfârșitul unui ciclu de cincizeci și doi de ani nu mai erau decât niște epave.

Zilele se numeau Eecatl și Coatl și Mazatl și Atl și așa mai departe, iar lunile se numeau Atlcoualco și Etzalqualiztli și Hueitacuhilhuitl, ceea ce nu le făcea cu nimic mai ușor de suportat. Din fericire, aztecii au fost cuceriți înainte ca lucrurile să ajungă prea departe.[3]

Asta ne aduce la Quetzalcoatl sau Ėecatl.[4] Quetzalcoatl era un personaj mitologic solar cu pielea luminoasă și o barbă mândră, care părăsise țara cu mult timp în urmă din pricina unor probleme cu Tezcatlipoca sau Yoalliehecatl[5], un alt personaj mitologic solar. Dar el a promis să se reîntoarcă în anul 1 al Acatl și să reînceapă lucrurile de unde le lăsase.[6]

---

[1] Aztecii aveau saune numite Temascal. Se tăiau în patru labe înăuntru și transpirau.
[2] Trebuie să fie vreo șmecherie pe undeva!
[3] Aztecii nu păteau să cunoască valoarea unui dolar. Foloseau boabele de cacao ca monedă. Iar așa nu poți să progresezi defel.
[4] Sau Kukulcan.
[5] Sau Hzamna.
[6] Toți credeau asta nu se știe de ce.

Ei bine, într-o zi a anului 1 a Acatl, pe când Montezuma stătea pe tronul său, cu capul împodobit cu penele lungi și verzi ale păsării quetzal, puse în valoare în mod foarte rafinat cu ajutorul câtorva pene roșu-aprins de tlauquechol sau lopătar roz, uitându-se supărat la treizeci sau patruzeci dintre copii săi care se jucau într-un colț cu niște fasole mexicană și întrebându-se dacă merita să fii împărat al aztecilor când tot ce-ți aducea treaba asta erau doar niște boabe de fasole – Unde rămăsesem?[1]

Oricum, cineva a dat buzna înăuntru și i-a spus că un străin cu pielea albă și cu barbă se apropia de Mexico City. Normal că Montezuma a crezut că s-ar putea să fie Quetzalcoatl. Apoi s-a răzgândit. Montezuma era o fire slabă și ezitantă. Nu știa niciodată care avea să fie următoarea lui mișcare.[2]

Așa că i-a trimis străinului o broderie de pene și i-a zis să plece. Apoi i-a mai trimis niște broderii de pene și i-a zis să se întoarcă.

Și, bineînțeles că nu era Quetzalcoatl. Era Hernando Cortez cu o armată de spanioli și tlascalteci, pe cai și cu o femeie mexicană pe nume Marina, care îndeplinea funcția de sfetnic de taină.

Cortez auzise că Montezuma avea o vistierie plină ochi de aur și bijuterii care valorau multe milioane de pesos și venise tocmai din Cuba special ca să-i facă o vizită de curtoazie, să-l felicite pentru că era așa de bogat și să-i aducă aminte că o inimă bună e mai de preț decât tot aurul din lume. N-avea nici cea mai mică intenție să fure aurul și bijuteriile și să se retragă înapoi la Havana! Acum spuneți și voi...!

Cortez a sosit în Mexico City în data de 8 noiembrie 1519 sau anul 1 al Acatl. Montezuma i-a dat niște pene și i-a spus că e bucuros să-l vadă pentru că între popoarele lor au existat mereu relații prietenești. Cum Cortez părea să-și cam bage nasul prin încăperile palatului în căutarea a ceva, Montezuma i-a dăruit cinci smaralde false și

---

[1] La vremea respectivă, existau cincizeci de soiuri de fasole, dintre care unele erau mexicane, altele nu. La fel se-ntâmplă și în zilele noastre.

[2] Avea curajul de a-și susține convingerile, atâta doar că n-avea nici o convingere.

un colier făcut din carcasele unor raci mexicani împlătoșați.[1] Drept urmare, Cortez l-a arestat pe Montezuma și l-a ținut prizonier până când s-a dat pe brazdă și a scos la iveală o comoară.

Montezuma a fost descris ca reprezentând „o companie cu adevărat încântătoare."[2] O dată pe zi, în genere după-amiaza, își punea un veșmânt simplu de preot aztec și făcea un sacrificiu în onoarea lui Mexitl, zeul războiului – de obicei era vorba de zece sclavi. Aceasta a devenit distracția lui preferată.[3]

Montezuma avea gusturi simple. Îi plăcea să bea *chocolatl* și să mănânce câine înăbușit și porumb copt pe pănuși.[4] Montezuma cina întotdeauna singur, în spatele unui paravan. Nobilii stăteau de partea cealaltă a paravanului și ascultau.

Aztecii erau foarte mâhniți, pentru că Montezuma n-avea nici un drept să dea comoara națională oricărui neica nimeni care-ar fi dorit-o. Astfel că Montezuma s-a înfățișat pe acoperișul palatului și le-a spus că Mexicul s-a schimbat în bine și că totul va merge ca pe roate de-aici încolo, dar asta numai dacă îl lasă pe seama lui.

Atunci unul dintre azteci a ridicat un pietroi și i l-a aruncat lui Montezuma în cap și ăsta i-a fost sfârșitul.

Nu mai rămân multe de spus. Cortez și oamenii lui au pierdut mare parte din aur în timp ce încercau să scape, iar cei care-au rămas în viață s-au îmbolnăvit de malarie.[5] Mai târziu s-au întors și i-au învins pe azteci, dar n-au mai găsit nimic altceva, decât pene.

Înainte de a-i ataca pe indieni, Cortez le-a citit o lungă proclamație în spaniolă în care le explica subtilitățile legii. După ce stăteau acolo cam o oră, ascultându-l, indienii aruncau cu bețe, cu pietre și cu noroi în Cortez și făceau multă gălăgie suflând în niște scoici. Indi-

[1] Mai târziu, când Cortez s-a întors în Spania, noua lui nevastă, Dona Juana de Zuniga, și regina s-au bătut pentru imitațiile de smaralde.

[2] Doar dacă nu-i venea dintr-o dată ideea să-ți smulgă inima din piept.

[3] În unele zile sacrifica cincisprezece sclavi doar de dragul amuzamentului.

[4] Aztecilor le mai plăcea să mănânce și mormoloci de broască, furnici prăjite și carne de om condimentată cu chili. „Tocana de copilași" era un fel de mâncare extrem de gustos.

[5] Mexicanii le-au dat spaniolilor malarie, iar spaniolii le-au dat mexicanilor vărsat de vânt, tuse măgărească, difterie și sifilis. Spaniolii credeau că e mai bine să dăruiești decât să primești.

enii nu prea înțelegeau spaniolă. Și-atunci Cortez striga: „Înalță-te, sfinte Iacob, și... pe ei!"

La întoarcerea sa în Spania, Cortez a adus cu el obiecte confecționate din pene, vanilie, papagali, bâtlani, jaguari, pitici și albinoși. A mai adus și patru indieni pentru Carol al V-lea, care n-a știut ce să facă cu ei. În schimb, Cortez a primit titlul de marchiz și o participație de doisprezece la sută pentru toate viitoarele sale descoperiri.[1]

În Mexicul aztec, lucrurile care nu puteau fi exprimate în imagini nu erau exprimate deloc. Chiar și așa, era destul de greu să-ți dai seama la ce se referă. De exemplu, un om așezat pe pământ însemna „cutremur". Ei bine, pentru ei trebuie să fi fost limpede ca bună ziua.

În limba aztecă, unele lucruri erau numite numai *coatl*, iar altele doar *atl*. Mai exista și un tânăr pe nume Tlapaltecatlopuchtzin. Și asta a fost picătura care a umplut paharul!

Căpitanul John **Smith**

Era odată, nu prea demult, un băiețel pe nume John Smith. Era mijlociu la stat, nici foarte bun, nici foarte rău, cu excepția situațiilor când lucrurile nu se-ntâmplau așa cum voia el. Era mândria și bucuria părinților săi, dl. și d-na. John Smith, din Willoughby, comitatul Lincolnshire.

Micuțul John nu s-a gândit la nimic din toate astea până în momentul în care a aflat că majoritatea celorlalți băieței se numeau tot John Smith. Pe măsură ce creștea, cunoștea din ce în ce mai multe persoane cu numele de John Smith și părea că toată lumea se numește astfel. A hotărât să facă ceva uimitor, pentru ca lumea să-l poată deosebi de ceilalți.[2]

---

[1] O căpetenie din Duba s-a interesat dacă vor fi și spanioli în Rai. Când răspunsul a fost pozitiv, a refuzat să se mai convertească la creștinism.

[2] Pe-atunci încă puteai să faci așa ceva.

Așa că John a pus la punct un plan și a lucrat ani buni la el până când, într-un sfârșit, a devenit singurul John Smith a cărui viață a fost vreodată salvată de Pocahontas.

Desigur că, la momentul respectiv, John nici măcar n-o cunoștea pe Pocahontas. Așa că s-a dus în Transilvania și s-a bătut cu turcii și a devenit căpitanul John Smith. S-a specializat în a tăia capetele turcilor și, odată, a tăiat trei capete de turci dintr-o lovitură, dacă e să ne luăm după ceea ce spune el.[1] Apoi a fost prins, vândut ca sclav și trimis la Constantinopole, pe post de cadou surpriză, unei doamne pe nume Trepizonda.

Trepizonda a fost foarte drăguță cu John, ajuns la vârsta de douăzeci și doi de ani. L-a servit cu niște halva, i-a dat un nou rând de haine și i-a spus să se simtă ca acasă. John i-a răsplătit bunăvoința istorisindu-i lungi episoade din existența sa aventuroasă. Înțelegerea asta dura deja de ceva vreme, așa că ea l-a făcut cadou altei persoane.

Trepizonda era o fată destul de voluminoasă. Mai apoi, căpitanul John Smith a numit o bucată din Massachusetts după ea.[2]

Ei bine, poate că nu v-ați fi așteptat, dar John a evadat și s-a dus în Anglia, unde tocmai se pregăteau să colonizeze Virginia. Aveau de gând să le ducă indienilor civilizația și să aducă înapoi tot ce găseau. Desigur că Virginia le aparținea indienilor, dar nu era nici o problemă, pentru că indienii nu sunt decât indieni și nimic mai mult.[3]

Căpitanul Smith a ajuns în Virginia în data de 26 aprilie 1607, însoțit de un număr de gentilomi englezi și de niște oameni care erau dispuși să muncească. Apoi au ținut cu toții o ședință pentru a stabili căile și mijloacele prin care să civilizeze pe toată lumea. Au ținut multe discursuri și s-au acuzat de diferite crime și alte incorectitudini mai mici – au și arestat o parte dintre ei ca să dea un exemplu – și istoria Americii a început, în sfârșit, să se desfășoare.

Căpitanul Smith era deja gata să se facă remarcat printre toți ceilalți Smith. Într-o zi, pe când încerca să găsească izvorul râului Chick-

[1] Erai, practic, un nimeni, dacă nu retezai măcar trei-patru capete de turci.

[2] Acesteia i-a fost schimbat numele mai apoi în Cape Ann. Chiar *nu* poți să ai o parte din Massachusetts care să se numească Trepizonda!

[3] Nu era vorba numai despre bani. Era o chestiune de principiu!

ahominy, a fost capturat de către Opechancanough, șeful tribului Pamunkey, și dus la Marele Powhatan[1], căpetenia tribului Powhatas, care trăia la Werowocomoco și era vestit pentru că avea o fiică superbă pe nume Pocahontas.[2] Mai avea și un fiu numit Micul Powhatan.

Powhatan nu dorea să fie civilizat, astfel încât John a fost așezat pe o stâncă și doi indieni masivi tocmai erau pe punctul de a-l bate până îi suna apa în cap, când o frumoasă fecioară indiană s-a cățărat în grabă și s-a azvârlit deasupra lui, salvându-i astfel viața. Cine credeți că era?[3]

Apoi toți cei implicați, în special căpitanul Smith, s-au veselit peste măsură. Pentru mine, istoria Americii n-ar mai fi la fel fără ei.

Căpitanul John Smith ar fi trebuit să-i ceară mâna lui Pocahontas, dar n-a făcut-o, așa că ea a fost nevoită să-l ia de bărbat pe John Rolfe. Căpitanul Smith nu s-a căsătorit niciodată.[4]

În 1612, William Phettiplace a spus că Smith n-a iubit-o niciodată pe Pocahontas. În familia Phettiplace, romantismul nu era la mare căutare.

Înainte de John Smith nu se întâmplase mai nimic prin Virginia, mă rog, în afara nașterii Virginiei Dare, primul copil alb născut aici.

Înainte de venirea englezilor, indienii stăteau acasă și-și povesteau tot felul de basme și legende și plantau porumb și fasole împreună, în niște grădini micuțe, chiar în spatele wigwam-urilor lor. Fasolea creștea pe tulpina porumbului și indienii mâncau succotash.

După marea scenă cu Pocahontas, Smith s-a reîntors în Anglia în decembrie 1609.[5] În 1614, s-a dus în Noua Anglie ca să pescuiască. Cel puțin, de-asta spunea el că se duce.[6]

---

[1] Sau Wahunsunakok.
[2] Numele ei real era Matoaka. Pocahontas era doar porecla.
[3] Această poveste a fost respinsă vehement de mai mulți scriitori care nu s-au aflat la fața locului. Ei refuză s-o creadă, pentru că lor nu li s-a întâmplat niciodată ceva asemănător.
[4] Adevărul este că oamenii mari nu au vieți amoroase interesante. Sunt ocupați cu altele.
[5] A luat cu el câteva veverițe zburătoare ca să-l distreze pe regele Jacob.
[6] A prins 47 000 de pești. Balenele însă, au scăpat.

În 1612, John Rolfe a devenit primul cultivator de tutun din Virginia.[1] Doi ani mai târziu se căsătorea cu Pocahontas, cu aprobarea deplină a lui Powhatan. În 1616 au călătorit până în Anglia. Ei i se spusese că Smith era mort și nu l-a recunoscut când l-a văzut în Anglia pentru prima dată.

Pocahontas avea deja douăzeci și unu de ani și a fost primită la curte de rege și de regină. Vorbea engleza, era botezată, se numea Lady Rebecca Rolfe și avea un fiu, Thomas.[2]

Scopul vieții lui John Smith era să descopere râuri și să facă hărți. Nu avea timp de iubire; era mai interesat de expansiunea colonială.[3]

Dar el nu a uitat-o niciodată pe Pocahontas. În 1624, scria : „Și-a pus în primejdie propria-i viață ca să o salveze pe-a mea."

Pocahontas nici că s-a oprit din salvarea semenilor. Odată, i-a salvat viața lui Henry Spelman, un flăcău foarte plăcut, fiul lui Sir Henry Spelman.

După o vreme, Powhatan și-a trimis unul dintre oameni, pe Uttamatomakin[4], în Anglia, că să afle unde era Smith și să bage de seamă cam câți oameni sunt pe-acolo. Când Tomocomo a ajuns la Plymouth, a luat un băț lung și-a început să facă câte-o scrijelitură pe el pentru fiecare persoană pe care o vedea. Odată ajuns la Londra, a abandonat această activitate.

Miles **Standish**

Căpitanul Miles Standish a ajuns în America la bordul vasului *Mayflower*, plin până la refuz de părinți ai națiunii, vase de cositor și alte antichități. Pasagerii de pe *Mayflower* au fost numiți Părinții Pelerini

[1] Regele Iacob era împotriva tutunului. Considera că e un obicei murdar. El se păta frecvent cu supă.

[2] Thomas Rolfe s-a căsătorit cu Jane Poythress. Fiica lor, Jane, s-a măritat cu colonelul Robert Bolling. Iar într-a noua generație de la Pocahontas a apărut Edith Bolling, care s-a măritat cu Woodrow Wilson.

[3] Marii oameni par să aibă un singur scop în viață – acela de a intra în istorie. Și poate că nu se pricep la nimic altceva.

[4] Sau Tomocomo.

pentru că au avut o grămadă de urmași, au fondat Noua Anglie și au provocat scrierea a mii de poeme și de cuvântări de Ziua Independenței. Erau foarte pricepuți la astfel de lucruri.

Părinții Pelerini trăiseră odată în sătucul englezesc Scrooby din Nottinghamshire și nu prea poți să-i acuzi că s-au mutat de-acolo.[1] Credeau în libertatea de gândire, a lor și a tuturor acelora care le împărtășeau modul de a vedea lucrurile. Dar regele Iacob I nu le permitea asta și uneori îi mai și aresta pentru că erau atât de teribil de buni.[2]

Iacob I a fost un rege groaznic care își vărsa lucruri pe vestă și nu se spăla niciodată pe mâini. Nu semăna absolut deloc cu mama sa, Maria, regina scoțienilor.

Astfel că, în 1607, au fugit cu toții în Olanda, au crezut ce-au vrut și au fost foarte buni până în 1620. În Olanda puteai să fii pe cât de bun voiai fără să fii arestat, pentru că olandezii credeau că trebuie să fii drăguț cu toată lumea, mai puțin cu spaniolii.

Câțiva dintre copiii pelerinilor crescuseră deja și se măritaseră cu valoni. Nimeni nu știe exact ce sunt valonii, dar păreau să fie perfect în regulă – cel puțin așa credeau tinerii pelerini. Oricum, pentru Elder Brewster și pentru pelerinii mai în vârstă, valonii nu erau decât niște valoni. Așa că s-au hotărât să se mute în America unde ar fi avut mai mult loc la dispoziție ca să fie buni.[3]

Dacă pelerinii erau în căutarea libertății de conștiință, veniseră exact în locul potrivit. În America, conștiința tuturor este neobișnuit de liberă.[4]

Ei bine, *Mayflower* a ajuns în portul Provincetown în data de 21 noiembrie 1620 și a plecat mai departe către Plymouth, în timp util pentru a ajunge de Ziua Strămoșilor. Au debarcat lângă un mare

---

[1] E destul de ciudat că Scrooby și Austerfield sunt aproape de Bawtry și nu prea departe de Epworth și Worksop.

[2] Existau și vreo doi pelerini răi. Cei din familia Billington înjurau. John Billington a fost spânzurat.

[3] N-au intrat niciodată în bucluc, pentru că se duceau cu toții la culcare la ora opt seara. Unii rămâneau până la nouă.

[4] Și dacă nu e, o rezolvăm noi. Așa-i felul nostru de-a fi.

bolovan, cunoscut drept Stânca Plymouth.[1] Plymouth le-a plăcut foarte mult și au hotărât să rămână acolo, deși văzuseră câțiva indieni furișându-se prin preajmă. E aproape imposibil să-i oprești pe indieni să se furișeze. Nu urmăresc nimic cu asta. Pur și simplu nu se pot abține.

Miles Standish era pregătit să se lupte cu indienii, cu armata lui formată din opt oameni, dar tot ceea ce-și doreau indienii era câte ceva de-ale gurii. Iar dacă mamele pelerine le ofereau câte o gustare, a doua zi se-nfățișau însoțiți de alți cinci până la opt prieteni. Indienii nu sunt chiar niște invitați ideali la masă. Mănâncă toată carnea bună și-ți iau ultima bucățică rămasă pe platou, chiar în timp ce tu însuți încerci s-o pescuiești. Nu sunt atenți niciodată la gazde, pentru că sunt mult prea preocupați de mâncare.[2]

Existau indieni buni și indieni răi.[3] Samoset, Squanto, Hobomok și Massasoit erau buni, dar nu chiar atât de buni ca pelerinii. Răcneau, cântau, dansau și fumau duminica, dar, ce-i drept, nu știau că e duminică.

Lui Samoset nu-i plăceau hainele. A venit în întâmpinarea pelerinilor purtând numai un arc cu săgeți și le-a spus „Bine-ați venit!" în limba engleză.[4] A treia oară când a venit, Samoset l-a adus cu el și pe Squanto. Squanto locuise la Londra. Acesta s-a hotărât să trăiască împreună cu pelerinii, să-i învețe cum se cultivă porumbul și cum se prind țiparii.

Wituwamat și Pecksuot erau niște indieni foarte răi. Plănuiau să-i ucidă pe toți pelerinii în timpul somnului și râdeau de Miles Standish din cauza că era foarte mic de înălțime.[5] Dar căpitanul Standish i-a aranjat el, astfel încât să nu mai facă *asta* niciodată. S-a dus, de asemenea, până la Muntele Vesel, unde l-a arestat pe Thomas Morton care l-a strigat Căpitanul Prichindel. Standish n-a vorbit

[1] Pelerinii au ajuns sâmbăta, au ținut slujbe duminica, iar ziua următoare, femeile au starnicit-o ca fiind Ziua Spălatului.

[2] Apropo, la prima cină de Ziua Recunoștinței – care a durat trei zile – n-au fost nici plăcinte de dovleac, nici budincă de prune și nici sirop de afine. Massasoit a venit împreună cu tot tribul său. Iar să hrănești nouăzeci de indieni nu e chiar o bagatelă.

[3] Axioma pelerinului: „Singurul indian bun e un indian mort."

[4] Până în acel moment se presupunea că indienii nu știau să spună decât „Ugh" sau „Woach".

[5] Indienii îl numeau pe Standish „Micul vas care dă repede în clocot"

niciodată prea mult despre propria conștiință,[1] dar s-a păstrat mereu pe poziții.

Și acum intriga se complică.

Căpitanul Standish era văduv și dorea să se cunune cu Priscilla Mullins, cea mai încântătoare fecioară din Plymouth, așa că l-a trimis pe John Alden, un tânăr și frumos dogar, s-o peteească prin procură. Asta a fost o mișcare greșită – dar, ce să-i faci, dacă nu citise poemele lui Longfellow! John o iubea el însuși pe Priscilla, dar, de dragul prieteniei s-a dus și – în fine, dar știți povestea![1]

Astfel că John și Priscilla s-au căsătorit și au avut unsprezece copii, iar Miles Standish a luat de nevastă o doamnă pe nume Barbara și a avut șapte copii, pentru că așa erau strașnicele vremuri de altădată! Și, după o vreme, s-au mutat cu toții la Duxbury, s-au apucat de agricultură și s-au înțeles exact atât de bine pe cât te-ai fi așteptat s-o facă.[2] Dar încă n-ați auzit totul despre ei!

Pelerinii erau greu de mulțumit. În Anglia se temeau că, atunci când or să crească, odraslele lor or să fie englezi. În Olanda, le era frică c-or să ajungă olandezi. Așa că s-au dus în America.[3]

Morala poveștii cu pelerinii este că, dacă muncești din greu toată viața, dacă te comporți decent în fiecare clipă și nu-ți irosești timpul cu nici un fel de distracție, n-o să ieși în pierdere; asta dacă poți împrumuta suficienți bani ca să-ți plătești impozitele.

---

[1] Au vorbit despre păsările și flori și despre vreme, iar apoi, lui John i-a scăpat dintr-o dată vorba din gură. Mai bine ar fi lovit-o pe Priscilla cu un sfeșnic de cositor!

[2] Sarah, una dintre cele șase fete ale lui Alden, s-a măritat cu Alexander Standish, unul dintre băieții lui Miles. Astfel, Miles și Priscilla au ajuns, până la urmă, să fie mai mult sau mai puțin înrudiți.

[3] Există milioane de descendenți ai celor de pe Mayflower. Mulți dintre ei nici măcar nu sunt conștienți de asta.

CU TOȚII ÎȘI FĂCEAU **DE CAP**

Câteva pozne **regale**

Regii, reginele – și alții de tipul lor – se distrează mai mult decât ați putea crede. Au multe pe cap, ca să folosim o expresie la îndemână – de fapt, chiar mai multe decât ați crede că e cu putință – dar reușesc cumva să aibă și partea lor de amuzament. Sunt înzestrați cu fericita calitate de a-și putea goli complet mințile de orice, oricând doresc, și o fac întotdeauna înainte de a începe să se distreze.

Desigur că umorul regal nu este întotdeauna de cea mai înaltă calitate, așa cum o definește George Meredith în *Un eseu asupra comediei și a foloaselor spiritului comic*. Asta nu înseamnă că am avea ceva împotriva lui, serios, pentru că mare parte a umorului elevat nu prea e amuzant. N-ați observat asta niciodată?

Din câte-mi dau eu seama, membrii familiei regale au propriile lor noțiuni despre ce înseamnă vorbele de duh și umorul, despre acele bancuri răsuflate care te fac să mori de râs și, în general, despre cum să te simți bine. Ei nu tânjesc după cel mai elevat tip de umor mai mult decât o facem oricare dintre noi. Vor acțiune, și cum și-o pot permite foarte lejer, îmi dau seama că pe George Meredith îl cam așteaptă un șoc.

În mod straniu, regii, în momentele lor de voioșie, nu sunt altceva decât niște oameni obișnuiți. Găsesc că un număr surprinzător de mare dintre conducătorii acestei lumi și-au satisfăcut simțul umorului aproape exclusiv recurgând la soluția simplă de a trage scaunul de sub fundul reginei. Personal, nu am nici o obiecție împotriva acestei glume standard. E destul de veche, dar e încă bună. Principalul ei defect este că, dacă o repeți de prea multe ori, s-ar putea să rămâi într-un final fără regine.

În ceea ce-i privește pe regi, umorul englezesc pare să fi început odată cu Edward al II-lea, nefericitul Plantagenet al cărui comportament frivol l-a dus la o abdicare forțată și la un sfârșit tragic în mâinile unor morocănoși furioși. Deși nici unul dintre bancurile lui Edward n-a supraviețuit, știm precis că le împărțea cu generozitate în dreapta și-n stânga, până în momentul în care a fost încolțit de un comitet de șapte episcopi, opt conți și șase baroni care nu tolerau nici un fel de bazaconie. Credeau că pun capăt umorului englezesc, dar asta n-avea să se întâmple. Nu tăiase răul de la rădăcină.

În afară de faptul că trăgea scaunul de sub fundul reginei Isabela cea Frumoasă – lucru care nu pare să fi trezit comentarii nefavorabile, poate doar din partea reginei – Edward mai avea și alte surse de amuzament. Se spune că ar fi râs în hohote atunci când Jack de St. Albans, pictorul curții, a dansat pe masă în fața lui, și că ar fi răsplătit cu generozitate un alt personaj pentru modul său caraghios de-a cădea de pe cal. Edward avea o manie: făcea crize dacă nu vedea pe cineva căzând de pe cal și nimic altceva nu-i putea aduce alinare.

Pentru un timp, după moartea lui Edward al II-lea, nu găsim nici o mărturie despre vreun alt trăgător-de-scaun regal, monarhii englezi practicând cu siguranță acest sport numai în intimitate, acolo unde îi și e locul. Totuși, casa de Hanovra a reînviat această distracție, completând-o cu o nouă găselniță. Cel puțin așa ne relatează unul dintre martori: într-o seară, în care prințesele Anne, Amelia, Caroline, Mary și Louisa o supăraseră pe guvernanta lor, Lady Deloraine – știți voi în ce fel – aceasta a văzut roșu în fața ochilor și a smuls scaunul de sub nimeni altcineva decât însuși George al II-lea și-așa i-a trebuit. Per ansamblu, a fost o seară de pomină.

Dar Franța este, în definitiv, patria *l'esprit*-ului. Ar fi plăcut să ne reamintim unele dintre spusele mai nostime ale lui Ludovic al XIV-lea, doar că nu există niciuna. Lui Ludovic nu-i prea păsa de acele *bons mots*, ce scăpărau din toate părțile atunci când curtenii săi se aflau în formă.

Cu toate acestea, avea și Ludovic al XIV-lea latura sa mai nebună, căci cine n-o are?

În anii săi de tinerețe, pe vremea când o curta pe Maria Mancini, el i-a dat în dar vârstnicei și nevricoasei Madame de Venel o cutie cu bomboane, ce s-a dovedit a fi plină cu șoareci vii. Și tot el se delecta turnând pumni întregi de sare în ciocolata lui Madame de Thiange, mofturoasa surioară a lui Madame de Montespan.

Pe deasupra, mai cânta și la chitară. Asta era amuzant, dar nu chiar atât de amuzant.

Petru cel Mare al Rusiei avea și el momentele lui, din când în când.

Îi plăcea să șterpelească peruci.

Câteva pântece **regeşti**

Cum e şi normal, capetele încoronate nu strigă şi nici nu bat din picior să li se-aducă mâncărurile preferate atunci când se află în societate, astfel încât nu e uşor să urmăreşti aventurile lor gastronomice. Dar, din când în când, au mai ieşit la iveală câteva veşti despre preferinţele lor.

Căpşunele se află la loc de cinste pe lista de aprovizionare a coroanei britanice, aşa cum ar trebui să fie în orice dinastie bine orânduită. Regina Victoria era unul dintre cei mai mari fani ai căpşunelor. În 1875, a mărturisit cuiva că nu se mai găseau aceleaşi căpşune ca pe vremea copilăriei ei. Tot ea a declarat că violetele nu mai miros la fel de dulce şi toate acestea le punea pe seama grădinarilor cei haini „care n-au pic de sensibilitate pentru parfumurile dulci şi ar fi în stare să sacrifice oricare farmec de acest gen în favoarea mărimii şi a culorii." Susţinea că tot ei au stricat şi căpşunele din aceleaşi motive. În această privinţă s-ar putea să fi avut dreptate, din moment ce bătrânele continuă şi azi să susţină acelaşi lucru.

Regina Victoria nu avea pasiuni culinare, asta dacă nu le punem la socoteală pe acelea pentru căpşune şi sparanghel. Ar fi însă drept să menţionăm că pe durata domniei sale de şaizeci şi patru de ani, în farfuria ei se regăseau câte puţin din toate. Erau vremea unor gustări imense şi variate, aşa că n-a murit de foame. Cu greu ţi-o poţi închipui ca fiind năvalnică la masă şi, cu toate astea, istoria ne spune că îşi îndesa bine şervetul sub bărbie – aşa era ea construită. Iar Dl. Creevey, care ţinea un jurnal regulat şi care s-a interesat de ea în timpul primelor zile ale domniei sale, şi-a notat într-un carneţel: „Mănâncă aproape cu tot atâta poftă cu câtă şi râde – cred că aş putea spune că înfulecă."

Mai apoi, regina Victoria a mâncat cu mai multă reţinere şi n-a mai fost atât de amuzată. Mai circulă încă, cu siguranţă, şi povestea fetiţei foarte bine educate care, văzând cum lua Victoria o tulpină de sparanghel cu degetele şi se pregătea s-o trateze urmând tehnica înghiţitorilor de săbii, a strigat: „Oo, purceluşul, purceluşul!" La care se spune că regina a râs şi a tot râs. Şi ce altceva ar fi putut face?

Primii dintre regii George veneau direct din Hanovra – patria cârnaților, ai putea spune – aducând cu ei șiruri nesfârșite de *Leberwurst*, *Blutwurst* și alți *Wurste* și *Saucischen* de multe feluri și forme, inclusiv – după câte știu – chiar cel dintâi *Frankfurter*; ca să nu mai vorbesc de *Schweinskopf*, *Specksuppe*, diverse feluri de heringi murați și alte delicatese asortate.

Pe lângă *wursti*, primii trei George n-au lăsat nimic în urma lor care să justifice introducerea lor în panteonul culinar. George I a murit de o indigestie gravă după ce s-a îndopat cu pepeni pe drumul spre Hanovra. Nu era obișnuit cu pepenii. Felurile preferate al lui George al III-lea erau carnea rece de oaie cu salată, ouăle de ploier mic, mazărea și tartele cu cireșe.

Unchiul trupeș al Victoriei, George al IV-lea, era un mare fan al puiului – o preferință cât se poate de sănătoasă pentru un om responsabil de fondarea Marii Britanii. El i-a spus odată prietenului său, Dl. Croker, care pleda în favoarea fazanului ca principală plăcere a gurmandului: „În această privință nu sunt de acord cu tine; nimic nu-i mai bun decât o găină; dacă s-ar găsi tot la fel de rar ca fazanii, iar fazanii ar fi la fel de răspândiți ca orătăniile, nimeni n-ar mai mânca fazan."

George al IV-lea este deseori considerat a fi un extravagant mâncător de resturi, probabil în baza grandioaselor sale ospețe publice. Dar merită să ne reamintim că vestitul bucătar francez care lucra pentru el la Brighton în zilele Regenței, Carême, l-a părăsit după numai câteva luni și a refuzat să se întoarcă până și ce nu i s-a propus un salariu dublu și i-a fost promisă o pensie. În Anglia nu există arta conversației, a spus Carême. În particular, a făcut ceva mai mult decât niște aluzii la faptul că prințul regent, cu toată magnificiența sa, avea gusturi burgheze la mâncare, la care el nu putea să fie făcut părtaș. S-ar putea oare ca primul gentilom al Europei – așa cum a fost numit George al IV-lea, nu e foarte clar pe baza a ce – să fi adăpostit la sânul său o pasiune secretă pentru *bubble-and-squeak*?[1] Dar mai bine s-o lăsam baltă, deși știți probabil de faptul că *bubble-and-*

[1] Bubble-and-squeak – fel de mâncare tradițional englezesc, alcătuit în principal din legume prăjite rămase de la o cină anterioară, reîncălzite și cărora li se poate adăuga carne rece. (n.tr.)

squeak conține în nouăzeci la sută din cazuri și varză de Bruxelles. De fapt chiar asta o și face să scârțâie.[1] Mai are și cartofi.

Cu mult înainte de epoca dinastiei de Hanovra, conducătorii englezi erau preocupați să-și lege numele de diferite feluri de mâncare. Sărind peste figurile legendare – cum ar fi cea a regelui Alfred, omul prăjiturilor – un ospăț regal ar putea începe cu supa numită „dilligrout", pentru crearea căreia William Cuceritorul i-a dăruit, în 1066, bucătarului său, Tezelin, moșia de la Addington. Astăzi nimeni nu mai știe ce anume era această supă „dilligrout", deși unele autorități în materie cred că era asemănătoare unei supe groase din secolul al XIV-lea, ale cărei ingrediente principale erau lapte de migdale, mușchi de clapon, zahăr, mirodenii și bucățele mici de pui opărit. William își încheia praznicele cu niște delicioase căprioare, porci mistreți și iepuri vânați probabil cu mâna lui în Pădurea lui Nouă. Dacă oricine altcineva omora vreun cerb sau vreo ciută fără permisiune a lui, îi erau scoși ochii. William Rufus, fiul lui William Cuceritorul, a transformat pedeapsa aceasta în pedeapsa capitală.

Cel mai tânăr fiu al lui William, Henric I, este cel care a murit pentru că se dedase în exces mrenei fripte – felul său preferat de mâncare – după ce, în ciuda sfatului pe care i-l dăduse medicul său, se-mbuibase cu toate mîncărurile ce se puteau găsi, făcute din acest pește ciudat. Henric crezuse întotdeauna că nimic din ce-ți place nu-ți poate face rău. Regele Ioan, cel vestit pentru Magna Charta, era un alt mare iubitor de mreană, la fel și Eduard al III-lea, dar ei au reușit să-și mențină hobby-ul între niște limite acceptabile. Aflăm din facturile celor mai mulți dintre Plantageneți că, începând cu Henric al II-lea și, în special pe vremea celor trei Eduarzi, se făceau cheltuieli serioase pentru achiziționarea de pește și mai ales de heringi – considerați atunci a fi o necesitate la masa regală, concretizată în plăcintele cu hering.

Eduard al II-lea a căzut la un moment dat în dizgrație – înainte de a-și pierde tronul cu totul – tocmai din cauza unor verze. „Este acuzat", spune un vechi izvod, „că a dat o petrecere pe Tamisa, rechiziționo-

[1] to squeak – a scârțâi. (n.tr.)

nând o plută de nuiele de-abia ajunsă la mal și că a cumpărat verze de la grădinarii de pe malurile râului pentru a-și face supa." Și nu era vorba atât de verze, cât de modul ușuratic, cu totul nedemn de un rege, prin care le-a obținut. Cu puțin timp în urmă, Henric al III-lea era foarte nepopular pentru că, după ce-și cheltuise toți banii pe haine menite propriei ceremonii de încoronare din 1236, el și consoarta sa trebuiau să-și jupoaie supușii de bani pentru mâncare, aceștia fiind obligați să le facă costisitoare cadouri pentru deosebita cinste de a fi invitați de ei la masă. Păduchii regali mâncau orice primeau și probabil că le și plăcea.

Cu toții am auzit de felul în care, ca să nu fie mai prejos decât William Cuceritorul, Henric al VIII-lea i-a oferit un conac unui bucătar pentru că inventase un nou sos de budincă. Eu prefer versiunea în care e vorba de un sos pentru delfin la grătar, în parte pentru că, astfel, povestea are mai mult sens. Orice sos e bun pentru budincă, dar unul pentru delfin la grătar ar trebui să fie atât de bun încât să te facă să uiți ce ai în farfurie.

Carnea de vânat cu smântână mai merge cum mai merge, iar dropiile prăjite au și ele fanii lor, dar nu pot să spun prea multe în favoarea lebedelor, păunilor, cocorilor și a pescărușilor serviți la unul dintre banchetele lui Henric. Mie unul, pescărușii mi se par comestibili doar în cazuri de urgență, cam ca bizamul. Poți avea o părere mai bună despre tartele cu portocale, gutuile, claponii, căpșunele și brânzeturile nobile pe care i le trimitea lui Anne Boleyn – înainte de decapitare, desigur. Și presupun că el și cu Catherine Howard s-au delectat cu multe platouri din dulciurile sale preferate înainte ca și ea s-ajungă cu capul pe butuc.

În zilele noastre, Henric al VIII-lea nu mai este socotit a fi cel care a conferit titlul de cavaler acelui file de vacă celebru, lovindu-l cu sabia și exclamând: „Ridică-te, Sir File!" sau, mă rog, ce va fi făcut el ca să ne lase moștenire mușchiul de vacă.[1] Dimpotrivă, isprava

[1] Mușchi de vacă – sirloin – în lb. eng. (în orig.). Jocul de cuvinte se bazează pe faptul că în limba engleză, cei înnobilați primesc titlul de „sir", iar fileul de vacă se numește „loin". De-aici „sir-loin", care înseamnă - după cum menționam anterior - friptură de vacă. Jocurile de cuvinte intraductibile ce urmează se bazează pe cele explicate. (n.tr.)

aceasta le este atribuită și lui Iacob I și lui Carol al II-lea, dar experții moderni susțin că nu există nici urmă de adevăr în această poveste, că „mușchiul de vacă" e pur și simplu situat mai sus decât „spatele" și că vine din franțuzescul *sur*, care înseamnă *deasupra*. Oricum, Henric credea că nimic nu se compară cu o friptură sănătoasă.

Mary, regina scoțienilor, ura *haggisul*.[1] Îl găsea atât de îngrozitor, încât a spus că niciodată, sub absolut nici o formă, pentru binele regatului ei, acesta nu trebuia să părăsească Scoția. De aceea, secole la rând, scoțienii cei ascultători aruncau un pic de *haggis* în râu – atunci când îl transportau către pieței englezești –, distrugându-l astfel în mod simbolic sau ceremonial, fără a periclita vânzările.

Această regină, crescută peste hotare, precum și Carol al II-lea, cel mai interesant dintre urmașii ei, au căzut ambii în plasa bucătăriei franceze. Cu toate acestea, nici o relatare despre mâncărurile din perioada Stuart n-ar fi completă, dacă n-ar spune câteva cuvinte și despre Wilhelm de Orania, bestia care s-a căsătorit cu fiica lui Iacob al II-lea și a devenit Wilhelm al III-lea, având tot ce-i mai rău din William și Mary, și fiind un fel de semi-Stuart. El era cel care înhăța și hăpăia toată mazărea de pe masă în timp ce lua prânzul cu prințesa Anne, sora nevestei sale, nelăsându-i acesteia nici măcar o boabă. După cum ne spune și ducesa de Marlborough, William nu era în nici un caz un gentleman. Un alt critic susține că „de regulă, nu avea nici un fel de maniere".

La scurtă vreme după aceasta, prințesa Anne domnea ca „regina" Anne. Mânca prea mult din toate, inclusiv mazăre. Bea prea multă ciocolată și mult prea mult coniac.

Până și imaginația e făcută să șovăie la gândul aprovizionărilor necesare pentru mesele anumitor suverani care au împânzit curțile regale de pe continent în zilele înfloritoare ale monarhiei – ale unuia dintre Ludovici, spre exemplu. O excepție o constituie Ludovic al XIII-lea, care-și prepara singur clătitele sau *les gateaux de flanelle*, cum erau numite.

Una dintre cinele lui Ludovic al XIV-lea – tipică pentru mesele pe care le înfuleca în fiecare seară chiar înainte de a se retrage – era alcătuită din patru farfurii de supă diferite, un fazan întreg, o potâr-

---

1 Haggis – un fel de cârnat tradițional scoțian, făcut din intestine de porc umplute. (n.tr.)

niche, un bol mare cu salată, o porție colosală de berbec, două felii serioase de șuncă, un platou întreg de pateuri, o moviliță de dulciuri, mormane de fructe și – probabil – mărunțișurile care mai erau prin jur. Apoi se împleticea către dormitor, unde îl aștepta un bufet rece în caz că i-ar mai fi fost foame. Și se întreba de ce avea coșmaruri! Nu vă faceți griji în privința acelor farfurii cu supă, căci, probabil, numai o cantitate infimă din ea își atingea obiectivul. Ludovic vărsa tot felul de lucruri.

Lacom cum era, Ludovic al XV-lea avea totuși o fărâmă de geniu care-i permitea să zboare vârful unui ou fiert cu o singură lovitură de furculiță. Normal că atunci când era invitat și poporul să vadă cum mănâncă fețele regale, servea mereu ouă fierte, căci de ce să ții ascuns un astfel de talent? Altfel, putea fi găsit în propria bucătărie, încropind un nou fel de omletă, făcând o stacană proaspătă de cafea, înghițind pateuri reci de ciocârlie, sorbind șampanie (pe-atunci un soi de vin neacidulat) sau luând medicamente pentru indigestia sa cronică. Erau vremuri tulburi pentru un gurmand – bucătar amator, pentru că bucătăria franceză de-abia se punea pe picioare. „E un limbaj cu totul nou", scria un contemporan uimit. „Am gustat din mâncăruri preparate în atâtea moduri și elaborate cu atâta măiestrie încât nici măcar nu-mi pot imagina ce erau."

Și nevasta lui Ludovic al XV-lea, Marie Leszczinka, era tot o mâncăcioasă de proporții. Deși nu chiar ca Marie-Thérèse, consoartă a lui Ludovic al XIV-lea, care „mânca toată ziulica". Tatăl Mariei Leszczinka, regele detronat Stanislav al Poloniei, a inventat savarina și a fost la originea modei pariziene a supei de ceapă. Aș adăuga – dacă îmi permiteți – și că Madame de Pompadour a creat pentru Ludovic al XV-lea un fel de mâncare numit *fillet de volaille de la Bellevue*, care mi s-a părut întotdeauna a fi un nume perfect pentru orice va fi fost chestiunea respectivă.

Ludovic al XVI-lea era mai abitir decât toți ceilalți. A fost numit – foarte potrivit – un „stomac umblător". În momentul în care fugea pe viață și pe moarte de la Tuileries, împreună cu Marie Antoinette și Delfinul, a încetinit tot convoiul pentru că luase cu sine și bucătăria de voiaj plină de geamantane încărcate cu mâncare și băutură,

insistând să se oprească trei ore la Etoge ca să ia prânzul, atunci când singura salvare era să meargă cu viteza vântului. L-au înhățat la Varennes. Ajuns din nou acasă, a mâncat un pui întreg și și-a notat în jurnal toate mesele pe care le dăduse gata pe drumul de întoarcere. Dacă, la orice oră din zi sau din noapte, ai fi văzut prin palat pe cineva ronțăind un copănel bine rumenit de pui, acela era precis Ludovic:

Ludovic al XVI-lea n-a mers nici la închisoare cu mâna goală – Templul, cum i se spunea – apucând pe drum, în grabă, o coajă de pâine de la vreun spectator, mai mult din obișnuință decât de nevoie. Prima sa masă ușoară din închisoare era alcătuită din șase cotlete de vacă, ouă flambate în lichior, un pui prăjit, vânat și vin. Până în clipa ghilotinării sale, mesele de la miezul zilei trebuiau să conțină cel puțin trei feluri de supă, două antreuri, două feluri de friptură, patru gustări între feluri, mai multe compoturi, fructe, vinuri de Malvasia, Claret și șampanie. În noaptea de dinaintea execuției sale a avut o poftă de mâncare normală. Ce să-i faci dacă săracului om îi era foame?!

Deși nu prea era un Ludovic, întâmplarea face ca Ludovic al XVIII-lea să fi fost cel mai snob dintre ei în materie de mâncare. Nu s-ar fi atins în veci de-o pulpă sau de-un cotlet dacă nu era fript între alte două asemenea bucățele, ca să-și păstreze sucurile proprii spre mai marea fericire a măruntaielor sale. Din aceleași rațiuni, presurile sale erau gătite în interiorul unor potârnichi umplute cu trufe, astfel încât, după spusele învățatului Ellwanger, „ezita adesea între pasărea cea delicată din interior și învelișul ei parfumat". Nu pare să fi știut că trufele cu care erau împănate potârnichile ar fi trebuit umplute cu presuri, un rafinament atins câțiva ani mai târziu.

Napoleon, care era și el prin preajmă în acele zile, nu era atât de ieșit din comun. Tot ce-și dorea era o servire rapidă, astfel încât slugile care-l înconjurau trebuiau să fie gata să-i arunce în farfurie un pui, un cotlet și cafea în clipa în care zicea el. Poate că, după cum ni se relatează, pulpa de berbec cu ceapă, din pricina căreia se spune că a pierdut bătălia de la Leipzig, era nefăcută, sau poate s-a întins mai mult decât îi era plapuma, cum făcea de obicei. Waterloo, apropo, nu era o conferință gastronomică. Ducele de Wellington, care a câștigat

bătălia, i-a replicat odată unui renumit gastronom care l-a întrebat cum îi plăcuse rafinatul ospăţ pe care tocmai i-l oferise: „A fost excelent, dar ca să vă spun drept, mie nu prea-mi pasă ce mănânc."

Dacă vreuna dintre gazdele zilelor noastre – prin cine ştie ce accident de natură temporală – ar fi ameninţată cu o vizită a lui Petru cel Mare al Rusiei, cea mai bună soluţie ar fi să lase totul baltă şi să fugă, chiar şi dacă şi-ar putea permite butoaiele de coniac necesare şi tonele de păpică înfulecate de ţar şi de amicii săi. Obiceiul lui Petru de a-i obliga pe toţi, fără excepţie, să bea stacane uriaşe de coniac până cădeau sub masă inconştienţi sau mureau, s-ar putea să nu convină oamenilor cu o anumită constituţie.

La vizita sa în Anglia, în 1698, el şi anturajul său de douăzeci de oameni, au reuşit să facă dispărute la o singură masă cinci carcase de viţel, o oaie, trei sferturi de miel, o pulpă şi un file de vacă, opt puicuţe, opt iepuri, trei duzini de vin de Spania, o duzină de vin de Claret şi bere şi pâine pe măsură. Înaintea micului dejun au cerut şapte duzini de ouă cu salată, iar la micul dejun propriu-zis, o jumătate de oaie, douăzeci de kilograme de miel, douăzeci şi doi de pui şi trei litri de coniac. Poate nu e prea mult pentru douăzeci şi una de persoane, dar totuşi e ceva.

Acasă, în Rusia, când cina în oraş, Petru lua uneori cu el peste o sută de prieteni. N-avea o poftă excepţională decât pentru băutură. Biografii săi amintesc de caviar, hering crud, supă de varză acră, supă de sfeclă, purceluş de lapte umplut cu hrişcă, pateuri cu peşte, castraveţi în saramură, scoici, sprot, picioare de raţă cu sos acrişor, plăcintă de morcovi, cireşe şi brânză nobilă – unul dintre gusturile deprinse în străinătate. Pe lista preferinţelor sale se află sosurile picante, pâinea neagră şi tare, mazărea, portocalele, merele, perele şi lichiorul de anason. De asemenea votca, berea, cvasul, nenumărate soiuri de vin şi, din nou, coniacul. Multe dintre cruzimile atroce ale lui Petru s-au petrecut, ca să fim galanţi, atunci când nu era chiar în apele sale.

Ecaterina cea Mare a menţinut cheltuielile cu mâncarea la un nivel foarte scăzut, dar a achitat facturi imense pentru amanţii ei. Felul său preferat era vita fiartă cu garnitură de castraveţi muraţi; băuturile ei preferate erau siropul de agrişe cu apă şi cele cinci ceşti zilnice

de cafea – făcută dintr-un întreg kilogram de cafea și atât de tare încât nimeni altcineva nu se putea atinge de ea. Priza mult tutun și își înfigea bine bavețica la gât înainte de masă. „Altfel nu putea", ne spun cronicile, „nici să mănânce un ou fără să-i scape jumătate din el pe revere."

Gusturile lui Frederic cel Mare al Prusiei, unul dintre mai vârstnici contemporani ai Ecaterinei, erau de o cu totul altă natură. Se îndopa cu plăcinte de țipar și alte mâncăruri grele într-atât de condimentate, încât medicii săi erau mereu în pragul disperării; pe deasupra iubea mazărea prusacă pe care dr. Zimmermann a declarat-o a fi „cu siguranță cea mai tare din lume", asta ca să nici nu mai amintim de faptul că-și dregea cafeaua cu șampanie și muștar. Ar fi trebuit să se rezume la șuncă și verdețuri, ca tatăl său, Frederic Wilhelm I.

În mod destul de ciudat, nu plăcintele cu țipar sunt acelea care i-au grăbit sfârșitul lui Carol al V-lea, regele Spaniei și împăratul Sfântului Imperiu Roman, care a murit în 1558, după ce ani buni uimise întreaga Europă, ghiftuindu-se așa cum n-o mai făcuse nimeni înaintea lui. Suferind de gută și de indigestie cronică încă din copilărie, a continuat să mănânce până la sfârșit, iubind – ca și Frederic cel Mare – tot ce îi făcea mai rău; și asta în ciuda faptului că-și pierduse de multă vreme orice senzație gustativă. Peștele nu i-a făcut niciodată bine, dar asta nu l-a oprit. Plăcintele cu țipar îi provocau colici, așa că a cerut încă una, și încă una... Într-o bună zi și-a mâncat ultima plăcintă de țipar.

Dacă vrei, poți.

Postfață

În 1950, s-a organizat un tur al cartierului general NATO din Europa pentru un grup format din nevestele unor VIP-uri. Odată intrate în biroul lui Dwight D. Eisenhower, ele au văzut pe o masă de lucru – altfel pustie – o singură carte, în mod evident o lucrare de mare importanță menită să-l inspire sau să-l încurajeze pe comandantul suprem în găsirea unei căi pentru a face cu putință pacea mondială. Titlul, mai degrabă descumpănitor, al acestei cărți era *Biografii necenzurate ale unor oameni celebri.*

Nu era surprinzător că această carte se afla acolo, dat fiind că, oricum, se găsea aproape peste tot, fiind unul dintre marile succese ale acelui an. *Biografii necenzurate*...a stat patru luni de zile pe lista de bestselleruri a *New York Times,* iar Edward S. Murrow a dedicat peste două treimi din edițiile unuia din programele sale de știri zilnice, difuzat în fiecare seară de postul CBS, schițelor istorice ale lui Will Cuppy, acompaniat fiind de colegul său Don Hollenbeck, care citea notele de subsol. „E cartea de istorie a anului", a conchis Murrow. Criticii îi lăudau impecabila acuratețe, în timp ce profanii îi salutau umorul, abia realizând că fiecare dintre faptele pe care le conținea erau relatate întocmai. Cartea a ajuns până la urmă să aibă optsprezece ediții cartonate și zece ediții tipărite în străinătate, înainte să cadă – odată cu autorul ei – într-un temporar anonimat.

Will Cuppy, care a murit în septembrie 1949, ar fi fost surprins de succesul pe care l-a avut capodopera sa și satisfăcut într-un mod pervers de faptul că recunoașterea de care s-a bucurat a fost postumă. Deși i s-a făcut cinstea de a fi ceea ce s-ar putea numi un umorist al umoriștilor, admirat și iubit de P. G. Woodhouse, James Thurber, Robert Benchley și Frank Sullivan, precum și de un cerc restrâns de fani devotați, el a fost relativ neglijat – părând să fie uitat atunci când editorii își întocmeau antologiile de umor – și obligat să depindă de o obositoare muncă de rutină pentru a câștiga o pâine. Lui Cuppy, ale cărui necazuri proprii erau, așa cum se întâmplă cu mulți dintre umoriști, principala sa sursă de material, îi plăcea să-și prezinte viața

ca fiind mai rea decât era în realitate. Se înfățișa ca fiind o jucărie chinuită în mâinile sorții și pretindea că există o neobosită și ubicuă mișcare intitulată „Urâți-l pe Cuppy!", care-l ademenea fluturându-i în față năluca solvabilității sale, la care el nu putea niciodată ajunge și făcea în așa fel încât dezastre precum crahul bursei din 1929 și bombardamentele de la Pearl Harbor să se producă tocmai atunci când se publicau cărțile sale, pentru ca toată lumea să fie mult prea îngrijorată ca să le mai cumpere.

Cuppy credea că era atât de ghinionist încât, cum i-a prezis în mod lugubru prietenului și ilustratorului său William Steig, tocmai când i-ar fi coborât trupul în groapă, oamenii de știință ar fi dat buzna afară din laboratoarele lor jubilând: „Evrika! Am descoperit secretul vieții veșnice!" În schimb, mișcarea „Urâți-l pe Cuppy!" a avut parte de o ultimă replică usturătoare atunci când ziarul *New York Herald Tribune*, din al cărui colectiv Cuppy făcuse parte timp de peste un sfert de secol, a pus fotografia altcuiva alături de necrologul său, și când, printr-o serie de erori ridicole, cenușa lui a fost turnată într-o cutie găurită de pantofi și i-a fost trimisă acasă într-un colet poștal, în timp ce rudele o așteptau la gară cu un dric. Iar apoi, la un an după ce a murit în sărăcie, a venit și succesul financiar. „Ei, bine", cum îi plăcea lui Will să spună, „filosofia mea de viață poate fi rezumată în cinci cuvinte: N-ai ce-i face!"

William Jacob Cuppy s-a născut în Auburn, în statul Indiana, pe 23 august 1884, ca fiu al lui Thomas Jefferson Cuppy, vânzător de unelte, muncitor la calea ferată, negustător de grâne și de cherestea. Thomas Cuppy figura încă din certificatul de naștere al fiului său ca „itinerant", iar slujbele sale adiacente l-au purtat din ce în ce mai departe de casă, până ce, într-o zi, nu s-a mai întors. Astfel, Will și sora sa au fost crescuți de mama lor, o femeie cu voință puternică, excesiv de protectoare și cucernică și care ținea un magazin de galanterie și-i învăța pe alții cum să brodeze și să facă dantelării în stilul Battenberg. Principalele amintiri ale lui Cuppy din copilăria sa petrecută în Vestul mijlociu erau legate de pompatul la foalele orgii din biserica prezbiteriană, căratul salatei de cartofi la întrunirile de societate organizate de biserică și verile plăcute petrecute la ferma bunicii sale, unde nu

prea era lăsat afară din casă, de teamă că ar fi putut dăuna fragilei sale constituții fizice soarele, căldura sau efortul fizic.

Cuppy a frecventat cursurile Universității din Chicago timp de doisprezece ani lungi, fără prea mult sens sau scop, fără ca măcar – după cum susținea el – să fi avut conștiința faptului că se afla acolo. Ca student, și-a petrecut mult mai puțin timp învățând, decât își petrecea ocupându-se de producții teatrale ale unor trupe de amatori, scriind pentru ziarul școlii sau lucrând pentru *Chicago Herald Tribune* pe post de corespondent special din campus. În timpul anilor săi de absolvire, a fost însărcinat să scrie o carte, *Povestiri solitare*, despre bunele și venerabilele tradiții ale universității care – pe atunci – exista de numai șaisprezece ani și n-avea nici o tradiție. Și-a dus la îndeplinire această îndatorire citind cărți despre colegiile din Ivy League[1] și inventând povești – pe cât posibil, la fel de asemănătoare cu ale lor. Dezamăgit de primirea destul de rece făcută cărții, s-a întors la studiile sale și, câțiva ani mai târziu, în 1914, a primit o diplomă de masterand în literatură și s-a pus pe scris, căutând să obțină faimă și renume, prin crearea unei mari drame americane.

În New York, Cuppy a chefuit în localurile de noapte din Greenwich Village, a scris tot felul de mărunțișuri pentru firme de publicitate și ziare și a lucrat asiduu la marea sa capodoperă dramatică, cu prea puține rezultate palpabile. După patru ani, la vârsta de treizeci și patru de ani, a conchis cu tristețe că, pur și simplu nu va putea să termine niciodată nimic, atâta vreme cât e supus distracțiilor constante ale vieții din Manhattan și a luat ciudata și drastica decizie de a deveni un pustnic. Lucrul cel mai asemănător cu o insulă pustie, pe care Cuppy l-a putut găsi în apropierea New York-ului, a fost Insula Jones, o limbă subțire de pământ, aflată lângă malul sudic al Long Island, populată numai de personalul de la postul de pază de coastă Zachs Inlet și, vara, de câțiva excursioniști, veniți din orașele de pe malul celălalt al South Oyster Bay. Acolo, Cuppy a dat peste o cocioabă din șindrilă, carton gudronat și tablă, care fusese abando-

[1] Ivy League – denumire apărută la începutul secolului XX, desemnând cele șapte universități din nord-estul Statelor Unite care datează, majoritatea, din perioada colonizării Americii și care sunt cunoscute pentru înaltele lor standarde de educație. Acestea sunt: Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Penn, Princeton și Yale. (n.tr.)

nată. A reușit s-o cumpere și s-a mutat în ea. Aceasta a fost casa lui pentru următorii zece ani de zile. Atunci când ploua, prin acoperișul făcut din trei straturi de carton gudronat picura înăuntru. În timpul furtunilor, mare parte din insulă era înghițită de valuri, iar cabana lui Cuppy mai că era spulberată de vânturi și ape. Iarna își lua legumele cu el în pat, pentru a le împiedica să înghețe peste noapte.

Cuppy a recunoscut că, după standardele vieții de pustnic, o ducea binișor. Postul pazei de coastă era la numai câteva sute de metri distanță, iar membrii echipei de-acolo îl invitau să mănânce pui împreună cu ei, îl duceau până la țărm atunci când avea treabă în oraș, îi reparau pompa de apă, îi cârpeau acoperișul, îi puneau proptele la veranda dărăpănată, îi vopseau cabana în culori strălucitoare și asortate (cu rămășițe din diverse cutii) și-l ajutau la alte sarcini mecanice complexe, cum ar fi schimbarea benzilor de la mașina lui de scris. În schimb, Cuppy îi distra cu glumele sale ciudate și cu incapacitatea sa funciară de a se descurca. Ei i-au propus diferite nume pentru locuința bizarului lor vecin – „Castelul Terrabil"[1], „Reședința Dumbellton"[2], „În cocioaba asta stă un nenorocit de pustnic", dar Cuppy însuși i-a dat denumirea care reușea să descrie cel mai bine atât cabana, cât și pe locuitorul ei: „Gata să Cadă".[3]

În 1922, Cuppy a început să scrie recenzii la cărți pentru diverse ziare, iar din 1924 până la moartea sa a fost înscris pe statul de plată al suplimentului pentru cărți al cotidianului *New York Herald Tribune*. La fiecare câteva săptămâni, lua o grămadă de bărci, taxiuri, trenuri și metrouri pentru a ajunge în Manhattan, unde bătrânul anahoret peticit ieșea la lumină ca un dandy, înveșmântat într-un costum albastru imaculat și arătând în fața tuturor ca un bancher prosper. Își petrecea mai multe zile în oraș, vizitându-și prietenii și îngrijindu-se de afaceri, înainte de a se întoarce la adăpostul său de pe insulă cu un cufăr plin ochi de cărți pentru recenzat, luate la doi

---

[1] Numele castelului unuia dintre inamicii lui Arthur, din cartea a II-a din *La morte d'Arthur*, scrisă de Sir Thomas Mallory. (n.tr.)

[2] Numele unui castel dintr-o povestire apărută în anii '30 ai secolului trecut, într-o revistă de aeromodelistică (*Flying Aces*) în mare vogă în acele vremuri. Povestirea este scrisă și ilustrată de Joe Archibald și se numește „The spider and the flyer". (n.tr.)

[3] „Gata să Cadă" – Tottering on the Brink – în lb. eng. (în orig.) înseamnă, literal, „clătinându-se pe marginea prăpastiei". (n.tr.)

dolari bucata. Pentru început a încercat să scrie paisprezece recenzii pe săptămână dar și-a dat seama că o cantitate atât de mare de literatură proastă îi făcea rău. Spre rușinea și spre dezgustul său, atunci când i-a fost în sfârșit încredințată o rubrică permanentă, aceasta a fost cea de „Romane polițiste și de aventuri", două genuri pe care le disprețuia și pretindea că își crease un alter ego potrivit pentru o astfel de treabă, care făcea munca în locul său – Oswald Terwilliger, un retardat însetat de sânge, căruia-i plăceau toate tipurile de tortură și al cărui vocabular era alcătuit exclusiv din cuvinte folosite în recenziile din ziarele de scandal precum „colosal", „senzațional" și „de neuitat". Cuppy considera că citise la un moment dat circa patru mii de cărți polițiste și aștepta de fiecare dată cu nerăbdare sfârșitul zilei de lucru, când putea în sfârșit să se ghemuiască în pat cu un tratat de istorie naturală.

Din insula Jones, Cuppy își îneca prietenii în scrisori ce descriau în detaliu viața unui pustnic modern: speculații asupra unor profunde enigme științifice, precum motivul pentru care toate plajele coboară în pantă către mare, inventare ale alimentelor pe care excursioniștii care plecau la sfârșitul verii le lăsau în cutia sa de colectă de la docuri, plângeri împotriva contrabandiștilor care, aflați în trecere în expedițiile lor de transportare ilegală a alcoolului către New York, îi spărgeau ferestrele, trăgând în ele cu pușca doar ca să se distreze, și nesfârșite lamentații legate de desfăcătorul de conserve stricat, salteaua ruptă, boli închipuite și viață în genere. Isabel Patterson, cea mai apropiată prietenă a lui Will, care ținea o rubrică de bârfă pe subiecte literare la *Herald Tribune*, publica în mod regulat anecdote și citate din Cuppy în articolele ei, delectându-și cititorii, care ani de-a rândul au presupus că acest pustnic neverosimil, cu un nume în mod evident fictiv, nu era altceva decât un produs al imaginației ei. „Nu pot să-mi doresc decât ca acest mit să continue" a replicat umil Cuppy „pentru că nu știu să existe altcineva al cărui produs al imaginației m-aș simți mai mândru și mai onorat să fiu."

Isabel Patterson l-a implorat să renunțe la eforturile sale de-a scrie teatru. Dar el n-a făcut asta niciodată, astfel că a continuat să cocheteze cu marea dramă americană până la moartea sa când, după

patruzeci și cinci de ani de muncă, s-au găsit printre lucrurile sale mai multe sute de pagini cu variante ale actului întâi. Patterson a avut mai mult succes în a scoate de la el articole umoristice bazate pe istorisirile amuzante ale vieții sale de pustnic. A ajutat răbdătoare la editarea lor, l-a asigurat că erau amuzante și l-a convins pe Horace Liveright să publice un volum conținând o colecție a acestora, intitulat *Cum să fii pustnic*.

Cum să fii pustnic a apărut în 1929, însoțită de critici elogioase, în special în *Herald Tribune*, unde Cuppy reușise să o recenzeze el însuși. P. G. Woodhouse, care a încercat să aranjeze publicarea unei ediții englezești a cărții, a susținut mai apoi că era una dintre lecturile sale preferate și că o recitea de două-trei ori pe an. Dar momentul ales pentru publicarea cărții s-a dovedit a fi o glumă proastă pentru că, la apariția ei, viața de pustnic a lui Cuppy era deja pe sfârșite. Robert Moses se hotărâse să transforme insula Jones, insula cea neglijată și stearpă a lui Cuppy, în plaja Jones, care avea să devină cea mai populată stațiune turistică din lume. Când gheața de pe râu a început să se topească în primăvara anului 1927, dragoare enorme au intrat în South Oyster Bay și, spre disperarea bietului Cuppy – care avea oroare de orice fel de zgomot – au lucrat non-stop timp de aproape un an, transformând complet peisajul din jur. Înălțimea insulei a crescut cu aproape douăsprezece picioare în unele locuri, iar în timpul verii lui 1928, Cuppy a privit neputincios cum sute de lucrători viermuiau prin jurul cabanei sale plantând smocuri de iarbă pentru a ține în loc noile dune de nisip. În acea zi a lunii august 1929, când s-a deschis digul rutier Wantagh către plaja Jones, 25 000 de automobile au invadat regatul lui Cuppy, iar, în primul sezon de vacanță, parcul a avut nu mai puțin de un milion și jumătate de vizitatori.

Atunci când Cuppy a fost amenințat cu evacuarea din cabana sa – care se găsea acum în mijlocul unui parc al statului – i-a scris Comisarului pentru parcuri, Robert Moses, trimițându-i un exemplar din *Cum să fii pustnic* și cerându-i îndurare. În mod inexplicabil, Moses, care nu se oprise niciodată pentru nimeni din nemiloasa sa construcție de poduri, autostrăzi și parcuri, s-a hotărât să-l lase pe Will Cuppy să rămână în șandramaua lui; a întrunit o ședință spe-

cială a Comisiei parcurilor din Long Island și – pentru a-l cita pe Cuppy – au „decis în unanimitate să nu-și asume responsabilitatea de-a mai adăuga o grijă pe răbojul vieții unei persoane și-așa destul de împovărate de probleme." Într-o carte din 1970 despre cariera sa în administrația publică, Moses recunoștea cu strângere de inimă că „am luat decizia corectă, dar pe viitor pustnicii vor trebui să se mute un pic mai departe de oraș." Grațierea n-a fost decât una temporară, iar Cuppy nu s-a mai putut simți niciodată întru totul în largul său acolo. Postul pazei de coastă a fost demolat și înlocuit cu groapa de gunoi nr. 2, iar casa i-a fost invadată de batalioane de vizitatori cu copii smiorcăitori care căscau gura înăuntru prin ferestre și făceau comentarii disprețuitoare la adresa aranjamentului interior. La sfârșitul anului 1929, a închiriat un apartament la etajul patru al unei clădiri fără lift de la numărul 130 al străzii West 11th din Manhattan și a devenit un pustnic urban, ducându-se ulterior numai ocazional la plajă, în momentele în care tânjea cu disperare după solitudine.

Odată reîntors în mijlocul civilizației, Cuppy a intrat în perioada sa cea mai productivă. A scris pentru o mulțime de reviste și ziare și, în 1931, a publicat *Cum să-ți deosebești prietenii de maimuțe*, prima carte din trilogia sa umoristică construită pe subiecte de istorie naturală, urmată în final de *Cum să ajungi pe cale de dispariție* și de *Cum să ademenești urșii*[1]. Succesul acestui volum ciudat, din care mare parte apăruse ca o serie de articole în *New Yorker*, i-a făcut numele cunoscut și i-a permis să-și găsească slujbe răzlețe ca invitat la diverse show-uri radio ale NBC. În 1933 i-a convins pe directorii postului să-i dea propriul său program săptămânal de cincisprezece minute, scris în întregime de el, în care purta discuții dezlânate despre viața lui de pustnic, lumea animalelor și felurite personaje istorice, cu o actriță pe nume Jeanne Owen. Cel mai adesea conversau despre unul din aproape inepuizabilele motive de iritare ale lui Cuppy, fie că era vorba despre papagali, drob, melci, banane fripte, apusuri, designerii interiori, creton, fie de clasificarea liliacului printre mamifere, proliferarea regilor francezi pe nume Ludovic, tendința șuncii de a se încreți în tigaie, tartele cu ananas, canari, ploaie, pietonii

[1] Wombat – în lb. eng. (în orig.) – urs marsupial (Phascolomys ursinus)

care-şi bălăngăne umbrela, poezia, privighetorile, amorezii, poveştile poliţiste, vecinii, cei care pun sfecla la murat, păstârnacul, lipsa de interes a lumii faţă de atomi şi lipsa tuturor de interes în ceea ce-l priveşte pe Will Cuppy însuşi. Prietenii lui Cuppy găseau că programul este extraordinar de amuzant, dar directorii de la NBC nu s-au putut hotărî nici dacă este sau nu este aşa, nici despre ce e de fapt vorba în el şi, după şase luni în care l-au plimbat dintr-un interval orar într-altul în căutarea audienţei, au anulat programul.

În continuare, Cuppy şi-a încercat norocul cu turneele de lectură – o afacere lucrativă la vremea respectivă – dar era un vorbitor prea nervos şi haotic. În vreme ce, ţinând un monolog comic în Camera Curcubeului de la Rockefeller Center, s-a bucurat de un enorm succes timp de mai multe săptămâni la rând, cu altă ocazie a suferit un eşec de asemenea proporţii în faţa celor de la Clubul Publicitarilor din Rochester, încât s-a hotărât prin consimţământul ambelor părţi să nu fie nici măcar plătit şi a intrat în analele clubului drept cel mai înspăimântat şi execrabil vorbitor pe care-l văzuseră vreodată. Într-o conferinţă autoironică intitulată „Carierele mele şi ce s-a petrecut cu ele", Cuppy a pretins că atunci când s-a lăsat de conferenţiat a vrut să-şi găsească un loc la Hollywood, ca scenarist, dar că omul pe care-l contactase pentru postul respectiv l-a părăsit brusc în timp ce luau masa de prânz.

Dacă Will Cuppy n-a atins niciodată succesul în faţa unui public mai larg, de care se bucurau unii dintre confraţii săi, asta se datorează în egală măsură atât propriilor ciudăţenii şi lipsei unei dorinţe de-a face compromisuri, cât şi insinuantelor eforturi ale mişcării „Urâţi-l pe Cuppy!". Fiind un individ retras, avea tendinţa să nu se amestece cu oamenii potriviţi – de fapt, nici măcar cu oamenii oarecare – şi a fost mereu considerat un pic aparte. Pe unii i-a îndepărtat cu avertismentele lui auto-denigratoare: atunci când un editor de la *New York Times* i-a cerut un articol, Cuppy l-a atenţionat „că lucrează foarte încet şi că nu prea mai e sigur dacă oamenilor le mai place genul de lucruri pe care le scrie". Pe alţii îi enervau nesfârşitele lui lamentaţii. Prietenii recunoşteau ca fiind o glumă la ordinea zilei ameninţările lui Cuppy de a se otrăvi sau de a-şi tăia beregata pe treptele clădi-

rii ziarului *Herald Tribune* dacă nu i se publică recenziile la timp și, după o vreme, personalul de la secția de „Carte" i-a trimis din proprie inițiativă toate lucrările despre otrăvuri, spânzurare și alte mijloace de-a-ți lua viața pe care le putea găsi. Dar aceste glume triste erau, pentru unii, un obicei incontrolabil și neplăcut, iar cariera sa de publicist regulat la *New Yorker* a fost afectată de faptul că s-a bătut la un moment dat cu Walcott Gibbs pentru că acesta din urmă i-a cerut socoteală în legătură cu bilețelele cu care își însoțea manuscrisele, în care amenința că se sinucide dacă nu-i sunt acceptate pretențiile sau în care menționa discret că soția și cei nouă copii inexistenți ai săi se ofileau cu totul și piereau din cauza înfometării și din lipsa unei îngrijiri medicale corespunzătoare.

Mai rău, fascinația sa pentru subiectele absconse i-a adus reputația de „intelectual", o etichetă care poate ucide un umorist. La mijlocul anilor '30, a fost concediat din postul de editorialist la *New York Post* după o perioadă de probă de trei săptămâni, pentru că editorul său a considerat că niște fragmente obscure și încâlcite despre Victor Hugo, Lady Godiva, planeta Saturn și diverse specii de pești nu sunt tocmai genul de spirite bine țintite pe care se considera că le preferă abonații ziarului. „Cred că Will Cuppy este un mare umorist" – scria editorul ziarului *Post*, „probabil cel mai amuzant om de pe planetă – dar numai o mână dintre noi vom ști acest lucru atâta timp cât își ascunde strălucirea în spatele unui morman de vechituri." Cu toate acestea, Cuppy a refuzat să scrie, așa cum i se sugera, despre curse de cai, politică și vedete de cinema, devenind, în schimb, și mai obscur.

Ultimul material pe care l-a prezentat la ziarul *New Yorker* era un minunat exemplu al abilității lui de a transforma un simplu fapt în umor, dar primirea de care a avut parte l-a demoralizat. Dicționarul Oxford al limbii engleze, la cuvântul „pătură", menționează ideea că Thomas Blanket[1], „pe care zvonurile îl situează la originea cuvântului – dacă acesta a existat cu adevărat – și-a luat, fără îndoială, numele de la articolul cu pricina." În a sa „Notă de subsol despre Thomas Blanket" Cuppy îi ataca vehement pe editorii dicționarului

[1] Blanket – în lb. eng. (în orig.) – pătură. (n.tr.)

Oxford pentru că au presupus, în primul rând, că Thomas Blanket nu a existat, în timp ce el era, dimpotrivă, un comerciant de cereale din secolul al paisprezecelea a cărui existență este foarte bine documentată și, în al doilea rând, că dacă ar fi existat, ar fi fost prea prost să se gândească la un nume de familie pentru el până în 1339, când afacerea lui cu cereale luând avânt, și-a deschis o fabrică de postavuri și a văzut cu surprindere că din ea ies pături. Mai mult, Cuppy a demonstrat spre propria-i satisfacție că în Bristol existaseră persoane numite Blanket cu mult înainte de Thomas și că, în consecință, în ciuda dicționarului Oxford, Thomas Blanket își primise numele în același mod în care ni-l primim cu toții, de la părinții lui, mai degrabă decât de la o bucată de lână.

Revista *The New Yorker* i-a returnat articolul, nu atât pentru că nu le plăcuse, ci pentru că, așa cum îi scria editoarea Katharine S. White, o astfel de poveste inventată, bazată pe surse imaginare, era zăpăcitoare și nu era chiar genul de lucru pe care l-ar fi publicat ei. Faptul că extrem de scrupulosul *New Yorker* s-a îndoit de și mai scrupulosul Will Cuppy a fost o lovitură groaznică pentru el și, după ce a fiert în suc propriu câteva săptămâni la rând, Cuppy i-a scris d-nei White: „N-aș vrea să vă aglomerez căsuța poștală, dar ceea ce mi-aș dori (numai așa, ca să se știe) ar fi să vă aduc la cunoștință că nu era deloc un articol <<inventat>>. Nici n-ați putea crede așa ceva dacă ați ști la câte munci păcătoase m-am supus și câtă trudă de-a dreptul fizică am depus ca să-l duc la bun sfârșit, cum ar fi obținerea de informații de la British Museum și citirea arhivelor orașului Bristol. Așa cum este – e o contribuție la cercetarea istorică de cea mai autentică factură – dar am considerat că aș putea să-l fac să fie și amuzant. Am vrut să fie pur și simplu o listă de fapte pertinente, înșiruite în modul cel mai lucid posibil pentru a remedia o mare nedreptate, mușamalizarea adevărului despre Thomas Blanket (ce pare acum să fi reușit, dar adevărul se va stinge odată cu mine)." După aceea, n-a mai trimis niciodată nici un articol revistei *The New Yorker*.

Cuppy a continuat să scrie la diverse ziare și a trimis articole în mod constant la revista prietenului său Fred Feldkamp, *For Men*, și la ziarul *Saturday Evening Post*. *Cum să ajungi pe cale de dispariție* a apărut în 1941 și a fost retipărită la scurt timp după aceea într-o an-

tologie, împreună cu lucrarea sa mai timpurie despre animale. Dar el devenea din ce în ce mai descurajat și nu-și mai căuta norocul și faima în cinematografie, radio sau în vreo altă parte decât în modestul domeniu al articolelor succinte de revistă. În 1944, Cuppy avea șaizeci de ani și sănătatea începuse să i se deterioreze. Unii dintre prietenii săi muriseră, alții plecaseră la război, iar el se simțea singur și deprimat. La sfârșitul războiului spunea că simte că a murit, ca și cum l-ar fi ucis una dintre bombe. Lumea editorială se schimbase radical și multe dintre vechile sale cunoștințe de la reviste fuseseră înlocuite de fețe noi și tinere. A început să spună că scrisese tot ceea ce știuse să scrie și că nu mai putea face nimic altceva.

În 1949, tocmai când făcea ultimele corecturi la șpalturile de la *Cum să ademenești urșii*, Cuppy a fost amenințat cu evacuarea din apartamentul său din West 11th Street. Această neplăcere îi părea catastrofală. Majoritatea timpului și-o petrecuse în ultimii douăzeci de ani în acel apartament, iar acesta devenise o prelungire a ființei sale. Noile sale lamentații le păreau însă prietenilor săi imposibil de distins de lamentațiile sale rutiniere de-o viață și, de-abia în ultimele zile, când căzuse într-o depresie atât de profundă încât nici măcar o scânteie de umor de calitate nu mai putea fi scoasă de la el, au început să bănuiască cât de suferind era de fapt. Pe 8 septembrie 1949, Cuppy a luat o supradoză de somnifere și, unsprezece zile mai târziu, a murit fără să-și mai recapete cunoștința. Dacă ar fi fost capabil să-și explice tragicul sfârșit de dincolo de mormânt, ar fi spus probabil doar că i s-a părut mai simplu decât să se mute în altă parte.

Așa cum se menționează și în introducerea făcută de Fred Feldkamp acestei cărți, *Biografii necenzurate ale unor oameni celebri* a rămas neterminată la moartea lui Cuppy. Avea un contract pentru această carte, pe care întotdeauna a considerat-o a fi capodopera sa, încă de la începutul anilor '30, dar a înlocuit-o mai întâi cu una, apoi cu o altă carte, renegociind perpetuu termene limită și avansuri pentru *Biografii necenzurate*.... Versiuni brute ale majorității fragmentelor din această carte au apărut ca articole de revistă, dar a continuat să le extindă și să le îmbunătățească și, uneori, și-a exprimat îndoiala că va fi vreodată într-atât de satisfăcut încât să declare că lucrarea sa

preferată e terminată. Printre notițele pe care le-am găsit la moartea sa, se găseau și instrucțiuni cu privire la *Biografii necenzurate*....

Fred Feldkamp, executorul literar al lui Cuppy, prieten apropiat, editor și admirator fervent, a dedicat multe luni terminării *Biografiilor*. Lucrase mulți ani alături de Cuppy, astfel încât a fost în stare să transforme fragmente neșlefuite și note voluminoase în compoziții fidele stilului și modului de gândire al lui Cuppy, care au câștigat recunoașterea pe care autorul lor o merita pe drept. E o plăcere să știu că acum, în anul în care se aniversează centenarul nașterii lui Cuppy și la treizeci și cinci de ani de la moartea sa, această carte superbă este din nou oferită publicului – o dovadă, poate, a faptului că mișcarea „Urâți-l pe Cuppy!" a fost, în sfârșit, înfrântă, în timp ce mișcarea „Ajutați-l pe bătrânul Cuppy!", despre care Will credea că își dă ultima suflare, a reușit în cele din urmă să învingă.

Thomas Maeder